

MAGYARORSZÁG ÉS A KÖZÉP-EURÓPAI TÉRSÉG AZ EURÓPAI UNIÓBAN

Díjnyertes pályázatok
2017

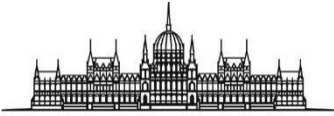

*Kövér László, az Országgyűlés elnöke,
Takács Szabolcs, a Miniszterelnökség európai uniós ügyekért felelős
államtitkára és
Zupkó Gábor, az Európai Bizottság Magyarországi Képviseletének
vezetője a pályázat díjazottjaival*

**MAGYARORSZÁG
ÉS A KÖZÉP-EURÓPAI TÉRSÉG AZ
EURÓPAI UNIÓBAN**

**Díjnyertes pályázatok
2017**

Szerkesztette | *Tamás Csaba Gergely*

© Országgyűlés Hivatala, 2019

Kiadja az Országgyűlés Hivatala
Budapest, 2019

Felelős kiadó | *Such György*
Felelős szerkesztő | *Bárány Tibor*

Korrektor | *Thész Dóra*
Technikai szerkesztő | *Kálmánné Páble Erika*
Borító | *Győri Design Bt.*
A díjkiosztó ünnepség fényképésze | *Pető Zsuzsa*

ISBN 978-615-5948-02-2
ISSN 1787-4777

TARTALOM

ELŐSZÓ[6]

DÍJNYERTES PÁLYÁZATOK 2017

I. helyezett

VARGA ZSOMBOR |

Az Európai Unió kereskedelempolitikája – nyitás vagy

bezárkózás?.....[7]

II. helyezett

RYAN ANNA |

Az EU válasza az új globális kihívásokra: migráció[39]

III. helyezett

MATUCZA BALÁZS ISTVÁN |

A muravidéki magyarság helyzete Szlovéniában, különös

tekintettel a határon átnyúló kapcsolatokra.....[77]

Különdíjasok

TALIÁN TAMÁS |

Az Egyesült Királyság EU-ból való kilépésének lehetséges

hatásai [110]

FISER ANNAMÁRIA |

Az uniós csatlakozási folyamatok társadalmi vonatkozásai,

különös tekintettel a vajdasági magyar közösség helyzetére [140]

A DÍJAZOTTAK BEMUTATÁSA

ABSTRACTS OF THE AWARD-WINNING ESSAYS

ELŐSZÓ

A kötet a „Magyarország és a közép-európai térség az Európai Unióban, az Európai Unió a világban” címmel az Országgyűlés elnöke, a Miniszterelnökséget vezető miniszter és az Európai Bizottság Magyarországi Képviselőtétének vezetője által magyarországi felsőoktatási intézmények, valamint a Magyarországgal szomszédos államok magyar nyelven is oktató felsőoktatási intézményeinek hallgatói részére 2017 októberében meghirdetett pályázatra benyújtott díjnyertes tanulmányokat adja közre.

A pályázat kiírására első alkalommal 1995-ben került sor, azóta lényegében minden évben lehetőség nyílik a különböző uniós politikák, a közép-európai együttműködés vagy éppen az európai integráció dilemmái iránt érdeklődést mutató hallgatók számára pályaművek benyújtására. A pályázati kiírásnak megfelelően a pénztalalommal és brüsszeli tanulmányúttal is díjazott nyerteseket az Országgyűlés elnöke által felkért, szakemberekből álló bírálóbizottság választja ki.

VARGA ZSOMBOR

Az Európai Unió kereskedelempolitikája – nyitás vagy bezárkózás?

1. Bevezetés
 2. Az Európai Unió kereskedelempolitikája
 3. A tagországok külkereskedelmi folyamatai
 4. Idősoros modellezés
 5. Konklúzió
- Irodalomjegyzék

1. BEVEZETÉS

Az Európai Unió a világ második legnagyobb gazdasága, a globális világgazdaság megkerülhetetlen szereplője. Nyitottsága révén a gazdasági övezet közel 60 ország első számú kereskedelmi partnere, és világszerte a legtöbb külföldi közvetlen befektetést hajtja végre.¹ Az Unió kereskedelempolitikája ezáltal közvetlenül érinti az Unió területén működő vállalatokat és számos nem uniós országot, köztük a világgazdaság legszegényebb régióit is. A vállalatok esetében az uniós termelés Unión kívüli országból származó importtartalma a meghatározó külkereskedelmi tényező, a fejlődő országok esetében pedig a jelentős méretű mezőgazdasági import és az uniós fejlesztési segély mutatja a régió nyitottságának kulcsfontosságú szerepét.

Ugyanakkor a jelenlegi globális trendek a világszintű bezárkózás lehetőségét vetik fel. Oroszország és India is jelentősen növelte kereskedelmi akadályait az elmúlt években, és Donald Trump elnökké választása után az USA kereskedelempolitikájában is protekcionista fordulat várható.

Az Európai Unió ezzel szemben hangsúlyos témának, európai értéknek tekinti a szabadkereskedelmet, és a protekcionizmussal szembeni fellépést sürgeti. Az Unió kereskedelmi biztosa, Cecilia Malmström 2017 márciusi beszédében leszögezte, hogy „soha nem volt időszerűbb a nyitottság védelme”², illetve a magyar döntéshozók közül Sziijártó Péter külügyi és külgazdasági miniszter nyilatkozta több alkalommal is az elmúlt években, hogy a „bezárkózás nem jó válasz”³ az Uniót érő kihívásokra.

¹ Európai Bizottság (2016): *Kereskedelempolitika*, Az Európai Unió Kiadóhivatala, 2016

² http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2017/march/tradoc_155454.pdf

³ <http://www.kormany.hu/hu/kulgazdasagi-es-kulugyminiszterium/hirek/a-kulpolitika-feladata-a-magyar-gazdasagi-erdekek-ervenyesitese>

Az övezet nyitottsága, újabb *szabadkereskedelmi egyezmények megkötése melletti érv* a rohamosan fejlődő technológia. Ha az EU lépést akar tartani a globális digitalizációval, szoros gazdasági kapcsolatban kell állnia a világ gazdaság technológiai innovációit végrehajtó erőközpontjaival. A külkapcsolat gazdasági keretét az elmúlt 2 évtizedben létrejött globális értékláncok adják. Az értékláncok a termelési, szolgáltatási folyamatok nemzetköziesedését jelentik, protekcionista fordulat esetén a láncok szétszakadása jelentős mértékben visszavetheti az európai gazdaságokat⁴, növelheti a munkanélküliek számát és csökkentheti a gazdasági növekedést. Szintén a szabadkereskedelem melletti érv a geostratégiai megfontolás: a multipoláris világrendet várhatóan az USA és Kína vezető szerepe fogja felváltani, az Uniónak pedig létfontosságú, hogy a világ többi részével való gazdasági kapcsolatokon keresztül megmaradjon kiemelkedő, vezető szerepe a másodrendű ighatalmak között.

Ugyanakkor számos közszereplő fogalmaz meg kritikát, hangsúlyozza az *Unió szabadkereskedelmi politikájának hátrányait*. A leggyakoribb ellenérv a kereskedelmi egyezmények okozta környezeti károk, a fogyasztók érdekeinek háttérbe szorulása a nagyvállalatok lobbitevékenységeinek, szervezettségének következtében, és a nem megfelelő szabályozottság miatti egészségügyi károk elsősorban az élelmiszeriparban.

Meglátásom szerint ezek a kritikák sok esetben túlzóak, a környezeti szabályozás védelmi szintje például kiemelt prioritás a szabadkereskedelmi tárgyalások során az EU esetében. Én elsősorban Melitz modellje⁵ alapján a kevésbé hatékony kvv-szektor esetében gondolom, hogy fokozott veszélynek van kitéve egy kétoldalú kereskedelmi liberalizáció során, a kisvállalkozások csődje pedig jelentős negatív társadalmi hatásokkal járhat. Viszont a multinacionális vállalatok a politikai gazdaságtan alapvető tétele alapján vitathatatlanul nagyobb befolyással tudnak lenni a szabályozói tevékenységre, mint a fogyasztók vagy a munkavállalók. Nem lebecsülendő politikai hatással járhatnak továbbá az Európa-szerte fellobbanó szabadkereskedelem-ellenes tiltakozások, a TTIP-tárgyalások leállítását szorgalmazó petíciót például több mint 3 millióan írták alá.⁶

<http://www.kormany.hu/hu/kulgzdasagi-es-kulugyminiszterium/hirek/az-eu-nak-szorosabban-kell-egyuttmukodnie-delkelet-azsiaval>

⁴ Habár a globális láncokban csak Németország és a várhatóan az övezetet elhagyó Egyesült Királyság vesz részt meghatározó arányú hozzáadott értékkel (Kopint Tárki, 2016), a nemzetközi értékeremtésben az Unió belső értéklánca miatt a többi tagország, így a kelet-európai újabb tagországok vállalkozásai is szerepet vállalnak beszállítóként.

⁵ Marc J. MELITZ: The Impact of Trade on Intra-Industry Reallocations and Aggregate Industry Productivity, *Econometrica*, Vol. 71, No. 6. 2003. november, 1695-1725

⁶ <https://euobserver.com/institutional/137855>

Ennek ellenére a döntéshozók nyilatkozataihoz hasonlóan én is azon az állásponton vagyok, hogy az Európai Unió gazdasági nyitottsága mellett érvek jelentősebbek, mint a protekcionista érvek, az övezet bezárkózása helyett a nyitás a követendő stratégia a jövőben is. Ugyanakkor az előzetes álláspontom csupán viszonyítási alap, a hosszú ideje tartó szabadkereskedelem-protekciónizmus vita eldöntése nem játszik szerepet a dolgozatban. A dolgozat célja tehát nem az optimális kereskedelmi politika megtalálása, normatív állítások igazolása. A dolgozat célja annak vizsgálata, hogy az Európai Unió jelenleg inkább a nyitás vagy a bezárkózás stratégiáját követi, és annak az előrejelzése, hogy a jövőben várhatóan melyik fogja jellemezni a kereskedelempolitikáját.

A nyitás és bezárkózás lehetősége szorosan kapcsolódik az Unió mint kereskedelmi övezet okozta belső kereskedelemteremtéshez. Az Európai Uniónak a kezdetektől fogva célja a tagállamok közötti kereskedelem egyszerűsítése, a volumen növelése. Ez a stratégia az EU bővülése és az integráció erősítése mellett egyértelműen sikeres. A belső, tagállamok közötti kereskedelem az uniós országok gazdasági együttműködése miatt természetes módon meghaladja a tagállamok övezeten kívüli partnerekkel folytatott külső kereskedelmét, tehát a belső kereskedelem jelenleg növekvő trendje még nem feltétlenül jelenti az Unió bezárkózását.

A kulskérdés az, hogy a belső kereskedelem és a külső kereskedelem között milyen kapcsolat van: kereskedelemteremtés vagy kereskedelemeltérítés? A növekvő belső kereskedelem a külső kereskedelem bővülésének következménye, vagy a külső kereskedelmet helyettesíti, a tagállamok közötti forgalom a külső partnerekkel való kereskedelmet váltja fel? Előbbi esetben az Unió nyitását, utóbbi esetben a bezárkózását értem. A dolgozatban idősoros eszközök segítségével elemzem ezt a kérdést, vagyis jelen dolgozat megközelítése empirikus.

A dolgozat során a 2. fejezetben bemutatom az Európai Unió kereskedelempolitikájának legfontosabb múltbeli állomásait és a jelenleg tárgyalt szabadkereskedelmi egyezményeket. A 3. fejezetben tárgyalom az egyes tagállamok és iparágak gazdasági szerepét az Unió belső és külső kereskedelmében. A 4. fejezetben statisztikai idősoros elemzés, többváltozós Granger okosság módszertannal vizsgálom meg az EU külső és belső kereskedelme közötti kapcsolatot. A dolgozatban tett megállapítások alapján pedig megválaszolom, hogy az Európai Unió kereskedelempolitikáját nyitás vagy bezárkózás jellemzi jelenleg és a jövőben.

2. AZ EURÓPAI UNIÓ KERESKEDELEMPOLITIKÁJA

Az övezet kereskedelempolitikája az 1968-as közös külső vámtarifáig nyúlik vissza, amely intézkedéssel párhuzamosan a hat alapító tagállam a belső vá-

mokat is eltörölte, és vámuniót alakított ki. Az egységes kereskedelempolitika hatáskörét azonban csökkentette a '70-es, '80-as évek bizonytalan világ-gazdasági folyamatait követő protekcionista hullám, a tagállamok egyedi importkorlátozásai. ⁷ 1993-tól azonban már nem lehetséges gazdasági alapon behozatalt korlátozni, vagyis innentől beszélhetünk egységes uniós kereskedelempolitikáról.

Az uniós kereskedelempolitika azonban 1993 előtt is ért el sikereket, négy GATT tárgyalási fordulóban is képviseltette magát az EU.⁸ Az övezet általánosságban részt vesz a multilaterális kereskedelmi egyezményekben. Az 1995-től létrejövő WTO egy világszintű, jogilag alátámasztott gazdasági keretrendszerben tette lehetővé az Unió gazdasági partnereivel való akadálymentes kereskedelmet. Azonban a multilaterális együttműködés nem tartalmazza a szolgáltatások és mezőgazdaság ágazatok rendezését, így ezt bilaterális megállapodásokkal, tárgyalásokkal kívánja rendezni az Unió. Szintén cél 1999-től a fejlődő országok bekapcsolása a multilaterális egyezménybe, illetve általános- és preferenciarendszerekkel segíteni a rászoruló országok kereskedelmi kapacitásainak bővítését, vámcsökkenéssel támogatni az elmaradott országokból érkező importot.⁹

2006-ban az Európai Bizottság a „Globális Európa” programban meghirdetettek szerint a vámszintek csökkentésén túl szerteágazóbb tárgyalási célokat tűzött ki célul, ami tartalmazza a szabályozással kapcsolatos kereskedelmi akadályok leépítését, a kormányzati közbeszerzések egységes kezelését, a szellemi tulajdonjogok, innovációs jog és a környezet védelmét, a fenntartható fejlődést. Jelenleg a kétoldalú kereskedelem liberalizáció, a partnerországokkal való szabályozások egységesítése az EU fő kereskedelempolitikai célja, amit mutat az is, hogy az elmúlt 10 évben az övezet külkereskedelmében közel 10 százalékpontos növekedéssel járt a bilaterális szerződések okozta kereskedelemteremtés az Unió összes kereskedelmének arányában.¹⁰ Abban az esetben, ha minden tárgyalás eredményesen zárul, ez az arány a kétszeresére növekedhet, és az EU összes kereskedelmének kétharmadát teheti ki. A következőkben kontinensenként áttekintem a szabadkereskedelmi egyezmények múltbeli eredményeit és a jelenleg zajló tárgyalásokat, majd az Európai Unió kereskedelempolitikájának jövőbeli lehetséges trendjeit mutatom be.

⁷ Sieglinde GSTÖLH: *The European Union's Trade Policy Ritsumeikan International Affairs*, Vol.11, 2013, 1-22.

⁸ Jacques PELKMANS - Rita BEUTER: *The Transformation of EU Trade Policy*, Eipascope, 25th Anniversary Special Issue 63, 2013

⁹ Európai Parlament (2017): *Generalised Scheme of Preferences*

¹⁰ Európai Unió (2015): *Trade for All - Towards a More Responsible Trade Policy*, Publications Office of the European Union

Észak-Amerikában az EU-nak Mexikóval 2000 óta van hatályban ún. globális megállapodása. A megállapodás ahhoz képest, hogy 20 éve ratifikálták és fő pillére a kereskedelem, meglehetősen széles körű rendelkezéseket tartalmaz: nem vámjellegű korlátozások, közbeszerzés, verseny- és szellemi tulajdonjog-szabályozás.¹¹ Ennek ellenére a felek a megállapodás modernizálása mellett döntöttek 2013-tól, és 2016-ban el is kezdődtek a tárgyalások. A tárgyalások legfontosabb eredménye a mezőgazdaság, szolgáltatások, beruházások további liberalizációja lehet. A legutóbbi tárgyalás 2017 szeptemberében kezdődött.

A Kanadával kötött Átfogó Gazdasági és Kereskedelmi Egyezmény az EU egyik legújabb megállapodása: 2017. szeptember 21-én lépett ideiglenesen hatályba. A két ország között 1997 óta vannak bilaterális megállapodások olyan ágazatokban, mint bor és szeszesitalok, repülésbiztonság, állatorvosi megállapodás. A 2009-ben elkezdett tárgyalások végkifejleteként 2016 októberében írták alá a tagállamok a szerződést. A szerződés eredményeként a vámok 98%-át eltörölték, megnyílt a kanadai piac a pénzügyi, postai és fu-társzolgáltatások, távközlés, közlekedési szolgáltatások tekintetében, illetve a szakképesítés kölcsönös elismeréséről rendelkezett a könyvelők, építőmér-nökök, ügyvédek tekintetében.¹² A CETA akkor lesz teljes mértékben érvényes, ha minden tagállam ratifikálja.

A kanadai szerződéshez hasonló az USA-val folytatott Transzatlanti Kereskedelmi és Beruházási Partnerség tárgyalások, azonban jelentős eltérést szolgáltat, hogy a tárgyalások 2016. novemberétől szünetelnek, a legutolsó, 14. forduló 2016 októberében kezdődött. A Transzatlanti Gazdasági Tanács 2007-től ülésezik, végül 2011-ben döntötték el a felek a tárgyalások kezdetét. Annyiban speciális volt a reláció, hogy az átlagos vámszint már a tárgyalások 2013-as kezdetekor átlagosan 3% volt az USA és az EU között, tehát az egyezmény jelentőségét a nem vám jellegű korlátozás eltörlése adta volna. A négy fő pillér az egymás piacához való jobb hozzáférés (kereskedelemliberalizáció, a vámszintek eltörlése), a jogharmonizáció (ágazatspecifikus szabályok és szabványok egységesítése) az egyéb szabályozások (versenyszabályozás, érdekvédelem, egységes jogok) és az intézményi rendelkezések.¹³ Az egyik leginkább ismert rendelkezés a befektető-állam vitarendezési mechanizmus, amely jogorvoslatot adott volna a befektetőknek kártérítésre, ha egy állam a beruházási egyezmények megsértésével csökkenti a befektető profitját.

¹¹ http://ec.europa.eu/smart-regulation/roadmaps/docs/2015_trade_001_modernisation_eu_mexico_agreement_en.pdf

¹² http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2017/october/tradoc_156139.pdf

¹³ <http://trade.ec.europa.eu/doclib/press/index.cfm?id=1230#institutions>

Eliasson szerint¹⁴ ez és az élelmiszerügy kezelése vezetett az európai civil szervezetek és a közvélemény anti-TTIP hozzáállásához, ami azt eredményezi, hogy habár az Európai Unió hivatalos honlapján is Trump megválasztásának tulajdonítják a TTIP végét („a washingtoni adminisztrációban bekövetkezett változás miatt a tárgyalások megegyezés nélkül véget értek”¹⁵), nem biztos, hogy a TTIP megegyezés esetén minden EU tagállam ratifikálná az egyezményt. A tárgyalások befejeztével az EU kereskedelmi politikai kommunikációja is irányt váltott, a TTIP helyett a japán egyezmény a központi fontosságú kereskedelempolitikai irányelv.

Dél-Amerikában a Mercosur négy alapító tagállamával (Argentína, Brazília, Paraguay, Uruguay) kezdődtek újra 2010-ben tárgyalások, amelyek azonban 2012 óta szünetelnek. ¹⁶ 2016 októberétől a tárgyalások újraindultak, a fő célok között van a vámok mellett a kereskedelem technikai akadályai, közbeszerzések, származási szabályok, szolgáltatások kereskedelme. A legutóbbi tárgyalási forduló 2017 októberében volt. Az EU-nak Átfogó Kereskedelmi Egyezménye lépett ideiglenesen hatályba 2013-tól Kolumbiával és Peruvál. Az egyezményhez csatlakozott Ecuador is 2017-ben.¹⁷ Az egyezménytől elsősorban a relációhoz kapcsolható befektetői és kereskedelmi környezet nagyobb kiszámíthatósága várható pozitív esetben.

Afrikában az EU célja elsősorban Gazdasági Partnerségi Megállapodást kötni az országokkal. A megállapodást például Nyugat-Afrika 16 országával 2014-ben parafálták, azonban egyes országok, mint Nigéria és Gambia elutasították az aláírást. Ghána és Elefántcsontpart 2016-ban ideiglenes megállapodást kötött az Unióval emiatt.¹⁸ Az egyezmény előnye a nyugat-afrikai régió számára az EU-ba irányuló export versenyképességének növelése lenne, az Unió befektetői számára pedig legális beruházási lehetőséget nyújtana az egyezmény. Szintén közelmúltbeli esemény a Mély és Átfogó Szabadkereskedelmi tárgyalások 2013–2014 között Marokkóval, majd 2015-től Tunéziával a két gazdaság és az EU közötti nagyobb mértékű integráció elősegítése, kereskedelem és befektetés ösztönzése érdekében.¹⁹

¹⁴ Leif Johan ELIASSON: *The Transatlantic Trade and Investment Partnership: Interest groups and public opinion*, European Union Studies Association's 14th Biennial Meeting, 2015

¹⁵ <http://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/countries/united-states/>

¹⁶ <http://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/regions/mercosur/>

¹⁷ <http://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/regions/andean-community/>

¹⁸ <http://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/regions/west-africa/>

¹⁹ <http://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/countries/morocco/>
<http://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/countries/tunisia/>

Ázsiában az EU a dél-kelet-ázsiai ASEAN régió számos szereplőjével folytat tárgyalásokat, ezzel párhuzamosan a tíz országot tömörítő régió egészével is együttműködésre törekszik²⁰. Mianmarral 2013-tól a kiszámítható befektetői környezet és a munkavállalói jogok érvényesítése a cél, a Fülöp-szigetekkel 2015-ben kezdődtek szabadkereskedelmi tárgyalások a vám és nem vám jellegű korlátozások eltörléséért, Thaifölddel 2013-ban indultak tárgyalások, azonban a 2014-es katonai hatalomátvételt követően ezek megszakadtak. Indonéziával 2016 óta folynak tárgyalások, Vietnammal viszont 2016-ban már hatályba is lépett a megállapodás.

Az EU egyik legsikeresebb kereskedelmi megállapodása a dél-koreai. Az egyezmény 2011-től van ideiglenesen hatályban, 2015 végén ratifikálták. Az egyezmény elsősorban az ipari és mezőgazdasági termékekre vonatkozó vámokat szüntette meg lépcsőzetes kivezetésben, de a feldolgozóiparban a nem vám jellegű akadályok egy részének is véget vetett. Az egyezmény hatására 2010 és 2016 között az EU-s termékek exportja közel 60%-kal, a szolgáltatások exportja csaknem 50%-kal növekedett Dél-Koreában.²¹ Az EU Indiával is folytat tárgyalásokat 2007 óta, ugyanakkor a tárgyalásokat az EU-s érdekek szempontjából nehezíti India szigorú szabályozói környezete.²²

Japánnal 2013 óta folynak tárgyalások, amelyek 2017. december 8-án zárultak le.²³ A tárgyalásoknak célja volt a vámok csökkentése például a bor, csokoládé, ruházati termékek esetében és a nem vám jellegű kereskedelmi korlátozások leépítése is, viszont a tárgyalásoknak volt egy erős antiprotekcionista üzenete, vagyis két vezető gazdasági hatalom kiállása a szabadkereskedelmi értékek mellett, amely üzenetet az EU is hirdetett.

Kína és az Unió között 2013-tól folynak beruházási megegyezési tárgyalások, a fő célok a stabil és diszkriminációtól mentes befektetői környezet kialakítása, a transzparencia, hatósági folyamatok elősegítése, a külföldi befektetések környezetre és munkavállalói körülményekre vonatkozó aspektusainak javítása.²⁴ Ezek mellett a felek az egymás piacához való hozzáférést is fontosnak tartják, ugyanakkor az EU kifejezte aggályait a kínai piac átláthatatlansága, az állam nagymértékű ipari szerepvállalása és az ehhez kapcsolódó nem vám jellegű kereskedelmi akadályok és a szellemi tulajdon védelmének nem elégséges volta kapcsán.

Az Európai Unió az európai harmadik országokkal is tárgyalásokat folytat, elsősorban a Nyugat-Balkán régióban. Az EU célja a térségben olyan egyezményeket kötni, amely biztosítja az áruk szabad áramlását és a szellemi

²⁰ <http://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/regions/asean/>

²¹ <http://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/countries/south-korea/>

²² <http://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/countries/india/>

²³ <http://ec.europa.eu/trade/policy/in-focus/eu-japan-economic-partnership-agreement/>

²⁴ <http://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/countries/china/>

jogok biztonságát. Macedóniával 2004-ben, Albániával 2009-ben, Montenegróval 2010-ben, Szerbiával 2013-ban, Bosznia és Hercegovinával 2015-ben és Koszovóval 2016-ban kötött szerződést az EU. A térség országait és Törökországot magában foglaló Stabilizációs és Társulási Folyamat pedig lehetővé teszi, hogy a bármelyik országban előnyös feltételek mellett jussanak hozzá a felek az EU vagy a fent említett országok köztes termékeihez annak feltételében, hogy a végső terméket az EU-ba, a térség országaiba vagy Törökországba exportálják.²⁵

A fentiek alapján az EU vezetői kitartanak a szabadkereskedelmi politika mellett, ami az Unió nyitását jelzi előre. Azonban az EU-n belül felléphetnek olyan csoportok, amelyek szabadkereskedelem-ellenesek, ami belső feszültségeket okozhat. A CETA aláírásakor, 2016 októberében jött elő az a probléma, hogy bármelyik tagállam megvétózhatja a már lezárult megegyezéseket, akkor Vallónia vétója miatt került veszélybe az egyezmény.²⁶

A probléma gyökere az Unió intézményi felépítésében rejlik. A 2007-es Lisszaboni Szerződés kibővítette ugyan a közös kereskedelmi politika hatáskörét, azonban az új generációs kereskedelmi egyezmények, amelyek nemcsak a vámokat, hanem a nem vám jellegű akadályokat, közbeszerzéseket, szellemi tulajdonjogot, szabályozásegységesítést, fenntartható fejlődést is a tárgyalás céljának tekintik, már nemcsak az EU hatáskörébe esnek, hanem egyes megállapodásokként minden tagállam aláírása szükséges az alkotmányos jogrendjük szerint. Ez könnyen ahhoz vezethet, hogy a populista pártok zsarolásra használják a kereskedelempolitikát. Ez történt Hollandia esetében, amikor az nem tudta aláírni az EU-Ukrajna partnerségi megállapodást, mert egy népszavazás eredménye ezzel ellentétes volt. Ezért hangsúlyozza Bendini²⁷, hogy az uniós kereskedelempolitika fő kihívása, hogy az EU és az EU Parlament milyen hatékonyan és transzparenssé képes az állampolgárai felé kommunikálni a kereskedelem valós hatásait.

Összességében az Unió kereskedelempolitikája egyértelműen nyitott volt az elmúlt években, minden vizsgált kontinens magában foglalt olyan országokat, amellyel az Unió tárgyalásokat folytatott, jelenleg folytat, vagy már egyezsége jutott. Kiemelkedik a kontinensek közül Észak-Amerika és Ázsia, ahol az Unió a világgazdaság jelentős képviselőivel folytatott tárgyalásokat. A kereskedelmi politika alapján egyértelműen a jövőben is a nyitás fogja jellemezni az Unió kereskedelempolitikáját. Ezzel szemben viszont mind a jelen világgazdasági környezet protekcionista hulláma, mind az EU-n belül egyre

²⁵ <http://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/regions/western-balkans/>

²⁶ Guillaume Van DER LOO - Jacques PELKMANS: *Does Wallonia's veto of CETA spell the beginning of the end of EU trade policy?* 2016, október 20.

²⁷ Roberto BENDINI: *The future of the EU trade policy*, Directorate-General for External Policies, Policy Department, 2015.

jelentősebb szabadkereskedelem-ellenes hangok veszélyeztetik az Unió nyitásának jövőbeli folytatását, ahogy az a TTIP esetében realizálódott is, ahol mindkét, az Unió nyitása ellen ható tényező felmerült, és 2016. november óta szünetelnek. A fejezet alapján azon az állásponton vagyok, hogy a nyitás a jövőben is jellemezni fogja az EU-t, de elsősorban az Unión belüli kereskedelmínyítás-ellenes vélemények, civil szervezetek, kormányok jelentős ellenerőt fognak képviselni, és csökkentik az EU nyitásának mértékét, továbbá pedig a globális protekcionizmus fogja korlátozni az újabb szabadkereskedelmi egyezmények számát. De azt mindezek ellenére sem tartom valószínűnek, hogy az Uniót a bezárkózás fogja jellemezni a jövőben.

3. A TAGORSZÁGOK KÜLKERESKEDELMI FOLYAMATAI

A fejezet célja, hogy bemutassa, hogy habár a dolgozat témája az Európai Unió kereskedelempolitikája és a módszertani elemzés során is az Unió aggregált mutatóit veszem alapul, a tagállamok jelentős heterogenitást mutatnak a külkereskedelmi folyamatok tekintetében.

A tagországok eltérnek a külkereskedelem volumenében, a külkereskedelmi mérleg tekintetében és abban, hogy inkább az Európai Unió országai-val vagy külső, harmadik országgal kereskednek. A kereskedelem volumenét az export és import összegeként értelmezett áruforgalommal definiálom. A „tagállami nyitottságot” az Unión kívüli partnerekkel folytatott külkereskedelem (teljes kereskedelmi forgalomhoz viszonyított) arányaként határozom meg, hogy a relatív változók összehasonlíthatók legyenek. Szintén bemutatom, hogy az Unión kívüli külkereskedelem milyen partnerekkel történik az országok esetében. A külkereskedelmi mérleget export-import arányként értelmezem. Az elemzés során fokozott figyelmet szentelek az új, 2004 után belépett tagállamoknak, és amellet érvelek, hogy a külkereskedelmi eltérések egy része leegyszerűsíthető az új tagállamok-régi tagállamok dichotómiára.

Természetes módon a kereskedelem volumene eltér a tagállamok között, hiszen a gazdaságok mérete is eltéréseket mutat.²⁸ Az 1. ábrán az Unió tagországainak kereskedelmét az Unió országaival folytatott belső és a harmadik országokkal folytatott külső szerinti bontásban ábrázoltam a dolgozat témájának megfelelően.

Németország kereskedelmi forgalma mindkét bontás szerint és összesen is felülmúlja a többi tagország áruforgalmát és az EU összes áruforgalmának 22%-át teszi ki. Az Unió áruforgalmának 5% feletti áruforgalmát teszi

²⁸ A kereskedelem volumene más változóktól is függ, amik gravitációs modellel becsülve empirikusan identifikálhatóak, ez azonban nem témája a dolgozatnak.

ki még csökkenő sorrendben Hollandia, Franciaország, Egyesült Királyság, Olaszország, Belgium és Spanyolország.²⁹

Külkereskedelmi volumen értelmében elmondható, hogy az új tagállamok közül egy sem ér el 5%-nál magasabb részarányt az Unió külkereskedelmében. Ez nem meglepő, hiszen általánosságban az új tagállamok kibocsátása, a gazdaságok mérete kisebb a régi tagállamok kibocsátásánál.

1. ábra A belső és külső kereskedelem millió euróban.
2017. szeptember.

Forrás: <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu> alapján saját szerkesztés

Ennél jelentősebb az eltérés az Unión kívüli partnerekkel folytatott külkereskedelem arányának tekintetében. Az 1. ábra alapján is látható, hogy a tagországok belső és külső kereskedelme a volumenben való eltérés mellett relatív értelemben sem azonos, a tagállamok külkereskedelmi folyamataiban egyensúlytalanság jelenik meg. A legtöbb tagállamra jellemző, hogy a belső kereskedelem meghaladja a külsőt, egyedül az Egyesült Királyság esetében nagyobb a külső partnerekkel folytatott kereskedelem aránya 2 ezreléssel, vagyis gyakorlatilag megegyezik ebben az esetben is.

²⁹ Mind a 6 ország 5–11% közötti értékkel bír. Magyarország 1,9%-kal a 12. a rangsorban.

Ahogy azonban az 1. táblázat mutatja, az új tagállamok nyitottsága, vagyis az Unión kívüli partnerekkel folytatott külkereskedelem aránya elmarad a régi tagállamok azonos mutatójának értékeitől. A 13 új tagállam esetében az erre vonatkozó mutató interkvartilis terjedelme 22,5%–31,9%, míg a régi tagállamok esetében ugyanennek a statisztikának az értéke 31,9%–39,2%.³⁰ Vagyis más szavakkal kifejezve, *az új tagállamok inkább az Unió országaival kereskednek*, és a régi tagállamok kereskednek nagyobb arányban az Unión kívül.³¹

Unión kívüli partnerekkel folytatott külkereskedelem aránya			
Rangsor	Áruforgalom	Tagország	Csatlakozás éve
1	50,2%	Egyesült Királyság	1973
2	44,8%	Ciprus	2004
3	43,3%	Görögország	1981
4	42,1%	Írország	1973
5	40,4%	Olaszország	1958
6	38,0%	Hollandia	1958
7	37,7%	Németország	1958
8	36,0%	Spanyolország	1986
9	35,6%	Litvánia	2004
10	35,1%	Svédország	1995
11	34,4%	Franciaország	1958
12	33,5%	Dánia	1973
13	33,0%	Finnország	1995
14	31,9%	Bulgária	2004
15	31,9%	Málta	2004
16	30,9%	Belgium	1958

³⁰ Az új tagállamok átlagos értéke 27,4%, a régiéik esetén ez 34,4%, a medián 26,9% és 35,1%.

³¹ Ebben az esetben is felmerül, hogy az új tagállamok gazdasága kisebb, és az Unión kívüli partnerekkel folytatott külkereskedelem aránya inkább a gazdaságmérettől függhet. Ennek azonban ebben az esetben ellentmond Görögország, Írország, Dánia, Finnország mint relatíve kis gazdaságok magas rangsorban elfoglalt helye, illetve Lengyelország mint relatíve nagy gazdaság esetében a mutató alacsony értéke. A trendnek ellentmond még Ciprus mint új tagállam magas értéke és Luxemburg mint régi tagállam alacsony értéke, azonban előbbi kis gazdasága és földrajzi helye, utóbbit speciális helyzete miatt outliernek tekintem.

17	29,2%	Lettország	2004
18	28,5%	Horvátország	2013
19	26,9%	Szlovénia	2004
20	26,0%	Lengyelország	2004
21	24,6%	Ausztria	1995
22	23,1%	Portugália	1986
23	22,5%	Románia	2007
24	22,5%	Észtország	2004
25	20,4%	Magyarország	2004
26	18,2%	Csehország	2004
27	17,4%	Szlovákia	2004
28	14,0%	Luxemburg	1958

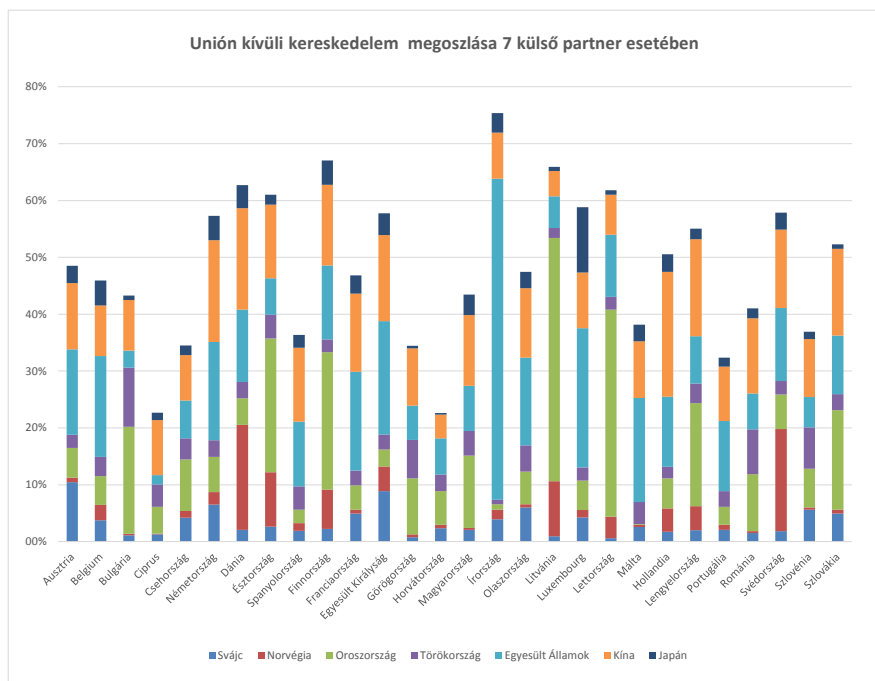
1. táblázat: Az Unión kívüli partnerekkel folytatott külkereskedelem aránya (külső kereskedelem/teljes kereskedelem), az új, 2004 után csatlakozott tagállamok kiemelve. 2017 szeptember.

Forrás: <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu> alapjansaját számítások és szerkesztés

Az Európai Unión kívüli kereskedelem kereskedelmi partnerek szerinti megoszlását a 2. ábra mutatja a tagállamok esetében. 7 olyan országot választottam ki lehetséges kereskedelmi partnerként, amelyek nagy arányban kereskednek az EU egészével, ezek: Egyesült Államok, Kína, Japán, Svájc, Norvégia, Oroszország, Törökország. A kereskedelmi arányt relatív értelemben, az egyes tagországok összes, Unión kívüli kereskedelmének arányában határoztam meg, hogy a legnagyobb partnerek azonosíthatók legyenek. Ennek azonban az a következménye, hogy a teljes külkereskedelem, a mutató nevezője nemcsak volumenben, hanem a teljes külkereskedelem arányában is eltér a tagállamok között az 1. táblázatnak megfelelően, vagyis a mutató nagysága csak azt mutatja, hogy a 7 általam kiválasztott kereskedelmi partner hány százalékát teszi ki az egyes országok Unión kívüli külkereskedelmének.

Az ábra alapján az Egyesült Államok és Kína az a kereskedelmi partner, amely minden tagállam külkereskedelmében jelentős arányt képvisel. Az Egyesült Államok, Ausztria, Belgium, Franciaország, Egyesült Királyság, Írország, Olaszország, Luxemburg, Málta legjelentősebb nem európai uniós külkereskedelmi partnere, továbbá Írország esetében az arány az 56,5%-ot is eléri. Ugyanakkor Ciprus és Bulgária kivételével minden tagországban 5% fe-

letti arányt képvisel a nem uniós kereskedelem volumenében. Kína nem dominál ilyen egyértelműen egyik gazdaság külkereskedelmében sem, a mutató legmagasabb értéke a holland külkereskedelem esetében 21,9%. Viszont minden tagállam esetében jelentős részt képvisel, a kínai külkereskedelem részarányának átlaga 11,8% a tagállamok Unión kívüli kereskedelmében.

2. ábra Az Unión kívüli kereskedelem megoszlása 7 külső partner esetében (külső partnerrel való áruforgalom/teljes Unión kívüli kereskedelem).
2017 szeptember.

Forrás: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu> alapján saját számítások és szerkesztés

Németország külkereskedelmében mindkét gazdasági hatalom esetében 17–18% közötti a mutató értéke, ami azért is jelentős, mert a két relációból származó külkereskedelmi volumen külön-külön is nagyobb, mint 21 tagország esetében a tagországok teljes Unión kívüli áruforgalmi.

A többi kereskedelmi partnerre jellemző, hogy csak néhány uniós ország külső külkereskedelmében számottevő a kereskedelmi arányuk és ezt a meghatározó arányt általában a földrajzi közelség, régiós kapcsolat magyarázza. Svájc esetében Ausztria, Németország, Egyesült Királyság, Olaszország és

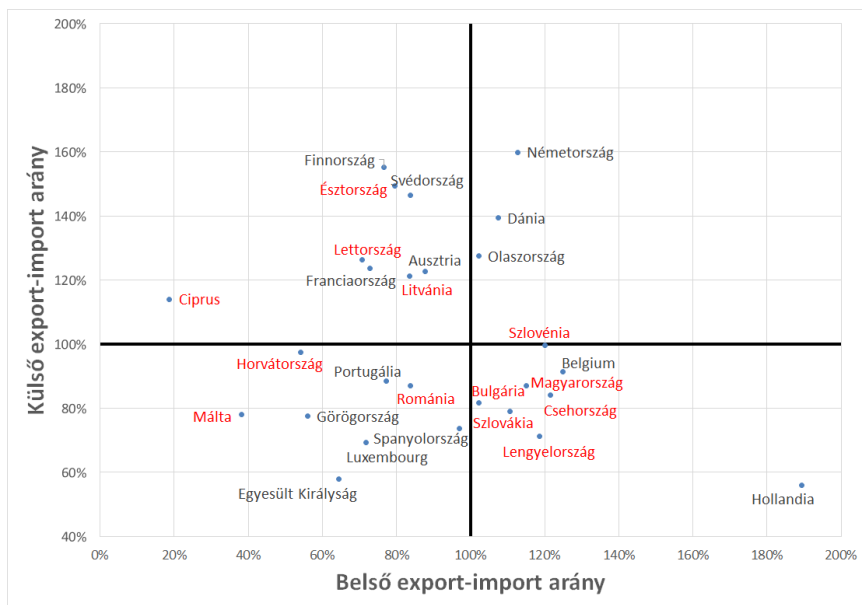
Szlovénia azok a tagországok, amelyeknek 5%-nál magasabb arányban kereskednek az Unión kívüli kereskedelmi forgalmat tekintve. Norvégia esetén az 5% feletti mutatóval jellemezhető tagországok Dánia, Svédország, Finnország, Litvánia, Észtország. A mutató az EU két skandináv országában a legmagasabb, 18% körüli az érték. Törökország esetében Bulgária, Görögország, Olaszország, Románia haladja meg az 5%-os értéket. Japán esetében csak Luxemburg értéke 5% feletti, de nem elhanyagolható a Németország külső külkereskedelmében játszott 4,3%-os arányú, és az Egyesült Királyság nem uniós kereskedelmében játszott 3,8%-os arányú szerepe.

Oroszország esetében a földrajzi közelség szintén szerepet játszik, ugyanakkor az ország az Unió 20 tagállamának külső külkereskedelmében képvisel 5% feletti arányt. Kiemelkednek közülük a Baltikum országai, Észtország 23,6%, Lettország 36,5%, Litvánia 42,8%-os mutatóval bír. Litvánia magas értéke álláspontom szerint erősíti az 1. táblázatból levont következtéseimet, mert Litvánia értéke kiemelkedett az új tagállamok rangsorában az Unión kívüli partnerekkel folytatott külkereskedelem arányának tekintetében. Litvánia külső külkereskedelmét viszont döntő részben regionális partnerek határozzák meg, nem a világgazdaság vezető gazdasági hatalmai. Jelentős még Finnország, ahol 24,1%-os a mutató értéke.

A tagállamok export-import arányát pontfelhő segítségével mutatom be a 3. ábrán, ahol a vízszintes tengely az Unión belüli kereskedelemről számított export-import arány, a függőleges tengely pedig az Unión kívüli kereskedelemről számított hasonló mutató.³²

Az ábra alapján nem mutatható ki egyértelmű régi-új tagállam dichotómia az export-import arány tekintetében, de így is azonosítható a tengelyek mentén négy országcsoport az outlierok mellett. Külső exportorientáltsággal és belső importorientáltsággal jellemezhetők a Baltikum országai, Svédország, Finnország, Franciaország, illetve az Unión belül kiugróan nagy arányban importáló Ciprus.

³² Tekintettel arra, hogy a belső kereskedelem a tagállamok többségénél jelentősen alatta marad a külső kereskedelemnek, a vízszintes tengely a külkereskedelmi volumen nagyobb részét mutatja.

3. ábra A külső és belső export-import arány (külső vagy belső export/külső vagy belső import). Az új, 2004 után csatlakozott tagállamok kiemelve. Írország mint extrém outlier magasabb értékkel bír, mint a függőleges tengely maximuma. 2017. szeptember.

Forrás: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu> alapján saját számítások és szerkesztés

Az Unión belül és kívül egyaránt felülmúlja az import az exportot a mediterrán országok, Luxemburg, Románia, Horvátország és az Egyesült Királyság esetében. Az EU-n kívülre importorientált, Unión belül pedig exportorientált a visegrádi országok csoportja, továbbá Bulgária, Szlovénia, Belgium és Hollandia, amely utóbbi az Unión kívüli országoktól kiugró módon nagy arányban importál, és az Unión belül szélsőségesen magas arányban exportál. Mind az Unión belül, mind az Unión kívül az export dominál Olaszország, Dánia, Németország, és az ábrán nem szereplő Írország esetében, amelynek Unión kívüli partnerországgal folytatott exportaránya tekintetében extrém outlier, 279% a mutató értéke.

A külkereskedelmi mérleg esetében nem mutatkozik szembetűnőnek a régi és új tagállamok közötti egyensúlytalanság, ugyanakkor 6 új tagállam esetében is magasabb a belső, illetve alacsonyabb a külső export-import arány az EU tagállamok átlagánál. A visegrádi országok, Bulgária és Szlovénia tehát az EU-n belül inkább exportálnak, az EU-n kívülről pedig inkább

importálnak. Románia a belső exportban számottevően elmaradva, de szintén ebbe a klaszterba sorolható az új tagállamok esetében. A Baltikum országai ellentétes folyamatot követnek, inkább EU-tagállamoktól importálnak, és külső országoknak exportálnak. Ciprus, Horvátország és Málta meghatározóan nagy arányban importál az Unió más tagállamaitól, az export aránya ebben a három országban a legkisebb.

A fenti következtetések meglátásom szerint elsősorban az Európai Unió értékláncával vannak kapcsolatban. Az értéklánc teljes mértékű feltérképezése meghaladná a dolgozat kereteit, így csupán rövid történeti áttekintés és néhány iparág szerveződése alapján adok betekintést a termelési láncba.

Álláspontom szerint tehát az EU tagországok közötti kereskedelmi eltérések egy része leegyszerűsíthető a régi és új tagállamok dichotómiára. A történeti szempontok szerint szintén a tagországok regionális eltérése jellemezte az 1960–1998 közötti időszakot, amikor a hat alapító magország, és a később csatlakozott „periféria államok” közötti kereskedelem bővülés a perifériaállamok közötti kereskedelemteremtés növekedése mellett és a magországok közötti áruforgalom növekedésének rovására történt.³³

A kereskedelmi övezet létrehozása és az 1973-as bővítés még egyenként 24%-kal növelte a hat alapító tagállam egymás közötti kereskedelmét, de a déli országok felvétele (1981-Görögország, 1986-Spanyolország és Portugália) és az 1995-ös bővítés már átlagosan 9,6%-kal csökkentette azt. Vagyis az 1995 előtti bővítéseknél megvalósult az EU integrációja, az új tagállamoknak minden esetben növekedett az egymással és az alapítókkal folytatott kereskedelmi volumene, viszont ez a hatás idővel csökkent.

Az első, EU-n belül többet exportáló, azon kívül többet importáló klaszter, a kelet-közép-európai tagállamok az 1989-es rendszerváltás után, a hagyományos történelmi szerepükhöz visszatérve, kapcsolódtak be újra az európai termelési láncba. A kelet-európai országok vonzó célpontjai lettek a nyugati nagyvállalatok tőkebefektetéseinek, elsősorban amiatt, hogy a 2004-es és 2007-es bővítések után az Európai Unióban is megjelent egy alacsony bérköltséggel jellemezhető régió, amely ráadásul nem nélkülözte a képzett munkaerőt és a tőkeintenzív termelés alapjait.³⁴ A folyamat azzal a következménnyel járt, hogy a kelet-közép-európai országok exportját nagyobb hányadban nemzetközi nagyvállalatok kihelyezett egységei végzik jelenleg is, így az újabb tagországok külkereskedelmét nagymértékben befolyásolják az anyavállalatok stratégiai döntései.

A 2004-es EU bővítés EU-n belüli kereskedelmi hatásainak vizsgálatára ideális az élelmiszeripari termékek külkereskedelme, mert az EU exportja

³³ Michael PFAFFERMAYR - Peter H. EGGER: *The Pure Effects of European Integration on Intra-EU Core and Periphery Trade*, University of Innsbruck Economics Working Paper No. 02/01, 2002.

³⁴ Lisa L MARTIN: *The Oxford Handbook of the Political Economy of International Trade* (Oxford University Press: 2015)

nagyrészt Unión belül, a tagországok piacain valósul meg. Az új tagállamok csatlakozása növelte az új tagállamok exportarányát az övezet belső piacán, ami egyrészt korábbi piacoktól való kereskedelemeltérítést, másrészt a termékminőség, diverzifikáció révén valósult meg.³⁵ A 2001–2011-es időszakban azonban az EU-bővítésekkel, az új tagállamok gyors iparági fejlődésével együtt is a régi tagállamok domináltak az EU belső piacán, stabilabb kilátásokkal. Vagyis az új tagállamok, ha korlátozottan is, de gyorsan részévé váltak az európai gazdasági övezetnek.

Hasonló megállapításra jut Benedek³⁶ a tejtermékpiac 2001–2012 közötti időszak hálózatelemzése során: az uniós piac hálózata kevésbé centralizált lett, és az új tagállamok, habár többnyire nem javítottak jelentősen a relatív pozíciójukon, átlagosan közelebb kerültek a régi tagállamokhoz, megvalósult a sikeres integráció. Erre jó példát ad Lengyelország, amely a vizsgált időszak végére nagyobb mértékű integrációt valósított meg mindegyik új tagállamnál és számos régi tagállamnál. Szintén fontos megállapítás, hogy a vizsgált időszakban a 13 ország csatlakozása nagyobb változást okozott a kereskedelmi hálózatban, mint a 2008-as gazdasági világválság.

Ugyancsak erre az időszakra tehető az euró bevezetésének kereskedelmi következményei a régi tagállamok esetében, azonban Gunella³⁷ szerint a közös valutaövezet mellett, hogy csökkentette az árfolyam-ingadozásból származó bizonytalanság költségeit, a kereskedelmi forgalmat csak 3–4%-kal növelte. Az euró bevezetéséhez inkább az európai tagállamok külkereskedelmi mérlege szerinti egyensúlytalanságot szokták kötni, az északi magországok (elsősorban Németország) többlete és a déli perifériaállamok (elsősorban Görögország) hiánya kapcsán.³⁸

A kelet-közép-európai tagállamok kapcsolódása a témához, hogy a vizsgált időszakban egyértelműen növelték a magországokkal való gazdasági kapcsolatukat, és ez a déli perifériaországok rovására történt. A kulturális hasonlóság és földrajzi közelség miatt elsősorban Ausztrián és Németországon keresztül integrálódott az országcsoport az Európai Unió termelési láncába,

³⁵ S. BOJNEC – I. FERTŐ: Does Enlargement Has Caused Intra and Extra European Union Agrifood Trade?, *Bulgarian Journal of Agricultural Science*, 21 (No 1) 2015, 1–15.

³⁶ BENEDEK Zsófia- BAKUCS Zoltán - Jan FAŁKOWSKY - FERTŐ Imre: *Intra-European Union Trade of Dairy Products: Insights from Network Analyses*. Studies in Agricultural Economics 119, 2017, 91–97.

³⁷ Vanessa GUNELLA - Camilla MASTROMARCO - Laura SERLENGA - Yongcheol SHIN: *The Euro Effects on Intra-EU Trade Flows and Balance: Evidence from the Cross Sectionally Dependent Panel Gravity Models*, 2015

³⁸ Annamaria SIMONAZZI – Andrea GINZBURG – Gianluigi NOCELLA: Economic relations between Germany and southern Europe *Cambridge Journal of Economics* 2013, 37, 653–675.

Németország kelet-közép-európai országokból importált termékeinek aránya 1999 és 2008 között 8,5%-ról 13,6%-ra nőtt³⁹, miközben a déli államok hasonló mutatója 12,6%-ról 9,6%-ra csökkent. Olaszország vállalatai szintén növelték a térségben létrehozott leányvállalatok számát. A német és osztrák esetben a termelés egyes részeit helyezték ki a multinacionális vállalatok a régióba, amit mutat, hogy a kereskedelem nagyobb része köztes termék, ezzel szemben az olasz vállalatok többnyire a teljes termelést kihelyezték.

Németország az északi EU-államok országainak kereskedelmében is szerepet játszik. Azonban ebben a régióban is eltérés mutatkozik a régi és új tagállamok között. A kérdés témám szerinti fontossága, hogy a térség új tagállamai, Lettország, Litvánia és Észtország alkotják az EU-n belül többet importáló, azon kívül többet exportáló második klasztert. A régi tagállamok, mint Dánia, Svédország és Finnország nagyobb arányban kereskednek a balti-tengeri régió kivül, míg a három baltikumi tagország kereskedelmének hozzávetőlegesen 60-70%-a régiós kereskedelem.⁴⁰

Szintén eltérés mutatkozik a kereskedelmi partnerek esetében: a régi tagállamok a külkereskedelem jelentős arányát az Egyesült Királysággal és Németországgal folytatják, míg a 3 baltikumi ország esetében az orosz reláció is jelentős tényező. Ugyanakkor Lettország és Észtország esetében az orosz gazdasági kapcsolat csökken, a német relációval összemérhető. Litvánia esetén az orosz kapcsolat még mindig jelentős, az export 13,7%-a, az import 16,3%-a volt 2015-ben. A külső és belső export-import arány részleges magyarázatát Németország szolgáltatja (lásd 2. táblázat). A Németországgal való kereskedelmi kapcsolat miatt mindhárom tagállam külkereskedelmi hiányt realizál, Észtország és Lettország megközelítőleg kétszer annyit importál, mint exportál, Litvánia esetében is több, mint 3% a deficit. A (Németország nélkül értelmezett) balti-tengeri régióval szemben mindhárom tagállamnak külkereskedelmi többlete van, de a régióba beletartozik a nem EU-tagállam Norvégia és Oroszország is. A többi reláció nem mutat egységes képet, Oroszországba Lettország többet exportál, Litvánia viszont többet importál az országból. A két ország többet exportál az Egyesült Királyságba is, de a reláció nem jelentős. Észtország Németországon kívül kiegyensúlyozott külkereskedelmi kapcsolatokat tart fent.

³⁹ Az export aránya hasonlóan változott 8,3%-ról 12,65%-ra (Uo. 660.)

⁴⁰ Claus-Friedrich LAASER - Klaus SCHRADER: „International trade in the Baltic Sea region” in. Kari LIUHTO (szerk.): *The economic state of the Baltic Sea region* (BSR Policy Briefing 3/2017, 111-131.)

	Észtország		Lettország		Litvánia	
Partner	Export	Import	Export	Import	Export	Import
Oroszország	6,7	6,3	11,4	8,4	13,7	16,3
Németország	5,3	11	6,2	11,6	7,9	11,5
Egyesült Királyság	2,8	2,7	5	2,3	4,5	3
A Balti-tenger államai	66,7	56,3	59	54,6	49,3	46,9

2. táblázat A balti államok export és import aránya néhány partner esetében a teljes kereskedelemben (relációból származó export vagy import/teljes export vagy import), kiemelve a német reláció. 2015

Forrás: Laaser-Schrader⁴¹ alapján saját szerkesztés

A fenti megállapítások alapján az országcsoport Unión belüli importorientáltsága részben a Németországgal való kapcsolatot mutatja. A külső exportorientáltság egy részéhez pedig a Balti-tenger nem uniós tagjai, Oroszország és Norvégia is hozzájárulhat.⁴²

A harmadik klaszter, az Unión belül nagymértékben importorientált országok, Horvátország, Ciprus és Málta meglátásom szerint kivételnek számítanak. Véleményem szerint kis méretük, Málta és Ciprus esetében földrajzi távolságuk eredményezi, hogy az Unió országaitól 3 legnagyobb arányban importáló ország került ebbe a csoportba, vagyis azok az országok, amelyek valószínűleg az EU termelési láncában csak nagyon korlátozott szerepet játszanak.

A fejezet összegzéseként megállapítható, hogy a tagállamok a kereskedelmi áruforgalom nagysága mellett is jelentős különbségekkel bírnak. Az Unión kívüli partnerekkel folytatott külkereskedelmi arány tekintetében az új tagállamok szisztematikusan alacsonyabb értékekkel rendelkeznek, az EU-n kívüli kereskedelem nagyobb mértékben jellemző a 2004 előtt csatlakozott tagállamokra. A tagállamok külkereskedelmi partnerei közül kiemelkedő fontosságú Kína és az Egyesült Államok, amely minden tagország esetében jelentős részt képvisel, a többi külkereskedelmi partner elsősorban re-

⁴¹ Lásd uo. 115-116.

⁴² A Balti-tenger államaiban a baltikumi országok exportorientáltak, viszont az Unión belül importorientáltak, tehát a relációk részletesebb elemzése nélkül teljes mértékben nem megállapítható, de valószínűsíthető, hogy nem az EU-tag balti-tengeri államokban realizálnak külkereskedelmi többletet a Baltikum országai, hanem Norvégiában és kisebb mértékben Oroszországban (utóbbiban például Lettország igen, Litvánia nem).

gionális szinten, néhány ország esetében képvisel számottevő arányt a tagállami külkereskedelemben, mint például Oroszország a Baltikum államai vagy Törökország a balkáni tagállamok és Olaszország esetében.

A belső és külső export-import arányt figyelembe véve három klasztert tudtam azonosítani az új tagállamok kereskedelmi folyamatait illetően. Az első klaszter a kelet-közép-európai új tagállamok, amelyek az Unión belül inkább exportálnak, azon kívül inkább importálnak, ami azzal magyarázható, hogy a csatlakozást követően a magországok, elsősorban Németország és Ausztria nemzetközi nagyvállalatai kihelyezett egységeket telepítettek a tagállamokba. Ez a folyamat az uniós termelési lánc részévé tette a régiót. A második klaszter az EU-n belül inkább importáló, azon kívül inkább exportáló három baltikumi állam, amelyek Unión belüli egyensúlytalanságának egy részéért a német kereskedelmi kapcsolat import felé dőlő jellege felelős. A harmadik klaszter az Unión belül szélsőségesen nagy arányban importáló Málta, Ciprus és Horvátország, amelyek állásponton szerint nem integrálódtak az Unió termelési láncába. Összességében úgy gondolom, hogy habár a régi tagállamok között is fellelhető kereskedelmi egyensúlytalanság, az Unió kereskedelmi heterogenitásának nagyobb része az új, 2004 után csatlakozott államok kereskedelmével magyarázható.

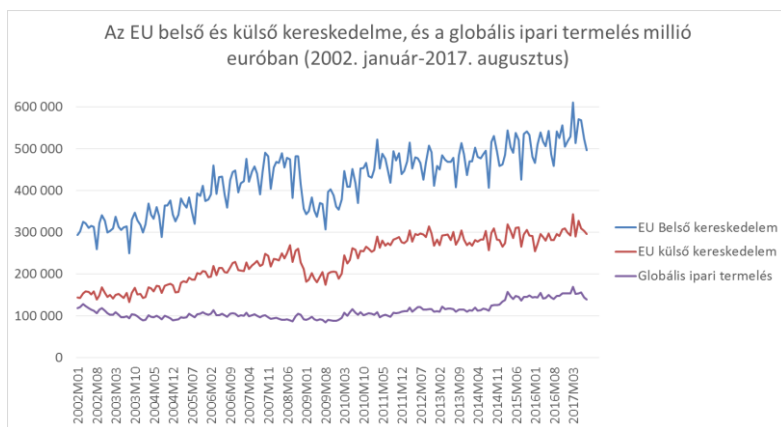
4. IDŐSOROS MODELLEZÉS

Az Unió kereskedelempolitikájának történeti áttekintése és a tagállamok kereskedelmi folyamatainak bemutatása után ebben a fejezetben a dolgozat központi kérdését megválaszoló statisztikai modellezést ismertetem. A dolgozat bevezetőben kifejtett kulcskérdése, hogy az Unió külkereskedelmi folyamatait jelenleg a nyitás vagy a bezárkózás jellemzi, és várhatóan a jövőben melyik fogja jellemezni. Ezt a kérdést olyan formában közelítem meg, hogy az EU külső kereskedelme és a tagállamok egymással folytatott belső kereskedelme között milyen kapcsolat van: kereskedelemteremtés vagy kereskedelemeltérítés?

Amennyiben az Unió belső kereskedelmének növekedése a külső kereskedelem bővülésére adott reakció, azt az Unió nyitásaként értelmezem, mert a természetes integrációs folyamatokat segíti a külső partnerekkel folytatott kereskedelem, kereskedelemteremtés történik az Unió belső piacán a külső kereskedelemmel párhuzamosan. Ha a kapcsolat iránya ellentétes, a külső kereskedelem növekedése csökkenti a belső kereskedelmet, azt szintén az EU nyitásaként értelmezem, ráadásul nagyobb mértékű nyitásának, mint az első esetben, mert kereskedelemeltérítés valósul meg a külső kereskedelem javára és a belső kereskedelem rovására.

A belső kereskedelem külső kereskedelemre értelmezett hatása esetén, ha a tagállamok közötti kereskedelem növekedése növeli a külső kereskedelmet, ugyancsak az Unió nyitása a konklúzió, mert a belső kereskedelem hatására kereskedelemteremtés történik a külső kereskedelmi kapcsolatokban.

Azonban ha a belső kereskedelem növekedése csökkenti a külső kereskedelmi kapcsolatokat áruforgalmát, az előbbi három esettel ellentétes módon azt az Unió bezárkózásának értelmezem, mert kereskedelemeltérítés történik a tagállamok közötti kereskedelem javára és a külső kereskedelem rovására. Szintén az Unió bezárkózásaként értelmezem, ha a belső és külső kereskedelem között nincsen kapcsolat, mert ez esetben a belső és külső kereskedelmi folyamatok egymástól függetlenül történnek, vagyis a tagállamok gazdasági konjunktúrája teljesen másként hat a többi tagállammal és a külső partnerekkel való kapcsolatra, ami azt jelentheti, hogy a külső partnerek külgazdasági szerepe nem jelentős.⁴³

4. ábra Az EU belső és külső kereskedelme és a globális ipari termelés 2002. január és 2017. augusztus között milliárd euróban

Forrás: <https://data.oecd.org/industry/industrial-production.htm>,
<http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/>, <https://fred.stlouisfed.org/series/EXUSEU>
 alapján saját számítások és szerkesztés

A belső és külső kereskedelem közötti kapcsolat empirikus tesztelésére a többváltozós Granger-okság módszertant alkalmazom. A Granger-okság

⁴³ Az ötödik kategória (nincs kapcsolat a külső és belső kereskedelem alakulása között) definíció szerint természetesen azt jelenti, hogy nem megállapítható, hogy bezárkózás vagy nyitás történik. Mégis azon az állásponton vagyok, hogy a globális értéklánckorában nem jelentős az a kapcsolat, ami egy gazdasági övezet és a világ többi része között történik, és nincs kapcsolatban a gazdasági övezet belső kereskedelmi folyamataival. Az ilyen típusú kereskedelem véleményem szerint geostratégiai megfontolásból, vagy más állami beavatkozás hatására történik, vagy csak néhány tagállamot érint, de nem a tagállamok többségére jellemző gazdasági, külkereskedelmi folyamat, vagyis nem valószínű, hogy stabil, hosszan tartó lenne ez a fajta külkereskedelmi nyitás.

olyan értelemben okság, hogy egy változó jelenlegi értékeiből kinyerhető statisztikai információ relevánsabból a szempontból, hogy egy másik változó későbbi értékeit nagyobb pontossággal tudjuk előrejelezni.⁴⁴ Ekkor az első változó Granger okozza a második változót. Így a módszer alapján tesztelhető, hogy a fenti öt eset közül melyik teljesül a kereskedelmi folyamatokban, mert a Granger-okság két irányban teszteli a folyamatokat, a belső kereskedelem hatását a külsőre és fordítva.

Azért választottam a Granger-okság többváltozós modellváltozatát, mert a két változó kapcsolatának értékelésekor felmerül a harmadik változó okozta torzítás, a hamis kapcsolat (spurious correlation) esete. Ez ebben az esetben például előfordulhat, ha a belső és a külső kereskedelem növekedése nincs kapcsolatban egymással, hanem mindkettő a világgazdasági konjunktúrára reagál. Úgy gondolom, hogy teljes mértékben a külső tényező exogén hatása, mint kereskedelemnövelő tényező hipotézis biztosan nem igaz, azonban torzítást okozhat, ha nem kontrollálok a világgazdasági helyzetre. Ezért kontrollváltozóként a Világbank-tagországok ipari termelését is számításba vettem a Granger-okság modellezése során⁴⁵, amely egy széles körben használt proxy mutató a világgazdasági konjunktúrára.⁴⁶

A modellezés 2002. január és 2017. augusztus közötti havi gyakoriságú idősoros mintán alapszik, tehát $t=188$ időszak a mintanagyság, ami kellően nagy minta idősoros modellezés alapján következtetések levonására. A belső és külső kereskedelmet euróban töltöttem le az Eurostat oldaláról.⁴⁷ A globális ipari termelés dollárban volt megadva, az átváltást a Fred honlapjáról le-töltött havi euró-dollár átlagárfolyam alapján végeztem el.⁴⁸ A statisztikai számításokat a Gretl programcsomag segítségével hajtottam végre.

A belső és a külső kereskedelem, és a globális ipari termelés idősorát a 4. ábra mutatja. A kereskedelmi idősorok esetében az időszak nagy részében a növekvő tendencia a jellemző, a gazdasági világválság kapcsán esett a kereskedelem volumene 2008. október és 2009. január között. A visszaesés nagyobb mértékben jellemezte a belső kereskedelem idősorát, mint a külsőt, ennek megfelelően a külső kereskedelem hamarabb haladta meg a válság

⁴⁴ C. W. J. GRANGER: Investigating Causal Relations by Econometric Models and Cross-spectral Methods, *Econometrica*, Vol. 37, No. 3 (Aug., 1969), The Econometric Society, 424-438.

⁴⁵ <https://data.oecd.org/industry/industrial-production.htm>

⁴⁶ FRANCESCO RAVAZZOLO -Joaquín L. VESPIGNANI: *A New Monthly Indicator of Global Real Economic Activity*, Free University of Bozen, University of Tasmania, 2016.

⁴⁷

http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=ext_st_eu28sitc&lang=en

⁴⁸ <https://fred.stlouisfed.org/series/EXUSEU>

előtti volument, már 2010 végén. A tagállamok közötti kereskedelem esetében ez néhány hónappal később, 2011 márciusában következett be. A két mutató néhány évig stagnált, majd 2015-től a belső, 2016-tól a külső kereskedelmi forgalom kezdett bővülni. A belső kereskedelem a tanulmány korábbi megállapításaival összhangban jelentősen meghaladja a külső kereskedelmet a teljes időszakban.

A kontrollváltozó, a globális ipari termelés jóval kevésbé mutat volatilis képet. 2002–2005 között csökkent a mutató értéke, 2005 és 2006 között gyors emelkedés, majd 2006 és 2009 között megint csökkenés volt a jellemző. 2010-ben és 2012-ben gyors, egyszeri bővülési hatás, majd 2015 elején az előző kettőt meghaladó ütemű szintbeli ugrás volt tapasztalható. A mutató minimuma 84 116 millió euró (2009. augusztus), legmagasabb értéke 169 301 millió euró volt (2017. március).

Az idősorok nyersadatok, szezonális hatást tartalmaznak. A szezonális kiigazítást az X12-ARIMA segédprogrammal végeztem el. Naptárhatással kiigazítva és anélkül is elvégeztem a hónapok okozta eltérések tisztítását, és a statisztikai modellezést mindkét idősorral végrehajtottam.

Idősoros elemzést, így Granger-okságot is csak stacioner idősorokkal lehet elvégezni, ami azt jelenti, hogy minden időpillanatra ugyanabból az eloszlásból származik a mintaelemek realizációja.⁴⁹ A stacionaritást tesztelő ADF-teszt szerint egyik idősor sem stacioner, de mindegyik azzá válik differenciálás után, vagyis első rendben integráltak.⁵⁰

⁴⁹ Ez a szigorú stacionaritás, gyenge stacionaritás esetén elegendő az első két momentum, az átlag és a variancia azonos várható értéke.

⁵⁰ A konstanssal értelmezett teszt p értéke a belső kereskedelem idősora esetén 0,66, a külső kereskedelem esetén 0,70, a globális ipari termelés esetén 0,93 a naptárhatástól nem tisztított esetben, vagyis 5%-os szignifikanciaszinten egyik esetben sem tudjuk elutasítani az egységgyök jelenlétét az idősorokban, vagyis nem stacionerek. A differenciálás után a tesztek értéke $<0,01$, $0,01$ és $<0,01$. Logaritmálással nem váltak stacionerré az idősorok.

Kimenetel	Eredményváltozó	Magyarázó változó	Koefficiens	Konklúzió	Magyarázat
1.	Belső kereskedelem	Külső kereskedelem	Pozitív	Nyitás	kereskedelemtéremtés az Unió belső piacán a külső kereskedelem hatására
2.	Belső kereskedelem	Külső kereskedelem	Negatív	Nyitás	kereskedelemtéértítés a külső kereskedelem javára és a belső kereskedelem rovására
3.	Külső kereskedelem	Belső kereskedelem	Pozitív	Nyitás	kereskedelemtéremtés a külső piacokon a belső kereskedelem hatására
4.	Külső kereskedelem	Belső kereskedelem	Negatív	Bezárkózás	kereskedelemtéértítés a belső kereskedelem javára és a külső kereskedelem rovására
5.	Belső kereskedelem	Külső kereskedelem	Nem szignifikáns	Bezárkózás	független belső és külső kereskedelmi folyamatok, a külső kereskedelem szerepe nem jelentős
6.	Külső kereskedelem	Belső kereskedelem	Nem szignifikáns	Bezárkózás	független belső és külső kereskedelmi folyamatok, a külső kereskedelem szerepe nem jelentős

3. táblázat A modell kimenetelek értékelése a dolgozat központi kérdésének szempontjából. A 2. és 4. eset konklúziója a magyarázóváltozó növekedése esetében értelmezhető így, csökkenés esetében a konklúzió ellentétes, tehát ez a 2 eset az EU növekvő kereskedelmi volumenére vonatkozik.

Forrás: saját szerkesztés

A Granger-teszt alapja VAR-modell, ahol az eredményváltozót a magyarázóváltozók késleltetettjei, vagyis a korábbi időszakban vett értékei magyarázzák. A magyarázóváltozók szignifikáns együtthatója mutatja a Granger-okság jelenlétét, előjeléből megállapítható az okság iránya. Ez alapján a fejezet elején tárgyalt lehetséges eredmények értékelését a kulcskérdés szempontjából formalizáltan a 3. táblázat mutatja.

Vagyis a táblázat alapján a kereskedelemtéremtést mindkét esetben nyitásként értelmeztem, mert a külkereskedelmi kapcsolat okoz pótlólagos kereskedelmi volument a belső vagy külső piacokon. A kereskedelemtéértítést csak abban az esetben határoztam meg nyitásként, amikor az a külső kereskedelem áruforgalmát növeli a belső ellenében. A belső kereskedelem külső helyett történő növekedése bezárkózást jelent, ahogy az is, ha nincs oksági kapcsolat a két folyamat között, mert az álláspontom szerint ez a tény egy integrációs folyamatokkal jellemezhető gazdasági övezetben azt jelenti, hogy a külkereskedelmi folyamat nem jelentős⁵¹. Fontos megjegyezni, hogy a második és negyedik kimenetel csak növekvő kereskedelmi forgalom mellett interpretálható a fenti módon, csökkenő esetén fordított az értelmezés. Ugyanakkor a kereskedelmi idősorok az időszak döntő részében növekvőek voltak.

⁵¹ Ld. 43. lj.

A VAR-modell alapú Granger-teszt azt is jelenti, hogy a magyarázóváltozók késleltetési struktúráját is meg kell határozni. A VAR lag selection alapján a három minimalizálandó információs kritériumból mindhárom a 3 hónapos késleltetés mellett veszi fel a legkisebb értéket a naptárhatás nélküli kiigazítás esetén. A naptárhatással kiigazított idősorok esetében a BIC és HQC 1 késleltetést, az AIC 3 késleltetést mutat optimálisnak. Intuitív alapon úgy gondolom, hogy az 1 hónapos késleltetés nem nyújt elegendő információt, a kereskedelmi folyamatok hatásai a reálgazdaság lassú igazodása miatt tovább tartanak, ezért mindkét esetben a 3 hónapos késleltetés mellett döntöttem. A Granger-teszt szerint ez azt jelenti, hogy az eredményváltozót mind a magyarázó változó, mind az eredményváltozó első három késleltetése alapján magyarázza a teszt, a kontrollváltozóval együtt összesen 7 magyarázóváltozót tartalmaznak az egyenletek. Az eredményeket a naptárhatást tartalmazó idősorok esetében a 4. táblázat, a naptárhatással kiigazított idősorok esetében az 5. táblázat mutatja. Az eredményekből látható, hogy a kontrollváltozó minden esetben szignifikáns és pozitív, vagyis a globális ipari termelés növekedése növelte mind a külső, mind a belső kereskedelmet. Visszacsatolás is minden esetben észlelhető, a belső kereskedelem 1 hónapos késleltetése mindkét esetben szignifikáns negatív, vagyis a tagállamok közötti kereskedelem növekedése vagy csökkenése a következő időszakban korrigálódott.

Magyarázóváltozók	Eredményváltozó	
	Belső kereskedelem	Külső kereskedelem
Belső kereskedelem (-1 hónap)	-0,45 (-3,30) ***	-0,02 (-0,18)
Belső kereskedelem (-2 hónap)	+0,05 (0,33)	+0,13(1,40)
Belső kereskedelem (-3 hónap)	+0,46 (3,38) ***	+0,21 (2,60) **
Külső kereskedelem (-1 hónap)	-0,18 (-0,84)	-0,48 (-3,51) ***
Külső kereskedelem (-2 hónap)	-0,30 (-1,30)	-0,29 (-2,03) **
Külső kereskedelem (-3 hónap)	-0,27 (-1,23)	-0,08 (-0,62)
Globális ipari termelés	+2,54 (7,29) ***	+1,78 (8,26) ***

4. táblázat A modell eredményei naptárhatást tartalmazó idősorok esetén, releváns szignifikáns koefficiensek kiemelve. Zárójelben a t-statisztika értékei *** 1%-os szignifikanciaszinten szignifikáns ** 5%-os szignifikanciaszinten szignifikáns *10%-os szignifikanciaszinten szignifikáns.

Forrás: <https://data.oecd.org/industry/industrial-production.htm>,
<http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/>, <https://fred.stlouisfed.org/series/EXUSEU>
alapján saját számítások és szerkesztés

Magyarázóváltozók	Eredményváltozó	
	Belső kereskedelem	Külső kereskedelem
Belső kereskedelem (-1 hónap)	-0,29 (-2,64) ***	+0,06 (0,91)
Belső kereskedelem (-2 hónap)	+0,26 (2,27)**	+0,22 (2,98) ***
Belső kereskedelem (-3 hónap)	+0,41 (3,67) ***	+0,18 (2,47) **
Külső kereskedelem (-1 hónap)	+0,02 (0,09)	-0,27 (-2,50) **
Külső kereskedelem (-2 hónap)	-0,21 (-1,20)	-0,19 (-1,69) *
Külső kereskedelem (-3 hónap)	-0,36 (-2,09) **	-0,16 (-1,40)
Globális ipari termelés	+1,48 (5,53) ***	+1,037 (6,09) ***

5. táblázat A modell eredményei naptárhatással kiigazított esetben, releváns szignifikáns koefficiensek kiemelve. Zárójelben a t-statisztika értékei
 *** 1%-os szignifikanciaszinten szignifikáns ** 5%-os szignifikanciaszinten szignifikáns *10%-os szignifikanciaszinten szignifikáns.

Forrás: <https://data.oecd.org/industry/industrial-production.htm>,
<http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/>, <https://fred.stlouisfed.org/series/EXUSEU>
 alapján saját számítások és szerkesztés

Azonban a 3 hónapos késleltetés szignifikáns pozitív, vagyis negyedévente a kereskedelem negatív vagy pozitív változása felerősödött 3 hónap múlva. A külső kereskedelem esetén is ugyanez a rövid távú kiigazítás tapasztalható 1 és 2 hónapos késleltetés esetében, itt nincs felerősítési hatás.

A dolgozat kulcskérdése szempontjából fontosabb a belső és külső kereskedelem egymásra való hatása, ezeket kiemelve jelöltem a táblázatokban. Az első esetben a belső kereskedelem külső kereskedelemre való hatása szignifikáns 3 hónapos késleltetéssel, pozitív előjellel. Fordított esetben nincs szignifikáns hatás. A második esetben a belső kereskedelem 2 és 3 hónapos késleltetéssel is szignifikáns, a két időszakos késleltetés esetén 1%-os szignifikanciaszinten is, a hatás pozitív. A naptárhatással kiigazított esetben a fordított eset is szignifikáns, a külső kereskedelem Granger okozza a belső kereskedelmet negatív előjellel, 3 hónapos késleltetéssel.

Az első esetben a 3. táblázat 3. és 5. kimenetel valósul meg, ami egymásnak ellentmondó folyamatokat mutat, nyitást és bezárkózást egyaránt. A második esetben a 3. kimenetel szintén megvalósul, és a külső kereskedelem

belső kereskedelemre való szignifikáns negatív hatása miatt a 2. kimenetel is. Mindkettő kimenetel az Európai Unió külkereskedelmi nyitását mutatja.

Összességében a fejezetben áttekintettem a módszertan, a többváltozós Granger-okszágra alapuló modellezésem részleteit, így az adatgyűjtést, az adatok transzformációját, a módszertani feltételeket, az eredmény értékelésének kritériumait. Adatnak az Európai Unió külső és belső külkereskedelmi idősorát és kontrollváltozóként a globális ipari termelést vontam be a modellbe.

A modell eredménye szerint a belső kereskedelem pozitív előjellel Granger okozza a külső kereskedelmet 2-3 hónapos késleltetésben, ami az Unió nyitását jelzi, mert a belső kereskedelem hatására élénkül a külső kereskedelem, kereskedelemteremtést idéz elő a tagállamok egymás közötti kereskedése a külső partnerekkel. Szintén a nyitást mutatja, hogy a külső kereskedelem negatív irányban hat a belső kereskedelemre, vagyis a növekvő külkereskedelem csökkenő belső kereskedelmet eredményez. Azonban egyrészt ez a hatás kevésbé erős volt, csak a naptárhatással kiigazított esetben jellemezte a két idősor kapcsolatát, másrészt csak növekvő esetben jelent a negatív koefficiens nyitást, csökkenő külső kereskedelmi volumen esetén a belső kereskedelem növekedése kereskedelemeltérítést jelent a külső kereskedelem rovására és a belső javára. Viszont a kereskedelmi idősorok nagyrészt növekedtek a vizsgált időszakban.

A modell következtetése, hogy nyitás valósult meg az Unió külkereskedelmében, és ez elsősorban azt jelentette, hogy a belső kereskedelem növekedése miatt a külső kereskedelem is növekedett, a tagállamok közötti kereskedelem növekedése az Unión kívüli kereskedelmet is növelte áttételes kereskedelemteremtő hatásokkal. Kisebb részben pedig azt, hogy a külső kereskedelem növekedése csökkenést, kereskedelemeltérítést idézett elő a belső piacokon. Vagyis a kulcskérdésre a fejezet alapján a válasz, hogy nyitás valósult meg a külkereskedelmi folyamatokban.

5. KONKLÚZIÓ

A dolgozat arra kereste a választ, hogy az Európai Unió kereskedelempolitikáját inkább a nyitás vagy bezárkózás jellemzi, és a jövőben melyik fogja jellemezni. A kulcskérdés megválaszolása érdekében áttekintettem az Unió kereskedelempolitikáját mutató tárgyalási folyamatokat, a tagállamok eltérő külkereskedelmi folyamatait, majd idősoros eszközök segítségével megvizsgáltam, hogy az Unió külső és belső kereskedelme között milyen kapcsolat van, az EU nyitásával vagy esetleg bezárkózásával összefüggő képet mutat a két kereskedelmi idősor modellezése.

Az Unió kereskedelempolitikájának bemutatása azt a következtetést támasztja alá, hogy az Unió nyitása jellemző, az EU minden vizsgált kontinensen szabadkereskedelmi tárgyalásokat folytatott, leginkább Észak-Amerikában és Ázsiában. Azonban a belső és külső kockázatok, a

szabadkereskedelem-ellenes megmozdulások és a nemzetközi protekcionizmus csökkentheti az EU jövőbeli nyitását. A tagállamok külkereskedelmi folyamatainak elemzése rávilágított, hogy a tagállamok heterogének ebből a szempontból, az új tagállamokra jellemző, hogy az Unióval nagyobb arányban kereskednek, míg a régi tagállamok esetében az Unión kívüli partnerek ennél jelentősebbek. Ugyanakkor semelyik tagállam esetében nem haladja meg a külső kereskedelem a belsőt. Az új tagállamokon belül a kelet-közép-európai tagállamokra volt jellemző az Unión belüli export- és az Unión kívüli importorientáltság. Az eredmények felvetik, hogy a nyitás és bezárkózás eltérhet a tagállamok között. Az Unió kereskedelmének többváltozós Granger-oksággal való modellezése megmutatta, hogy a belső, tagállamok közötti kereskedelem bővülésének hatására nőtt az uniós külső kereskedelem, illetve kisebb hatással a növekvő külső kereskedelem a belső kereskedelem rovására, kereskedelemeltérítés útján valósult meg, amely eredmények az Unió nyitását mutatják.

Tehát a kereskedelempolitika és a külkereskedelmi folyamatok idősoros elemzése egyaránt az Unió nyitása felé mutatnak, azonban a harmadik fejezet eredményei szerint a nyitás mértéke eltérhet a tagállamok között, inkább a régi tagállamokra jellemző. Ezek alapján a kulcskérdésre adott válasz, hogy az Unió nyitása valósult meg, és várhatóan a jövőben is az övezett nyitottsági fogja jellemezni az Unió külkereskedelmi folyamatait.

További kutatási téma lehet a tagállamok heterogenitásának figyelembevétele a modellezés során, például panel Granger-okság módszertan segítségével. Az is releváns kérdés, hogy a 3. fejezet állításai, a régi és új tagállamok külkereskedelmi eltérései modellezés alapján is megállják-e a helyüket. Szintén további kutatási téma lehet még a protekcionizmus és belső szabadkereskedelem-ellenes mozgalmak szerepe az Unió kereskedelempolitikájában az érdekcsoportok elemzése segítségével.

IRODALOMJEGYZÉK

1. Roberto BENDINI: *The future of the EU trade policy*, Directorate-General for External Policies, Policy Department, 2015
[http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2015/549054/EXPO_IDA\(2015\)549054_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2015/549054/EXPO_IDA(2015)549054_EN.pdf)
2. BENEDEK Zsófia- BAKUCS Zoltán - Jan FAŁKOWSKY - FERTŐ Imre: *Intra-European Union Trade of Dairy Products: Insights from Network Analyses*. *Studies in Agricultural Economics* 119, 2017, 91-97
http://real.mtak.hu/65209/1/Intra_EuropeanUniontradeofdairyproducts3Ainsightsfromnetworkanalysis_u.pdf
3. S. BOJNEC –I. FERTŐ: Does Enlargement Has Caused Intra and Extra European Union Agrifood Trade?, *Bulgarian Journal of Agricultural Science*, 21 (No 1) 2015, 1-15
http://real.mtak.hu/34052/1/01_01_u.pdf
4. Leif Johan ELIASSON: *The Transatlantic Trade and Investment Partnership: Interest groups and public opinion*, European Union Studies Association's 14th Biennial Meeting, 2015
<http://aei.pitt.edu/79006/1/Eliasson.1.pdf>
5. Európai Bizottság (2016): *Kereskedelempolitika*, Az Európai Unió Kiadóhivatala, 2016
6. Európai Parlament (2017): *Generalised Scheme of Preferences*
<http://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/development/generalised-scheme-of-preferences/>
7. Európai Unió (2015): *Trade for All- Towards a More Responsible Trade Policy*, Publications Office of the European Union
http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2015/october/tradoc_153846.pdf
8. C. W. J. GRANGER: Investigating Causal Relations by Econometric Models and Cross-spectral Methods, *Econometrica*, Vol. 37, No. 3 (Aug., 1969), The Econometric Society, 424-438.
<http://www.jstor.org/stable/1912791>
9. Sieglinde GSTÖLH: The European Union's Trade Policy, *Ritsumeikan International Affairs*, Vol.11, 2013, 1-22.
http://www.ritsumei.ac.jp/acd/re/k-rsc/ras/english/publications/ria_en/11_01.pdf
10. Vanessa GUNELLA - Camilla MASTROMARCO - Laura SERLENGA - Yongcheol SHIN: *The Euro Effects on Intra-EU Trade Flows and Balance: Evidence from the Cross Sectionally Dependent Panel Gravity Models*, 2015
<http://www.siecon.org/online/wp-content/uploads/2015/10/Serlenga.pdf>

11. Kopint Tárki (2016): *A hozzáadott-érték kereskedelem tendenciái az OECD-országokban*, Készült a Költségvetési Tanács Titkársága megbízásából
http://www.parlament.hu/documents/126660/712568/TiVA_v2_a.pdf/
12. Claus-Friedrich LAASER - Klaus SCHRADER: „International trade in the Baltic Sea region” in. Kari LIUHTO (szerk.): *The economic state of the Baltic Sea region* (BSR Policy Briefing 3/2017, 111-131.)
https://www.researchgate.net/profile/Kari_Liuhto/publication/317277016_The_economic_state_of_the_Baltic_Sea_region/links/592fad1c0f7e9beee7619b9a/The-economic-state-of-the-Baltic-Sea-region.pdf#page=115
13. Lisa L MARTIN: *The Oxford Handbook of the Political Economy of International Trade* (Oxford University Press: 2015)
14. Marc J. MELITZ: The Impact of Trade on Intra-Industry Reallocations and Aggregate Industry Productivity, *Econometrica*, Vol. 71, No. 6. 2003. november, 1695-1725. <http://links.jstor.org/sici?sici=0012-9682%28200311%2971%3A6%3C1695%3ATIOTOI%3E2.o.CO%3B2-Y>
15. Jacques PELKMANS - Rita BEUTER: *The Transformation of EU Trade Policy*, Eipascope, 25th Anniversary Special Issue 63, 2013:
http://www.eipa.eu/files/repository/eipascope/Scopo6_2e_12.pdf
16. Michael PFAFFERMAYR -Peter H. EGGER: *The Pure Effects of European Integration on Intra-EU Core and Periphery Trade*, University of Innsbruck Economics Working Paper No. 02/01, 2002.
17. Francesco RAVAZZOLO -Joaquín L. VESPIGNANI: *A New Monthly Indicator of Global Real Economic Activity*, Free University of Bozen, University of Tasmania, 2016.
https://www.ecb.europa.eu/pub/conferences/shared/pdf/20160603_forecasting/Paper_for_poster_5_Ravazzolo.pdf
18. Annamaria SIMONAZZI – Andrea GINZBURG – Gianluigi NOCELLA: Economic relations between Germany and southern Europe, *Cambridge Journal of Economics* 2013, 37, 653–675.
https://www.researchgate.net/profile/Annamaria_Simonazzi/publication/274436609_Economic_relations_between_Germany_and_southern_Europe/links/56a37d4f08ae1b6511306137.pdf
19. Guillaume Van DER LOO - Jacques PELKMANS: *Does Wallonia’s veto of CETA spell the beginning of the end of EU trade policy?*, 2016, október 20.
<https://www.ceps.eu/publications/does-wallonia%E2%80%99s-veto-ceta-spell-beginning-end-eu-trade-policy>

Internetes források:

<http://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/>
www.kormany.hu

www.euobserver.com

<http://trade.ec.europa.eu>

<https://data.oecd.org/>

<http://appsso.eurostat.ec.europa.eu>

<https://fred.stlouisfed.org>

<http://epp.eurostat.ec.europa.eu>

Ábrajegyzék

- 1. ábra A külső és belső kereskedelem millió euróban*
- 2. ábra Az Unión kívüli kereskedelem megoszlása 7 külső partner esetében*
- 3. ábra A külső és belső export-import arány a tagállamok esetében*
- 4. ábra Az EU belső és külső kereskedelme és a globális ipari termelés 2002. január és 2017. augusztus között millió euróban*

Táblázatok jegyzéke

- 1. táblázat Az Unión kívüli partnerekkel folytatott külkereskedelem aránya*
- 2. táblázat A balti államok export és import aránya néhány partner esetében a teljes kereskedelemben (relációból származó export vagy import/teljes export vagy import)*
- 3. táblázat A modell kimenetelek értékelése a dolgozat központi kérdésének szempontjából*
- 4. táblázat A modell eredményei naptárhatást tartalmazó idősorok esetén*
- 5. táblázat A modell eredményei naptárhatással kiigazított esetben*

RYAN ANNA

Az EU válasza az új globális kihívásokra: migráció

1. Bevezetés
 2. Kezdetek
 3. Hotspotok
 4. Az EU–török-Megállapodás
 5. A határvédelem kérdése és a kerítés kettős mércéje
 6. Schengeni belső határok ellenőrzése
 7. Az iszlamista terrorizmus terjedése Európában
 8. Damoklész kardja: az állandó kvóták (Dublin IV)
 9. A migrációs válság hatásai tagállami szinten
 10. Merre tovább, Európa?
- Irodalomjegyzék

1. BEVEZETÉS

2015 óta az Európai Unió legérzékenyebb, legsürgetőbb és a tagállamokat talán leginkább megosztó problémája kétségtelenül a migráció kérdése. Az unióba áramló migránstömegek okozta válsághelyzet példa nélküli zűrzavart okozott a kontinensen, amelynek megoldására tett javaslatok mentén új törvonalak keletkeztek az európai politikában. Összecsaptak az értékek, érdekek, a szolidaritás, a nacionalizmus, a nemzetállam, a kultúra és a vallás. De mégis kinek lett igaza? Hogyan kezelték az Európai Unió és tagállamai a válságot? Van-e értelme a kerítéseknek és mi haszna az EU–török-paktumnak? Mi a helyzet a terrorizmussal? Véget lehet-e vetni ennek a válságnak, és ha igen, mikor és hogyan?

Ezekre és további hasonló kérdésekre keresem írásomban a választ, mert úgy vélem, bő két és fél év távlatából már átfogó képet alkothatunk az Európai Unió teljesítményéről a migrációs válság kezelésével kapcsolatban és levonhatunk belőle bizonyos következtetéseket. Munkám főbb pontjait az önkéntes és kötelező kvóták, a hotspotok, az EU–török-megállapodás és a terrorizmus vizsgálata képezik, de kitérek az európai erőviszonyok és közelmúltbeli választások eredményei indukálta változásokra is.

Mielőtt belekezdenék a migrációs válság különböző aspektusainak vizsgálatába, fontosnak tartok tisztázni néhány alapvető fogalmat. Gyakran előfordul, hogy fogalomzavarral küszködünk, nem megfelelően alkalmazunk olyan kulcsfontosságú szavakat, mint migráns, menekült vagy illegális bevándorló, ezért rögtön az elején szentelnék néhány sort a fogalmak közötti különbségek megvilágítására.

Menekült: Az ENSZ 1951-es menekültügyi egyezménye értelmében a menekült egy olyan személy, aki „faji, vallási okok, nemzeti hovatartozása, illetve meghatározott társadalmi csoporthoz való tartozása vagy politikai meggyőződése miatti üldözéstől való megalapozott félelme miatt az állampolgársága szerinti országon kívül tartózkodik, és nem tudja, vagy az üldözéstől való félelmében nem kívánja származási országának védelmét igénybe venni.”¹ Ezt a definíciót terjeszti ki az Egyezmény 1967-es Protokollja és Afrika és Latin-Amerika helyi konvenciói azokra is, akik a háború vagy más erőszak elől menekülnek saját hazájukban.

A menekültek esetében az országok a menekültek védelmének és a menedékjog normáinak megfelelően járnak el, a nemzeti és nemzetközi jog szabályai alapján. Menekültté az a menedékkérő válhat, aki a befogadó országban benyújtotta menedékkérelmét és az illetékes hatóságok menekültként ismerik el. A nemzetközi védelem további két formája az oltalmazott, illetve befogadott státusz. Az oltalmazottak jogilag ugyan nem menekültek, de fennáll náluk annak a valós veszélye, hogy visszaküldetésük esetén halálbüntetés, kínzás vagy megalázó bánásmód várna rájuk. A befogadott személy nem tekinthető se menekültnek, se oltalmazottnak, ennek ellenére nem lehet visszaküldeni hazájába. A státuszt egy évre adják, ami utána meghosszabbítható, és a munkavállalási engedélyt is magában foglalja.

Migráns: a menekülttel ellentétben nem az üldöztetés vagy a halál közvetlen veszélye miatt indul útnak, hanem egy jobb élet reményében, elsősorban gazdasági vagy család-újraegyesítési érdekeit követi, amikor elhagyja országát. A migránsok bármikor biztonságosan hazatérhetnek származási országukba, ahol tovább élvezik kormányuk védelmét. A migránsokat a kormányok saját bevándorlási törvényeik és eljárásaik szerint kezelik.²

Bevándorló az a személy, aki egy adott országba az érintett ország törvényeit betartva, azoknak megfelelően lépett be és már huzamosabb ideje ott tartózkodik, például tanulás vagy munkavállalás céljából. Bár a magyar jog az illegális bevándorló fogalmát nem ismeri, mégis azt mondhatjuk, hogy illegális bevándorlónak nevezhető az a személy, aki az adott ország törvényeit megsértve, jogszerűtlenül tartózkodik az állam területén. A bevándorló érkezik például a zöldhatáron keresztül, adott esetben azonosításra alkalmas papírok és hatósági regisztráció vagy más tartózkodási és munkavállalási engedély nélkül.

Schengeni-rendszer: Az Európai Gazdasági Közösség öt tagja (Belgium, Hollandia, Luxemburg, Franciaország, Német Szövetségi Köztársaság) 1985-ben írta alá a részt vevő tagállamok közötti közös határokon gyakorolt ellen-

¹ ENSZ Menekültügyi Főbiztosság (2012). A menekült fogalma a Főbiztosság magyar oldalán.

² Adrian EDWARDS: *Ahogy az UNHCR látja: „menekült” vagy „migráns”, melyik a megfelelő?* UNIS/INF/513, 2015.09.09.

őrzés fokozatos megszüntetéséről szóló egyezményt, amit 1990-ben a Schengeni Végrehajtási Egyezmény bővített ki. A megállapodás és egyezmény teljes mértékben 1995-ben lépett hatályba az öt alapító, Olaszország, Spanyolország, Portugália és Görögország részvételével, amihez az idő folyamán más tagállamok is csatlakoztak. Az egyezmény értelmében megszünt a schengeni térség országából érkező személyek személyazonosságának ellenőrzése az övezet belső határain történő átkeléskor, lehetővé téve a schengeni térségen belüli szabad mozgást. Ezzel párhuzamosan az övezet külső határai megerősítésre kerültek és egységesültek az övezetre vonatkozó vízumszabályozások az EU-n kívülről érkezők számára. Az egyezmény rögzíti azt is, hogy a közrend veszélybe kerülése esetén az érintett tagállam átmenetileg visszaállíthatja a rendszeres igazoltatást határain.³ Az egyezményt az Európai Unió tagállamain kívül Izland, Norvégia, Svájc és Liechtenstein írta alá, az uniós tagállamok közül Bulgária, Ciprus, Horvátország, Románia, Írország és az Egyesült Királyság nem alkalmazza.

Dublini rendelet: A dublini rendeletek az „egy harmadik ország állampolgára által a tagállamok egyikében benyújtott menedéjog iránti kérelem megvizsgálásáért felelős tagállam meghatározására vonatkozó feltételek és eljárási szabályok megállapításáról”⁴ szóló dokumentumok. Az első, az ún. dublini egyezmény (Dublin I.)⁵ 1997-ben lépett hatályba⁶ az azt aláíró 12 államban. (Ma már a szerződés néhány, az Unión kívüli országra is kiterjedt, mint például Norvégia, Izland és Svájc.) A dublini egyezményt 2003-ban a dublini rendelet (Dublin II.) váltotta fel, amely tartalmazta az EU-RODAC-rendeletet is. Ennek értelmében létrejött egy európai szintű ujjlenyomat-adatbázis, amelynek célja az Unión belüli információmegosztás és az illegálisan érkezettek központi szintű nyilvántartása.⁷ A rendelet szerint az a tagállam felelős a menedékkérelem elbírálásáért, amelynek területén a menedékkérő belépett az EU területére. A dublini rendszer reformjaként 2013-ban a korábbi rendeleteket a Dublin III rendelet váltotta fel, ami az Emberi Jogok Európai Bírósága és az Európai Bíróság elvi jelentőségű ítéleteit is figyelembe veszi, valamint kibővült az EU-RODAC-rendszer adatbázisa is.⁸

Közös Európai Menekültügyi Rendszer: A rendszer célja a tagállamok menekültügyi rendszereinek, a menedékkérelmek elbírásának egységesítése, minél magasabb szintű koordinációja annak érdekében, hogy az eljárások

³ A Schengeni térség és együttműködés.

⁴ A Tanács 343/2003/EK rendelete (Dublin II). *eur-lex.europa.eu 32003R0343*

⁵ A dublini egyezmény. *eur-lex.europa.eu 41997A0819(01)*

⁶ Dublin I végrehajtó szabályok. *eur-lex.europa.eu 41997D0662*

⁷ A Tanács 343/2003/EK rendelete (Dublin II). *eur-lex.europa.eu 32003R0343*

⁸ Az Európai Parlament és a Tanács 604/2013/EU rendelete (Dublin III). *eur-lex.europa.eu*

gyorsabbak, hatékonyabbak és méltányosabbak legyenek.⁹ A menedékkérők egységes bánásmódban történő részesítését és a megfelelőbb befogadási feltételek biztosítását hivatott garantálni a rendszert alkotó öt európai uniós jogi aktus: a menekültügyi eljárásokról szóló irányelv, a befogadási feltételekről szóló irányelv, a kvalifikációs irányelv, valamint a Dublini és az EUODAC-rendelet.¹⁰

2. KEZDETEK

A 2013 októberében Lampedusa szigetének partjaitól mindössze néhány száz méterre bekövetkezett tragédia tekinthető bizonyos szempontból az Európában 2015 óta tapasztalható migrációs hullámok előszelének. A többségében Eritreából származó mintegy 500 bevándorlót szállító hajó kigyulladásakor több mint 360 ember vesztette életét, s ez volt az első eset, hogy Európa-szerte nagy figyelmet kapott és jelentős visszhangot váltott ki egy migránsokat ért tengeri katasztrófa.

Az ehhez hasonló tragédiák elkerülése érdekében indította el az olasz kormány a *Mare Nostrum* nevű hadműveletet, amelynek célja a migránsokat szállító hajók felderítése és szükség esetén a migránsok mentése volt.¹¹ Egy évvel később az olasz kormány beszüntette az akciót, mivel nem bírta egyedül viselni a költségeket, a többi tagállam pedig nem járult hozzá azok fedezéséhez. Az Egyesült Királyság azzal indokolta álláspontját, hogy a mentések csak bátorítani fogják a migránsokat a veszélyes útra, s ez hosszú távon még több tengeri halálesethez vezethet.¹² A műveletet az olaszoktól az Európai Határ- és Partvédelmi Ügynökség, a Frontex vette át, ami a továbbiakban Triton hadművelet néven futott. A Triton két mentőhelikopterrel, három hajóval és hétszáz fős legénységgel rendelkezett, költségvetése havi 2,9 millió eurót tett ki.¹³

Két évvel később, 2015 áprilisában az Európai Tanács különleges üléséről kiadott nyilatkozatból kiderül, hogy a földközi-tengeri állapotokat tekintve előrelépés gyakorlatilag nem történt. A nyilatkozat alapján a földközi-tengeri helyzet tragikus, ezért az európai jelenlét további megerősítésére szó-

⁹ Közös Európai Menekültügyi rendszer: nagyobb védelem és szolidaritás a nemzetközi védelmet kérőkkel szemben. *European Commission, Press Release Database.*

¹⁰ Közös Európai Menekültügyi Rendszer (Luxembourg; Az Európai Unió Kiadóhivatala 2014)

¹¹ Mare Nostrum Operation. Marina Militare, Ministero della Difesa

¹² Alan TRAVIS: UK axes support for Mediterranean migrant rescue operation. *The Guardian* 2014.10.27.

¹³ EC MEMO, Brussels, 7 October 2014, Frontex Joint Operation 'Triton' – Concerted efforts to manage migration in the Central Mediterranean. *European Union, European Commission.*

lít fel, melyet a Triton és Poseidon hadműveletekre szánt összeg megháromszorozásával kíván elérni. Megemlíti továbbá az embercsempészek tevékenységének visszaszorítására irányuló törekvéseket, valamint megerősítené a tagállamok közötti szolidaritást és felelősségvállalást.¹⁴

Két hónappal később, 2015 júniusában az Európai Tanács első ízben döntött 60 000 migráns Olaszországból és Görögországból történő áthelyezéséről, illetve áttelepítéséről a többi európai uniós tagországba.¹⁵ A frontországoknak is nevezett Olaszország és Görögország ekkor már nem volt képes kezelni az ezrével a partjaikra érkező migránsáradatot; befogadóközpontjaik megteltek és nem rendelkeztek megfelelő erőforrásokkal az érkező migránsok regisztrálására.

Ezt követte 2015. szeptember 22-én a Bel- és Igazságügyi Tanács azon döntése, amely 120 000 migráns tagállamok közötti szétosztását irányozza elő azon migránsok esetében, akik a hatálybalépést megelőző fél évben, illetve az azt követő két évben érkeztek az Unió területére. Az elsődleges cél a frontországok tehermentesítése. Ennek érdekében az első évben a két országból összesen 66 000 migráns áthelyezését helyezték kilátásba, majd ezt követően újabb 54 ezret az alkalmazott mechanizmusnak megfelelően. Fontos megjegyezni, hogy mindezek mellett – bár egyszeri kvótáról hangzottak a híradások – a dokumentum azt is rögzítette, hogy amennyiben a későbbiekben kialakuló helyzet megkívánja, vagy egy tagország kritikus helyzettel kénytelen szembenézni a migránsáradat okán, a Tanács további kiegészítésekre, módosításokra javaslatokat tehet. A 120 000 menedékkérő áthelyezéséről szóló javaslatot pár nappal korábban, szeptember 17-én az Európai Parlament is megszavazta.¹⁶

Az intézkedés kapcsán felvetődhet a kérdés, hogy vajon miért éppen 120 000 menedékkérő áthelyezéséről szól a fentiekben említett javaslat, ha ekkorra már több százezer ember érkezett illegálisan Európába. Olaszországon és Görögországon, mint leginkább terhelt frontországokon aligha segített (volna) a 15 600, valamint 50 400 migráns távozása, ez önmagában semmiképpen sem tudta volna megoldani ellátási gondjaikat és munkaerőkapacitás-hiányukat. Másrészt a javaslat nem kizárólag a korábban érkezett bevándorlókra vonatkozott, hanem egy kétéves jövőbeli periódusra is nyitva hagyta az intézkedést további érkező migránsok számára. Azt azonban senki sem gondolhatta a napi több ezer fős illegális

¹⁴ Special meeting of the European Council, 23 April 2015 – statement. consilium.europa.eu, European Commission, 2015.04.23.

¹⁵ European Council, 25-26/06/2015. consilium.europa.eu, European Commission, 2015.06.25-26.

¹⁶ Justice and Home Affairs Council, 22/09/2015. consilium.europa.eu, European Commission, 2015.09.22.

bevándorlóáradat közepette, hogy az elkövetkezendő két évben Európába érkező migránsok száma nem fogja meghaladni a javaslatban meghatározott „keretszámot”.

Ezen 120 000 menedékkérő kvóta szerinti szétosztása minden irracionális tényező és körülmény ellenére egy célnak azonban kiválóan megfelelt: puhatolózásnak, amelynek célja az európai országok reakcióinak felmérése a migránselosztás kapcsán. Ha ugyanis sikerül egy, minden tagállam számára elfogadható mechanizmust kialakítani, az precedens értékű lehet, ami a jövőben utat nyithat minden további Európán belüli migránselosztásnak.

Ezt felismerve több uniós tagállam azonnali heves tiltakozásba kezdett a migránskvótákat illetően. A határozatot Csehország, Magyarország, Románia és Szlovákia ellenszavazata és Finnország tartózkodása mellett minősített többségi szavazással fogadták el.

A kvóták számításánál alapvetően az ország gazdasági teljesítménye és teherbíró képessége voltak az irányadók, ennek megfelelően a kvóták az adott ország GDP-jének (40%-os súllyal számít), lakosságszámának (40%), a korábban beadott menedékkérelmek átlagának (10%) és a munkanélküliségi ráta (10%) figyelembevételével kerültek megállapításra. Ennek értelmében Magyarországot 1294 bevándorló befogadására kötelezi az eljárás.

Ezt követően Magyarország és Szlovákia 2015 decemberében megtámadta a döntést az Európai Bíróságon, amelyben tíz tartalmi és eljárásjogi problémára hivatkozva kérték a határozat megszüntetését. Az érvek között szerepelt többek között a határozattal kapcsolatos felhatalmazás hiánya, az Európai Tanács korábbi, önkéntes kvótákról szóló döntésének való ellentmondása és a nemzeti parlamentek véleményezési jogának megsértése is. A perbe felperesi oldalon Lengyelország, az alperesi oldalon Németország, Olaszország, Görögország, valamint négy további tagállam is bekapcsolódott. A Bíróság 2017. szeptember elején jogszerűnek találta a kötelező kvótákról szóló uniós határozatot, ezért elutasította a szlovák és magyar keresetet.

A terv megvalósítására a brüsszeli vezetőség két évet szánt, amelynek határideje 2017. szeptember 26-án járt le. A legfontosabb és legbeszédesebb számok és mutatók a következőképpen alakultak.

- A 120 000 menedékkérőből 29 144 fő áthelyezése valósult meg, ami kevesebb, mint a tervezett szám negyede.
- A 25 befogadásra kötelezett tagországból mindösszesen egyetlen ország, Málta teljesítette teljes mértékben a rá jutó kvótát, a második legjobb eredménnyel, 94%-kal Finnország zárt.
- Néhány további példaként, Hollandia a rá osztott migránsok 39%-át, Németország 30%-át, Belgium 26%-át, Spanyolország 14%-át, Ausztria pedig csupán 1%-át fogadta be.

Ezen példák jól mutatják, hogy nem állja meg helyét az a többször emlegetett vád, miszerint a visegrádi országok lennének az okai a betelepítési kvóta gyenge teljesítményének, hiszen látható, hogy az erőteljesen pro-mig-

rás és betelepítést támogató országok sem tettek eleget az előírtaknak. Ennek ellenére Brüsszel 2017 júniusában bejelentette, hogy kötelezettségszegési eljárást indít Magyarországgal, Lengyelországgal és Csehországgal szemben, amiért nem hajtják végre a menekültkvótákról szóló korábbi döntést. Ezen eljárás az adatok fényében erőteljesen kifogásolható, szemmel látható a kettős mérce alkalmazása. A különbség a migránsokat egyáltalán nem befogadó és módjával befogadó országok között mindössze annyiban áll, hogy kik azok, akik határozottan kiálltak véleményük mellett és explicite deklarálták, hogy nem fognak részt venni a kötelező betelepítésben. Sok európai ország úgy tűnik, a csendes lavírozás politikáját választva nem helyezkedik egyértelműen a kvótát ellenzők oldalára, ugyanakkor nem is töri magát a kiszabott kvóta teljesítése érdekében. Ezzel a módszerrel mindenképpen jól járnak: nem válnak kegyvesztetté Brüsszel szemében, de nem is kell a migránsokkal kapcsolatos problémákkal nagymértékben szembenézniük. Az országok ezen csoportjához sorolandónak tartom Spanyolországot a maga 14%-os kvótateljesítésével, Belgiumot (26%), Franciaországot (23%), Ausztriát (1%) és Horvátországot (8%).¹⁷

A kötelező betelepítési kvóták mérlege kétéves távlatból véleményem szerint igencsak negatív, főleg, ha összehasonlítjuk a jelenlegi mechanizmusban szereplő 120 ezres számot a valóságban létező több mint 1,8 millió bevándorlóval, akik a kontinensre érkeztek.

Az Európai Bizottság álláspontja ezzel ellentétes, a kétéves periódus lejártakor tartott sajtótájékoztaton sikerről beszélt a Bizottság szóvivője és hozzátette, hogy a határidő lejárta után, a továbbiakban is folytatni kell a kvóták végrehajtását. Véleménye szerint a cél teljesült: Görögországon és Olaszországon csökkent a migrációs nyomás. Ez az állítás valóban megállja a helyét, a kérdés csak az, hogy ez minek az eredményeképpen következett be. Az ugyanis nehezen hihető, hogy csaknem 30 000 bevándorló két évre elosztott távoztása oldotta volna meg a tengerparti országok problémáját. A valódi ok megfejtésében segítségünkre lehet azon információ, amely szerint a kvóták sikertelenségéhez nemcsak a tagállamok vonakodása járult hozzá, hanem az a tény is, hogy Olaszországban és Görögországban nem akadt elegendő áthelyezésre váró bevándorló. Az ezen országokban várakozó migránsok számát mintegy 10 000 főre becsülik, jóval kevesebben vannak tehát, mint a teljesíteni kívánt kvóta.¹⁸

Valószínűbbnek tűnik az a forgatókönyv, miszerint a bevándorlók az európai kontinensen partot érve nem maradtak tartósan a korábban túlterhelt frontországokban, hanem a szabad mozgás lehetőségét kihasználva Nyugat-Európa felé vették útjukat a magas(abb) szociális ellátást biztosító országok irányába. Tekintettel arra, hogy semmilyen mechanizmus nem kötötte őket

¹⁷ Hány menekültet fogadtak be az Unió országai eddig?. *Euronews*, 2017.09.26.

¹⁸ M1 híradó 2017.09.26. 20:03-20:44.

ahhoz, hogy Olaszországban vagy Görögországban maradjanak, menedékkérelmük benyújtását követően vagy ezt teljesen elmulasztva akadálytalanul továbbutazhattak valamely más, számukra szimpatikusabb európai országba (általában Németországba).

A bevándorlók tehát saját kezükbe véve az irányítást maguk oldották meg Európán belüli elosztásukat, csak éppen nem az Unió által meghatározott kvótáknak megfelelően. Ezen példa kapcsán gyönyörűen kirajzolódik az uniós betelepítési kvóta talán legnagyobb gyengesége, ami nem más, mint a szétosztott migránsok adott országban tartása. Hiába fogadta be például Litvánia a ráosztott migránsokat, ha ők az érkezést követő hetekben ismét elhagyták az országot.

Az uniós migrációs politika két további fontos elemét a hotspotok létrehozása és az Európai Unió és Törökország között kötött megállapodás jelentik. A következőkben többek között ezeket is szeretném bemutatni.

3. HOTSPOTOK

2015. szeptember 23-án az európai állam- és kormányfők informális találkozásukon megállapodtak a Libanonnak, Jordániának és Törökországnak nyújtandó pénzügyi támogatásról, az EU külső határainak erőteljesebb védelméről, kiemelték a szíriai helyzet megoldásának fontosságát, megfogalmazták a Törökországgal való szorosabb együttműködés szükségességét és támogatták a hotspotok létrehozásának ötletét a leginkább érintett EU-s tagállamokban.

Az első hotspot átadására 2015 októberében került sor Lesboszon, amely azonban nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket. Az olaszországi és görögországi befogadó központok célja az érkező migránsok azonosítása, nyilvántartásba vétele, a menedékkérelmek elbírálásának felgyorsítása, valamint a menekültek és gazdasági bevándorlók szétválasztása lett volna. A valós helyzet azonban azt mutatta, hogy a sok millió eurós befektetés ellenére a központok nem voltak alkalmasak a nagyszámú migráns elhelyezésére és regisztrációjuk is csigalassúsággal haladt.

A 2015 decemberében megtartott Európai Tanácson a tagállamok megállapodtak a hotspotokon végzett munka és az áthelyezési mechanizmus felgyorsításáról, valamint további kooperációra szólítottak fel. A leköszönő luxemburgi elnökségnek a migráció kezeléséről szóló jelentéséből kiderül, hogy az év januárja óta mintegy 1,2 millió menedékkérő érkezett Európába (ez 90%-os növekedést jelentett 2014-hez képest). A 2015 júliusában előírányzott 22 000 migráns áttelepítéséből fél év alatt mindössze 600 valósult meg és a 160 000 menedékkérő áthelyezésére irányuló intézkedés is csak 184 fő esetében történt meg.¹⁹

¹⁹ European Council, 17-18/12/2015. *consilium.europa.eu*, *European Commission*, 2015.12.17-18.

Egy további fontos pont maradt a Törökországgal való együttműködés kérdése: a török partoktól Görögországba érkező migránsok száma novemberben napi 5000–6000 fővel érte el maximumát, ez decemberre – elsősorban a kedvezőtlenebb időjárási feltételek miatt – átlagosan napi 4000 főre csökkent.

A 2016. februári tanácsi konklúziók a korábbiakhoz hasonlóan ismételtten a Törökországgal közös akcióterv végrehajtására helyezik a hangsúlyt és elégedetlenségüket fejezik ki a Görögországba érkező alig csökkenő migráns-áradattal kapcsolatban. Ezenkívül az EU határainak védelme továbbra is kiemelt fontosságú maradt, de újszerű intézkedés vagy javaslat nem került terítékre.²⁰

4. AZ EU–TÖRÖK-MEGÁLLAPODÁS

Másképp történt ez már 2016 márciusában, amikor az Európai Unió vezetői Törökország vezetőivel ültek tárgyalóasztalhoz. Ennek eredményeképp született meg az EU–török-megállapodásként emlegetett dokumentum, amelyben a felek a migránsok „egy az egyhez” történő cseréjében egyeztek meg.²¹ Ez a gyakorlatban azt jelentette, hogy minden egyes, az EU-ból Törökországba visszaküldött szíriai helyett Törökországból közvetlenül az EU-ba kerül áthelyezésre egy másik szíriai menedékkérő. Ennek az intézkedésnek az egyedüli előnye, hogy – bár Európába ezáltal nem érkezik kevesebb migráns, de – az embercsempész hálózatok részben kiiktathatók a migrációs láncolatból, és csökkenti annak esélyét, hogy a migránsok a veszélyes tengeri utat választják. Az egyezmény 18 000 fő ilyen módon történő betelepítéséről szól, amelyet szükség esetén további 54 000 fő erejéig hasonló önkéntes megállapodásokkal kell megoldani.

Az egyezmény tartalmazta továbbá a görög szigetekre irregulárisan érkező migránsok Törökországba történő visszaszállítását és Törökország azon fogadalmát, miszerint visszatartja partjainál a távozni készülő migránsokat.²²

A visszafogadásért cserébe az Európai Unió mintegy 3 milliárd euróval támogatja a törökországi befogadóközpontok fejlesztését és a migránsok el-

²⁰ European Council Conclusions on migration (18 February 2016), *consilium.europa.eu*, *European Commission*, 2016.02.19.

²¹ European Council, 17-18/03/2016. *consilium.europa.eu*, *European Commission*, 2016.03.17-18

²² European Council, 17-18/03/2016. *consilium.europa.eu*, *European Commission* 2016.03.17-18.

látását, valamint kilátásba helyezték a vízumliberalizációról szóló tárgyalások felgyorsítását és a csatlakozási tárgyalások 33. fejezetének megnyitását is.²³

Egy évvel az egyezmény életbe lépése után, 2017. március 17-én az Európai Bizottság kiadott egy összefoglalót²⁴ a paktum keretében elért eredményekről, amelyben leírják, hogy a mechanizmus keretében mindeddig 916 irreguláris migráns került Görögországból Törökországba visszaküldésre, valamint több mint 4000 szíriait telepítettek be az EU különböző tagállamaiba. Ugyanez a dokumentum az EU-török-megállapodást fordulatot hozó jelentőségűnek titulálja, és egy diagramon bemutatja, milyen radikálisan csökkent a naponta az Európai Unió területére érkező migránsok száma. Az ábra megmutatja, hogy míg 2015. október 20-án mintegy 10 000 fő érkezett az Unióba, addig 2016. március 20-ára ez a szám már napi átlag 43 főre mérséklődött, ami 97%-os visszaesést jelent. Az EU-török-megállapodásról szóló dokumentum 2016. március 18-án keletkezett, azaz abban az időszakban, amikor már lényegesen kevesebb migráns érkezett az Unióba, mint egy évvel korábban. Éppen ezért egyértelműen hibás arra a következtetésre jutni, hogy az említett egyezmény csökkentette volna le hirtelen és drasztikusan (két nap alatt) az Európába Törökországon, Görögországon és végső soron a balkáni útvonalon érkezők számát.

A magyarázatot a bevándorlók számának csökkenésében sokkal inkább a 2016 év eleji eseményekben kell keresni. Ekkor történt ugyanis, hogy az egyébként nem EU-tagállam Macedónia lezárta határait a migránstömegek előtt, ezzel lezárva gyakorlatilag az egész Balkán-útvonalat. Macedóniának köszönhetően lényegesen csökkent az Európára nehezedő migrációs nyomás a Balkánról érkezők tekintetében, ezáltal Magyarország határaihoz is nehezebben juthatnak el azóta is a menedékkérők.

Az Európai Unió és Törökország viszonya igen változatos múltra tekintet vissza. Törökország 1949 óta tagja az Európa Tanácsnak, alapító tagja volt az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezetnek (EBESZ/OSCE), alapítása óta tagja a Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezetnek (OECD) és 1952 óta a NATO-nak is tagja. Mindezen szervezetek mellett azonban akad egy csatlakozás, ami mind ez idáig nem tudott valósággá válni: Törökország EU-tagsága úgy tűnik, nagyon is várat magára. Az ország 1963-ban kötött társulási megállapodást az Európai Unió elődjével, az Európai Gazdasági Közösséggel, 1995-ben pedig vámunióra lépett ez EU-val, a hivatalos csatlakozási tárgyalások azonban csak 2005-ben indulhattak meg.

Annak ellenére, hogy a tárgyalások már több mint egy évtizede folynak, az események inkább utalnak az EU és Törökország távolodására, semmint

²³ EU-Törökország nyilatkozat, 2016. március 18. *consilium.europa.eu, Európai Tanács Sajtóközlemény 144/16, 2016.03.18.*

²⁴ EU-Turkey statement, One year on. *European Commission, 2017.03.17.*

közeledésére. Bár a migrációs válság kapcsán az Európai Unió nagymértékben rászorul a török hatóságok hatékony munkájára, mégis állandó kritikának és bírálathoz vetik alá az Európa és Ázsia határán elterülő regionális nagyhatalmat.

A 2016. júliusi törökországi katonai puccskísérletet követően rendkívüli állapotokat hirdettek az országban²⁵, majd megkezdődött a puccsot szervezők felkutatása és tömeges letartóztatása. A hadsereg és az állami intézmények dolgozói közül sokakat letartóztattak, több ezer ügyészt és bírót váltottak le, valamint tanári engedélyek is nagy számban kerültek visszavonásra.²⁶ Az EU nem nézte jó szemmel Recep Tayyip Erdogan török elnök tevékenységét, és európai képviselők rendszeresen aggályukat fejezték ki az emberi jogok törökországi tiszteletben tartásával kapcsolatban.

2017 első negyedében, röviddel a törökországi alkotmánymódosító népszavazás előtt diplomáciai konfliktus robbant ki Hollandia és Törökország között. A vitát az okozta, hogy Hága visszavonta a Mevlüt Cavusoglu török külügyminisztert szállító repülőgép leszállási engedélyét, majd Fatma Betül Sayan Kaya török családügyi miniszter Németországból érkezett gépkocsikonvoját tartóztatták fel a rotterdami török konzulátusnál. Mindkét politikus az április 16-án esedékes népszavazással kapcsolatos kampányrendezvényen szeretett volna részt venni. Az alkotmánymódosítás lényege az elnöki rendszer bevezetése volt Törökországban.

Válaszul Ankara úgy döntött, nem engedi vissza a szabadságon levő holland nagykövetet Törökországba, amíg Hollandia bocsánatot nem kér. A rotterdami eset után Erdogan elnök nyilatkozatában az EU–török-megállapodás azon pontjára is kitért, amelynek értelmében a görög szigetekben tartózkodó migránsok közül azokat, akik nem nyújtottak be menedékkérelmet vagy kérelmüket elutasították, Törökország visszafogadja. „Mindazok után, ami szombaton Rotterdamban történt, milyen visszafogadásról lehet szó?” – tette fel a kérdést Erdogan (MTI, 2017.03.16.). Mevlüt Cavusoglu török külügyminiszter a 24 TV török hírtelevízióban megerősítette, hogy Törökország teljesen elállt a menekültügyi megállapodás azon részétől, amelynek értelmében országa visszaveszi az illegális migránsokat Görögországból.

Az EU–török-megállapodás betartásáért cserébe Törökország pénzügyi források mellett többek között a vízumkötelezettség megszüntetését célzó folyamat felgyorsítását kérte az EU-tól, ami azonban a vitatott terrorellenes törvény enyhítését szabta előfeltételül. A nyugati sajtóban gyakorta vetik

²⁵ Loveday MORRIS, Hugh NAYLOR: Turkey declares a state of emergency for three months. *The Washington Post*, 2016.07.20.

²⁶ Török puccskísérlet – Ahogy Erdogan „ígérte”, elkezdődött a megtorlás. *Népszava*, 2016.07.16.

Erdogan szemére, hogy a jogszabályokat a politikai ellenzék és egyes újságírók elhallgattatására használja fel, a török vezetés azonban nem hajlandó enyhíteni a törvényen.²⁷

A fenti példából is látható, hogy korántsem zökkenőmentes a kapcsolat az EU és Törökország között, állandóak a súrlódások és üzenetek. Az is nyilvánvalóvá válhat, hogy a valóságban az Európai Uniónak van nagyobb szüksége a török segítségre, semmint fordítva, elvégre Törökország komoly szerepet játszhat a migrációs tömegek útjára engedésében vagy megfékezésében. Ugyanakkor ez a szerep egyben hatalmas zsarolási potenciált is nyújt a török vezetésnek, ők is érzik, hogy az Unió van jelen esetben függőbb helyzetben és ők diktálhatják a feltételeket.

Mindezeket figyelembe véve szokatlan, hogy egy kulcsfontosságú államot ilyen heves kritikával illessenek azok a nemzetek, akik a leginkább rá vannak szorulva együttműködésére és jóindulatára. Ahelyett, hogy valódi kooperációra törekednének, rendre bírálják a török jogállamiságot és Erdogan elnök politikáját. Ékes példája ennek a török referendum utáni bábeli zűrzavar is.

Az alkotmánymódosító népszavazáson a választók 51,41 százaléka szavazott igennel, tehát az elnöki jogkörök kiszélesítése mellett, 48,59% ellenében. A részvételi arány igen magas, 86,7%-os volt. A voksolás után Erdogan kijelentette, hogy „Törökországnak már nincsen szüksége az Európai Unió kritériumaira, Ankarának saját kritériumai vannak, elég neki a maga demokráciája”.²⁸

2017. július 6-án az Európai Parlament plenáris ülése állásfoglalásában Törökország uniós csatlakozási tárgyalásainak felfüggesztésére szólított fel, amennyiben Ankara változatlan formában végrehajtja a széles körben bírált reformcsomagot. Az EP indoklásában azt írja, hogy a javasolt módosítások nem tartják tiszteletben a hatalmi ágak szétválasztásának elvét, nem biztosítanak megfelelő fékeket és ellensúlyokat, továbbá nem állnak összhangban az úgynevezett koppenhágai kritériumokkal.²⁹ A képviselők úgy vélik, a módosítások összeegyeztethetetlenek az európai uniós tagsággal és az EP aggodalmát fejezte ki amiatt, hogy Törökországban romlik a jogállamiság, az emberi jogok, a sajtószabadság, valamint a korrupció elleni harc helyzete. Mindezek mellett azonban kiemelik a további párbeszéd jelentőségét és stratégiai fontosságúnak nevezik az együttműködést a migráció, a biztonság és a terrorizmus területén. Magyarán szólva az Európai Bizottság erőteljesen beavatkozik a török belügyekbe és ítélik a demokratikus keretek közt lebonyolított népszavazás felett, figyelmen kívül hagyva sok millió török állampolgár

²⁷ Török népszavazás – Erdogan: a holland kormányfő elvesztette egyik barátját, Törökországot. *MTI*, 2017.03.16.

²⁸ Megszavazta a török nép Erdogan totális hatalmát. *24.hu*, 2017.04.16.

²⁹ Az EP felfüggesztené a török csatlakozási tárgyalásokat az alkotmányos reform miatt. *MTI*, 2017.07.06.

akarátát, ugyanakkor elvárja, hogy Törökország szívességet tegyen az Uniónak a számukra fontos kérdésekben.

Nem meglepő mindezek után, hogy Törökország uniós csatlakozásának kérdésére már lassan csak legyintés lesz a válasz, mind európai, mind török oldalról. Véleményem szerint a törökök lassan kezdik belátni, hogy hosszútávon jobb lesz nekik az Unión kívül maradni, főleg annak alapján, amilyen irányba jelenleg haladnak az események.

5. A HATÁRVÉDELEM KÉRDÉSE ÉS A KERÍTÉS KETTŐS MÉRCÉJE

A schengeni övezet létrehozásával és a belső határok lebontásával a határvédelem kérdésében a hangsúly az egyezményt aláíró államok számára elsősorban a külső határok erőteljesebb védelmére helyeződött át. Ennek szellemében alakult meg 2004-ben az Európai Határ- és Partvédelmi Ügynökség, ismertebb nevén a Frontex, amelynek feladata a határvédelem a schengeni térségben, együttműködve a tagállamok őrségeivel. A migrációs válságnak köszönhetően 2015 óta évről évre nőtt mind a költségvetése, mind a tagjainak száma.

A migrációs hullám megfékezése és a schengeni külső határok védelme érdekében Magyarországon 2015 júniusában kezdődött meg a déli határon a műszaki határzár létesítése, ami miatt rengeteg kritika érte az országot a magyar ellenzéken túlmenően a nemzetközi szinten is. Az ország déli részén mintegy 175 km hosszan húzódik a 4 méter magas biztonsági határzár a magyar–szerb, illetve magyar–horvát határszakaszon.

Annak érdekében, hogy meg tudjuk ítélni, mennyiben egyedi eset a magyar határon felhúzott kerítés és miképpen működik Európa (külső) határainak védelme, érdemes szemügyre vennünk, más európai nemzetek hogyan védik határaikat. Kezdjük például Spanyolországgal, mint olyan országgal, aki már évtizedes tapasztalattal rendelkezik a határvédelem területén. Ceuta és Melilla, két, Marokkóba ékelődő spanyol enklávé esetében ugyanis 1995 óta kerítéssel találjuk magunkat szemben, ha afrikai területről próbáljuk megközelíteni az európai kontinenst. Míg a kilencvenes években a 10 km-es kerítés csak egy egyszerű szögesdrót volt, egy évtizeddel később a spanyolok két párhuzamosan futó, mára már 6 méter magas kerítést húztak fel, tetején pengékkel, körülötte árkokkal, ezzel erősítve meg a védelmet. A két kerítés megépítése a spanyol belügyminisztériumnak mintegy 72 millió eurójába került és további évi 1,5 millió eurót költenek a rendszer fenntartására (a kerítést 160 hőérzékelő kamera és helikopterek is felügyelik).

Valamivel északabbra haladva érdemes megállni egy pillanatra a franciaországi Calais-nál, az egykori dzsungelszerű migráns sátortábornál. Itt szintén találkozhatunk a műszaki határzár egy formájával: a kikötőt körbe-

veszi egy szögesdróttal felszerelt kerítés, amelyet később egy második, a Csatorna-alagutat körbevevő szögesdróttal is kiegészítettek; a költségeket – hozzávetőlegesen 7 millió fontot – pedig a brit adófizetők állták.

Kelre fordulva a török határ mentén találkozhatunk több helyen is kerítésekkel, amelyeket többnyire a Szíriából érkező nagyszámú migráns miatt voltak kénytelenek felhúzni az államok. A sort Görögország nyitotta, aki 2012-ben épített 12,5 km hosszan, őrtornyokkal és hőkamerákkal ellátott kerítést Törökországgal közös határára. Az ügy érdekessége, hogy a 2012-13-ban görög védelmi miniszteri posztot betöltő Dimitrisz Avramopulosz a görög határkerítés körüli vitában kiállt a kerítés mellett, míg most, 2017-ben az Európai Unió migrációügyi biztosaként élesen bírálja a magyar határzárát. A korábban kerítéspárti Avramopulosz egészen pontosan úgy fogalmazott, hogy „Nem jó megoldás az európai határvédelem szempontjából, ha az uniós tagállamok kerítéseket húznak fel a külső határokon”.³⁰ Szerinte a 2013-as görög helyzet egy teljesen más szituáció volt, mint a mostani. Az, hogy ez tulajdonképpen mit jelent és mi indokolta akkor jobban a görög kerítés megépítését, mint a mostani, soha nem látott méretű migrációs válság, az nem derül ki egyértelműen a nyilatkozatából.

Azt viszont elmondta, hogy védelmi miniszterként az volt a feladata, hogy megvédje Görögországot, míg most a migránsokat és menekülteket csupán „kétségbeesett embereknek” és nem az „ellenségeinknek” tartja. Az, hogy mi okozhatta a görög származású politikusnál ezt az éles pálfordulást, egy igencsak érdekes és fontos kérdés. Ezek szerint a nemzeti és európai uniós érdekek képviselői között olyan áthidalhatatlan szakadék tátong, ami lehetetlenné teszi az érdekek egyeztetését.

Görögország példáját Bulgária is követte, és 2013-ban 30 km hosszúságban emelt három méter magas falat a török-bolgár határszakaszon, aminek következtében egy év alatt 11 ezerről 4 ezerre csökkent a Bulgáriába érkező bevándorlók száma. Végül, de nem utolsó sorban maga Törökország is kerítésépítésbe kezdett 2014-ben a Szíriával közös 900 km hosszú határszakasz egy részén, amit egy évvel később megerősített és drónokkal látott el.³¹

Szomszédos országaink közül Szlovénia 2015 novemberében kezdte meg a határzár megépítését Horvátországgal közös határán annak érdekében, hogy megvédje országát az illegális migrációtól és a kijelölt beléptető pontokra terelje az embereket.

Ausztria hasonlóképp járt el Szlovéniával közös határán, ahol egy 10 km-es szakaszon épített határzárát Spielfeldig, a legnagyobb közös határlomásig.

³⁰ A határkerítés nem megoldás – mondja a korábban kerítéspárti Avramopulosz. *M1 Híradó*, 2017.06.09. 19:01-20:43

³¹ SERDÜLT Viktória: Minden reggel véres volt a létra a határon. *Origo*, 2015.08.12.

A nem EU-tag Macedónia Görögországgal közös határának egyes szakaszain épített kerítést, majd 2016 januárjában Szlovénia kérésére lezárta a görög Idomeni és a macedón Guevgyelija közötti határátkelőt. A határ tartósan 2016 márciusában került lezárásra, aminek következtében drasztikusan csökkent a migránsok fő útvonalának számító Balkánon áthaladó migránsok száma.

A határvédelem ezen formájára természetesen Európán kívül is sok példát találhatunk, elegendő Izraelre vagy az Egyesült Államokra gondolni.

Az azonban világosan látszik, hogy az Európai Unió által oly sokszor deklarált cél és kiemelten fontos ügyként kezelt „külső határok védelme” minden esetben a tagállamok egyéni döntésein alapuló, a tagállamok által többnyire önállóan megvalósított módon, fizikai akadályok létesítésével valósult meg a leghatékonyabban. Bár az Európai Unió vezetősége nyilatkozatok szintjén mindig is prioritásként kezelte a határvédelmet, gyakorlati segítséget aligha nyújtott, legfeljebb anyagiakban járult hozzá némely határzár megépüléséhez.

Azonban nemcsak a támogatás és segítségnyújtás hiánya feltűnő a határvédelem ügyében, hanem az is, miképpen bírálták az Unió és egyes tagállamok vezetői azokat az országokat, akik saját elhatározásukból és önjelüként tettek a külső határok védelme érdekében.

Példának okáért Angela Merkel német kancellár úgy vélte, hogy a falak emelése nem jelent megoldást, Werner Faymann akkori osztrák kancellár pedig a nácihoz hasonlította a magyar kormányt. Míg a kancellár eleinte azt állította, hogy „mi nem fogjuk Ausztriát kerítéssel körbevenni”, amikor azután Ausztria mégis kerítést húzott fel, már azon a véleményen volt, hogy kaput épít oldalsó szárnyakkal. A kancellárral ellentétben Ausztria külügyminisztere, Sebastian Kurz már az elejétől kezdve pozitívan nyilatkozott a magyar kerítésről és megfogalmazta azt a – véleményem szerint kulcsfontosságú – üzenetet, miszerint, ha az Unió nem képes egységes választ adni a menekültkérdésre, akkor az államok arra kényszerülnek, hogy egyedi intézkedéseket vezessenek be.

Jean-Claude Juncker, az Európai Bizottság elnöke többször is erőteljes szavakkal kritizálta a magyar határkerítést, és míg az Unió a bolgár–török határon épülő kerítéshez anyagi támogatást nyújtott, addig kerek-perec kijelentette, hogy a magyar kerítés építéséhez az Unió nem fog hozzájárulni, mert nem támogatják falak megépítését. 2014-ben melleleg a spanyolok is részesülhettek uniós támogatásban, egészen pontosan 10 millió eurót kaptak a Ceuta és Melilla körüli határvédelemre.³² Hasonlóképp támogatta az Unió

³² EU hands Spain €10m to fight illegal immigration, *The Local*, 2014.06.04.

Lettországot; az Oroszországgal közös határán 1,5 millió eurós támogatásból húzhatott fel falat a baltikumi ország.³³

Frans Timmermans, az Európai Bizottság alelnöke a kerítés ellen foglalt állást és kifejtette, hogy a jövőt a kulturális sokszínűség jelenti, amit a közép-európai országok sem kerülhetnek el.³⁴ Guy Verhofstadt, az Európai Parlament liberális frakciójának tagja az 1956-os menekültekhez hasonlította a magyar határ túloldalán összegyűlt migránsokat, Orbán Viktort pedig Európa morális krízisének és a kerítést az európai értékek szabotázsának nevezte. Laurent Fabius francia külügyminiszter azon véleményének adott hangot, hogy a szögesdrótos kerítés még az állatoknak sem való.³⁵

A finanszírozásban alkalmazott kettős mércéről világosan látható, hogy az valójában csak a hab a tortán. Hiszen hogyan várható el a tagállamoktól, hogy közösen oldjanak meg egy teljes migrációs válságot, ha még objektív érdekeik ellenére is más országok aláásásával foglalkoznak? Hogyan lesz képes az Európai Unió kiállni a valódi európai értékek mellett, ha annak vezetői általuk is fontosnak megjelölt témákban ennyire nem képesek közös távlati célokban gondolkodni?

6. SCHENGENI BELSŐ HATÁROK ELLENŐRZÉSE

A külső határok védelme után egy másik fontos megemlíthető vetület a belső határok kérdése. Bár a schengeni rendszer bevezetését követően megszűnt a belső határok ellenőrzése az érintett térségben, a migrációs válság hatására mégis több ország ennek visszaállítása mellett döntött.

Norvégia, mint nem EU-tag fokozott ellenőrzés mellett még 2015 szeptemberében döntött határainak fokozottabb ellenőrzése mellett, miután napok leforgása alatt jelentősen megnövekedett az országba érkezett és menedékkérelmet benyújtottak száma.³⁶ A skandináviai ország 2017 májusában ismételten meghosszabbította az ideiglenes határellenőrzés érvényben tartását.³⁷

A szomszédos Svédország szintén a 2015-ös események tetőpontján rendelte el a schengeni zónából érkezők okmányait ellenőrző intézkedéseket. A svéd hatóságok azután döntöttek a határok erőteljesebb ellenőrzése mellett, hogy a 2014-ben Svédországba érkezett 81 ezer migránst 2015-ben ennek több mint duplája, 163 ezer bevándorló követte. Az országba 2016 eleje

³³ CHARLIE PEAT: EUROPEAN FORTRESS: Baltic state completes 'anti-migrant fence' on RUSSIAN border. *Express*, 2017.02.05.

³⁴ VINCE CHADWICK: Timmermans: Central Europe has 'no experience with diversity'. *Politico*, 2015.09.24.

³⁵ GABAY Dorka: A hazai és nemzetközi baloldal a határázár ellen. *Magyar Idők*, 2017.09.15.

³⁶ Norvégia fokozott ellenőrzésbe kezd a határain. *HVG, MTI* 2015.09.22.

³⁷ Magyar Konzuli Szolgálat

óta csak személyazonosításra alkalmas okmánnyal lehet belépni a Malmőt Koppenhágával összekötő Öresund-hídon, valamint a dán és német kikötők-ből érkező kompokon. Miután az országba érkező migránsok száma 2016-ra 29 ezerre csökkent, a svéd hatóságok 2017 májusában a személyazonosság vizsgálatának megszüntetése és ezzel párhuzamosan a vonatok, pályaudvarok és a közutak fokozottabb idegenrendészeti ellenőrzése mellett döntöttek. A stockholmi kabinet határvédelemről szóló közleménye azt is hozzáteszi, hogy Svédország határainak állandó jellegű megerősítése érdekében további intézkedések várhatók, amelyek megfigyelő kamerák telepítését és járművek röntgenvizsgálatát is magukba foglalják.³⁸

A Dániába, Németországba és Svédországba kompjáratokat üzemeltető norvég kikötőkön, a svéd kikötőkön és az Öresund hídon kívül jelenleg az osztrák–magyar, az osztrák–szlovén, a német–osztrák, valamint a dán–német szárazföldi határszakaszokon van érvényben ideiglenes határellenőrzés.

„A Schengeni határ-ellenőrzési kódex 29. cikke értelmében a Bizottság végső esetben javasolhatja a határellenőrzés visszaállítását egy vagy több tagállam határának teljes hosszán vagy egy szakaszán. A javaslatot a Bizottság a Tanácsnak nyújtja be, amely azt minősített többséggel fogadhatja el. A belső határellenőrzést legfeljebb hat hónapos időszakra lehet visszaállítani, s ezen időszak legfeljebb három alkalommal további hat hónapos időszakokkal meghosszabbítható, összesen legfeljebb kétéves időtartamra.”³⁹ – áll az Európai Tanács honlapján. Ennek megfelelően 2016 májusában a Bizottság ajánlást nyújtott be a Tanácsnak arra hivatkozva, hogy a migrációs válsággal kapcsolatban a kódex 29. cikke szerinti körülmények továbbra is fennállnak, aminek oka elsősorban az Unió külső határainak hatékony ellenőrzésében tapasztalt hiányosságok, amelyek a schengeni övezet egészének működését veszélyeztetik.

Erdemes lehet ezen a ponton megállni és egy pillanatra visszagondolni a külső határok hatékony védelméről szóló vitákra és a kerítések körül kialakult szópárbajokra. Míg az Európai Unió egyrésztől rendszeresen kiáll a külső határok védelmének fontossága mellett és sürgeti annak javítását, folyamatosan ösztönöz zúdul azon országokra, amelyek saját szakállukra fizikai akadályok létesítésével tesznek az ügy érdekében, majd ugyanez az Unió a külső határok védelmében tapasztalt hiányosságokra hivatkozva engedélyezi más tagországoknak az európai uniós egyik alapjog, a szabad mozgásnak a korlátozását az Európai Unió egyik legnagyobb vívmányának kikiáltott schengeni övezeten belül.

³⁸ Szigorítanak a határvédelmi intézkedéseken a svédek, *M1 híradó*, 2017.05.02. 22:40

³⁹ A schengeni térség: a Tanács a belső határellenőrzések alkalmazásának legfeljebb hat hónappal történő meghosszabbítását ajánlja. *consilium.europa.eu, Európai Tanács*, 2017.05.11.

Jean-Claude Juncker elnök 2015. szeptember 9-én, Strasbourgban tartott 2015. évi évértékelő beszédében az Unió helyzetéről maga fogalmazott úgy, hogy az emberek szabad mozgásának garantálása az európai integráció egyedülálló szimbóluma és kifejezte örömét a felett, hogy a schengeni térség tagállamai között ma már nincsenek határellenőrzések.⁴⁰

A 2015/16-ban kritikus állapotokban bevezetett belső határellenőrzések azonban a mai napig nem szűntek meg, amihez nagymértékben hozzájárulnak az utóbbi években elkövetett terrorcselekmények, amelyek elsősorban nyugat-európai országokat sújtottak. A Bizottság 2017. május 2-án ismételtén javasolta az öt korábban említett Schengen-tagországnak a határok ellenőrzésének legfeljebb 6 hónappal történő meghosszabbítását, hozzátéve, hogy utolsó alkalommal teszi ezt.⁴¹

A szabad mozgást biztosító schengeni megállapodás értelmében csak két évig van lehetőség a közrend vagy a biztonság komoly fenyegetettsége esetén újra ellenőrzéseket bevezetni. A határidő lejártá ezúttal tehát a schengeni rendszer teljes egészében történő helyreállítását jelentette volna.

Dimitrisz Avramopulosz, az Európai Bizottság belügyi kérdésekért felelős tagja 2017 szeptemberében már nem tartotta indokoltnak a határellenőrzések fenntartását; úgy vélte, eljött az idő, hogy az Európai Unió felhagyjon a „krízismódban” működő politikájával, és visszaálljon a rendes működésre, ennek értelmében pedig novemberben vissza kívánta állítani a schengeni övezet országhatárainak szabad átjárhatóságát.⁴² Erre azonban már a 2017. november 12-i határidő lejártá előtt is vajmi kevés esély látszott, miután Thomas de Maiziére német belügyminiszter a migrációs nyomásra és terrorfenyegetettségre hivatkozva bejelentette, hogy országa további hat hónapra meg kívánja hosszabbítani az Ausztriával és Dániával közös határain végzett ellenőrzéseket. A kezdeményezéshez Dánia is csatlakozott, a migrációs és integrációs ügyekért felelős dán minisztérium bejelentése szerint 2018. május 12-ig tartják fenn a határellenőrzést a terrorveszély miatt.⁴³

7. AZ ISZLAMISTA TERRORIZMUS TERJEDÉSE EURÓPÁBAN

Az Európai Unió számára mindig is kulcsfontosságú kérdés volt a biztonság és az európai polgárok védelme, ebből kifolyólag ezen a területen is szoros együttműködés alakult ki az Unió tagállamai között. A közös biztonság- és védelempolitika (KBVP) a közös kül- és biztonságpolitika (KKBP) szerves részét képezi és az Unió politikai és katonai struktúráinak, valamint külföldön

⁴⁰ Európai Bizottság honlapja, 2015.09.09. (Letöltve: 2017.11.01.)

⁴¹ A schengeni térség: a Tanács a belső határellenőrzések alkalmazásának legfeljebb hat hónappal történő meghosszabbítását ajánlja. *consilium.europa.eu* 2017.05.11.

⁴² Nem indokolt már a belső határellenőrzés. *Magyar Idők*, 2017.09.15.

⁴³ Németország terrorfenyegetettség miatt szigorúan ellenőrzi a határait. *MTI-Origo*, 2017.10.12.

végrehajtott katonai és civil misszióinak és műveleteinek kereteit határozza meg.

A 21. században Európának a „hagyományos” katonai hadviselésen túl egy másik, újszerűnek mondható biztonsági kihívással kell szembenéznie: a terrorizmussal.

De mit is értünk tulajdonképpen terrorizmus alatt? A „National Consortium for the Study of Terrorism and Responses to Terrorism”⁴⁴, az egyesült államokbeli Maryland Egyetem neves kutatócsoportja megfogalmazásában a terrorizmus egy magánszemély erőszakkal való fenyegetése vagy annak alkalmazása egy adott politikai, gazdasági, vallási vagy társadalmi cél elérése érdekében. E definíció alapján egyértelmű különbség tehető a terrorcselekmény és az ámokfutás között, mert ez utóbbi a terrorizmussal ellentétben felismerhető cél nélküli cselekedetnek tekinthető.

Mára már nem vitás, hogy a 2015-ben megindult migránsáradatot kihasználva terroristák jutottak Európába. A többnyire Irakban és Szíriában kiképzett dzsihadisták gond nélkül elvegyülhettek a bevándorló tömegekben és szabadon mozoghattak az Európai Unió területén belül anélkül, hogy az gyanússá vált volna az egyébként is kaotikus helyzetben.

A terrorizmussal kapcsolatban azonban nemcsak az újonnan Európába érkezettek jelentenek veszélyt, hanem azok a másod- és harmadgenerációs bevándorlók, akik már helyben radikalizálódnak. Ennek egyik módja, ha a bevándorlókra az imahelyeken egy-egy domináns vallási vezető gyakorol hatást, egy másik lehetősége az interneten keresztül történő radikalizálódás. Bizonyos oldalak látogatása, szélsőséges tartalmakhoz való hozzáférés (legyen az toborzó videó vagy írásbeli gyűlöletkeltés) és a közösségi felületeken a „megfelelő” csoportokba való bekerülés rövid úton rossz irányba fordíthatja a potenciális terroristák személyiségét.

Az iszlamista indíttatású merényleteket rövid időn belül szinte kivétel nélkül az Iszlám Állam nevű terrorszervezet vállalja magára, igazolván, hogy az elkövető az ő katonája volt. Ezzel kapcsolatban fontos kiemelni, hogy bár sok esetben valóban felfedezhető közvetlen kapcsolat a terrorszervezet és az elkövető között, de az Iszlám Állam azokért a terrortámadásokért is felelősséget vállal, amiket vele közvetlenül kapcsolatban nem álló fanatikus személyek követtek el. Ennek oka, hogy elegendő az Iszlám Állam anyagaival való közvetett érintkezés ahhoz, hogy az említett szervezet számlájára lehessen írni egy terrorakciót, mivel lényegében az ő hatásukra radikalizálódott az elkövető.

Az egyik legnagyobb problémát azok a terrorcselekmények okozzák, amelyekhez nem szükséges komoly előkészületeket végezni, a leghétköznapiabb eszközökkel is elkövethetők. Ilyenek például a késeléses és gázolósos merényletek, ez utóbbiánál kijelenthető, hogy a nizzai támadás jelentette az

⁴⁴ National Consortium for the Study of Terrorism and Responses to Terrorism.

„áttörést”. Ez után az eset után kezdett igazán elterjedni a módszer, ugrás-szerűen megnövelve a járművel elkövetett terrorcselekmények számát.

2016. július 14-én, a francia nemzeti ünnepen Nizzában késő este egy tunéziai férfi (Mohamed Lahouaiej Bouhlel) hajtott bérelt teherautóval az ünneplő tömegbe, 84 ember halálát okozva és további 202 embert megsebesítve. A támadást az Iszlám Állam vállalta magára.⁴⁵

2016. december 19-én Berlinben kísértetiesen hasonló forgatókönyv játszódott le, ekkor a tunéziai származású, Németországban az év elején menedékkérelmet benyújtott Anis Amri hajtott egy lopott kamionnal Berlin egyik legismertebb és legforgalmasabb karácsonyi vásárába. A merénylet 12 áldozatot követelt és mintegy 55-en sérültek meg, közülük többen életveszélyesen. Mint azt a hatóságok kiderítették, Amri egy migránsokat szállító hajón érkezett az olaszországi Lampedusa szigetére, ahol a regisztráció során 18 éven alulinak adta ki magát, majd egy szicíliai menekülttáborba került. 2015-ben Olaszországban kiutasítási végzést kapott, ezt követően Németországba utazott, ahol 2016-ban menedékkérelmet nyújtott be, amit a hatóságok elutasítottak, kiutasítani azonban mégsem tudták az országból hiteles tunéziai papírok hiányában. Anis Amri a karácsonyi vásáron elkövetett terrorcselekedete előtt is bekerült már a hatóságok látóterébe, elsősorban szalafista körökben való aktív tevékenysége miatt.⁴⁶

Az utóbbi évben Nagy-Britanniát sem kerülték el a merényletek, a sor 2017. március 22-én, egy magányos merénylő, Khalid Masood támadásával kezdődött, aki nagy sebességgel hajtott járművével gyalogosok közé a Westminster hídon, majd a parlament előtt késsel megölt egy rendőrt. Akciója közben összesen négyen veszítették életüket. Az elkövető Nagy-Britanniában született és korábban már többször állt bíróság előtt, gázolós merénylete után az Iszlám Állam magára vállalta a támadást.⁴⁷

Alig egy hónappal később az amerikai popénekesnő, Ariana Grande manchesteri koncertjén követett el 22 halálos áldozatot követelő és 59 embert megsebesítő támadást a 22 éves Salman Abedi, aki a koncert végén az arénából távozó tömegben robbantotta fel magát. A líbiai hátterű, de manchesteri születésű férfi ismert volt a hatóságok előtt, nyomozás és vizsgálat azonban nem folyt ellene, mert periférikus, nem veszélyes személyként tartották számon.⁴⁸

⁴⁵ IVÁN András: Az Iszlám Állam vállalta a nizzai támadást. *Index*, 2016. július 16.

⁴⁶ Kai BIERMANN, Philip FAIGLE, Astrid GEISLER, Daniel MÜLLER, Yassin MUSHARBASH, KARSTEN POLKE-MAJEWSKI, Sascha VENOHR: Was wir über den Anschlag in Berlin wissen. *Zeit.de*, 2016.12.19.

⁴⁷ Stephen BUSH: Westminster terror attack: What we know so far. *New Statesman*, 2017.03.23.

⁴⁸ Ian COBAIN, Frances PERRAUDIN, Steven MORRIS, Nazia PARVEEN: Salman Ramadan Abedi named by police as Manchester Arena attacker. *The Guardian*, 2017.05.23.

A gépjárművel végrehajtott támadások sorát gyarapítja a stockholmi merénylet, amikor egy sétálóutcában hajtott a tömegbe egy üzbég származású férfi (Rakhmat Akilov) lopott teherautóval, 4 ember halálát okozva. A férfi kapcsolatban állt az Iszlám Állammal, amely szervezethez 2014-ben, Svédországban való letelepedése után csatlakozott és arra biztatta honfitársait, hogy utazzanak Szíriába és csatlakozzanak a szélsőségesekhez.⁴⁹

2017 novemberében az Egyesült Államokban, New Yorkban követett el egy üzbég származású férfi (Sayfullo Saipov) gázolós merényletet, amelyben nyolcan veszítették életüket. Az elkövető 7 éve élt az Egyesült Államokban és a telefonján talált Iszlám Állammal kapcsolatos propaganda-anyagokból arra következtettek a hatóságok, hogy helyben radikalizálódhatott.⁵⁰

Két évvel korábban, 2015 novemberében Franciaországban követték el az utóbbi évek egyik legnagyobb sorozatát. Párizs több különböző pontján gépfegyverrel felfegyverkezett terroristák előre megtervezett akció keretében robbantást hajtottak végre a Stade de France stadionnál és ártatlanokra lövöldöztek a Bataclan színháznál. Az összehangolt támadásban mintegy 120 embert öltek meg és 200 fölötti sérültről szoltak a híradások. A merényleteket követően Francois Hollande köztársasági elnök országos kiterjedésű rendkívüli állapotot rendelt el, amelyre a II. világháború óta nem volt példa. A támadások kapcsán egyedülálló nemzetközi összefogás és részvétnyilvánítás mutatkozott meg, folyamatosan kerültek ki a közösségi oldalakra a „Pray for Paris” feliratú képek és megemlékező idézetek.

A támadássorozat kitervelőjeként számon tartott Abdelhamid Abaaoud Szíriában vett részt terroristakiképzésen, ahonnan az Európába áramló migránsáradatot kihasználva Görögországon keresztül jutott be. A férfit már két éve ISIS-fanatikusként tartották számon, de elvegyülve az akkoriban a görög partokra érkező mintegy 300 000 migráns között, szinte észrevétlenül mozgatható a kontinensen. Rajta kívül még legalább kettő, a párizsi merényletben részt vevő terrorista juthatott hasonlóképpen Európába.⁵¹

2017. augusztus 18-án késeléses merényletet hajtottak végre a finnországi Turkuban, amely során a marokkói származású, Finnországban menedékkérelmet benyújtó férfi két személy halálát okozta és további öt személyt megsebesített. A támadás hatására a hatóságok megerősítették az ország repertereinek, vasúti pályaudvarainak, illetve tengeri kikötőiének védelmét, valamint a rendőrség arra kérte a lakosságot, hogy maradjanak távol a belvárostól.⁵²

⁴⁹ Már öt halálos áldozata van a stockholmi gázolásnak. *Origo-MTI*, 2017. április 28.

⁵⁰ Az Iszlám Állam magára vállalta a New York-i merényletet. *Tisza News, MTI* 2017.11.03.

⁵¹ Gordon RAYNER: Paris attacks: How Europe's migrant crisis gave terrorist Abdelhamid Abaaoud the perfect cover. *Telegraph*, 2015.11.19.

⁵² poliisi.fi A Finn Rendőrség hivatalos weboldala, 2017. augusztus 18. Terrortámadás volt a finnországi késelés. *Index*, 2017. augusztus 19.

Végül, de nem utolsósorban 2017. augusztus 17-én és 18-án újabb két gázolós merénylet került a nemzetközi sajtó figyelmének központjába. Ezúttal Barcelona közkedvelt sétálóutcáján, a Las Ramblason, illetve egy onnan 120 km-re fekvő város, Cambrils tengerparti sétányán hajtottak végre támadásokat a terroristák. Mint azt a rendőrségi vizsgálat kiderítette, a merényletek összefüggésben álltak a nem sokkal azelőtti Alcanarban bekövetkezett házbombázással. A terroristák eredeti terv szerint a Sagrada Familiát akarták felrobbantani, tervük a félresikerült bombagyártás miatt hiúsult meg. A merényletek kitervelésében és végrehajtásában összesen 12-en vettek részt, mindannyian bevándorló hátterűek, többnyire marokkói származással.⁵³

Bár a fentiekben, a közelmúltban elkövetett terrorcselekményeket a teljesség igénye nélkül igyekeztem felidézni, meglepően sok esetről beszélhetünk igen rövid időszakon belül. Szembetűnő lehet a különbség, hogy míg a 2001–2014 közötti intervallumon csak néhány nagyobb lélegzetvételű terrortámadásra tudunk visszaemlékezni (2001-es World Trade Center elleni támadás, 2004-es madridi vonatrobbantás, 2005-ös londoni robbantások és 2012-es toulous-i lövöldözések), addig az utóbbi 3 évben ennek sokszorosát tudnánk megnevezni, ami lássuk be, nem csak az események frissességéből adódik.

Az Europol statisztikái szerint az iszlamista indíttatású terrorcselekmények száma Európában négyről (2014) tizenhétre (2015) emelkedett mindössze egy év alatt, a halálos áldozatok száma pedig négyről 150-re emelkedett. 2016-ban tíz terrortámadás 135 életet követelt az Európai Unióban.⁵⁴ A dzsihadista terrorizmus vádjával letartóztatottak száma a 2012-es 159 főről 2016-ra 718 főre emelkedett.⁵⁵

Mint azt az adatok alátámasztják, szoros összefüggés van az Európába érkező migránsáradat és az iszlamista terrorcselekmények számának növekedése között.

Sajnálatos módon mára már meghatározóvá váltak az egyszerű, hétköznapi eszközökkel magányosan elkövetett merényletek, ami ebből kifolyólag erőteljesen megnehezíti a hatóságok munkáját, hiszen kevésbé nyomozhatóak le, mint egy robbantásra készülő terrorcsoport tevékenysége.

Mindezen terrortámadásoknak köszönhetően Európában kialakult az a pár évvel korábban még elképzelhetetlen helyzet, hogy fokozott rendőri készsültséget kell bevezetni rendezvényeken és városszerte betontömbök elhe-

⁵³ Helena HORTON, Hannah STRANGE, James ROTHWELL, Harry YORKE: Barcelona attack: police raid home of imam linked to cell behind twin terror attacks. *Telegraph*, 2017.08.19.

Minden, amit a két spanyol merényletről tudni lehet. *Index*, 2017.08.18.

⁵⁴ *EU Terrorism Situation and Trend Report (TE-SAT) 2016*. EU Terrorism Situation & Trend Report (Te-Sat). Europol: 22–28. 2016.

⁵⁵ European Union terrorism situation and trend report 2017, 23. o., 5. ábra.

lyezésére van szükség ahhoz, hogy az európai polgárok biztonságérzete legalább kismértékben javuljon, mindezt természetesen sok millió eurós költségek árán. Míg korábban az emberek félelemérzet nélkül elmehettek egy koncertre vagy egy karácsonyi vásárra, ez ma már sokkal nagyobb mérlegelés kérdése, a biztonsági kockázat egyre inkább szempont lesz, főképp a nyugat-európai nagyvárosokban élőknek.

8. DAMOKLÉSZ KARDJA: AZ ÁLLANDÓ KVÓTÁK (DUBLIN IV)

Bő két év elteltével még mindig úgy érezhetjük, hogy bár időnként csökken a migrációs nyomás, maradandó és hosszú távon működő programmal az Európai Unió még nem tudott előállni. De pontosan hol is tartunk most, mi a jelenlegi koncepció és merre haladna tovább az Unió?

Alig járt le 2017 őszén az egyszeri, 120 000 menedékkérő szétosztására vonatkozó kvóták kétéves határideje, Brüsszelben máris megtárgyaltak, majd elfogadtak egy új, állandó szétosztási mechanizmus bevezetéséről szóló javaslatot. Az Európai Parlament Állampolgári Jogi-, Bel- és Igazságügyi Bizottsága (LIBE) több mint kétharmados többséggel fogadta el a közös uniós menekültügyi rendszert szabályozó dublini rendelet módosításáról szóló jelentést⁵⁶, amely címével ellentétben nem módosítja, hanem gyakorlatilag megszünteti a dublini rendszert.

A javaslat voltaképpen nem más, mint állandó, felső korlát nélküli kötelező kvóták bevezetése, hiszen az új szabályozás lehetővé tenné az Unióba érkező migránsok azonnali szétosztását a tagállamok között mindenféle előzetes vizsgálat nélkül. Ez azt jelenti, hogy míg korábban a Dublini egyezmény szerint a migránsok regisztrációját és a menedékkérelmek elbírálását annak az országnak kellett (volna) elvégeznie, amelyben a menedékkérő elsőként az Európai Unió területére érkezik, addig az új mechanizmus az Unióba érkező migránsokat automatikusan szétosztaná, majd a nemzeti hivatalok lennének felelősek a nemzetközi védelemre való jogosultság megállapításáért.⁵⁷

A migránsok szétosztása ráadásul nemcsak automatikusan, de a menedékkérő preferenciái alapján is történne, ugyanis egy menedékkérő négy ország közül választhatná ki, melyikbe szeretne kerülni. A négy választható ország közé azon országok kerülnek, akik addig a számukra megállapított számhoz képest a legkevesebb menedékkérőt fogadták be.

Ezenfelül a javaslat a családegyesítést is megkönnyítené a rokonság fogalmának kiterjesztésével, valamint lehetővé tenné akár 30 fős ismeretségi körök ugyanazon tagállamba helyezését.

⁵⁶ <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A8-2017-0345+0+DOC+XML+Vo//HU>

⁵⁷ Lásd *uo.*

A javaslat tartalmazza továbbá az ún. szponzorálás lehetőségét, amelynek értelmében, ha egy tagállamban egy NGO (nem-kormányzati szervezet) elvállalja, hogy gondoskodik egy bizonyos menedékkérőről, a tagállam beleegyezésével a menedékkérő az adott tagállamba áthelyezhető.

Végül, de nem utolsósorban a javaslat a mechanizmus teljesítése érdekében egy olyan szankcionálási rendszert is létrehozna, amely az európai strukturális és fejlesztési alapok felhasználását a kötelező relokációban való részvételtől tenné függővé.⁵⁸

Összességében úgy vélem, hogy a javaslatot olvasva minden, az eddigi brüsszeli tervekre és „válságkezelésre” csak értetlenkedve pislogó európai polgár számára is világossá válhat, hogy a fentiekben összefoglalt javaslat-csomagnak sokféle célja lehet, de a migráció megállítása egészen biztosan nincsen köztük.

Hiszen mi állítaná meg, tartaná vissza, tántorítaná el a Líbia partjaitól holnap útnak indulni akaró migránst európai útjától, ha úgyis tudja, hogy jó esetben rövid időn belül egy NGO hajójának fedélzetén találja magát, ami biztonságosan átszállítja az európai kontinensre? Innen aztán még az eddigieknél és a vártnál könnyebb dolga lesz, ugyanis nem kell menedékkérelmet benyújtania az érkezési országban, nem kell határkerítéseken átszöknie és a hatóságok szeme elől eltűnve Németország felé utaznia, mert az európai szétosztási mechanizmus rögtön négy választható országot is felkínál neki, amik közül kedvére válogathat, sőt, még a baráti körét is magával viheti, hogy még könnyebb legyen az újrakezdés. Az újrakezdésnél pedig mi sem egyszerűbb, ha NGO-k tucatjai vagy akár százai nyújtják felé a kezét, külön meghívót küldve neki az adott országba.

Álljunk is itt meg egy pillanatra és gondoljunk vissza arra, hogy kit is nevezünk mi menekültnek! A genfi egyezmény definíciója szerint a menekült egy olyan személy, aki faji, vallási okok, nemzeti hovatartozása, illetve meghatározott társadalmi csoporthoz való tartozása vagy politikai meggyőződése miatti üldöztetés megalapozott félelme miatt nem tud vagy akar hazájába visszatérni. Nem jogos-e egy ilyen definíciót olvasva feltenni a kérdést, hogy egy, tegyük fel vallása miatt üldözött személynek miért nem az a legfontosabb érték, hogy biztonságban tudhassa életét? Mi oka lenne egy valódi menekültnek elégedetlenkedni például Olaszországgal vagy Görögországgal, ha ott minden további nélkül nemzetközi védelem alatt állva, biztonságban élhetne? Milyen jogon követelhetne magának egy valódi menekült egy „magasabb életszínvonalú” országot magasabb szociális juttatásokkal, ha mindedig az élete forgott kockán?

Úgy vélem ebből a szemszögből megközelítve világosan megállapítható, hogy mindazok, akik a „gazdag nyugat” vonzásában Németország és a skandináv országok irányába igyekeznek, nem lehetnek mások, mint a gazdasági

⁵⁸ Brüsszel újabb meghívót küldött migránsok millióinak. *Origo, MTI* 2017.10.19.

érdekeiket előtérbe helyező, a jobb élet reményében útra kelt migránsok és nem az üldöztetéstől traumatizált menekültek. Félreértés ne essék, egy pillanattal sem gondolom, hogy a migránsoknak felróható, hogy elindulnak Európa felé, természetesen az emberek jobb élet iránti vágya. Véleményem szerint nem azok a hibásak, akik a rendszert kihasználják, hanem az a probléma, ha mindezt a rendszer lehetővé teszi. A megoldás tehát nem a migránsok „büntetésében” vagy utálatában, hanem a rendszer megváltoztatásában, a hibák kiküszöbölésében rejlik.

Kissé nevetséges és abszurd az a megközelítés, hogy az Európába érkező bevándorlókat előzetes szűrés nélkül automatikusan szétosszák, tekintettel a főként Nyugat-Európában megnövekedett terrorveszélyre. Nem beszélve arról, hogy egy ilyen mechanizmus minden állítással ellentétben nem jelenthet mást, csakis meghívót a hazájukat elhagyni kívánó migránsok számára, a schengeni övezet határországainak pedig csökkentett motivációt határaink védelmére.

A civil szervezetek relokációba bevonásával pedig a tagállamok szuverenitásából hasítanak le egy újabb darabot azáltal, hogy egy eredetileg nemzetállami hatáskörbe tartozó kérdésben az állampolgárok által választások útján legitim felhatalmazást kapott nemzeti kormányok szintjére emelik a semmiféle demokratikus felhatalmazással nem rendelkező nem-kormányzati szerveket, akik ezáltal jelentős befolyásoló tényezőivé válnának az uniós politikának.

A szakbizottsági döntés további pikantériája és a brüsszeli kavalkád és fejtelenség újabb ékes bizonyítéka, hogy az előterjesztés több ponton is szembemegy az Európai Tanács törekvéseivel és arra vonatkozó döntéseivel, hogy a menekültstátuszról történő döntés lehetőleg még az Unió területére történő belépés előtt történjen meg.⁵⁹

9. A MIGRÁCIÓS VÁLSÁG HATÁSAI TAGÁLLAMI SZINTEN

A 2017-es év Európa számára a választások és politikai erőviszonyok átrendeződésének éve volt. Választásokat tartottak többek között Hollandiában, Franciaországban, Németországban, Ausztriában és Csehországban, jövőre pedig Magyarországon lesznek országgyűlési választások. Akadt, ahol sokakat meglepő eredményt értek el szélsőjobboldalnak titulált pártok, máshol bekövetkezett ugyan a várható eredmény, de így is keserű szájjal távozhattak a leginkább az európai baloldalhoz sorolható erők. A közelmúlt választási eredményei és az aktuális közvélemény-kutatások egyértelműen abba az

⁵⁹Kormányzóvivő: A LIBE-döntés az ET szándékaival is szembemegy. *Hirado.hu*, 2017.10.24.

irányba mutatnak, hogy hanyatlásnak indult a baloldal több európai országban, amely jelentős mértékben az ezen ideológiához kötődő pártok bevándorláspolitikájának köszönhető.

Tekintsük is át, miképpen alakultak a közelmúlt választásai és milyen következmények vonhatók le ezekből az európai politikai térképre vonatkozóan!

A holland általános választásokat 2017 márciusában tartották, amelyen a konzervatív Szabadság és Demokrácia Néppártja tudott a szavazatok 21,3%-ának megszerzésével győzedelmeskedni, így Mark Rutte miniszterelnök megtarthatta vezető pozícióját. Ezzel együtt azonban veszteséget is el kellett könyvelnie, a 150 fős parlamentben 8 helyet veszített, míg a második helyen befutó Geert Wilders vezette Szabadságpárt 13,1%-os eredményével pártja támogatottságának növekedésének örvendhetett, ami a korábbihoz képest 5 új mandátum megszerzését jelentette.

A holland választási kampány legfőképpen két téma, a migráció és az Európai Unióból való kilépés köré összpontosult. Geert Wilders a nexittel (Hollandia európai uniós kilépésével) saját megfogalmazásában a „bejárati ajtóhoz szeretne volna visszakapni a kulcsot”, ami egyszerre jelenti az ország irányítása feletti kontroll helyreállítását és a bevándorlás korlátozását; hogy ők maguk dönthessék el, „kiket szeretnének otthonukban vendégül látni”. Véleménye szerint Hollandia gazdasága növekedne, a vásárlóerő nagyobb lenne, és új munkahelyeket tudnának teremteni az Unióból való kilépéssel. Mark Rutte ezzel szemben az európaiságától erős és sokszínű Hollandia mellett érvelt és egy esetleges nextt bekövetkeztével 1,5 millió munkahely megszűnését vizionálta.⁶⁰ Beszédes adat a közel 82%-os részvételi arány (MTI), ami jól mutatja az említett témák mozgósító erejét és nem mellékesen azt, mennyire általánossá vált az EU-szkeptikus hangok felerősödése és az uniós tagságot ellenző pártok térnyerése.

A holland választások eredménye leginkább abból a szempontból érdekes, hogy a hollandok esetében egy hagyományosan befogadó szellemiségű, messzemenőkig liberális beállítottságú népről beszélhetünk, azonban a bevándorlás úgy tűnik még az ő ingerküszöbüket is megütötte, ha a populistának titulált és EU-távozást hirdető Wilders ilyen közegben meg tudta növelni pártja mandátumainak számát az előző ciklushoz képest.

A soron következő választást Franciaországban tartották a nyár elején: először az elnököt, majd a Nemzetgyűlés tagjait választhatták meg a francia állampolgárok. Az elnökválasztás április 23-i első fordulójában a pártját 2016-ban alapító Emmanuel Macron a szavazatok 23,9%-át, a nacionalista szélsőjobboldali Nemzeti Frontot (Front National) vezető Marine LePen

⁶⁰ Az EU-ból való kilépés a holland választási kampány ütőkártyája. *Euronews*, 2017.03.14.

21,4%-át szerezte meg. A hagyományos mérsékelt pártok jelöltjei, a konzervatív François Fillon 19,9%-os, a szocialista Benoît Hamon 6,4%-os eredményt tudtak elérni, a szélsőbaloldal jelöltjére, Jean-Luc Mélenchonra pedig a választók 19,6% szavazott.⁶¹ Bár ezek a számok csak az első forduló eredményeit mutatják, úgy vélem, nem lehet szó nélkül elmenni mellettük.

Először is rendkívül szembeeső az Ötödik Köztársaság hagyományosan a politikai közepet megtestesítő pártjainak leszerepelése, ami a választók elégedetlenségének és ezen pártok „kegyvesztetté válásának” egyértelmű kifejeződése. A francia polgárok megelégtették a hosszú évek óta a politikát irányító pártok kudarcait az Európát érintő új kihívásokat illetően, ami a politikai jobb-bal spektrum két végéhez közelebb elhelyezkedő pártok megerősödéséhez vezetett. Az EU-szkeptikus, euróellenes és az illegális bevándorlás ellen kemény álláspontot képviselő Nemzeti Frontot vezető Marine Le Penre mintegy 7,67 millióan szavaztak, ami a párt számára történelmi rekordnak számít és igen nagy jelentőséggel bír. Legutóbb 2002-ben volt arra példa, hogy a Nemzeti Front jelöltje – Marine Le Pen édesapja, Jean-Marie Le Pen – bejutott az elnökválasztás második fordulójába. A párt irányítását apjától 2011-ben átvevő Marine Le Pen sikerrel tudta a szélsőségesen nacionalista irányzatot követő pártot középre behozni és a választók széles(ebb) rétegét megszólítani a migrációs válságra válaszként kilátásba helyezett praktikus intézkedéscsomaggal.

A hagyományos pártokba vetett bizalom erőteljes csökkenése a szélsőségesebb irányvonalat képviselő pártok mellett az újonnan felemelkedő Emmanuel Macronnak is kedvezett. A Szocialista Pártból távozó egykori miniszter 2016-ban En Marche! (Előre!) néven alapított pártot, amely a centrista-szociálliberális irányvonalat hivatott képviselni. Erőteljesen Európa-párti retorikájával (valódi alternatívák hiányában) sikerült neki a politikai közép szavazóinak azon széles szegmensét megszólítani, akik a hagyományos pártokból ugyan kiábrándultak, de a szélről közeledő pártokra nem akartak szavazni.

Az elnökválasztás második fordulójában Macron azáltal volt képes nagy fölénnyel (66,1%-33,9% arányban⁶²) győzedelmeskedni, hogy minden kiesett párt mögé sorakoztatta fel szavazóit Le Pen ellenében, akire még így is több mint 10,5 millióan voksoltak. Úgy vélem, nem kis jelentőségű, intő jel Európa számára a francia elnökválasztás eredménye, amit az tesz még nyomatékosabbá, hogy mindez Európa talán legszociálisabb népének hazájában, Franciaországban született.

⁶¹French presidential election: first round results in charts and maps. *The Guardian*, 2017. 04.24.

⁶² French presidential election May 2017 – full second round results and analysis. *The Guardian*, 2017.05.26.

Ősszel a német és osztrák választásokkal folytatódott az európai választások sora. A német szövetségi választások egész Európa számára kulcsfontosságú jelentőséggel bírtak, ezért nagy figyelemmel kísérte az európai közvélemény.

A várakozásoknak megfelelően a legtöbb szavazatot az Angela Merkel kancellár vezette Kereszténydemokrata Unió (CDU/CSU) szerezte meg (33%), amely 8,5%-os csökkenés a négy évvel ezelőtti eredményükhöz képest. Az ez idáig koalíciós partner Szociáldemokrata Párt 5,2%-ot veszített támogatásából és történelmi mélypontra végzett 20,5%-kal. Míg a szélső baloldali Die Linke és a Zöldek (Grüne) enyhe, 1%-on belüli javulást értek el 2013-hoz képest, a választások legnagyobb nyerteseiként a 7,9%-ot növekedő Alternatíva Németországnak (AfD) pártot és a liberálisokat (FDP) tarthatjuk számon. A legutóbbi választások alkalmával a parlamentből kieső liberális párt a mostani 10,7%-os eredményével tehát ismételen rendelkezik majd frakcióval a szövetségi parlamentben.⁶³

A szociáldemokratákat vezető Martin Schulz már a választások estjén bejelentette, hogy pártja nem érdekelt egy újabb nagykoalícióban és inkább ellenzékbe vonul, hogy az AfD ellenzéki ellenpólusa legyen. Ez a döntés jelenleg azonban meginogni látszik, mivel az ún. Jamaica-koalícióról (CDU/CSU, Zöldek, FDP) szóló tárgyalások már az előkészületi fázisban zátonyra futottak, ezáltal megnyitva az utat egy újabb potenciális nagykoalíció előtt.

A szövetségi választásokon 12,6%-ot elérő AfD a harmadik legerősebb párt lesz a parlamentben, ami azért is történelmi jelentőségű, mert a II. világháború vége óta nem fordult elő, hogy a CDU/CSU pártszövetségtől jobbra álló párt bekerült a parlamentbe. Ezzel tehát egy olyan alapvető tézise dőlt meg Angela Merkel pártjának, miszerint nem lehet tőlük jobbra számottevő politikai erő a palettán.

Fontos kiemelni továbbá, hogy az AfD elképesztő növekedését annak ellenére tudta elérni, hogy az összes politikai párt összezárt ellenük, a német sajtó teljesen nyilvánvalóan egyoldalú, kritikus hangvétellű híradásokat közölt róluk és lényegesen kevesebb médiafelületet biztosított számukra, mint más pártoknak. Az tehát, hogy minden akadály ellenére mintegy 5,9 millió német az AfD-re adta le a voksát, egyértelműen mutatja a német társadalom elégedetlenségét és jobbratolódását.

Az Infratest Dimap felméréséből kiderül, hogy a CDU korábbi szavazóbázisából 980 ezer, a szociáldemokratákéból 470 ezer választó szavazott idén az AfD-re, de az említett párt mintegy 1,2 millió, négy évvel ezelőtt otthon maradó szavazót is mozgósítani tudott.⁶⁴

⁶³ Wahl 2017 Endgültiges Ergebnis. *Spiegel*, 2017.10.13.

⁶⁴ Wählerwanderungen. *ARD Tagesschau*

A német választások eredménye kétségtelenül visszaigazolja, hogy az Angela Merkel kancellár és a szociáldemokraták által képviselt erőteljesen migránsbarát, a szolidaritásra és megsegítésre építő, felsőkorlátok nélküli nyitott kapuk politikájával egyre kevesebben értenek egyet. Hiába a „Wir schaffen das”, a Willkommenskultur és a német sajtó tökéletesen egy irányba mutató, migránsokat pártoló irányvonala, az emberek egyre inkább kezdik saját bőrükön megtapasztalni a híradásokkal szöges ellentétben álló valóságot. Az elmúlt években megnövekedett terrortámadások száma, a nők ellen elkövetett szexuális zaklatások számának megsokszorozódása és az ezekkel együtt járó közbiztonság romlása, valamint a költségvetés elképesztő pluszkiadásai a migránsok költségeinek fedezésére, integrációjuk elősegítésére és a mindezekkel kapcsolatos erőfeszítések eredményének hiánya összponosul mindazon elégedetlenségben, ami a választási eredmények tükrében a német politikai erőtér átrendeződését hozta.

Bizonyára a nagykoalíció pártjai is érzékelték, hogy az általuk követett bevándorláspolitikai nem örvend osztatlan népszerűségnek, ezért jobbnak látták nem e köré a téma köré építeni kampányukat. Ez végső soron azt eredményezte, hogy az Európát és az európai közvéleményt talán leginkább foglalkoztató problémát nemes egyszerűséggel kihúzták listájukról, ami – mint azt az eredmények mutatják – szintén nem bizonyult szerencsés stratégiának. Ezzel szemben az AfD éppen amiatt tudott közel másfél millió szavazót elorozni a klasszikus nagypártok elől, mert felkarolta a migráció kérdését és praktikus válaszokkal, határozott és szigorú tervekkel állt elő a bevándorlás szabályozását illetően.

Ausztriában októberben tartották az előrehozott választásokat, amit azután írtak ki, hogy 2017 tavaszán működésképtelenné vált a szociáldemokraták (SPÖ) és néppártiak (ÖVP) alkotta nagykoalíció. A német kampánnyal ellentétben Ausztriában jóval nagyobb figyelmet kapott a migráció kérdése, a választásokon győztes Osztrák Néppárt is elsősorban annak köszönhetően 31,5%-os győzelmét, hogy a korábbi külügyminiszter Sebastian Kurz az élre állva megreformálta pártját és az illegális migráció megfékezésére helyezte a hangsúlyt. A második helyen a szociáldemokraták (SPÖ) végeztek 26,9%-kal, őket követi 26%-kal az Osztrák Szabadságpárt (FPÖ). A három jelentős támogatottságot élvező párton kívül még a liberális NEOS (5,3%) és a Zöldekből kivált Pilz listája (4,4%) érték el az Ausztriában érvényes 4%-os küszöböt és jutottak be az osztrák parlament alsóházába.⁶⁵ A legnagyobb vereséget ezúttal is a bevándorláspárti szociáldemokraták és a Zöldek szenvedték el, utóbbiak még a parlamentből is kiestek.

Összefoglalva tehát az elmúlt évben lezajlott európai választások tapasztalatait elmondható, hogy

⁶⁵ Nationalratswahl 2017 in Österreich. *Nationalratswahl.at*

- a bevándorlás kérdése és annak kezelése mindenütt meghatározó szerepet játszott a választások eredményének alakításában,
- a hagyományos „közép” pártjaiba vetett szavazói bizalom eltűnő félben van; a választók egyre nagyobb hajlandóságot mutatnak a szélsőségek irányába történő szavazásra,
- az európai szociáldemokrácia csillaga leáldozóban van, a társadalmak inkább egy jobbra tolódó tendenciát mutatnak.

Az európai polgárok kezdenek felébredni a migráció első hullámai okozta kábulatukból és az elmúlt két év tapasztalataiból levonni a megfelelő következtetéseket. Miután a baloldali pártok hagyományosan segélyezésre és újraelosztásra építő politikája, a szolidaritást és közös felelősségvállalást hirdető „Gutmensch”(„jóember”) – mentalitás láthatóan nem tud hatékony választ adni a globális kihívásokra, az emberek új alternatívák felé fordulnak. Egyre inkább kezd felértékelődni a hagyományos európai értékek és az identitás megőrzése, kiemelt szerepet kap a határok védelme és lassan, de biztosan kezdenek teret hódítani az Európa biztonságára, az idegen és hódító kultúrától való megvédésére összpontosító programok és pártok.

10. MERRE TOVÁBB, EURÓPA?

10A migrációs helyzet jelenlegi állása szerint kevés jel mutat arra, hogy pozitív jövőkép állna Európa előtt. Valószínűsíthető, hogy a migránsok ellátására és integrációjára fordított hatalmas kiadások miatt az országok szociális ellátási rendszere össze fog omlani, a bűnözés és a terrorizmus megnő (ezt a tendenciát már a jelenlegi statisztikák is igazolják), ezáltal elképesztő összegeket kell majd költeni a bűnüldözésre és védelemre. A kulturális és munkaerő-piaci integráció gyenge teljesítménye hozzájárul a munkanélküliség növekedéséhez, a párhuzamos társadalmak létrejöttéhez és egyre több no-go zóna kialakulásához. Az emberek félni fognak saját hazájukban, mert nem érzik majd magukat biztonságban és alárendelt, vagy másodrangú polgárokká válhatnak egy az európainál agresszívabb, terjeszkedő vallásnak és kultúrának köszönhetően.

Mindez azonban nem kell, hogy valósággá váljon, vannak még lehetőségek ennek visszafordítására. A migráció összetett problémáját tekintve úgy vélem nem beszélhetünk csodafegyverről vagy egyszerű megoldásról, a problémákat több fronton egyszerre, összehangoltan kell orvosolni annak érdekében, hogy a végén sikerről beszélhessünk.

Első lépésként először is elengedhetetlen az Unió külső határainak védelme, ha kell, akár fizikai értelemben vett határázárrel is.

A hotspotokat az Európai Unió területén kívül kell létrehozni, a migránsok ellátását ezen gyűjtőtáborokban szükséges megoldani. Az Európába bevándorolni kívánó személyek itt kapnának tájékoztatást lehetőségeikről és itt nyújthatnák be menedékkérelmüket is, amelynek elbírálását szintén a táborban kellene megvárniuk. Ezáltal elkerülhető nagy tömegek kontrollálatlan

tartózkodása az Unió határain belül és a menedékkérelmet benyújtóknak nem lenne esélyük valamely tagállamban „alámerülni”.

Mint arra már jelenleg is vannak kísérletek, vissza kell szorítani a nem-kormányzati szervezetek földközi-tengeri tevékenységét, amely erőteljes szívó hatást gyakorolt az Afrikából érkező bevándorlókra. 2017 augusztusában a líbiai hatóságok módosították a hatáskörükbe tartozó tengeri mentési övezet határait, ezzel gyakorlatilag „kitiltva” az NGO-k mentőhajóit az ország felsővízeiről. Ez amiatt fontos, mert felröppentek olyan hírek, miszerint az NGO-k az embercsempészekkel együtt dolgozva igyekeznek minél több migránst Európába juttatni. Az új szabályozással azonban a nem kormányzati szervezetek nem lesz lehetőségük olyan közel tartózkodni a líbiai partokhoz, mint korábban, ezáltal megakadályozva, hogy a hajók közvetlenül a líbiai partoknál vegyék fel a migránsokat és szállítsák át őket az európai partokhoz. Ez tehát jelentős lépésnek tekinthető a Földközi-tenger feletti uralom visszaszerzésére és az útvonal lezárására. Fontos azonban további (jogi) lépéseket tenni annak érdekében, hogy a földközi-tengeri, migránsokat szállító hajók hatékonyabban visszafordíthatók legyenek a kiindulási országba, ezzel meggátolva a migráns tömegek Európába érkezését.

Ezenkívül meg kell teremteni az uniós tagállamok között egy szorosabb együttműködést a migránsok kiutasításának végrehajtására. Jelenleg komoly problémát okoz az egyes országokban, hogy bár a menedékkérő kérelmét az illetékes hatóságok elutasítják, a döntés mégis következmények nélkül marad és az illegális bevándorló még hosszú hónapokig, netalán évekig képes feltűnés nélkül az országban tartózkodni.

Meglátásom szerint további fontos elem kell, hogy legyen a tagállamok által a migránsoknak nyújtandó támogatások és a szociális segélyek drasztikus csökkentése. Csak ilyen módon akadályozható meg, hogy az Európába érkezett menedékkérők kényük-kedvük szerint a legmagasabb szociális juttatásokkal kecsegtető államokat kiválasztva minden erőfeszítésükkel azon legyenek, hogy eljussanak az adott országba. Ez elsősorban Németországot, Ausztriát és Svédországot érintő követelmény, de minden tagállam számára előnyös lenne saját szociális ellátórendszerét a bevándorlók szemében kevésbé vonzóvá alakítania.

Ausztriában meg is született egy erre vonatkozó javaslat az Osztrák Néppárt vezetője és jövőbeli kancellárja, Sebastian Kurz részéről, aki korlátozni szeretné a menekülteknek folyósított támogatásokat ausztriai tartózkodásuk első öt évében. Ezen öt év letelte után válnának jogosulttá a rendes osztrák szociális juttatásokra, amennyiben teljesítették az ehhez szükséges feltételeket, például rendelkeztek 12 hónapon át tartó teljes munkaidős munkaviszonnyal, valamint eleget tettek a német nyelvi kurzusok és az értékrendről szóló tanfolyamok látogatásáról szóló kötelezettségüknek.⁶⁶

⁶⁶Kurz will nur 560 Euro Sozialhilfe für Migranten. *OE24*, 4. September 2017

Fontos továbbá, hogy a tagállamok számára opcionális legyen az együttműködés az európai integráció különböző szintjein, ezáltal lehetőséget biztosítva a szorosabb együttműködésre, ugyanakkor tiszteletben tartva a saját nemzeti érdekek képviselését és a tagállamok döntési szabadságát.

Ehhez a megközelítéshez hasonlít Donald Tusk, az Európai Tanács elnökének a 2017. decemberi uniós állam- és kormányfői találkozóra hívó levelének tervezetében leírt véleménye is, miszerint „a kötelező kvóták kérdése rendkívül megosztónak, ez a megközelítés pedig hatástalannak bizonyult”. Mint azt levelében kifejti, „egyedül a tagállamok képesek hatékonyan kezelni a migrációs válságot”, míg az EU szerepe az, hogy ebben „minden lehetséges módon teljes körű támogatást nyújtson a tagállamoknak”. Egyúttal arra kérte levelében a tagállamokat, hogy a jövő hétvégén esedékes EU-csúcson minősítsék „hatástalannak” a kötelező menekültügyi kvótákat és különítsenek el több pénzt a migráció kezelésére.⁶⁷

Fontos lépés lenne továbbá az Európai Unió balkáni bővítésének megvalósítása, elsősorban Szerbia uniós tagsága bírna stratégiai jelentőséggel, ami az uniós határvédelem javulásához is erőteljesen hozzájárulna.

Az első és legfontosabb célkitűzés azonban a migráció megállítása kell, hogy legyen. Ameddig ezt az európai vezetők nem ismerik fel, nem lesz esély az európai egyensúly helyreállítására. A korábban mindenben élen, de legalábbis Közép-Kelet-Európa előtt járó Nyugat kezdi elveszíteni lépéselőnyét, amely elsősorban saját elhibázott döntéseinek, a political correctness erőltetésének és a társadalom „jó emberré” nevelésének köszönhető, amellyel paradox módon saját értékeit és kultúráját ássa alá. Míg ezen országok előszeretettel emlékeztetnek más nemzeteket az Európa Unió értékközösség voltára, az idegen kultúra és értékrend tömeges importálásával és a nyitott kapuk politikájával valójában ők dolgoznak a legerősebben azért, hogy ezt az értékközösséget darabjaira szedjék.

Sajnálatos az a tény, hogy sokan az eltelt bő két és fél év tapasztalatai alapján sem ismerték még fel a migrációban rejlő valódi veszélyeket. A legnagyobb kérdés az, hogy fel fogják-e valaha ismerni? És mi van, ha akkor már késő lesz? Milyen sors vár az európai kontinensre, ha továbbra is a PC-felhőben úszó, arrogáns módon más nemzetek belügyeibe beleszóló nyugati nemzetek lesznek a hangadók az európai politika irányításában? Nem kizárt, hogy a végén azok rántják majd magukkal az európai kultúrkört, akik azt annak idején felépítették és elsők közt tették nagygyá. Ideje lenne hát leszállni a magas lóról és nagyobb alázattal tekinteni a megoldandó problémák elébe, a józan paraszti ész talajára állni és az elméleti megközelítések helyett a gyakorlatot és pragmatizmust helyezni az európai cselekvés középpontjába.

⁶⁷ Illegális bevándorlás – Politico: Tusk „hatástalannak” minősítené a kötelező kvótákat az EU-csúcson. *MTI*, 2017.12.08. 13:27

IRODALOMJEGYZÉK

1. ENSZ Menekültügyi Főbiztosság (2012). A menekült fogalma a Főbiztosság magyar oldalán.
2. Adrian EDWARDS: *Ahogy az UNHCR látja: „menekült” vagy „migráns”, melyik a megfelelő?* UNIS/INF/513, 2015.09.09.
<http://www.unis.unvienna.org/unis/hu/pressrels/2015/unisinf513.html>
3. A Schengeni térség és együttműködés.
<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=LEGISSUM:l33020>
4. A Tanács 343/2003/EK rendelete (Dublin II)
<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/ALL/?uri=CELEX:32003R0343>
5. A dublini egyezmény.
[http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/ALL/?uri=CELEX:41997A0819\(01\)](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/ALL/?uri=CELEX:41997A0819(01))
6. Dublin I végrehajtó szabályok.
<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/ALL/?uri=CELEX:41997D0662>
7. Az Európai Parlament és a Tanács 604/2013/EU rendelete (Dublin III)
<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=celex:32013R0604>
8. Közös Európai Menekültügyi rendszer: nagyobb védelem és szolidaritás a nemzetközi védelmet kérőkkel szemben. *European Commission, Press Release Database*
http://europa.eu/rapid/press-release_IP-11-665_hu.htm
9. Közös Európai Menekültügyi Rendszer (Luxemburg: Az Európai Unió Kiadóhivatala 2014) ISBN: 978-92-79-34632-3
https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/e-library/docs/ceas-fact-sheets/ceas_factsheet_hu.pdf
10. Mare Nostrum Operation. Marina Militare, Ministero della Difesa
<http://www.marina.difesa.it/EN/operations/Pagine/MareNostrum.aspx>
11. Alan TRAVIS: UK axes support for Mediterranean migrant rescue operation. *The Guardian* 2014.10.27.
<https://www.theguardian.com/politics/2014/oct/27/uk-mediterranean-migrant-rescue-plan>
12. EC MEMO, Brussels, 7 October 2014, Frontex Joint Operation 'Triton' – Concerted efforts to manage migration in the Central Mediterranean. *European Union, European Commission*.
http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-14-566_en.htm

13. Special meeting of the European Council, 23 April 2015 – statement. *consilium.europa.eu*, *European Commission*, 2015.04.23.
<http://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2015/04/23/special-euco-statement/>
14. European Council, 25-26/06/2015. *consilium.europa.eu*, *European Commission*, 2015.06.25-26.
<http://www.consilium.europa.eu/en/meetings/european-council/2015/06/25-26/>
15. Justice and Home Affairs Council, 22/09/2015. *consilium.europa.eu*, *European Commission*, 2015.09.22.
<http://www.consilium.europa.eu/en/meetings/jha/2015/09/22/>
16. Hány menekültet fogadtak be az unió országai eddig?. *Euronews*, 2017.09.26.
<http://hu.euronews.com/2017/09/26/hany-menekultet-fogadtak-be-az-unio-oroszagai-eddig>
17. M1 híradó 2017.09.26. 20:03-20:44
<https://www.hirado.hu/2017/09/26/lejart-a-kotelezo-kvotakrol-szolo-hatarido/>
18. European Council, 17-18/12/2015. *consilium.europa.eu*, *European Commission*, 2015.12.17-18.
<http://www.consilium.europa.eu/en/meetings/european-council/2015/12/17-18/>
19. European Council Conclusions on migration (18 February 2016), *consilium.europa.eu*, *European Commission*, 2016.02.19.
<http://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2016/02/19/euco-conclusions/>
20. European Council, 17-18/03/2016. *consilium.europa.eu*, *European Commission*, 2016.03.17-18.
<http://www.consilium.europa.eu/en/meetings/european-council/2016/03/17-18/>
21. EU-Törökország nyilatkozat, 2016. március 18. *consilium.europa.eu*, *Európai Tanács Sajtóközlemény 144/16*, 2016.03.18.
<http://www.consilium.europa.eu/hu/press/press-releases/2016/03/18/eu-turkey-statement/>
22. EU-Turkey statement, One year on. *European Commission*, 2017.03.17.
https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/european-agenda-migration/background-information/eu_turkey_statement_17032017_en.pdf
23. Loveday MORRIS, Hugh NAYLOR: Turkey declares a state of emergency for three months. *The Washington Post*, 2016.07.20.
https://www.washingtonpost.com/world/turkey-bans-all-academics-from-travelling-in-latest-post-coup-measures/2016/07/20/f3498b44-4de5-11e6-bf27-405106836f96_story.html?utm_term=.035cd7a74bd9

24. Török puccskísérlet – Ahogy Erdogan „ígérte”, elkezdődött a megtorlás. *Népszava*, 2016.07.16.
<http://nepszava.hu/cikk/1100151-torok-puccskiserlet---ahogy-erdogan-igerte-elkezdodott-a-megtorlas>
25. Török népszavazás – Erdogan: a holland kormányfő elvesztette egyik barátját, Törökországot. *MTI*, 2017.03.16.
26. Megszavazta a török nép Erdogan totális hatalmát. *24.hu*, 2017.04.16.
<https://24.hu/kulfold/2017/04/16/megszavazta-a-torok-nep-erdogan-totalis-hatalmat/>
27. Az EP felfüggesztené a török csatlakozási tárgyalásokat az alkotmányos reform miatt. *MTI*, 2017.07.06.
28. A határkerítés nem megoldás – mondja a korábban kerítéspárti Avramopulosz. *M1 Híradó*, 2017.06.09. 19:01-20:43
<https://www.hirado.hu/2017/06/09/avramopulosz-nem-jelent-megoldast-a-hatarkeritesek-epitese-europaban/>
29. SERDÜLT Viktória: Minden reggel véres volt a létra a határon. *Origo*, 2015.08.12.
<http://www.origo.hu/nagyvilag/20150811-hatar-kerites-hatarzar-europaban-szogesdrot-ceuta-melilla-calais.html>
30. EU hands Spain €10m to fight illegal immigration, *The Local*, 2014.06.04. <https://www.thelocal.es/20140604/spain-gets-eu-cash-boost-for-immigration>
31. Charlie PEAT: EUROPEAN FORTRESS: Baltic state completes 'anti-migrant fence' on RUSSIAN border. *Express*, 2017.02.05.
<http://www.express.co.uk/news/world/763298/Baltic-Latvia-illegal-migrants-wall-finish-fence-Russia-border-European-Union-EU-Brussels>
32. Vince CHADWICK: Timmermans: Central Europe has 'no experience with diversity'. *Politico*, 2015.09.24.
<https://www.politico.eu/article/migration-news-diversity-timmermans/>
33. GABAY Dorka: A hazai és nemzetközi baloldal a határzár ellen. *Magyar Idők*, 2017.09.15.
<http://magyaridok.hu/belfold/hazai-es-nemzetkozi-baloldal-hatarzar-ellen-2215939/>
34. Norvégia fokozott ellenőrzésbe kezd a határain. *HVG, MTI* 2015.09.22.
http://hvg.hu/vilag/20150922_Norvegia_fokozott_ellenorzesbe_kezd_a_hat
35. Magyar Konzuli Szolgálat
<https://konzuliszolgalat.kormany.hu/europa-utazasi-tanacsok?norvegia>
36. Szigorítanak a határvédelmi intézkedéseken a svédek, *M1 híradó*, 2017.05.02. 22:40

- <https://www.hirado.hu/2017/05/02/szigoritanak-a-hatarvedelmi-intezkedeseken-a-svedek/>
37. A schengeni térség: a Tanács a belső határellenőrzések alkalmazásának legfeljebb hat hónappal történő meghosszabbítását ajánlja. *consilium.europa.eu, Európai Tanács, 2017.05.11.*
<http://www.consilium.europa.eu/hu/press/press-releases/2017/05/11/schengen-area-six-month-prolongation-internal-border-controls/>
 38. Európai Bizottság honlapja, 2015.09.09.
http://europa.eu/rapid/press-release_SPEECH-15-5614_hu.htm
 39. A schengeni térség: a Tanács a belső határellenőrzések alkalmazásának legfeljebb hat hónappal történő meghosszabbítását ajánlja. *consilium.europa.eu 2017.05.11.*
<http://www.consilium.europa.eu/hu/press/press-releases/2017/05/11/schengen-area-six-month-prolongation-internal-border-controls/>
 40. Nem indokolt már a belső határellenőrzés. *Magyar Idők, 2017.09.15*
<http://magyaridok.hu/kulfold/nem-indokolt-mar-belső-hatarellenorzes-2217724/>
 41. Németország terrorfenyegetettség miatt szigorúan ellenőrzi a határait. *MTI-Origo, 2017.10.12.*
<http://www.origo.hu/nagyvilag/20171012-terrorfenyegetettseg-miatt-szigoruan-ellenoriznek-nemetorszagban.html>
 42. National Consortium for the Study of Terrorism and Responses to Terrorism.
<http://www.start.umd.edu/>
 43. IVÁN András: Az Iszlám Állam vállalta a nizzai támadást. *Index, 2016. július 16.* http://index.hu/kulfold/2016/07/16/niz-zai_tamadas_ot_embert_vettek_orizetbe/
 44. Kai BIERMANN, Philip FAIGLE, Astrid GEISLER, Daniel MÜLLER, Yassin MUSHARBASH, KARSTEN POLKE-MAJEWSKI, Sascha VENOHR: Was wir über den Anschlag in Berlin wissen. *Zeit.de, 2016.12.19.*
<http://www.zeit.de/gesellschaft/zeitgeschehen/2016-12/berlin-breitscheidplatz-gedaechtniskirche-weihnachtsmarkt>
 45. Stephen BUSH: Westminster terror attack: What we know so far. *New Statesman, 2017.03.23.*
<https://www.newstatesman.com/politics/staggers/2017/03/westminster-terror-attack-what-we-know-so-far>
 46. Ian COBAIN, Frances PERRAUDIN, Steven MORRIS, Nazia PARVEEN: Salman Ramadan Abedi named by police as Manchester Arena attacker. *The Guardian, 2017.05.23.*
 47. Már öt halálos áldozata van a stockholmi gázolásnak. *Origo-MTI, 2017. április 28.*

- <http://www.origo.hu/nagyvilag/20170428-stockholmi-gazolas-otremelkedett-a-halalos-aldozatok-szama.html>
48. Az Iszlám Állam magára vállalta a New York-i merényletet. *Tisza News, MTI* 2017.11.03. (MTI)
<http://tiszaneews.org.ua/index.php?module=news&&target=get&id=21308>
 49. Gordon RAYNER: Paris attacks: How Europe's migrant crisis gave terrorist Abdelhamid Abaaoud the perfect cover. *Telegraph*, 2015.11.19
<http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/france/12006713/paris-attacks-europe-migrant-crisis-terrorist-abdelhamid-abaaoud.html>
 50. poliisi.fi A Finn Rendőrség hivatalos weboldala, 2017. augusztus 18.
http://www.poliisi.fi/tietoa_poliisista/tiedotteet/1/1/puukotus_turussa_18_8_2017_62735?language=fi&utm_source=dlvr.it&utm_medium=twitter
 51. Terrortámadás volt a finnországi késelés. *Index*, 2017. augusztus 19.
http://index.hu/kulfold/2017/08/19/finnorszagi_keseles_negy_embert_orizetbe_vettek/
 52. Helena HORTON, Hannah STRANGE, James ROTHWELL, Harry YORKE: Barcelona attack: police raid home of imam linked to cell behind twin terror attacks. *Telegraph*, 2017.08.19.
<http://www.telegraph.co.uk/news/2017/08/19/barcelona-attack-huge-manhunt-underway-amid-fears-terror-suspect/>
 53. Minden, amit a két spanyol merényletről tudni lehet. *Index*, 2017.08.18.
http://index.hu/kulfold/2017/08/18/cambrils_terrortamadas_rendorseg/
 54. *EU Terrorism Situation and Trend Report (TE-SAT) 2016*. EU Terrorism Situation & Trend Report (Te-Sat). Europol: 22–28. 2016. ISBN 978-92-95200-68-5.
<https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/european-union-terrorism-situation-and-trend-report-te-sat-2016>
 55. European Union terrorism situation and trend report 2017, 23. oldal 5. ábra. ISBN: 978-92-95200-79-1
 56. Brüsszel újabb meghívót küldött migránsok millióinak. *Origo, MTI* 2017.10.19.
<http://www.origo.hu/nagyvilag/20171019-gal-kinga-fidesz-migransok-europai-parlament.html>
 57. Kormányzóvivő: A LIBE-döntés az ET szándékaival is szembe megy. *Hirado.hu*, 2017.10.24.
<https://www.hirado.hu/2017/10/24/kormanysozovivo-a-libe-dontes-et-szandekaival-is-szembemegy/>

58. Az EU-ból való kilépés a holland választási kampány ütőkártyája. *Euronews*, 2017.03.14. <http://hu.euronews.com/2017/03/14/az-eu-bol-valo-kilepes-a-holland-valasztasi-kampany-utokartyaja>
59. French presidential election: first round results in charts and maps. *The Guardian*, 2017. 04.24. <https://www.theguardian.com/world/ng-interactive/2017/apr/23/french-presidential-election-results-2017-latest>
60. French presidential election May 2017 – full second round results and analysis. *The Guardian*, 2017.05.26. <https://www.theguardian.com/world/ng-interactive/2017/may/07/french-presidential-election-results-latest>
61. Wahl 2017 Endgültiges Ergebnis. *Spiegel*, 2017.10.13. <http://www.spiegel.de/politik/deutschland/bundestagswahl-2017-alle-ergebnisse-im-ueberblick-a-1167247.html>
62. Wählerwanderungen. *ARD Tagesschau* <http://wahl.tagesschau.de/wahlen/2017-09-24-BT-DE/analyse-wanderung.shtml>
63. Nationalratswahl 2017 in Österreich. *Nationalratswahl.at* <http://www.nationalratswahl.at/>
64. Kurz will nur 560 Euro Sozialhilfe für Migranten. *OE24*, 4. September 2017 <http://www.oe24.at/oesterreich/politik/wahl2017/Kurz-will-nur-560-Euro-Sozialhilfe-fuer-Migranten/297852384>
65. Illegális bevándorlás – Politico: Tusk „hatástalannak” minősített né a kötelező kvótákat az EU-csúcson. *MTI*, 2017.12.08. 13:27

MATUCZA BALÁZS ISTVÁN

A muravidéki magyarság helyzete Szlovéniában, különös tekintettel a határon átnyúló kapcsolatokra

1. BEVEZETÉS ÉS CÉLKITŰZÉS
 2. ANYAG ÉS MÓDSZERTAN
 3. TÁRSADALMI-GAZDASÁGI JELLEMZŐK
 - 3.1. Szlovénia általános jellemzői
 - 3.2. A Muravidék kialakulásának történelmi áttekintése
 - 3.2.1. A muravidéki magyarság 1920–1991 közötti sorsfordulóinak áttekintése
 - 3.2.2. Kétnyelvű oktatás a Muravidéken
 - 3.2.3. Közigazgatási változások 1990 után
 - 3.3. Muravidék régió fejlettségének vizsgálata
 - 3.4. Az Eurorégiók, mint sajátos interregionális önkormányzati szerveződések a Horvát–Magyar–Szlovén Hármas határon
 - 3.5. Szlovén–magyar határon átnyúló kapcsolatok
 - 3.5.1. Szlovénia határ menti területei
 - 3.5.2. Magyarország és Szlovénia gazdasági fejlettségének összehasonlítása
 - 3.5.3. A magyar határ menti szlovén területek
 4. VIZSGÁLATI EREDMÉNYEK ÉS ÉRTÉKELÉSÜK
 - 4.1. Szlovénia-Magyarország határon átnyúló együttműködési program 2007–2013
 - 4.1.1. A 2007–2013 közötti programidőszak tanulságai
 - 4.1.2. A program eredményei
 5. ÖSSZEFOGLALÓ
- IRODALOMJEGYZÉK

1. BEVEZETÉS ÉS CÉLKITŰZÉS

A Muravidék Szlovéniának egyik sajátos mikrorégiója, amelynek jelentősége abban nyilvánul meg magyar szempontból, hogy jelentős magyar nemzeti-séggel rendelkezik. Az egyetemi tanulmányaim során két alkalommal is egy-egy hetet töltöttem a Lakiteleki Népfőiskola szervezésében a Muravidék Szakkollégium keretében a térségben. Kérdőíves felmérésen alapuló tanulmányt készítettünk a helyi magyarság társadalmi, gazdasági, kulturális helyzetéről és szokásairól.

Munkám során elsősorban a Muravidék lehetőségeit kutatom, hogy a határon átnyúló kapcsolatok és fejlesztési lehetőségek múltja, jelene és jövője

miképpen alakul, hogyan lehet a térséget kiemelni jelenlegi helyzetéből és ösztönözni a különböző erőforrásaira alapozva további területi fejlesztésekre. A terepmunka és a kutatásaim során is egyértelművé vált számomra, hogy a térségi magyarság tényleges központja a Pomurska (Muravidék) régióon belül található Lendva városa, és a település közelében elhelyezkedő falvak adják a magyar nemzetiség fő szállásterületeit. A Muravidék a nevezéktanban Pomurje és Pomurska néven is megtalálható, valójában a Muravidék, mint fogalom a Trianon előtti időben nem létezett, gyakorlatilag a Hetésnek, Göcsejnek és az Órségnek a Jugoszláviába szakadt részei megnevezése.

A vizsgált térség egy különleges kontaktzónában helyezkedik el, ahol négy etnikum is található. A „hármasthatár” a történelem során is jelentős befolyást gyakorolt a térség társadalmi és gazdasági helyzetére. A szakdolgozatomban lévő vizsgálatok során a Muravidék társadalmi-gazdasági helyzetét fogom vizsgálni statisztikai adatokra és szakirodalmi feldolgozásokra alapozva, és összehasonlítani Szlovénia társadalmi, gazdasági helyzetével, a régió helyzetét országos szinten pozicionálni. Emellett célom a határon átnyúló térségi fejlesztési kapcsolatokat és lehetőségeket vizsgálni és ezeket értékelni a térségben.

2. ANYAG ÉS MÓDSZERTAN

A vizsgálatok elkészítéséhez a következő kutatási módszerek voltak a segítségemre:

- irodalomelemzés
- dokumentumfeldolgozás
- különböző makro- és mikroadatok elemzése
- statisztikai elemzések
- terepgyakorlat (kutató munka)

A vizsgálati témám mélyebb megismerése és megértése érdekében szeker forrásokat, könyveket, szakmai tanulmányokat és különböző folyóiratokat tanulmányoztam, ezekből gyűjtöttem ki a tanulmányomhoz szükséges és hasznos információkat. A magyar Központi Statisztikai Hivatal (KSH) és a Szlovén Statisztikai Hivatal adataira, a kétszer egyhetes kutató munkán szerzett tapasztalatokra alapozva, illetve az interneten elérhető legfrissebb információk segítségével tudom megindokolni kutatásom eredményeit. A források vizsgálata során reális képet kaptam a Muravidék társadalmi-gazdasági helyzetéről, illetve a hármasthatár által befolyásolt térség mindennapjairól. A határon átnyúló együttműködések és projektek vizsgálatára azért van szükség, mert a gazdasági kamaráknál és a statisztikai hivataloknál nincsenek olyan adatok, amelyek az együttműködésekre vonatkoznak. Ezért ezen pályázatok elemzésével próbálok rávilágítani az országok közötti kapcsolatok minőségére, mélységére és hasznosságára.

I. Társadalmi mutatók

1. Szlovénia és a Pomurska régió népességének változása, (fő)
2. Népsűrűség Szlovéniában és a Pomurska régióban, (fő/km²):

$$\frac{\text{Lakónépeesség}}{\text{Terület}}$$

3. Nemzetiséghez való hovatartozás megoszlása, (%)

4. A születési és a halálozási arányszám 1000 lakosra vetítve, (fő):
Halálozási ráta (az 1000 lakosra jutó halálozások száma, db):

$$\frac{\text{Halálozások száma}}{\text{Lakónépeesség}} * 1000$$

- Születési arányszám (az 1000 lakosra jutó halálozások száma, db):

$$\frac{\text{Születések száma}}{\text{Lakónépeesség}} * 1000$$

5. Vándorlási egyenleg, (fő):

$$\frac{\text{Oda vándorlások száma} - \text{Elvándorlások száma}}{\text{Lakónépeesség}} * 1000$$

II. Gazdasági mutatók

1. A regisztrált vállalkozások 1000 lakosra jutó száma, (db):

$$\frac{\text{Regisztrált vállalkozások száma}}{\text{Lakónépeesség}} * 1000$$

2. Átlagos havi bruttó kereset, euró
3. A kereskedelmi szálláshelyeken eltöltött vendégéjszakák 1000 lakosra jutó száma, (éj):

$$\frac{\text{Vendégéjszakák száma a kereskedelmi szálláshelyeken}}{\text{Lakónépeesség}} * 1000$$

III. Infrastrukturális mutatók

1. A közüzemi vízhálózatba kapcsolt háztartások száma a lakásállomány százalékában:

$$\frac{\text{Közüzemi vízhálózat kapcsolatok száma}}{\text{Lakásállomány}} \cdot 1000$$

IV. Szociális mutatók

1. Fiatalodási index (a 14 évesnél fiatalabbak a 65 éves és idősebb népesség százalékában, %):

$$\frac{\text{14 évesnél fiatalabbak száma}}{\text{65 éves és idősebb népesség száma}} \cdot 100$$

V. Foglalkoztatási mutatók

1. Nyilvántartott álláskeresők aránya a lakónépességből:

$$\frac{\text{Regisztrált álláskeresők száma}}{\text{Lakónépesség}} \cdot 100$$

3. TÁRSADALMI-GAZDASÁGI JELLEMZŐK

3.1. Szlovénia általános jellemzői

Szlovénia egy kivételes helyzetű, fiatal ország Közép-Európában, Kelet- és Nyugat-Európa találkozásánál. Az ország területe 4 jelentős térségre osztható: az északi jellegű alpesi Júliai-Alpok és Poherje környéke, a kontinentális éghajlatú Pannon terület a Muravidék, a déli hegyvidéki országrész és a mediterrán tenger melléki terület. Az ország lakossága 2 062 000 fő (2002-es adat), fővárosa Ljubljana. Államformáját tekintve köztársaság, a függetlenségét 1991-ben nyerte el, ekkor szakadt el Jugoszláviától. Területe 20 273 négyzetkilométer. A legjelentősebb nemzetiségei: magyarok, horvátok, szerbek, bosnyákok, olaszok. Az Európai Uniónak 2004 óta tagja. Jelentősebb városai: Maribor, Celje, Velenje, Nova Mesto, Koper, Kranj és Nova Gorica. Szomszédos országai: Ausztria, Magyarország, Horvátország, Olaszország. Gazdasági szempontból erős, stabil, fejlett iparú ország. A legjelentősebb bevételei a turizmusból és a tranzitforgalomból származnak.

Az ország alkotmányát a függetlenedés után 1991. december 23-án fogadták el. A demokratikus köztársaságban a legmagasabb törvényhozó testület a Nemzetgyűlés, 90 képviselővel. Parlamentje kétkamarás és többpártrendszerű. Nemzetgyűlési választásokat négyévente tartanak.

1. ábra: Szlovénia jelentősebb városai és határos országai

Forrás: interneti alapján

Az ország területén négy európai nagytáj találkozik, ezért a település-szerkezete tagoltnak mondható. Két darab NUTS 2-es régióra lehet osztani az ország területét: Nyugat-Szlovénia és Kelet-Szlovénia. A nyugati a fejlettebb, gazdagabb, míg a keleti a szegényebb régió. Keleten 8 statisztikai régiót különböztetünk meg, amelyeken belül 384 település található. 12 darab NUTS 3-as szintű statisztikai régió különíthető el az országban, amelyet a szakirodalom „Statisticna regija”-nak nevez. Ezek: a Muravidék, Dráva-vidék, Karintia, Svinja-vidék, Zasavska, Alsó-Szávamente, Délkelet-Szlovénia, Belső-karszt, Közép-Szlovénia, Hegyvidék, Giroza, Partmenti-Karszt. Az államigazgatás helyi feladatait az upravna enoták (igazgatási egységek) látják el, amelyekből 58 darab található. A helyi önkormányzati szintet az opcínák jelentik.

3.2. A Muravidék kialakulásának történelmi áttekintése

3.2.1. A muravidéki magyarság 1920–1991 közötti sorsfordulóinak áttekintése

A trianoni békekötés következtében a Szerb–Horvát–Szlovén Királysághoz csatolták Zala és Vas történelmi megyék egyes délnyugati részeit. Az 1921-es jugoszláv népszámlálás 26 többségében magyarok lakta települést talált a jugoszláv–magyar határ mentén. Ezekben a településeken a népszámlálási adatok szerint összesen 15 780 személyt írtak össze, amelyek közül 13 067 fő (82,8%) vallotta magát magyar anyanyelvűnek, 2395 fő (15,2%)

szlovénnek. A maradék 318 fő (2%) az egyéb kategóriába tartozik, amelyek között több nemzetiséget is találunk.¹

A muravidéki és az anyaországi magyarság történelme több ponton is összekapcsolódik. A trianoni békeszerződés volt a magyarság egyik sorsfordulója. Ennek következtében több mint 3 millió magyar anyanyelvű ember került az országhatárokon kívülre idegen uralom alá. Közülük félmillió személy került a Szerb–Horvát–Szlovén Királyságba. 1921-ben a Muravidéken 14 413 magyar anyanyelvű személy élt.²

A trianoni békeszerződések még nem véglegesítették a térség pontos határait, hanem a pontos megállapítást a határmegállapító bizottságokra bízta. A Muravidéken tevékenykedő bizottság 1921. november 15-én a Népszövetség Tanácsának felterjesztett beszámolója szerint 27 muravidéki település Magyarországhoz történő csatolását kezdeményezte. Ez a 212 m² terület a trianoni szerződésben foglaltakhoz képest kb. 3-4 km-re húzódott nyugatra. Ezt a javaslatot viszont 1922. november 10-én jugoszláv ellenzésre a Nagykövetek Tanácsa elutasította és a korábban rögzített határvonalat fogadta el.³

A két világháború közötti időkben a muravidéki magyarságot erőteljesen érintette a jugoszláv földreform és kolonizáció. A reform kizárta az országban élő kisebbségeket a földosztásból, mert csak az államalkotó nemzet tagjai kaphattak. Ennek ellenére egyes magyar nemzetiségűek mégis kaptak, bár ezek száma és mérete elég kicsi volt.⁴

Ezzel párhuzamosan jelentős volt a kolonizáció a térségben. Az Alsó-lendva környékén található Eszterházy-birtokok földjeit használták fel, és 1921 és 1932 között három hullámban történt meg. Összesen 7 kolóniát létesítettek ezzel a módszerrel, ezek főleg délszláv (szlovén) anyanyelvű telepek voltak.

Az első hullámban tenger melléki szlovén telepéseket telepítettek 1921–22-ben. Az első telepések 1921 nyarán érkeztek Petesházára, ahol egy külön kolóniát alakítottak ki számukra egy új utcában. A kutatómunka során nekem is volt szerencsém bejárni a területet és a helyiektől informálódni a térség történelmi múltjáról. Petesházán már túl sok volt a telepes és nem lehetett tovább bővíteni a kolóniát, ezért a tenger mellékiek számára egy új települést létesítettek a Mura mentén Benica néven és ideköltöztették őket.

¹ KOVÁCS Attila: *A Muravidéki magyarság 1920 és 1991 közötti sorsfordulóinak áttekintése*. Földrajzi Közlemények, 2012. 3. szám, 285-292.

² Lásd uo.

³ GÖNCZ László: *A muravidéki magyarság: 1918-1941* (Lendva: Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, 2001.)

⁴ KOVÁCS Attila: *Földreform és kolonizáció a Lendva-vidéken a két világháború között* (Lendva, Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, 2004)

1925 tavaszán került sor a második telepítési hullámra, amikor is a híd-
végi és gyertyánosi majorság területére muravidéki szlovén családokat hoz-
tak. Ugyanebben az évben az olasz fasizmus elől menekülő embereket szállá-
soltak el Pince térségébe a tenger mellékről és Isztriából.

A földreformot lezáró törvény meghozatala után került sor a harmadik
kolonizációs hullámra, amely során 1931-ben Kámaháza település határában
tenger melléki szlovén, horvát és szerb családok létesítettek kolóniát.
Az utolsó betelepítésekre 1932–34 között került sor, amikor is Hosszúfalu te-
lepülésre telepítettek családokat.

A levéltári kutatások alapján a két világháború között az Eszterházy-bir-
tokok egykori területeire 254 családot telepítettek, akik között 1921 katasz-
teri hold földet osztottak szét. A Tenger mellékről (Isztriával együtt) 111 csa-
ládot telepítettek le Alsólendva környékén. 120 család a Muravidékről, az
egykor Vas és Zala megyékhez tartozó szlovén falvakból érkezett. Szlovéniá-
ból 23 család érkezett a térségbe.⁵

A vidéken végrehajtott földreform és kolonizáció nemcsak a gazdasági
és társadalmi viszonyokat rendezte át, hanem jelentősen befolyásolta a nem-
zetiségi összetételt is.

1941. április 11-én a magyar csapatok megindultak Jugoszlávia felé had-
műveletekre. Áprilisban ellenőrzésük alá vonták Bácskát, a baranyai három-
szöget, a Muraközt és a Muravidéket, és visszafoglaltak 11 417 m² területet és
az 1941-es népszámlálás szerint 1 030 027 főt, amelyek közül 39% vallotta
magát magyar anyanyelvűnek.⁶

Ez a visszacsatolás nem tartott sokáig, mivel 1945 áprilisában szovjet
csapatok vonultak be a Muravidékre. A 4 éves magyar uralom a háború után
is érezte a hatását. Változás állt be főleg az oktatás és a közművelődés terén
a térség életében.

Oktatás terén fontos, hogy a magyar bevonulás következtében a magyar
nyelv visszatért az oktatásba. Ennek folyamán 1941 után tömegével jöttek
magyar tanítók és művelt emberek, akik az oktatás mellett a közművelődés-
ben is jelentős szerepet játszottak.⁷

1942-ben délszláv, elsősorban szlovén kolonistákat internáltak a Mura-
vidékre, Alsólendva környéki magyar falvakba. 1942 áprilisában a hatalom-
átvételt követően a magyar hatóságok hátrányos intézkedésekkel sújtották

⁵ Lásd 4. lj. 9.

⁶ ROMSICS Ignác: *Magyar sorsfordulók 1920-1989*, (Budapest, Osiris Kiadó, 2012)

⁷ GÖNCZ László: *Felszabadulás vagy megszállás: a Mura mente 1941-1945*.

(Lendva, Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet: 2006. 311.)

KOVÁCS Attila: *Dobronaki életképek a 20. század első feléből* – Podobe iz življenja Dobrovnika v prvi polovici 20. Stoletja. (Lendva, Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet: 2011, 240)

ezt a népcsoportot, internálták őket az alsólendvai vasútállomásra, onnan pedig vonattal vitték Sárvárra.⁸

Ugyanebben az évben a 15 évnél fiatalabb gyermekeket a magyarországi szerb pravoszláv egyház segítségével bácskai családokhoz küldték. Később a fiatal telepesek különböző nagybirtokokon és módosabb gazdáknál kaptak munkát.⁹

A Vörös Hadsereg 1945 áprilisában vonult be a térségbe, majd a különböző jugoszláv partizán mozgalmak után átvették a hatalmat. A szovjet csapatok a magyar lakosságot nem bántották, inkább a jugoszláv partizánok részéről voltak atrocitások. Néhány magyar előljárót a hatalom emberei likvidáltak.¹⁰ Az 1945-ös évben a partizánok egy láger hoztak létre azon személyek részére, akik beléptek a nyilas pártba, ez a tábort pár hónap után felszámolták.¹¹ 1945 júliusában a jugoszlávok 558 muravidéki magyart vittek a hrastoveci várba, internálótáborba, majd egy részüket tovább szállították Sternthalba, főleg öregeket, nőket és gyermekeket, akiket csak szeptember végén engedtek el a táborból.¹²

Az 1948–1953 közötti időszak is meghatározó volt a muravidéki magyarság szempontjából. A Kommunista és Munkáspártok Tájékoztató Irodája (Kominform) 1948. június 28-án közzétett határozatában elítélte Jugoszláviát, ezzel kiközösítette majd kizárta a kommunizmus világából. Így a magyar–jugoszláv határ egyfajta ütközési zónává, „frontszakasszá” vált. A két ország közötti viszony jelentősen megromlott, mind a diplomáciai és mind a magánkapcsolatok is megszűntek a határok lezárásával, így a magyar rokoni kapcsolatok is megszűntek ezáltal.¹³

1948–53 között a jugoszláv magyar határszakasz háborús övezetté vált, a felek komoly hírszerző munkát végeztek a másik kárára, mert félték az esetleges katonai támadásoktól. A két hírszerző szolgálat összecsapása a magyar ÁVH (Államvédelmi Hatóság) és a jugoszláv UDB (Uprava Drzavne Bezbednosti) száznál is több halálos áldozatot követelt.¹⁴

⁸ Slavko VALENCIČ: Internacijsko taborišče Sárvár. – (GP »Pomurski tisk«, Murska Sobota. 1992, 89.)

⁹ Lásd uo. 10.

¹⁰ Lásd 7. lj. 10.

¹¹ Milko MIKOLA: Dokumenti in pričevanja o povojnih koncentracijskih taboriščih v Sloveniji. – (Ljubljana, Ministrstvo za pravosodje Republike Slovenije, 2007, 307)

¹² Lásd GÖNCZ, 7. lj. 10., MIKOLA, 11. lj. 11.

¹³ KOVÁCS Attila: „Jugoszlávia Kominformból való kizárásának (ki)hatásai a jugoszláviai magyar és a magyarországi szlovén kisebbségre. Muravidéki és Rába-vidéki példák.” – In: KUPA L. (szerk.) *Görbe háttal: interetnikus konfliktusok Közép-Európában a múltban és a jelenben*. Tanulmányok. (Pécs, Virágmandula Kft., 125–136.)

¹⁴ RITTER László: Titkos háború Magyarország és Jugoszlávia között, *História* 1–2, 2010, 48–52.

Sztálin halálát követően 1953-tól a magyar–jugoszláv kapcsolatrendszerben pozitív változás állt be, azonban az 1956-os események miatt újra megszakadt a kapcsolat, majd 1960-ban éledt újra.

A Kominform-vita után a jugoszláv hatóságok kitelepítették Petesháza összes magyar ajkú lakosságát robbanásveszélyre hivatkozva. A településen jelentős kőolaj-kitermelés folyt, itt található az ország legnagyobb kőolajmezője. Viszont a kitelepítés valós oka nem ez volt, hanem a Kominform vita következtében kialakult ellentétek és ezáltal megromlott jugoszláv–magyar viszony, mert a jugoszlávok szerint a magyar kormány egy szabotázst akart végrehajtani a helyi magyarsággal, hogy megbénítsák a kőolajtermelést. Ezért döntöttek a kilakoltatás mellett.¹⁵

A kitelepítés két ütemben történt meg. Első körben a kőolaj-kitermelő vállalatnál nem alkalmazott családokat telepítették ki, ez volt a legnagyobb volumenű, mert ezek a családok megpróbálták ellenállni. Az ellenszegülőket az alsólendvai börtönbe zárták, ezáltal csökkent az ellenállás. A második hullámra 1949 márciusában került sor, amikor már a dolgozókat és családjaikat is kilakoltatták, ők a környező magyar településeken, szőlőhegyeken pincék-nél húzták meg magukat. A kitelepítések során 215 magyar családnak kellett elhagyni otthonát, a földjeiket és épületeiket a kőolajvállalat kisajátította. Az 1950-es évektől enyhült a vita és a petesháziak visszaköltözhettek otthonaikban, majd 1960-ban kárpótlást is kaptak a kőolajvállalattól.¹⁶

3.2.2. Kétnyelvű oktatás a Muravidéken

A második világháború után a Muravidéken az oktatás párhuzamosan folyt magyar és szlovén tagozatokban. Már az 1950-es években megjelentek a magyar nyelvoktatás problémái. A magyar nyelvű tagozatokban nem volt elég szlovén nyelvismeret a továbbtanuláshoz. Ennek legfőbb oka, hogy a magyar tanerő alacsony szakmai ismeretekkel rendelkezett és magyar nyelvű iskola csak a Vajdaságban volt, ami a nagy távolság miatt elérhetetlennek bizonyult. Emiatt a magyar tagozatok elnéptelenedtek, a szlovén tagozatok egyre népszerűbbé váltak a kedvezőbb továbbtanulási lehetőségek miatt. Az 1950-es évektől egyre problémásabb volt a magyar gyerekek beíratása a szlovén tagozatra, ezért az állami vezetés kitalálta a kétnyelvű oktatást, amittől azt várták, hogy az emberek közötti kommunikációt elősegíti és segíti a magyar nemzetiségi fejlődést. Az 1959–60-as évektől van jelen ez a kétnyelvű oktatási (szlovén–magyar) modell a Muravidéken.¹⁷

¹⁵ Milko MIKOLA: Dokumenti in pričevanja o povojnih izgonih prebivalstva v Sloveniji. – (Študijski center za narodno spravo, Ljubljana. 2009, 212)

¹⁶ Lásd 13. lj. 11.

¹⁷ BENCE Lajos: „A kétnyelvű oktatás története” in: KIRÁLY J. (szerk.): *50 éves a kétnyelvű oktatás a Muravidéken* (Lendva, Magyar Nemzetiségi Tájékoztatói Intézet, 2011, 13–57.)

Az 1974-es évben elfogadták a Szlovén Szocialista Köztársaság alkotmányát, amelynek következtében 1975 márciusában megalakultak a Lendvai Községi és Muraszombat Községi Magyar Nemzetiségi Művelődési, Oktatásügyi Öngazgatási Érdekközösségek. Ezek a magyar nemzetiség legitim öngazgatási szervei lettek, amelynek legfontosabb feladatai között voltak a kétnyelvű oktatás szervezeti, anyagi támogatása és a nemzetiségi kisebbségi sajtó (Népújság, rádió) megszervezése. Továbbá a könyvtárak fejlesztése és az anyanemzettel való kapcsolattartás. 1989-ben Szlovéniában megszűntek az érdekközösségek, két kivétellel (magyar, olasz). 1990-ben a lendvai és a muraszombati érdekközösség átalakult. Helyettük létrejött a Muravidéki Magyar Nemzeti Öngazgatási Közösség. 1993-ban a média különvált a politikától a Tájékoztatási Intézet létrejöttével, amelynek hatáskörébe tartozott többek között a Népújság is, ami a térség egyik meghatározó folyóirata. 1994-ben megalakult a Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, így a kultúra is kivált a politikából. 1994-ben újjáalakult a szlovén önkormányzati rendszer, ennek is köszönheti a muravidéki magyarság új szervezeti formáját és jogi hátterét.¹⁸

1991-ben a szlovén közösség kikerült a jugoszláv államból a szétesés következtében.

3.2.3. Közigazgatási változások 1990 után

Jugoszlávia 1991-ben felbomlott, a tagországok közül Szlovénia volt szinte az egyetlen, amely viszonylag békésen vált független állammá. Az önállóvá vált Szlovénia a 20. század végén 193 darab kisebb területi közigazgatási egységeket hozott létre, itt figyelembe vették a határ menti anyanyelv-nemzetiségi hovatartozást is. A magyarság szempontjából jelentős központnak számító Lendva/Lendava és a hozzá tartozó falvak egészen az 1990-es évek végéig egy községet alkottak. Az Európai Unión belül Szlovénia egy régiónak tekintendő, viszont az országon belül a regionális tagozódás helyett „közigazgatási egységeket” hoztak létre. Az általunk is vizsgált Muravidéken 4 ilyen egység jött létre: Gornja Radgona, Lendva/Lendava, Ljutomer és Muraszombat/Murska Sobota. Lendva közigazgatási egységhez 7 darab település tartozik: Crensvici, Dobrovnik/Dobronak, Kobilje, Odranci, Turnisce, Velika Polana.

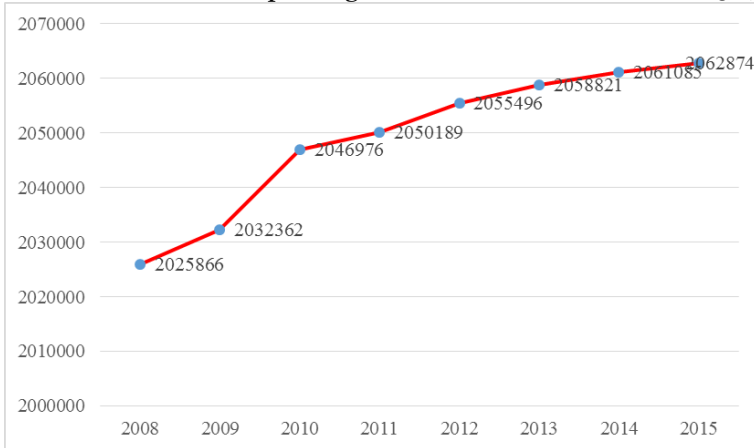
¹⁸ KIRÁLY József: „A muravidéki magyarság önálló szervezethez 35 éve” in: KIRÁLY J. (szerk.): *A Szlovéniában élő őshonos nemzeti kisebbségek szervezethez 35 éve* (Lendva, Magyar Nemzetiségi Tájékoztatási Intézet: 2010, 11–22.)

3.3. Muravidék régió fejlettségének vizsgálata

I. Társadalmi mutatók

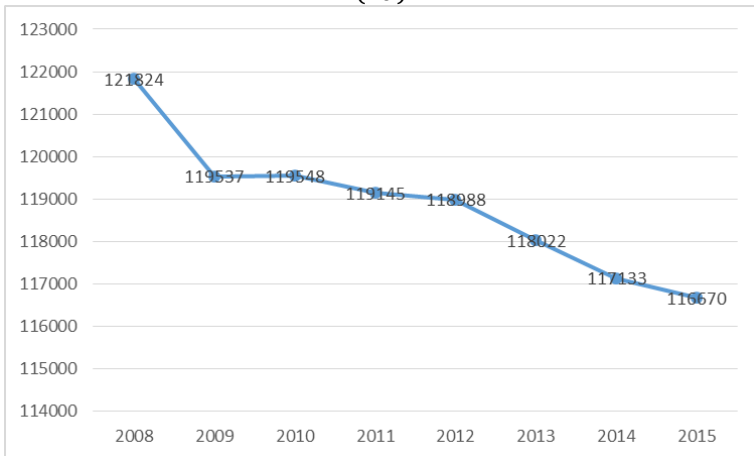
Ez a mutató elengedhetetlen egy régió elemzéséhez, hisz megmutatja a lakosság összetételét, számának és összetételének változásait.

2. ábra: Szlovénia népességének változása 2008-2015 (fő)

Forrás: internet2_alapján saját szerkesztés és számolás

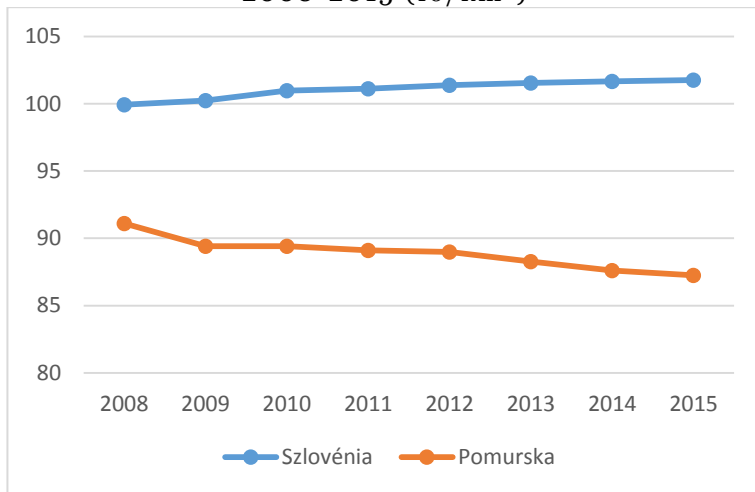
3. ábra: Pomurska régió népességének változása 2008-2015 (fő)

Forrás: internet3_alapján saját szerkesztés és számolás

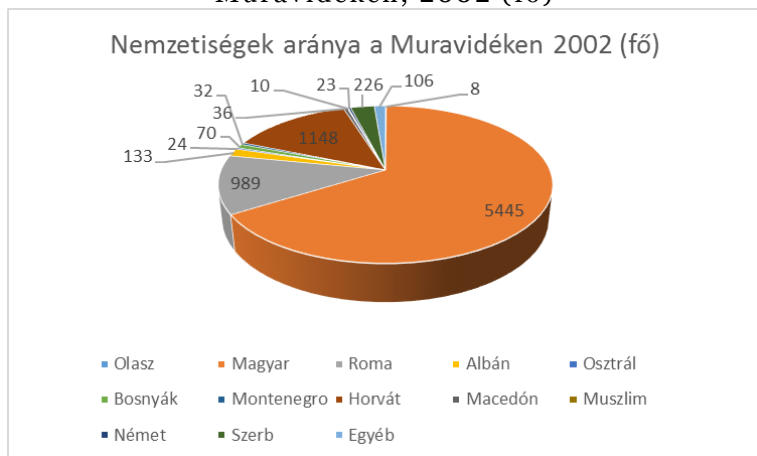
Ahogy a 2. ábrán is látható, Szlovénia népessége 2008 után rohamosan megnőtt, 2008-tól 2015-ig 37 088 fővel emelkedett. A Pomurska régióban (3. ábra) az országos tendenciához viszonyítva népességfogyás figyelhető meg 2008-tól 2015-ig, összesen 5154 fővel lett kevesebb a lakosság a 7 év alatt. Ennek oka, hogy nincs nagyváros a régióban, ahol az ipar és a munkahelyek összpontosulnának, így a munkaképes emberek, főleg a fiatalok elköltöznének a középső országrészbe, kedvezőbb munkalehetőségek reményében. A fiatalodási index ábrámon is látható, hogy magasabb a halálozások száma, mint a születéseké, ez is negatívan hat a régió népességének változására.

4. ábra: Népsűrűség Szlovéniában és a Pomurska régióban 2008-2015 (fő/km²)

Forrás: internet2_alapján saját szerkesztés és számolás

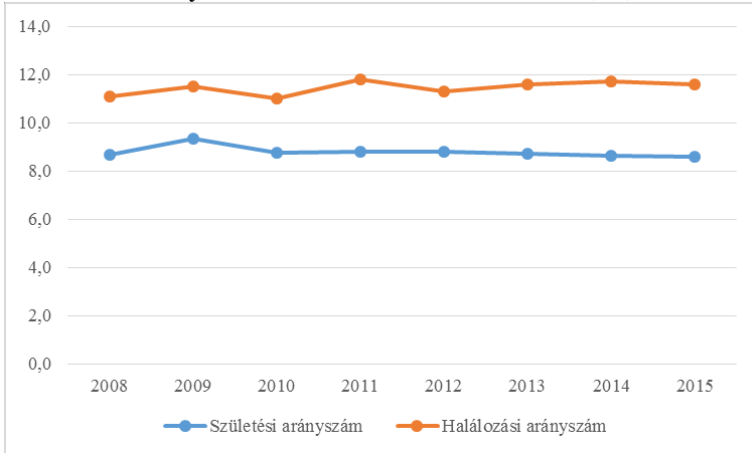
5. ábra: Nemzetiséghez való hovatartozás megoszlása a Muravidéken, 2002 (fő)

Forrás: internet2_alapján saját szerkesztés és számolás

Szlovéniában az utolsó hivatalos népszámlálás 2002-ben történt, amikor is a lakosságnak nyilatkozni kellett a nemzeti hovatartozásukról. Ezért, ebből az évből készítettem ábrát, amely napjaink helyzetét is jól reprezentálja. Az 5. ábrán jól látható, hogy a régióban a legjelentősebb nemzetiséggel a magyar rendelkezik, ezért is érdekes számomra ennek a határ menti régiónak a helyzete, amely az akkori adatok szerint 5445 főt jelentett. A magyar mellett a horvát a második legjelentősebb nemzetiség a területen. Ennek oka a térség változatos történelmi múltjában található, amikor is a különböző háborús és politikai események következtében folyamatos területrendezés és határátalakítás volt a Muravidéken. Az országhatárokat az elmúlt évszázadban többször is átalakították, ennek következtében családok és nemzetiségek ragadtak a két külön oldalon, és mint tudjuk, sokszor egymástól teljesen elzárva éltek.

6. ábra: Pomurska régióban a születési és a halálozási arányszám 1000 lakosra vetítve (fő)

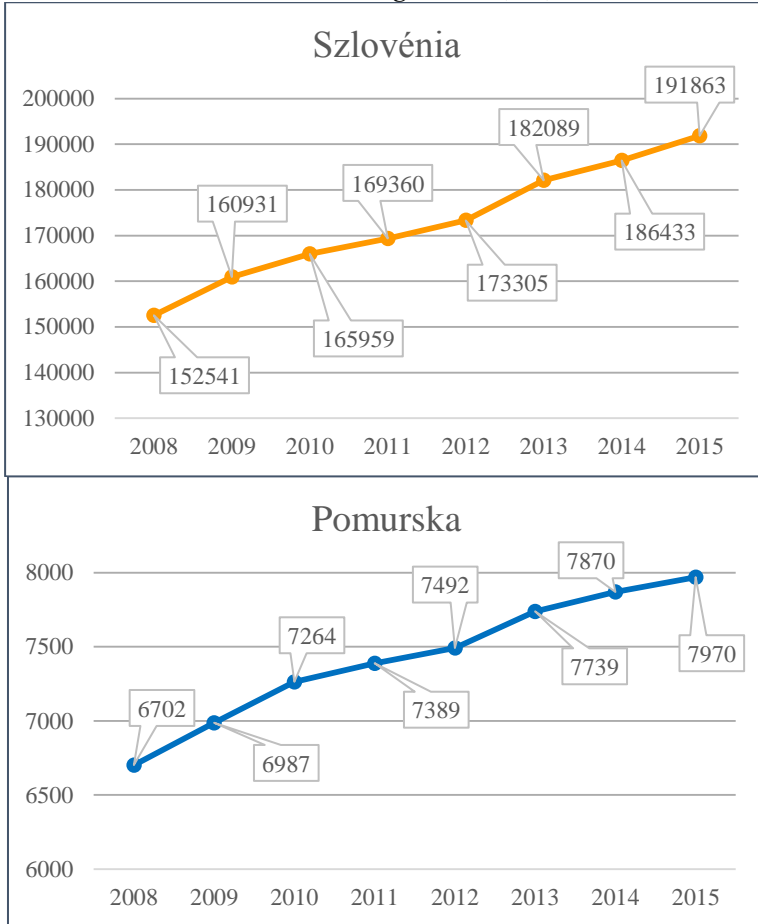
Forrás: internet2_alapján saját szerkesztés és számolás

A születési és halálozási arányszám alakulását láthatjuk a 6. ábrán 1000 lakosra vetítve. A vizsgált időszakban, a régióban a halálozási arányszám végig magasabb, mint a születési arányszám, így tehát öregedő társadalomról beszélünk. A vizsgált 7 év alatt a legmagasabb halálozás arány 2011-ben volt megfigyelhető, a születések szempontjából a legmagasabb érték a 2009-es évhez kötődik, de még ekkor sem haladta meg a halálozási értéket. A népességfogyás megakadályozására jó lehetőség lenne a határon átnyúló együttműködések keretében a fiatal családok támogatása, ezzel is biztosítva számukra a biztos megélhetéshez szükséges munkalehetőségeket.

II. Gazdasági mutatók:

A régió helyzetének értékeléséhez elengedhetetlen a gazdasági mutatók elemzése, ez alapján kapunk képet a regisztrált vállalkozásokról, az átlagos havi bruttó keresetről és a kereskedelmi szálláshelyeken eltöltött vendégéjszakák számáról.

7. ábra: A regisztrált vállalkozások száma Szlovéniában és a Pomurska régióban (db)

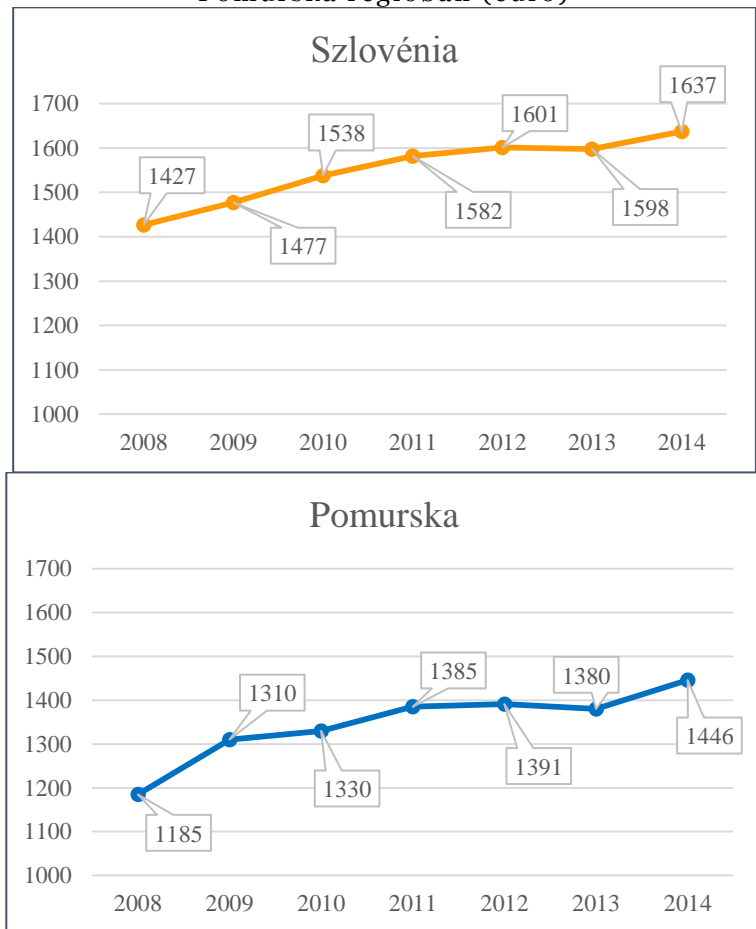

Forrás: internet2_alapján saját szerkesztés és számolás

A 7. ábrán a regisztrált vállalkozások számának alakulását szeretném szemléltetni, ahol jól látható, hogy a Muravidék az országos átlaghoz viszonyítva elmarad. 2008-ban a régióban a vállalkozások száma 4,39%-a volt az országos értékhez képest. Kevés vállalkozás található a térségben, ez is az egyik oka a gazdasági fejletlenségének. A 2008–2015 közötti időszakban, mind a Szlovéniában, mind pedig a Muravidéken a vizsgált 7 év alatt nőtt a vállalkozások száma, országosan 39 322-vel nőtt, míg a régióban 1268-cal.

A régióban a növekedéshez nagyban hozzájárult a 2007–2013-as együttműködési program, amely munkahelyteremtés mellett a vállalkozások számának bővítését is támogatta.

8. ábra: Átlagos havi bruttó kereset Szlovéniában és a Pomurska régióban (euró)

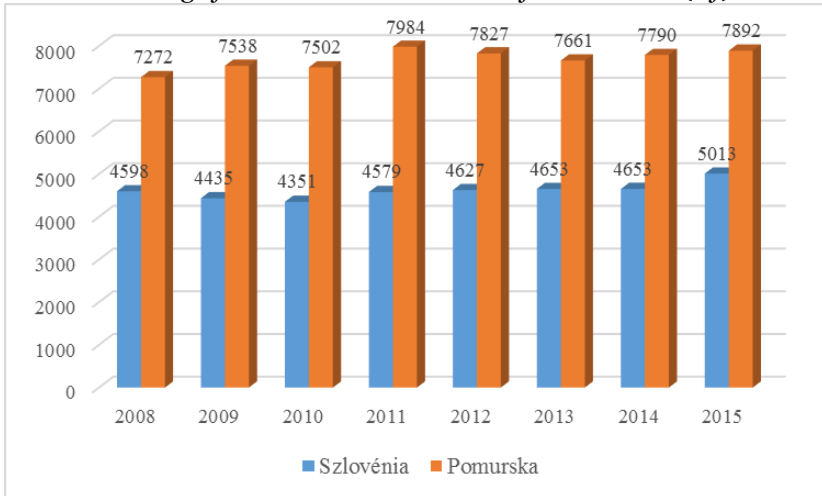

Forrás: internet2_alapján saját szerkesztés és számolás

Mint ahogy a 8. ábrán is látható, a Pomurska régióban 2008 után megemelkedtek az átlagos havi bruttó keresetek. 2008-ról 2015-re 22%-kal, vagyis 261 euróval nőtt az átlagos bruttó havi kereset a régióban, de még így sem érte el az országos átlagot, ahol szintén 15%-os 210 euró növekedés volt megfigyelhető. Ezt a tendenciát követve pár éven belül a régiós átlagos havi

bruttó kereset elérheti az országos átlagot. Ehhez nagy segítség lenne a határon átnyúló együttműködési programok ösztönzése. A Muravidék Kollégium során több helyi lakossal is találkoztam, és az interjúkészítés során kiderült, hogy a statisztikai adatok tényleg valós adatokat közölnek. A helyiek is elmondták, hogy alacsonyabbak a bérek a térségben, mint az ország többi pontján és az elmúlt években pozitív változás figyelhető meg a bérek alakulásában. Ezért is jár át nagyon sok magyar állampolgár dolgozni a térségbe a szomszédos magyarországi Vas és Zala megyékből.

9. ábra: A kereskedelmi szálláshelyeken eltöltött vendégéjszakák 1000 lakosra jutó száma (éj)

Forrás: internet2_alapján saját szerkesztés és számolás

A kereskedelmi szálláshelyeken eltöltött éjszakák száma 1000 lakosra jutó mutatói szerint az országos viszonylatban 2008-ról 2015-re nőtt a kereskedelmi szálláshelyeken eltöltött vendégéjszakák száma, mert Szlovénia az uniós csatlakozás után a határok megnyitásával együtt jelentős turisztikai célponttá vált. A Pomurska régió magasán az országos átlag felett van az 1000 lakosra vetített kereskedelmi szálláshelyeken eltöltött vendégéjszakák számában. Jelentős az öko- és borturizmus a régióban, amelyre a régió az általam is vizsgált együttműködési program keretében is nagy hangsúlyt fektetett és még fog fektetni a jövőben.

III. Infrastrukturális mutatók

Az infrastrukturális mutatók segítségével valós képet kapunk a régió közüzemi szolgáltatásokkal való ellátottságáról az országos értékekhez viszonyítva.

1. táblázat: A közüzemi vízhálózatba kapcsolt háztartások száma a lakásállomány százalékában

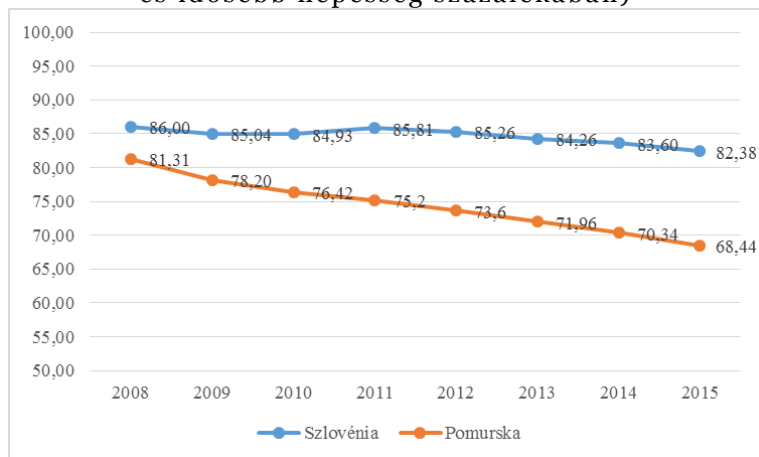
	2015
Szlovénia	53,59
Pomurska	72,15

Forrás: internet2_alapján saját szerkesztés és számolás

A háztartások számáról csak a 2011-es és 2015-ös évből találtam adatot, míg a közüzemi vízhálózatba kapcsolt háztartásokról csak 2012–2015 között van adat, ezért csak a 2015-ös évet elemzem. Ebben az évben összehasonlítottam a közüzemi vízhálózatba kapcsolt háztartások számát a lakásállomány százalékában, amely alapján kiderül, hogy Szlovéniában alacsonyabb a kapcsolatok aránya, mint a Pomurska régióban.

IV. Szociális mutatók

10. ábra: Fitalodási index (a 14 évesnél fiatalabbak a 65 éves és idősebb népesség százalékában)

Forrás: internet2_alapján saját szerkesztés és számolás

A fiatalodási indexen (10. ábra) a 14 évesnél fiatalabbakat ábrázoltam a 65 éves és idősebb népesség százalékában. Ez alapján megfigyelhető, hogy

mint ahogy már a 7. ábrán is látható volt, évről évre kevesebb gyermek születik a Pomurska régióban és Szlovéniában egyaránt. Ezért is látható a csökkenő tendencia az ábrán. A régióban a jelentős csökkenésben még közrejátszik a fiatalok elvándorlása a térségből a jobb megélhetés és a kedvezőbb munkahelyek reményében. Szlovéniában ez az index stagnáló értéket mutat, 2008-tól folyamatosan minimális ingadozás figyelhető meg 2012-ig, amikor is 3%-os csökkenés látható. Mint már említettem, érdemes lenne a pályázatoknál külön a fiatalokra vonatkozó kedvező projektet meghirdetni, amivel csökkenteni lehetne az elvándorlásukat és ösztönözni őket a gyermekvállalásra.

V. Foglalkoztatási mutatók

2. táblázat: Nyilvántartott álláskereső aránya a lakónépességből 2015

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Szlovénia	3,12	4,25	4,91	5,40	5,36	5,82	5,83	5,46
Pomurska	5,53	7,29	8,51	8,11	7,39	7,49	7,76	7,91

Forrás: internet2_alapján saját szerkesztés és számolás

A Muravidéken jóval az országos átlag felett van a munkanélküliek aránya. Az Unióhoz való csatlakozás után mind országosan és regionálisan is nőtt az álláskereső száma. A Pomurska régióban 2008-ban volt olyan magas a munkanélküliségi arány, mint az országosan 2015-ben. Ezek a számok várhatóan a következő években tovább fognak emelkedni, ezért is van szükség a különböző együttműködésekre és fejlesztésekre.

3.4. Az Eurorégiók, mint sajátos interregionális önkormányzati szerveződések a Horvát–Magyar–Szlovén Hármashatáron

A Muravidék jellegzetes térségi elhelyezkedése miatt fontos volt a terület fejlesztése. A „hármashatár” által határolt területen a fejlesztésekhez nélkülözhetetlen volt az euro regionális együttműködésekre. Erre több próbálkozás is volt, váltakozó sikerrel.

Az első ilyen jelentősnek mondható szerveződés a *Dráva-Mura Eurorégió* volt. Ez egy több település összefogásával létrejött együttműködés, amely később terméketlennek bizonyult. A társaság cégbíróági bejegyzésére 2002. június 21-én került sor.¹⁹ Az alapító települések: Csurgó, Lenti, Letenye, Nagyatád, Nagykanizsa, Zalakaros, valamint szlovén oldalról Lendva/Lendava, illetve a horvát Varasd/Varazdin. Ezzel a Horvát–Magyar–Szlovén

¹⁹ HARDI Tamás: *A szlovén–magyar határon átnyúló kapcsolatok lehetőségei a szlovén regionalizmus tükrében*, Tér és Társadalom, 16. 2002. 4. 63–85.

hármás határ fejlesztését tűzték ki célul. A kezdeti nagy lendületes szervezkedést követően stagnálás és eredménytelenség időszak következett. Minimalizálták a szervezet költségvetését és egyéb pénzügyi feltételeit. Legnagyobb probléma a szerveződésben a tagok érdektelensége és az együttműködésre való képtelenségük jelentette. Az egész régió nem tudott összefogni egy közös projekt létrehozásában, maximum 1–2 település tudott együtt dolgozni. Ezt a szervezetet 2005-ben elkezdték felszámolni, majd a feladatait átvette a Pályázati Iroda és a Polgármesteri Kabinet, de napjainkban sincs eredményes munka a kezdeményezésre.

2004-ben a Zala Megyei Közgyűlés Hivatala vezetésével létre jött a *Dráva Eurorégió*. Ez egy területi közigazgatási egységek (megyék) által szervezett együttműködés. Az együttműködésben részt vettek: Medimurska/Muraköz, Zala és Somogy megye, amelyből később Somogy kilépett. A szervezkedés eredményesebb volt, mint a Dráva-Mura Eurorégió. A térség gazdasági-szociális kohéziójának erősítéséhez nagy előrelépéseket tett. 2004–2006 között az INTERREG III. A Szlovénia–Magyarország–Horvátország-Szomszédsági Program keretében több pályázaton is sikerrel szerepeltek. A legjelentősebb pályázat a Murakeresztúr és Kotoriba között létrejövő közúti híd tervének finanszírozása és megvalósításának engedélyeztetése. Ez a térség közötti elérhetőségének a javítását célozta meg.

A „Muránia Eurorégió” elsődleges prioritásai közé a turizmus fejlesztése tartozik. Célja egy innovatív, minőségi és piaci szempontból vonzó közös turisztikai termékek kialakítása, felhasználva a térség természeti és kulturális örökségeit. Az együttműködésben részt vesznek: a szlovéniai Lendava/Lendva, illetve a magyarországi Letenye és Lenti települések. Elsődleges prioritásnak és kiemelt ügyként kezelik a horvátországi Mursko Sredisce/Muraszerdahely felvételét a szerveződésbe és ezzel segíteni a további fejlesztési lehetőségeket.

3.5. Szlovén–magyar határon átnyúló kapcsolatok

3.5.1. Szlovénia határ menti területei

Szlovénia területének nagy része határ menti térség, ezért az országban kiemelt helyzetként kezelik területfejlesztési szempontból. Viszont a fejlesztési kezdeményezések csak az elmúlt években kezdődtek, így még a gyakorlati életben ennek nincsenek jelentős nyomai. A szlovén Nemzeti Fejlesztési Program több esetben is kitér a határon átnyúló üzleti, vállalkozási és infrastrukturális kapcsolatokra és nagy jelentőséget tulajdonít a határ menti térségek fejlődésük és helyzetük javításának.

Az ország határmentiségét erősíti, hogy jelentős vízi és szárazföldi határral is rendelkezik, ami összesen 1334 km-t jelent, ebből százalékos arányban a leghosszabb szakasz a horvát 50,2%, az osztrák 24,7%, az olasz 17,4%,

míg a magyar a legrövidebb 6,7%. A szlovéniai népesség több mint fele él határ régióban.

Az 1990-es évek előtt az olasz és az osztrák határ menti területek voltak a legnyitottabbak, intenzív személy- és áru-fuvarozás volt jellemző, ennek ellenére viszont a tőkeáramlás a politikai különbségek akadályozása révén nehézkes volt. Az osztrák és az olasz területek lakosai elszeretettel jártak át Szlovéniába vásárolni és szabadidőt eltölteni, míg a szlovén lakosság tanulni, dolgozni és pénzügyeket intézni járt át külföldre.

3. táblázat: Határ menti régiók, népességük és népsűrűségük Szlovéniában, 2001

Szomszédos ország	Terület (ezer km²)	Népesség 1991 (ezer fő)	Népsűrűség (fő/km²)	Részese-dés Szlovénia területéből (%)	Részese-dés Szlovénia népességéből (%)
Horvátország	6,484	462,683	71,4	32	23,5
Ausztria	3,885	458,248	118	19,2	23,3
Olaszország	2,889	181,356	62,8	14,3	9,2
Magyarország	0,948	89,887	94,8	4,7	4,6
Összesen*	11,914	1001,032	84	58,8	50,9

Az összes érték kisebb, mint az egyes értékek összege, mivel több régió két országgal is határos
Forrás: internet6

A Pomurska régió társadalmi és gazdasági hanyatlásának egyik legfőbb oka, hogy szlovén szempontból a magyar–szlovén határ hermetikusan zárt volt.

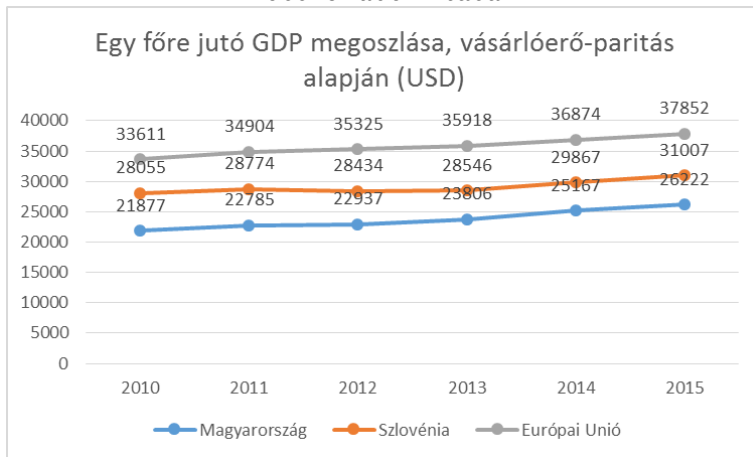
A szlovén–horvát határ Szlovénia leghosszabb határszakasza, ez főleg politikai és kulturális választóvonalként működik, de társadalmi, gazdasági szempontból viszont a határ menti régiók között jelentős az együttműködés.

Az Európai Unióhoz való csatlakozás következtében ez a határ lett az unió délkeleti határa, szigorú schengeni külső határként üzemelt. Ez az élő kapcsolatokban jelentős problémákat okozott, ezért a szlovén állam ennek orvoslására nagy hangsúlyt fektetett és ösztönzőleg lépett fel a határon átnyúló együttműködések terén. Ennek kapcsán központi keretből tartanak fent egy alapot, amely igaz nem infrastrukturális, de határon átnyúló szerepe van. Továbbá speciális programokkal támogatják a határ menti vállalkozásokat.

3.5.2. Magyarország és Szlovénia gazdasági fejlettségének összehasonlítása

A bruttó hazai termék (GDP) egy nemzet vagy ország gazdasági tevékenység eredményeinek a mérőszáma. Az összes megtermelt áru és a szolgáltatások értéket csökkenteni kell az előállításukhoz használt áruk és szolgáltatások értékével. Az alábbi ábrákon Magyarország, Szlovénia és az európai uniós átlag egy főre jutó bruttó hazai termék megoszlásának összehasonlítását szeretném szemléltetni. 2010-től 2015-ig mindkét ország, illetve az Unió tekintetében pozitív változás figyelhető meg a GDP alakulásában, hiszen jelentős javulás történt. Jól látható, hogy az egy főre jutó GDP Magyarországon a legalacsonyabb, jelentősen elmarad az európai átlagtól. Magyarországon 2010-től 2015-re 21 877-ről 26 222 USD-re nőtt az egy főre jutó GDP. Szlovéniában már 2010-ben magasabb volt az egy főre jutó GDP, mint Magyarországon 2015-ben. A szlovén GDP-növekedés még 2015-re sem éri el az európai uniós átlag 2010-es szintjét.

11. ábra: Magyarország és Szlovénia GDP-nagyságának összehasonlítása

Forrás: internet2 alapján saját szerkesztés és számolás

3.5.3. A magyar határ menti szlovén területek

A NUTS 3 szintű régiók közül a Pomurksa határos hazánkkal. Területe 1336 km², itt él a szlovén lakosság 6,5%-a. Két NUTS 4-es szintű területi egységre tagolható, ahol is a Mura folyó a válaszhatár. A folyótól balra eső területek a Prekmurje, a jobb oldali pedig a Prlekija. 26 opcina (község) található

a régióban, ez jelenti az önkormányzati szintet (NUTS 5). Ezekben belül 345 települést találunk, a NUTS 4 és a NUTS 5 szint között körzeteket alakítottak ki: Gornja, Radgona, Ljutomer, Mursko Sobota és Lendava.

Pomurska régió három országgal határos. Az osztrák–szlovén határ 27,6 km hosszú, a magyar határszakasz 102 km (magyar szempontból jelentős, hogy a többi határszakaszunkhoz képest a szlovén a legjobban ellátott határátkelővel).

A centrumtérsegek nehezen elérhetőek, távoliak, ebből kifolyólag periférikus elhelyezkedésű a régió. Nincs kimondott központja a térségnek, két jelentős települést emelnék ki, az egyik Murszombat, ami egy gyorsan fejlődő kisváros, de nem valódi centrum, és a magyarság számára jelentős központ Lendava és vonzáskörzete. Mint már említettem, a régió periférikus helyzetét tovább erősíti, hogy a nagyvárosok távol vannak a térségtől, Ljubljana 180 km, Zagreb 150 km, Budapest 300 km. Ebből kifolyólag Szlovénián belül az egyik legkevésbé fejlett régiónak számít.

A Pomurskan belül jelentős az agrárgazdaság szerepe. Itt található a szlovén szántóföldi területek 22,3%-a, a gyümölcsösök 12,7%-a és a szőlőterületek 11,7%-a.

4. táblázat: A főbb ágazatok részesedése az egyes szlovén régiókban előállított bruttó hozzáadott értékből, 1998 (%)

	Mezőgazdaság	Ipar	Üzleti szolgáltatások	Közszolgáltatások
	részesedése a bruttó hozzáadott értékből (%)			
Szlovénia	5,8	36,2	38,3	19,7
Pomurska	13,1	39	30,1	17,8

Forrás: internet2

Az országos átlaghoz képest, mint ahogy a 4. táblázat is mutatja, jelentős a mezőgazdasági ipari tevékenység. Az üzleti és közszolgáltatások elmaradnak a szlovén szinthez képest.

4. VIZSGÁLATI EREDMÉNYEK ÉS ÉRTÉKELÉSÜK

4.1. Szlovénia–Magyarország Határon Átnyúló Együttműködési Program 2007–2013

Mindkét ország vett már részt háromoldalú együttműködésekben 1995–1996 között Ausztriával, míg 2004–2006 között a Szlovénia–Magyarország–Horvátország Szomszédsági Programban. Ennek tapasztalatai alapján mindkét állam úgy döntött, hogy szükségesebb és hatékonyabb lenne egy kétoldalú partnerkapcsolat. Ehhez több hasonló adottság is meg volt: társadalmi és gazdasági környezet hasonlósága (GDP, munkanélküliségi ráta stb.), a magyar Vas és Zala megyék, illetve a szlovén Pomurska és Podravje régiók közötti együttműködés iránti igény, egyforma természeti és kulturális környezet, valamint, mindkét ország esetében a nemzetiségek élnek a határ mentén. Ezekre a közös vonásokra alapozva volt szükség a határon átnyúló együttműködésre.

4.1.1. A 2007–2013 közötti programidőszak tanulságai

A Szlovénia-Magyarország Határon Átnyúló Együttműködési Program 2007-2013 keretében 43 projekt valósult meg a két országban. A közösségi hozzájárulás mértéke egy-egy pályázat esetén legfeljebb 85% volt. Ezek főleg a turizmus, kulturális örökségek, kulturális együttműködések, a környezetvédelem, a természeti örökségek védelme, az egészségügy és a szolgáltatások fejlesztése terén valósult meg. A program végrehajtásával kapcsolatban voltak különböző problémák, ezek főleg nyelvi nehézségek voltak, amelyek akadályt jelentettek a projektek zökkenőmentes végrehajtásában. Ezek a kezdeményezések nagymértékben segítették a térség fejlődését, új munkahelyeket teremtettek, ezzel javítva a régió versenyképességét. Egyik legfontosabb konklúziója, hogy továbbra is szükség van helyi és regionális együttműködésekre és ezek fejlesztésére szervezeti és intézményi szinten egyaránt.

A program célterületei a magyarországi Zala és Vas megye, illetve a szlovéniai Pomurska és Podravje NUTS 3-as szintű régiók.

Stratégia célkitűzés: Olyan határ menti régió kialakítása, amely az egészségügyi, kulturális és természeti szempontból kiváló élet- és munkakörülményeket biztosít.

Stratégiája:

- elérhető munka és jövedelemszerzési lehetőségek biztosítása versenyképes és fenntartható területfejlesztéssel,
- vidékfejlesztés és turizmus területén pozitív irányba való fejlődések megalapozása,
- közös gazdálkodás a természeti és kulturális tőke fenntartása érdekében,
- regionális együttműködések erősítése,
- egészségügyi fejlesztések,
- határon átmenő tranzitforgalom (közlekedés és szállítás) vonatkozásában a csatlakozások és az átkelések megkönnyítése,
- megújuló energiaforrások növelése, a környezet fokozott védelme,

- gazdálkodási teljesítmény növelése,.
- határ menti intézmények és hálózatok építésének ösztönzése

4.1.2. A program eredményei

▪ Fontos tényező a térségben a népesség szempontjából az egyenlőtlen népességelosztás, a lakosság többsége a városokban él, míg a területet jellemzően agrártelepülések alkotják. Az elvándorlás aránya igen jelentős, főleg a fiatalok körében, a természetes fogyás magas, előregedő a térség társadalma. A vidéki területeken egyre nagyobb az elszegényedés. Erre lennének megoldások, a jó minőségű és mindenki számára hozzáférhető szociális szolgáltatások, amelyekkel mérsékelhetőek ezek a társadalmi jelenségek.

▪ A munkanélküliség aránya és az elvándorlás aránya magas a régióban, és ez a gazdasági versenyképesség szempontjából rossz. Ennek fő oka, hogy az ipari tevékenységek a városokban vannak elsősorban, vidéken főleg a mezőgazdaság alkotja a gazdaság fő tevékenységét.

▪ A belső úthálózat, amely a térség településeit köti össze nem megfelelő se minőségben se mennyiségben. Fejletlen a régió tömegközlekedése, amely hátráltatja mind a határon átnyúló mozgást, mind pedig a régión belüli gazdasági potenciált.

▪ A régió számos megújuló energiaforrással rendelkezik, ezek többsége kihasználatlan, ezek kihasználásával új lehetőségek tárulnának fel a térség fejlődése szempontjából.

▪ Megállapítható, hogy a régióban a legjelentősebb problémát az együttműködések tényleges szintje, hatékonysága és minősége okozza.

A két prioritási tengelyre rendelkezésre állt forrás összesen: 27 522 283 euró a két pályázati felhívás következtében az Európai Regionális Fejlesztési Alapból. Az alábbi módon került szétosztásra:

5. táblázat: Szlovénia-Magyarország Határon Átnyúló
Együttműködés 2007-2013 prioritási tengelyei

1. prioritási tengely	2. prioritási tengely
Együttműködési terület vonzerejének növelése	Fenntartható fejlődés
14 150 000 euró	13 372 283 euró
<ul style="list-style-type: none"> • Közös idegenforgalmi desztináció fejlesztése • Kultúra megőrzése és fejlesztése • Határon átnyúló közlekedési kapcsolatok javítása 	<ul style="list-style-type: none"> • Területfejlesztési együttműködés • Megelőző egészségápolás • Környezetvédelem és –gazdálkodás • Hatékony energiafelhasználás

Forrás: internet8_alapján saját készítés

1. prioritási tengely keretében megvalósult projektek:

- 1) A vendéglátói kínálat növelése minőségi helyi termékek előállításával.
- 2) Közös történelmi múlt és kulturális örökség felelevenítése.
- 3) A határon átnyúló térség vonzerejének növelése az aktívabb borturizmus segítségével.
- 4) Szomszéd a szomszédhoz – a térség turisztikai vonzerejének növeléséért.
- 5) A média azt az illúziót kelti, hogy az emberek a képernyőn a barátaink. A MURA RABA TV-n valóban azok lettek.
- 6) Tours-i Szent Márton európai kulturális útvonal létrehozása Szombathelytől Zreceig.
- 7) A kétnyelvű terület örökséget múzeumi taneszközök mutatják be a tanulóknak.
- 8) A hagyomány élménye a gasztronómia, borászat, a kulturális és természeti örökség hagyományát idézi fel.
- 9) A határon átnyúló térség kézművességének kutatása, megőrzése és népszerűsítése, valamint oktatási és képzési rendszerek kifejlesztése.
- 10) A hosszú távú vidékfejlesztésre való ösztönzés új turisztikai kínálat, szolgáltatással integrál „Bio élmény” termékkel.
- 11) Kínálatgazdagítás, rendezvények és szolgáltatások turisták számára, médiatartalmak kínálata és turizmus promóciója.
- 12) Helyi adottságok kihasználása a kulturális turizmus fejlesztése érdekében roma településeken.
- 13) Színpadi tematikus táncszínházi előadások, a régió közös történelmi eseményeinek, irodalmi és néprajzi hagyományának felelevenítésével.

- 14) A gazdaság és a karnyújtásnyira lévő négy ország számos nemzetében, nyelvében és hitvallásában rejtőzik.
- 15) A határ mindkét oldaláról származó projektpartnerek által közösen megvalósított projekttevékenységek ösztönzik a kulturális cserét a határtérségben.
- 16) A kulturális örökségek minőségi megőrzése és a régi kézműves mesterségek felújítása a korszerű turisztikai termékkínálatba való beillesztéssel.
- 17) Egységes arculatú turisztikai csomagok.
- 18) Borút a régió ismertségének növelésére.
- 19) Kéz a kézben – a határ menti térség diákjainak kulturális és történelmi tudásának erősítése.
- 20) Települések összekötése kisebb térségi hálózatba.
- 21) Az innovatív örökség bemutatása.

2. prioritási tengely keretében megvalósult projektek:

- 1) A Mental Health projekt a mentális egészség megőrzésével és az egyének mindennapi szorongásaival foglalkozott.
- 2) Vasakarattal az élhetőbb életért a magyar–szlovén határtérségben.
- 3) A fenntartható tájhasználati stratégia kialakítása.
- 4) Városi települések zöldterületeinek fejlesztése, megőrzése, felújítása, bővítése, tudatosítása és irányítása.
- 5) A projekt célkitűzése az árvízvédelem javítása és a vízfolyások revitalizációja volt.
- 6) A projekt segítségével kifejlesztett és kipróbált Higiéniai Modell egy, a kórházak számára kidolgozott gazdaságilag fenntartható modell az étel-miszer-higiénia, biztonság és minőség terén.
- 7) Határ menti demonstrációs és oktató központ az energetikai állandóságért (BioFuture).
- 8) A felszín alatti víztestek hasznosítási lehetőségeinek áttekintése, értékelése és egy közös geotermális víztartó menedzsment terv a Mura-Zala medence területén.
- 9) Tanfolyamok segítségével önfoglalkoztatásra képeztek nőket és fiatalokat.
- 10) Kísérleti megközelítéseken alapuló energiahatékony határon átnyúló régió koncepciója.
- 11) Kis- és középvállalkozásokat az integráció, innováció és környezetbarát termékek, eljárások és szolgáltatások fejlesztésében támogató információs és oktató ökoközpont.
- 12) Az Upkač projekt egy csapásra fellendíti a helyi gazdaságot.
- 13) Újabb ismeretek megszerzése, magasabb képzettségi szint elérése és az új lehetőségek mindenki számára.

- 14) A műszaki szakmák figyelemfelkeltő módon kerültek bemutatásra a fiatalok számára azzal a szándékkal, hogy meggyőzze őket azok választásáról.
- 15) A közvilágítás rekonstrukciója energiatakarékosság és kutatás céljából.
- 16) A lisztérzékeny betegek életminőségének javítása Szlovénia északkeleti és Magyarország délnyugati részében.
- 17) Fontos szereplők aktivizálása a területfejlesztésben.
- 18) A jelenlegi fiatal nemzedék viszonyulása az egészséges életmódhoz.
- 19) Pályakezdő fiatalok.
- 20) Agysérülések, új programok, barátságok, prevenciós műhelyek, képzés, tapasztalatcsere.
- 21) Egységes határon átnyúló tájékoztatás kiépítése az emberek nagyobb biztonsága és az ökológiai tudatosítás céljából.
- 22) Az egészséges életvitel fenntartható alapjainak megteremtése.

6. táblázat: Prioritási tengelyeken belül megvalósult projektek száma

1. Prioritás: Együttműködési terület vonzerejének növelése		
Közös idegenforgalmi desztináció	4	5
Kultúra megőrzése és fejlesztése	4	5
Határon átnyúló közlekedési kapcsolatok javítása	1	2
2. Prioritás: Fenntartható fejlődés		
Területfejlesztési együttműködés	2	3
Megelőző egészségápolás	3	4
Környezetvédelem és -gazdálkodás	2	3
Hatékony energiafelhasználás	3	2
Összes nyertes pályázat	19	24

Forrás: saját szerkesztés

Az együttműködés során a két időszakban lehetett pályázatot benyújtani. Az első körben a két prioritási tengelyre összesen 19 sikeres pályázatot nyújtottak be. Az Együttműködési terület vonzerejének növelésére 9 sikeres projekt valósult meg, a Fenntartható fejlődés tengelyre 10 darab. A második ciklus már termékenyebb volt, ezen belül 24 sikeres pályázat született. Az Együttműködési terület vonzerejének növelésére 12, míg a Fenntartható fejlődésre szintén 12 pályázatot sikerült megvalósítani. Mindkettő pályázati körben a turizmus és a kultúra megőrzése volt az együttműködés fő témája, ezekben a témákban valósult meg a legtöbb projekt.

A költségvetésből a legtöbb forrást a Települések összekötése kisebb térségi hálózatba, A Tours-i Szent Márton európai kulturális útvonal létrehozása Szombathelytől Zreceig és az Egyes határon átnyúló tájékoztatás kiépítésére az emberek nagyobb biztonsága és az ökológiai tudatosítás céljából projektekre költötték.

A határon átnyúló együttműködés eredményesnek tekinthető, a turizmus, kulturális örökségek és együttműködések, a környezetvédelem, a természeti örökségek védelme, az egészségügy és a szolgáltatások fejlesztése terén jelentős javulás volt megfigyelhető.

5. ÖSSZEFOGLALÓ

A munkám során próbáltam rávilágítani Szlovénia és a Muravidék jelenlegi gazdasági és társadalmi helyzetére. A kutatás során kiderült számomra, hogy ez a magyar határ menti terület sajátos helyzetben van Szlovéniában. A szakdolgozatomban a szlovén viszonyrendszerben próbáltam elhelyezni a térséget, fokozott hangsúlyt fektetve a szlovén államosodás és a regionális fejlődés sajátosságaira, mert ezek gyakorolták a legerősebb befolyást a térség jelenlegi helyzetére.

A vizsgálataim során elemeztem a Szlovénia-Magyarország Határon Átnyúló Együttműködési Programot 2007-2013-as időszakra. 2007 előtt voltak próbálkozások Szlovéniában és a szomszédos országokban hasonló határon átnyúló együttműködési programokra, melyek közül ez a 2007-2013-as program volt a legsikeresebb. A legjelentősebb problémát az elmúlt években az együttműködések hatékonysága és minősége okozta. Az előző évek tapasztalataira alapozva jött létre ez a kétoldalú együttműködés. 43 sikeres projekt valósult meg a két országban, ezek főleg a turizmus, kulturális örökségek, kulturális együttműködések, környezetvédelem, természeti örökségek védelme és a szolgáltatások fejlesztése terén valósultak meg. Ezek a projektek pozitív hatással voltak a régió életére, nagymértékben segítették a térség fejlődését, új munkahelyeket teremtettek és javították a régió versenyképességét.

A program rávilágított a Muravidék legnagyobb problémáira. Egyenlőtlen népességelosztás, amunkánélküliség aránya és az elvándorlások magas aránya, a belső úthálózat minősége és mennyisége nem megfelelő, fejletlen a tömegközlekedés. A megújuló energiaforrásait nem használja ki a régió, pedig ezek kihasználásával új lehetőségek adódnának a térség fejlesztése szempontjából.

Két prioritási tengelyre osztható szét a program során rendelkezésre álló 27 522 283 euró forrás, amelyek közül az első tengelyre 14,2 millió euró forrás jutott, ez az együttműködési terület vonzerejének növelésére szolgált. A második tengely a fenntartható fejlődést tűzte ki célul, itt a projektek keretein belül 13,3 millió euró volt lehívható. A projektek segítették a térség fejlődését mind gazdaságilag és társadalmilag, új munkahelyeket teremtettek a

térségben, javították a régió versenyképességét. Véleményem szerint az elmúlt fejlesztéseket továbbgondolva, az előző programok tapasztalataira támaszkodva továbbra is szükség van helyi és regionális együttműködésekre és ezek fejlesztésére szervezeti és intézményi szinten egyaránt.

Társadalmi, gazdasági, infrastrukturális és szociális mutatók elemzésével próbáltam összevetetni a Pomurska régiót a szlovén országos adatokkal. A régió két fő bevételei a tranzitforgalom és a turizmus. Erre a két gazdasági ágazatra alapozva lehetne a térséget kiemelni jelenlegi helyzetéből, munkahelyeket teremteni, ezzel is csökkentve a fiatalok elvándorlását a térségből. A számításaim során megfigyelhető, hogy a Muravidék az egyik legfejlettebb régió az országba, ennek ellenére 2008-tól napjainkig jelentős fejlődésen ment keresztül. A határon átnyúló együttműködésnek is köszönhetően gazdasági és infrastrukturális szempontból jelentős fejlődés indult meg a térségben. Viszont a népesség fogyását, a fiatalok elvándorlását még mindig nem sikerült megállítani.

Véleményem szerint a régió nagyon sok kiaknázatlan fejlődési lehetőséget rejtget még magában. Ezek kiaknázására lenne szükség további határon átnyúló fejlesztési programokban, melyek segítségével egy vonzó élethelyet lehetne kialakítani a térségben, befektetési lehetőségeket és munkahelyeket nyújtó területet létrehozni és a helyi természeti és kulturális értékeire támaszkodva a térségi turizmust fellendíteni. Ezekkel a megoldásokkal, ha nem is teljesen, de mindenképpen lehetne javítani a régió társadalmi és gazdasági helyzetén.

IRODALOMJEGYZÉK

1. BALI Lóránt, - MATUCZA Balázs: „Lendva općina társadalmi-gazdasági helyzete Szlovéniában, különös tekintettel a magyar nemzetiségre” in: BENE Szabolcs (szerk.): *XXII. Ifjúsági Tudományos Fórum. Konferencia.* (Keszthely: Pannon Egyetem Georgikon Mezőgazdaság Tudományi Kar 2016)
2. BENCE Lajos: „A kétnyelvű oktatás története” in: KIRÁLY J. (szerk.): *50 éves a kétnyelvű oktatás a Muravidéken* (Lendva, Magyar Nemzetiségi Tájékoztató Intézet, 2011, 13–57.)
3. GÖNCZ László: *A muravidéki magyarság: 1918-1941* (Lendva: Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, 2001.)
4. GÖNCZ László: *Felszabadulás vagy megszállás: a Mura mente 1941-1945.* (Lendva, Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet: 2006. 311.)
5. GYURICZA László: „A turizmus lehetőségei a szlovén-magyar határ mentén” in: MOHOS Mária (szerk.): *A határ, amely elválaszt és összeköt* (Pécsi Tudomány Egyetem: Mandulavirágzás tudományos napok 2002, 158-170.)
6. HARDI Tamás: A szlovén–magyar határon átnyúló kapcsolatok lehetőségei a szlovén regionalizmus tükrében. *Tér és Társadalom*, 2002. 4. szám, 63–85.
7. HARDI Tamás – HAJDÚ Zoltán – MEZEI Imre: Határok és városok a Kárpát-medencében. (Győr–Pécs: MTA Regionális Kutatások Központja 2009, 299-302.)
8. KOVÁCS Attila: *Földreform és kolonizáció a Lendva-vidéken a két világháború között* (Lendva, Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, 2004)
9. KOVÁCS Attila: *Dobronaki életképek a 20. század első feléből – Podobe iz življenja Dobrovnika v prvi polovici 20. Stoletja.* (Lendva, Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, 2011)
10. KIRÁLY József: „A muravidéki magyarság önálló szerveztségének 35 éve” in: KIRÁLY J. (szerk.): *A Szlovéniában élő őshonos nemzeti kisebbségek szerveztségének 35 éve* (Lendva, Magyar Nemzetiségi Tájékoztató Intézet, 2010, pp. 11–22.)
11. KOVÁCS Attila: „Jugoszlávia Kominformból való kizárásának (ki)hatásai a jugoszláviai magyar és a magyarországi szlovén kisebbségre. Muravidéki és Rába-vidéki példák” in: KUPA L. (szerk.) *Görbe háttal: interetnikus konfliktusok Közép-Európában a múltban és a jelenben. Tanulmányok.* (Pécs, Virágmandula Kft., 2011, 125–136.)
12. KOVÁCS Attila: A Muravidéki magyarság 1920 és 1991 közötti sorsfordulónak áttekintése. *Földrajzi Közlemények*, 2012. 3. szám, 285-292.
13. Milko MIKOLA: Dokumenti in pričevanja o povojnih koncentracijskih taboriščih v Sloveniji. – (Ljubljana, Ministrstvo za pravosodje Republike Slovenije, 2007, 307 p)

14. MILKO MIKOLA: Dokumenti in pričevanja o povojnih izgonih prebivalstva v Sloveniji. – (Študijski center za narodno spravo, Ljubljana. 2009, 212 p.)
15. MOHOS Mária – BALI Lóránt: „Három ország egy megyében – Zala megye közigazgatási térszerkezetének változásai a kezdetektől napjainkig” in: TÓTH József – M. CSÁSZÁR Zsuzsa – HASANOVIC-KOLUTÁ CZ Andrea (szerk.): *Társadalomföldrajzi kutatások makro- mezo- és mikrotérségekben* (Pécs: PTE TTK FDI, 2009, 109-126.)
16. RITTER László: Titkos háború Magyarország és Jugoszlávia között. *História* 1–2. 2010, 48–52.)
17. ROMSICS Ignác: *Magyar sorsfordulók 1920-1989*, (Budapest, Osiris Kiadó, 2012)
18. Slavko VALENČIČ: *Internacijsko taborišče Sárvár* – (GP »Pomurski tisk«, Murska Sobota. 1992, 89.

Internetes:

INTERNET1: <http://www.stat.si/statweb/en/home>

INTERNET2: <http://pxweb.stat.si/pxweb/dialog/statfile1.asp>

INTERNET3: http://europa.eu/european-union/about-eu/countries/member-countries/slovenia_hu

INTERNET4: http://szakmai.itthon.hu/documents/28123/121718/1334_szlovenia.pdf/44f7425e-558f-47a2-a279-1bb2aof4cboe

INTERNET5: <http://www.si-hu.eu/hu2/download/Tarsfinanszirozott%20projektek%20gyujtemeny%20OP%20SI-HU%202007-2013.pdf>

INTERNET6: *Szlovénia Nemzeti Fejlesztési Programja*

INTERNET7: <https://hu.wikipedia.org/wiki/Sablon:Szlov%C3%A9nia-t%C3%A9rk%C3%A9p>.

INTERNET8: <http://www.si-hu.eu/hu2/>

Ábrajegyzék:

1. ábra: Szlovénia jelentősebb városai és határos országai
2. ábra: Szlovénia népességének változása 2008–2015 (fő)87
3. ábra: Pomurska régió népességének változása 2008–2015 (fő)
4. ábra: Népsűrűség Szlovéniában és a Pomurska régióban 2008–2015 (fő/km²)
5. ábra: Nemzetiséghez való hovatartozás megoszlása a Muravidéken, 2002 (fő)
6. ábra: Pomurska régióban a születési és a halálozási arányszám 1000 lakosra vetítve (fő)
7. ábra: A regisztrált vállalkozások száma Szlovéniában és a Pomurska régióban (db)

8. ábra: Átlagos havi bruttó kereset Szlovéniában és a Pomurska régióban (euró)

9. ábra: A kereskedelmi szálláshelyeken eltöltött vendégéjszakák 1000 lakosra jutó száma (éj)

10. ábra: Fiatalodási index (a 14 évesnél fiatalabbak a 65 éves és idősebb népesség százalékában)

11. ábra: Magyarország és Szlovénia GDP-nagyságának összehasonlítása

Táblázatjegyzék:

1. táblázat: Népsűrűség Szlovéniában és a Pomurska régióban 2008–2015, (fő/km²)

2. táblázat: A közüzemi vízhálózatba kapcsolt háztartások száma a lakásállomány százalékában

3. táblázat: Nyilvántartott álláskereső aránya a lakónépességből, 2015

4. táblázat: Határ menti régiók, népességük és népsűrűségük Szlovéniában, 2001

5. táblázat: A főbb ágazatok részesedése az egyes szlovén régiókban előállított bruttó hozzáadott értékből, 1998 (%)

6. táblázat: Szlovénia-Magyarország Határon Átnyúló Együttműködés 2007–2013 prioritási tengelyei

7. táblázat: Prioritási tengelyeken belül megvalósult projektek száma

TALIÁN TAMÁS

Az Egyesült Királyság EU-ból való kilépésének lehetséges hatásai

1. BEVEZETÉS
2. AZ EGYESÜLT KIRÁLYSÁG CSATLAKOZÁSÁNAK ELŐZMÉNYEI
3. AZ ÉSZAKI BŐVÍTÉS CSATLAKOZÁSI TÁRGYALÁSAI
 - 3.1. Csatlakozás az Európai Gazdasági Közösséghez 1973-ban
4. A BREXIT SZAVAZÁS ÉS AZ AZT MEGELŐZŐ ESEMÉNYEK
 - 4.1. A brit referendumot követő események
 - 4.2. Az Egyesült Királyság kilépését előkészítő tárgyalások
5. A BRIT KILÉPÉST KÖVETŐ KIHÍVÁSOK
 - 5.1. A brexit hatásai az Egyesült Királyságra nézve
 - 5.2. A brit kilépés okozta uniós kihívások
 - 5.3. A közép-kelet-európai régió esetében fellépő hatások
6. AZ EGYESÜLT KIRÁLYSÁG KIVÁLÁSÁNAK HATÁSAI
MAGYARORSZÁGRA
7. AZ EURÓPAI UNIÓ JÖVŐJE A BRIT KILÉPÉST KÖVETŐEN
8. KONKLÚZIÓ
IRODALOMJEGYZÉK

1. BEVEZETÉS

Az Egyesült Királyság az elsők között csatlakozott az Európai Gazdasági Közösség (EGK) létrejöttét követően, az ún. északi bővítés során. A csatlakozási folyamat azonban több mint 10 évig elhúzódott, ugyanis a montánuniós tárgyalások során az utolsó pillanatban visszalépett, később viszont a francia hegemonia állított akadályokat a Közösségbe való felvétel elé. Végül 1973. január 1-jén az írakkal és a dánokkal együtt felvételtelt nyert az EGK-ba.

Időközben politikai viszályt okozott, hogy míg a britek állták a közös költségvetés egyötödét, addig befizetéseik mindössze igen csekély részét kapták vissza. Ennek hatására a csatlakozás után két évvel az Egyesült Királyságban népszavazást írtak ki az EGK-ban való maradásról, amelyet végül kétharmados többséggel leszavaztak. Mindemellett elérték, hogy a befizetett összegek jelentős részét ipari és mezőgazdasági támogatás címén visszanyerjék. Azonban az Egyesült Királyság ezt követően sem vált az integráció élharcosává, mindössze gazdasági érdek vezérelte az Európához való tartozásának igényét.

2016-ban, több mint negyven évvel az első kilépési referendument követően ismét úgy határoztak a britek, hogy népszavazást kezdeményeznek az

Európai Unióból való kiválás ügyében. Döntésük mellett az alábbi érvek szóltak:

- a munkaerő szabad mozgása, a többi országból történő korlátlan munkaerő-beáramlás,
- a piacot korlátozó, általuk túlzottnak vélt szabályozás,
- a közös költségvetésbe történő jelentős nettó befizetés,
- a szuverén állam státusz elvesztése, az önálló döntések előtti korlátok.

Kezdetben a közvélemény-kutatások a maradók és kilépők szoros versenyt tükrözték, majd a legutolsó felmérésekből már látható volt, hogy a kilépést támogatók aránya egyértelműen megnőtt és meghaladta az EU-ban maradást támogatók arányát. Egyes elemzések szerint a kilépést támogatók számára jelentős szerepet töltött be, hogy az idősebb generáció magasabb szavazási hajlandósággal bír, és körükben lényegesen nagyobb volt a brexit támogatottsága. Bár a brexit valószínűségét jelző mutatók mindegyike nagyobb valószínűséggel számolt a brit maradással, azonban egyre szűkebbé vált a két irány közötti eltérés.

Az Egyesült Királyság a 2016. június 23-i népszavazáson az Európai Unióból való kilépés mellett döntött, a szavazóközlet eredményeinek összesítésével a résztvevők közel 52 százaléka a kilépés mellett tette le voksát.

Kérdések sora merül fel, hogy milyen hatásokkal jár az Egyesült Királyság kilépése. Csak, hogy a legfontosabbakat említsem köztük, hogy miként befolyásolja majd a brexit a kereskedelmi kapcsolatokat, az uniós költségvetési keretből történő gazdálkodást, más tagállamok befizetéseit, az Európai Unió nemzetközi kapcsolatait és megítélését, a Nagy-Britanniában élő EU-s állampolgárok jogait, illetve az európai biztonság- és védelmi politikát. Sorolhatnám még, hogy milyen kihívásokkal és kockázatokkal szembesülhet még az EU a britek kilépésével, ugyanakkor a világgazdaság és annak az Unióra való visszahatásának szempontjából az Egyesült Királyság által elszendhető veszteségek sem hagyhatók figyelmen kívül. Elemzésem során tehát kitérek a brit kilépés Egyesült Királyságra és Európai Unióra való hatásaira is. Emellett fontosnak érzem annak bemutatását is, hogy hogyan befolyásolhatja a brit kiválás a közép-kelet-európai régió, azon belül pedig Magyarország helyzetét.

2. AZ EGYESÜLT KIRÁLYSÁG CSATLAKOZÁSÁNAK ELŐZMÉNYEI¹

Az Európai Gazdasági Közösség létrejöttének már az első pillanatától adott a lehetőség a bővülésre, ugyanis a Római Szerződés 237. cikke² értelmében annak jogi akadálya nem is volt. Tehát az EGK-hoz, illetve az Európai Unióhoz minden állam csatlakozhat, amelynek politikai és gazdasági felépítése megfelel az uniós elvárásoknak, illetve elfogadja a szervezet alapszerződésekbe foglalt értékrendjét és céljait.

Az első bővítés, az ún. északi bővítés volt, amelynek során Nagy-Britannia, Írország, Dánia és Norvégia csatlakozása került napirendre, azonban a montánuniós tárgyalásokon az Egyesült Királyság az utolsó pillanatban visszalépett. A brit történészek szerint Nagy-Britannia ekkor veszítette el esélyét, hogy az Európai Unió meghatározó tagja legyen.

A csatlakozástól való visszalépés az angol tradícióknak tulajdonítható, amelyek egy „különállást”, Európától való elszigetelődést jelentettek. Bár az Egyesült Királyság része Európának, de eközben mégsem Európában él.

Fontos tényező volt, hogy Nagy-Britanniának saját hitvilága van. Az anglikán egyház, amelyet VIII. Henrik alapított, eltér más európai országokétól, így a vallás szempontjából Nagy-Britannia elkülönült Európától.³ Emellett a brit állam a Tudorok idején saját védelme érdekében hatalmas hajóhadat alakított ki, és mivel mindez egybeesett a világkereskedelem átalakulásával, amely Dél-Európából Nyugat-Európába helyeződött át, Nagy-Britannia lett a tengerek ura. A 19. századra létrejött az angol világbirodalom, amelynek lakossága csupán 2 százaléka volt a világnak, mégis a világ GDP-jének 20 százalékát adta, az acéltermelésnek pedig csaknem 40 százalékát. Mindez az első ipari forradalom idején volt, amelynek haszna így mind a britké lett. Nagy-Britannia tehát hatalmas erővel rendelkezett. De akkor miért lépett fel a britek igénye, hogy mégis csatlakozzanak az Európai Gazdasági Közösséghez?

A 19. század második felét – Pax-Britannia – a béke Angliájaként emlegetik. A hatalma csúcsán lévő gazdaságban látszólag minden tökéletes volt. Brook Adams Anglia rothadása című könyvében négy tényezőt ismertetett, amelyek azt jelezték, hogy Anglia hanyatlani kezdett, túljutott a csúcson, és az Egyesült Államok egyedül marad majd a világ vezetésében (1860-1870-es évek). A szerző úgy vélte, hogy a brit hadsereg elvesztette régi, meghatározó erejét. Másrészt Anglia akkoriban olyan ország volt, amely minden élelmiszerből importra szorult, hanyatlott a mezőgazdasága is, ugyanis az iparosodás korszakát élte, a gépek és a kapitalizmus volt a domináns az országban.

¹ Egyetemi hallgatói jegyzet, Pannon Egyetem, Veszprém, 2008 (Gergó Zsuzsanna – Az európai integráció története c. tárgy keretében tartott előadások alapján)

² Ma az Európai Unióról szóló szerződés (EUSZ) 49. cikke

³ A hatok időszaka (1958-72) és az északi bővítés (1973), *G-Portál*, 2006
<http://egtano4vp.gportal.hu/gindex.php?pg=5259509&nid=2731211>

Harmadrészt Brook Adams cilinderes, esernyős, társalgós emberekként írta le a briteket, akikből kihalt vagy már velük sem született a vállalkozó szellem, így az amerikai mentalitással összehasonlítva nem vehette fel a versenyt. Az író úgy látta, hogy eltunyult a brit nemzet, miközben a világ fejlődése akkoriban egyre gyorsabbá vált.⁴

A XX. század pontról pontra igazolta, hogy Nagy-Britannia jelentősen veszített erejéből. Nagy-Britannia óvta Európa egyensúlyát évszázadokon át, ugyanakkor a XX. században az Európához való tartozás érzése kevésbé élt a britekben, mint akár a németekben, akár a franciákban. Mindössze akkor vetődött fel az igény az EGK-hoz való csatlakozásra, amikor gyengült a britek Egyesült Államokhoz fűződő kapcsolata a hidegháború okozta világpolitikai megosztottság következtében. Mindemellett gazdasági érdek vezérelte Nagy-Britanniát, hogy nyisson az Európai Közösség felé, ugyanis a két világháború alatt megroppant és adósságot halmozott fel, és mindeközben még gyarmatbirodalmától is meg kellett válnia. A második világháborút követően Nagy-Britannia jelentős kölcsönre szorult, hogy megakadályozza gazdaságának összeomlását, így az Egyesült Államokhoz fordult, aki hajlandó volt segítséget nyújtani a korábbi preferenciális vámövezetekbe tartozó nemzetközönségi területek amerikai áruk előtti megnyitására cserébe. 1947-ben súlyos csapás érte a briteket azzal, hogy India kimondta függetlenségét, illetve az 1950-es és az 1960-as években Nagy-Britannia ázsiai és afrikai gyarmatai sorra függetlenné váltak. Ez volt a „nagy visszavonulás időszaka”, amikor gazdasági és politikai térszűkítést szenvedett Nagy-Britannia. Elvesztette a gyarmatait, ezzel párhuzamosan pedig elvesztette a karakterét, az identitását is, illetve a mintát, amely mentén a társadalom szerveződött.⁵

Ezt követően eljött a „lebegő hatvanas évek” időszaka, amely egy olyan értékválságos időszak volt, amikor újradefiniálták a világot, illetve ezzel egyidejűleg Nagy-Britannia szerepét is a világban. A britek szembesültek azzal, hogy amit évszázadokig stabilnak hittek, az törékennyé vált. Az arisztokrácia esetében egzisztenciális gondok jelentkeztek, a bevételeik csökkentek, az egyetlen kiút tehát az volt, hogy kiárusítsák múltjukat (kastélyok eladása, illetve turisztikai célra való felhasználás). Mivel korábban ezt soha nem tudták volna elképzelni, így számukra az előállt új helyzet lelki válságot okozott. A középosztály is jelentős veszteséget szenvedett el, ugyanis ennek a nagy létszámú társadalmi csoportnak nem a szaktudása jelentette a megélhetést, hanem az, hogy ennek a rétegnek voltak fenntartva a különböző hivatalnoki állások, amelyek a gyarmatok (elsősorban India) elvesztésével megszűntek.

⁴ A hatok időszaka (1958-72) és az északi bővítés (1973), *G-Portál*, 2006 <http://egtano4vp.gportal.hu/gindex.php?pg=5259509&nid=2731211>

⁵ LOJKÓ Miklós: Nagy-Britannia, a vonakodó európai. A múlt vonzásában, *Rubicon*, 1997, 5-6. szám http://www.rubicon.hu/magyar/oldalak/nagy_britannia_a_vonakodo_europai_a_mult_vonzasaban

A zárt, elit oktatási intézmények mellett megjelent a népoktatás, amellyel csökkent az oktatás színvonala, a kibocsátott diplomások színvonala „európai szintre” süllyedt. Az egyház is válságba került, mivel csökkentek a bevételek, így a hitközösség tagjainak kellett pénzt gyűjteniük. Ebben az időszakban hatalmasodott el a média is, ami onnantól minden olyan területen jelent volt, amit korábban tiszteletben tartott (például az uralkodócsalád élete).⁶

Nagy-Britannia gazdasági helyzete is egyre rosszabbá vált. Az 1950-es évek elején Nagy-Britannia gazdasága olyan erős volt, mint Németországé és Franciaországé együtt. A brit külpolitikában három fontos irányultság jelent meg mindig, és a lebegő 60-as évek ezt a fontossági sorrendet írta át. Míg korábban az első helyen a gyarmatbirodalom, majd rendre az Amerikához és az Európához fűződő viszony volt meghatározó, addig a későbbiekben első-sorban az Amerikához fűződő viszony került előtérbe, míg a gyarmatbirodalom jelentősége háttérbe szorult.

3. AZ ÉSZAKI BŐVÍTÉS CSATLAKOZÁSI TÁRGYALÁSAI⁷

1961. július 31-én az akkori miniszterelnök, Harold MacMillan bejelentette, hogy Nagy-Britannia csatlakozni kíván a Közös Piachoz. Ekkor „ért földet” Anglia a lebegésből, de hosszú út vezetett még a csatlakozásig. Ugyanezen a napon jelentette be Írország is csatlakozási szándékát, pár hónappal később Dánia, majd 1962 tavaszán Norvégia. A tárgyalásokat összevontan folytatták a jelöltekkel, így amikor Nagy-Britanniával megállt a tárgyalás, a többiekkel is szünetelt.

A tárgyalások nehézkesen zajlottak az északi bővítés során, ugyanis ekkor még a Közösség sem tudta, hogy milyen feltételeket támasszon az újonnan belépőkkel szemben. Azonban a Római Szerződés alapján tag csak olyan európai állam lehet, amelynek politikai berendezkedése demokratikus és elfogadja az EGK addig megalkotott joganyagát. Tovább nehezítette a tárgyalásokat, hogy a franciák nem látták szívesen Nagy-Britanniát, mert az USA-t vélték felfedezni mögötte. Míg Nagy-Britannia úgy ült a tárgyalóasztalhoz, mintha ők akarnák befogadni az Európai Közösséget. A britek olyan feltételeket támasztottak, amelyeket a Közösség tagjai nem fogadtak el.

A fentiek okán 1963 januárjában Charles de Gaulle francia elnök megvétózta a brit tagfelvételt arra hivatkozva, hogy a brit gazdaság még nem tudta felvenni a Közös Piac ritmusát, vagyis ne a britek akarják megmondani, hogyan működjön a Közös Piac.⁸ A társult tagság kérdését ugyanakkor nyitva

⁶ A hatok időszaka (1958-72) és az északi bővítés (1973), *G-Portál*, 2006 <http://egtano4vp.gportal.hu/gindex.php?pg=5259509&nid=2731211>

⁷ Egyetemi hallgatói jegyzet, Pannon Egyetem, Veszprém, 2008 (Gergó Zsuzsanna – Az európai integráció története c. tárgy keretében tartott előadások alapján)

⁸ A hatok időszaka (1958-72) és az északi bővítés (1973), *G-Portál*, 2006 <http://egtano4vp.gportal.hu/gindex.php?pg=5259509&nid=2731211>

hagyták a britek előtt, de számukra ez a státusz megalázó volt, ugyanis ilyet akkoriban volt francia gearmatokkal, afrikai országokkal kötött az Európai Gazdasági Közösség.

Ezt követően Nagy-Britanniában időközben kormányváltás történt, és a munkáspárt került hatalomra, a tárgyalások 2,5 évre leálltak. A gazdasági kényszer azonban újra a csatlakozás felé hajtotta a briteket, amelyben a legfőbb hajtóerőnek a haszon bizonyult, így 1966-ban újra bejelentették a csatlakozási szándékot. 1967 tavaszán De Gaulle szerint még mindig korai lett volna a britek felvétele (bársonyos vétó), mivel azonban a britek nem tágitottak, a franciák decemberben ismét megvétózták az EGK-hoz való csatlakozásukat.⁹

3.1. Csatlakozás az Európai Gazdasági Közösséghez 1973-ban¹⁰

1969-ben, de Gaulle lemondott, és a helyébe lépő elnök, Pompidou le akarta zárni az északi bővítés során megkezdett tárgyalásokat, és az EGK elfogadta Nagy-Britannia csatlakozási kérelmét, csak ratifikálni kellett. Végül a britek, az írek és a dánok elfogadták a csatlakozást, a norvégok 54 százalékkal leszavazták, ezzel 1973. január 1-jén három új országgal bővült a Közösség.

A csatlakozási jegyzőkönyv tartalmazta az egyes országok teendőit, amely Nagy-Britannia esetében a következőket jelentette: a szigetországnak 4,5 év alatt le kellett bontania az ipari vámokat, illetve 5 év alatt a mezőgazdasági vámokat. Voltak olyan területek, ahol halasztást kaptak, mint például 10 évig a partvontaltól 12 tengeri mérföldön belül kizárólagos joguk volt halászni.

1975-ben a britek mégis úgy döntöttek, népszavazást írnak ki arról, hogy Nagy-Britannia tagja maradjon-e a Közösségnek vagy sem, de végül kétharmados többséggel a bent maradás mellett voksoltak.¹¹ A referendumot politikai viszály okozta, ugyanis a britek állták a közös költségvetés 20 százalékát, míg befizetések mindössze 8 százalékát kapták vissza. Végül elérték, hogy a befizetett összeg 66 százalékát visszakapják ipari és mezőgazdasági támogatás címén. Azonban az Egyesült Királyság ezt követően sem vált az integráció élharcosává, csupán gazdasági érdek vezérelte.

⁹ KUGYELA Tamás: De mi ez az egész Brexit-balhé?, *index*, 2016 https://index.hu/kulfold/2016/06/21/eu_brexit_egyesult_kiralysag/

¹⁰ Egyetemi hallgatói jegyzet, Pannon Egyetem, Veszprém, 2008 (Gergő Zsuzsanna – Az európai integráció története c. tárgy keretében tartott előadások alapján)

¹¹ Ld. 9. ljt.

4. A BREXIT SZAVAZÁS ÉS AZ AZT MEGELŐZŐ ESEMÉNYEK

A britek a belépésük óta eltelt idő alatt nem tudták magukévá tenni az Európai Unió intézményrendszerének alapjait, így több mint 40 év után ismét népszavazást kezdeményeztek a kilépésről.¹² A britek legfőbb problémái az európai uniós tagsággal a következő voltak:

- a munkaerő szabad mozgása, a többi országból történő korlátlan munkaerő-beáramlás,
- a piacot korlátozó, túl sok szabályozás,
- a közös költségvetésbe való egyik legjelentősebb nettó befizetés,
- a szuverén állam státusz elvesztése, az önálló döntések akadályozása.¹³

A brexit referendum közeledtével David Cameron, brit miniszterelnök az EU-ból való kilépés kockázatainak mérlegelésére kérte a brit parlamentet. A brit jegybank elnöke, Mark Carney kijelentette, hogy a jegybank nem foglal állást a referendum kérdésében¹⁴, ugyanakkor felhívta a figyelmet a kilépés pénzügyi stabilitási és kamatpolitikára gyakorolt lehetséges hatásaira.¹⁵

Május közepén két közvélemény-kutató intézet is publikálta eredményeit, amelyek a maradásra szavazók arányának többségét mutatták, azonban a maradást és a kilépést ellenzők aránya nem tért el érdemben a közvélemény-kutatások alapján, így a szavazás végkimenetele korántsem volt egyértelmű. A szavazás közeledtével pedig egyre kevesebben voltak, akik bizonytalanok voltak szavazásukat illetően, így mindkét tábor fokozatosan növekedett.¹⁶

A felmérések alapján tehát a maradók és kilépők szoros versenyben voltak. A legutolsó közvélemény-kutatások ugyanakkor azt mutatták, hogy a kilépést támogatók aránya egyértelműen megnőtt és meghaladta az EU-ban maradást támogatók arányát. Egyes elemzések szerint a kilépést támogatók

¹² Ld. uo.

¹³ Eight reasons Leave won the UK's referendum on the EU, *BBC News*, 2016 <http://www.bbc.com/news/uk-politics-eu-referendum-36574526>

KUTASI GÁBOR – KISS ISTVÁN: Brexit – Politikai lehetőségek és gazdasági következmények, *Századvég*, 2017 <https://szadveg.hu/hu/kutatasok/a-gazdasagkutato-kutatasai/elorejelzesek-kozlemenyek/brexit-politikai-lehetosegek-es-gazdasagi-kovetkezmenyek>

¹⁴ Britain's Brexit Referendum: Key Players, *Bloomberg*, 2016 <https://www.bloomberg.com/news/articles/2016-06-23/eu-referendum-the-key-brexit-players-from-cameron-to-carney>

¹⁵ Larry ELLIOT: Mark Carney says Brexit contingency plans under way, *The Guardian*, 2016 <https://www.theguardian.com/business/2016/jun/24/bank-of-england-mark-carney-says-brexit-contingency-plans-under-way>

¹⁶ Ekkora döntetlen a világon nincs: így áll a Brexit-népszavazás, *Portfolio*, 2016 <https://www.portfolio.hu/gazdasag/ekkoradontetlenavilagonnincsigyallabrexitnepszavazas.233676.html>

számában jelentős szerepet töltött be, hogy az idősebb generáció magasabb szavazási hajlandósággal bír, és körükben lényegesen nagyobb volt a brexit támogatottsága.¹⁷ Bár a brexit valószínűségét jelző mutatók mindegyike nagyobb valószínűséggel számolt a brit maradással, azonban egyre szűkebbé vált a két válasz esélye közötti eltérés.

Az Egyesült Királyság a 2016. június 23-i népszavazáson az Európai Unióból való kilépés mellett döntött, ugyanis a szavazókörzetek eredményeinek összesítésével a résztvevők 51,9 százaléka a kilépés mellett tette le voksát.¹⁸

4.1. A brit referendumot követő események

David Cameron a várakozásoknak megfelelően a népszavazás eredményére válaszul bejelentette lemondását. A brit miniszterelnök a népszavazás sajtótájékoztatóját követően arról beszélt, hogy az EU-ban maradáshoz pártolóknak tudomásul kell venniük a többség döntését és abból az Egyesült Királyság számára a lehető legjobbat kell kihozni.¹⁹ Mivel David Cameron brit miniszterelnök nem kezdeményezte az EUSZ 50. cikkének alkalmazását, ami a kilépést hivatalosan is elindította volna, így egyelőre nem volt tárgyalási alap.²⁰

A brit népszavazás másnapján lemondott miniszterelnök helyére július 13-án Theresa May került kinevezésre, miután a többi pályázó visszalépett a jelöltségtől. A piaci hangulatot kedvezően befolyásolta Theresa May piacbárát szemlélete, ugyanis a kampány során a maradás mellett foglalt állást.²¹ Ugyanakkor az új brit miniszterelnök kinevezése érdemben nem enyhítette a bizonytalanságot az EU és az Egyesült Királyság közti tárgyalások várható kimenetelét illetően. Theresa May stratégiáját illetően annyit lehetett tudni, hogy az áruk és szolgáltatások szabad áramlásával ellentétben a személyek

¹⁷ Megjött a magyarázat: ezért léptek ki a britek, *Napi.hu*, 2016
https://www.napi.hu/nemzetkozi_gazdasag/megjott_a_magyarakat_azert_leptek_ki_a_britek.616776.html

¹⁸ Brexitdráma: a britek kilépnek, *Origo*, 2016
<http://www.origo.hu/gazdasag/20160623-brexit-indul-a-szavazatszamlalas.html>

¹⁹ KERNER Zsolt: David Cameron lemondott, *24.hu*, 2016
<https://24.hu/kulfold/2016/06/24/david-cameron-lemondott/>

²⁰ Cameron lemond, októberben távozik, *Portfolio*, 2016
<https://www.portfolio.hu/gazdasag/cameron-lemond-oktoberben-tavozik.233837.html>

²¹ Lemondott Cameron, Theresa May az új brit miniszterelnök, *Napi.hu*, 2016
https://www.napi.hu/nemzetkozi_gazdasag/lemondott_cameron_theresa_may_az_uj_brit_miniszterelnok.617723.html

szabad mozgását nem támogatta²², míg az EU-s vezetők részéről elképzelhetetlen volt egy ilyen kombináció.²³

Theresa May kijelentette, hogy Nagy-Britannia a népszavazás eredményét, ezzel a brit szavazópolgárok véleményét tiszteletben tartva biztosan elhagyja az Európai Uniót. Az újonnan megválasztott miniszterelnök véleménye szerint sem a referendum megisméltése, sem előrehozott általános választások kiírása nem volt szükséges. May 2016. év vége előtt nem kívánta aktiválni az lisszaboni szerződés 50. cikkelyét, amellyel hivatalosan is elindította volna a kilépési procedúrát, ugyanis fontosnak tartotta, hogy ezt megelőzően kialakuljon egy a tárgyalásokkal kapcsolatos brit álláspont. Ezzel szemben az Európai Unió el akart indulni a kilépési tárgyalások megkezdésének útján, tekintettel arra, hogy a brit miniszterelnöki poszt betöltése a vártnál korábban megoldódott.

A brit miniszterelnök a konzervatív párt október eleji éves konferenciáján jelentette be, hogy legkésőbb 2017. március végéig kormánya aktiválja az EUSZ 50. cikkét, azaz hivatalosan megkezd az Unióból való kilépést. Azonban a brit jogi szakértők több alkalommal felhívták a figyelmet arra, hogy az 50. cikk aktiválásához parlamenti felhatalmazás szükséges, jogértelmezésük szerint a népszavazás nem kötelező érvényű a törvényhozásra nézve.²⁴

Mind az EU vezetőinek, mind a brit politikusoknak a nyilatkozatai kemény tárgyalásokat vetítettek előre. A brit kormány nyilatkozataiban elsősorban a migránspolitikára összpontosított a gazdasági érdekekkel szemben, míg az Unió vezetői egyértelműen jelezték, hogy nem hajlandók feladni az európai integráció alappilléreit, így a munkaerő szabad mozgásának elvetése a másik három szabadságjog elvesztését is magával vonja.

Időközben a brit legfelsőbb bíróság meghozta a döntést, amely szerint a brit kormány nem kezdeményezheti az EUSZ 50. cikkének aktiválását a parlament jóváhagyása nélkül. Ehhez viszont csak a brit parlament hozzájárulása kellett, a kisebbségi parlamenteké nem.²⁵

Január végén a kormány bemutatta kilépési javaslatát a parlamentnek. Ezt követően február elején David Davis a brit kormány nevében benyújtotta a parlamentnek a brexit-törvényt az EU-ból történő kilépés érdekében, ame-

²² Két szék közül a pad alá eshet az Egyesült Királyság, *Danube Institute*, 2017 http://danubeinstitute.blog.hu/2017/02/27/ket_szek_kozul_a_pad_ala_eshet_az_egyesult_kiralysag

²³ Theresa May nem kapott vacsorát Brüsszelben, *index*, 2016 https://index.hu/kulfold/eurologus/2016/12/15/megsem_veszunk_ossze_torokorszaggal/

²⁴ Brexit: még egy pofont kapott a brit kormány, *Portfolio*, 2017 <https://www.portfolio.hu/gazdasag/brexit-meg-egy-pofont-kapott-a-brit-kormany.245172.html>

²⁵ Lásd *uo.*

lyet a brit parlament alsóháza 498 támogató szavazattal 114 elutasító szavazat ellenében elfogadott.²⁶ A szavazás másnapján a brit kormány közzétette a Fehér Könyv néven elhíresült brexit-tárgyalások stratégiáját bemutató dokumentumot, amely alapján az Egyesült Királyság nem kíván az EU belső piacán részt venni, de más kapcsolatrendszer kiépítésében érdekelt, és új szabadkereskedelmi megállapodást kíván létrehozni.²⁷

A brexit felhatalmazással kapcsolatban módosító javaslatok születtek. A módosító javaslatok között szerepelt a kormány arra való kötelezése, hogy a már az országban élő külföldi EU-munkavállalók megszerzett jogait feltétel nélkül garantálja az ország EU-s tagságának megszűnése után. Egy másik lényeges javaslatként merült fel, hogy a kormány folyamatosan tájékoztassa a parlamentet az Unióval való tárgyalások állapotáról. A módosítási javaslatok ellenére az alsóház módosítások nélkül véglegesítette a kormány brexit felhatalmazását. A brit kormány azonban vállalta, hogy a végső EU-s előterjesztést parlamenti szavazásra bocsátja, amely elvetése esetén az alap WTO kereskedelmi megállapodás lép érvénybe. A brit parlament tehát úgy döntött, hogy leszavazza az ellenzék azon két brexit-törvény módosítását, hogy a kormány folyamatosan beszámoljon a parlamentnek a kilépési folyamat legfrissebb fejleményeiről, illetve Skóciát, Walest és Észak-Írországot is bevonják az előkészítési folyamatba. A brexit felhatalmazás elfogadása újabb akadályokat bontott le a kilépési folyamat március végi elkezdése előtt.²⁸

Február végén a Lordok Háza is megkezdte a kilépési javaslat tárgyalását. Bár a Lordok Házában nincs többsége a kormánynak, de nem ment szembe a népszavazással, az alsóházzal és a kormánnyal, így végül márciusban elfogadásra került a javaslat. A felsőház a Nagy-Britanniában élő EU-s állampolgárokat próbálta megvédeni, de végül az alsóház leszavazta a módosító javaslatot, amelyet II. Erzsébet március 16-án ki is hirdetett. Tehát egy többkörös parlamenti vitát követően végül zöld utat kapott az EU-szerződés 50. cikkének brit részről való aktiválása.²⁹

4.2. Az Egyesült Királyság kilépését előkészítő tárgyalások

Theresa May március végén hivatalosan is kezdeményezte a brit kilépési folyamatot, megküldte a Nagy-Britannia kilépéséről szóló levelet az Európai

²⁶ A brit alsóház megszavazta a Brexit-törvényt, *Portfolio*, 2017 <https://www.portfolio.hu/gazdasag/a-brit-alsohaz-megszavazta-a-brexit-torvenyt.243428.html>

²⁷ Felfedte a Brexit-stratégiát a brit kormány, *Portfolio*, 2017 <https://www.portfolio.hu/gazdasag/felfedte-a-brexit-strategiat-a-brit-kormany.243482.html>

²⁸ Brexit: hamarosan indul a kilépési folyamat, *Magyar Nemzet*, 2017 <https://mno.hu/kulfold/brexit-hamarosan-indul-a-kilepesi-folyamat-2390903>

²⁹ Lásd *uo.*

Unió részére.³⁰ A tárgyalások lefolytatására megközelítőleg 18 hónap áll rendelkezésre, majd ezt követően az Európai Parlament elé kerül a törvénytervezet. A tárgyalási folyamat alatt Nagy-Britannia továbbra is az EU-s törvények hatálya alatt áll.³¹

A brit kormány tervezete a kereskedelmi kapcsolatok fenntartásáért cserébe mindössze a védelmi politikában való együttműködést vetette fel, míg az EU a kieső költségvetési befizetések okán első ízben 50 milliárd fontot kívánt beszedni Nagy-Britanniától.³² Később újabb hírek röppentek fel a brexittel kapcsolatban, miszerint a britek elfogadnák az EU 2020-ig tartó költségvetési ciklusába való befizetési kötelezettségeiket, sőt a kilépést követően is hajlandók lennének hozzájárulni a költségvetéshez a közös piachoz való hozzáférés biztosításáért cserébe.³³ Angela Merkel ezzel szemben úgy nyilatkozott, hogy a kereskedelmi szerződésekről szóló tárgyalások megkezdése érdekében minél előbb végre kell hajtani az EU-ból való brit kilépést.³⁴

Áprilisban Theresa May előrehozott alsóházi parlamenti választásokat kezdeményezett Nagy-Britanniában abból a célból, hogy egységes parlamenttel vegyék kezdetüket a brexit-tárgyalások.³⁵ May törekvésével szemben a közvélemény-kutatások már kezdetben is azt mutatták, hogy a konzervatív párt veszített népszerűségéből és mindössze 3 százalékponttal előzte meg a Jeremy Corbyn vezette munkáspártot. Az előrehozott választások során a brit miniszterelnök pártja 12 képviselői helyet veszített³⁶, amellyel a konzervatív párt elbukta az abszolút parlamenti többséget.³⁷

³⁰ Az Egyesült Királyság aktiválta az 50. cikket: hivatalosan is bejelentette, hogy kilép az EU-ból, *European Commission*, 2017

<http://www.consilium.europa.eu/hu/policies/eu-uk-after-referendum/>

³¹ Brexit: hamarosan indul a kilépési folyamat, *Magyar Nemzet*, 2017

<https://mno.hu/kulfold/brexit-hamarosan-indul-a-kilepesi-folyamat-2390903>

³² Lianna BRINDED: Britain will automatically be charged a £50 billion Brexit bill when Article 50 is triggered, *Business Insider*, 2016

<http://uk.businessinsider.com/brexit-eu-to-charge-britain-50-billion-when-article-50-is-triggered-2016-12>

³³ WEINHARDT ATTILA: Kiszivárgott a brit kormány terve, ami REMEK hír Magyarországnak, *Portfolio*, 2017 <https://www.portfolio.hu/unios-forrasok/uzletfejlesztes/kiszivargott-a-brit-kormany-terve-ami-remek-hir-magyarorszag-nak.248773.html>

³⁴ Merkel says EU is 'ready to start Brexit negotiations', *BBC News*, 2017

<http://www.bbc.com/news/world-europe-40231314>

³⁵ Bréking: előrehozott választás jöhet az Egyesült Királyságban, *Portfolio*, 2017 <https://www.portfolio.hu/gazdasag/breking-elorehozott-valasztas-johet-az-egyesult-kiralysagban.247925.html>

³⁶ Drámai címlapsztori lett a világsajtóban a brit patthelyzetből, *Portfolio*, 2017 <https://www.portfolio.hu/gazdasag/dramai-cimlapsztori-lett-a-vilagsajtoban-a-brit-patthelyzetbol.253075.html>

³⁷ Megvan az új brit kormány, *Portfolio*, 2017

<https://www.portfolio.hu/gazdasag/megvan-az-uj-brit-kormany.253033.html>

A brit kormány az előrehozott választások után több nyilatkozatban is próbálta tisztázni Nagy-Britannia jogi és gazdasági kérdésekkel kapcsolatos álláspontját. Míg a britek arra törekedtek, hogy a kilépési tárgyalásokkal párhuzamosan a jövőbeli kereskedelmi kapcsolatokról szóló egyeztetés is kezdetét vegye, addig az EU továbbra sem engedett a kereskedelmi kapcsolatok megvitatásával kapcsolatos álláspontjából. Számos olyan vitás kérdés vetődött fel az Egyesült Királyság és az európai vezetők között, mint például a Nagy-Britanniában élő EU-s állampolgárok státusza, a brit költségvetési kötelezettségek és az ír határ kérdése, amelyek akadályozták a kilépési tárgyalások továbbvitelét.³⁸

A brexit tárgyalások harmadik fordulóján Brüsszelben ismét a fennmaradó brit pénzügyi kötelezettségek, illetve az állampolgári jogok kerültek előtérbe. Az Európai Bizottság elnöke, Jean-Claude Juncker és a brexit uniós főtárgyalója, Michel Barnier is úgy vélekedett, hogy először a költségvetésbe való brit kötelezettségek tisztázása szükséges, majd csak ezt követően kerülhet sor a kereskedelmi egyezményekről szóló tárgyalásokra. Az Európai Bizottság elnöke pedig úgy ítélte, hogy a londoni kabinet álláspontja továbbra sem kielégítő.³⁹ David Davis, angol brexit-miniszter felhívta a figyelmet, hogy az EU-val történő elszámolás kérdése akár a kilépési tárgyalások végéig is húzódnak. 2017. november végén azonban megállapodás született a brexit-számláról, amely a kezdeti jelek szerint utat engedhet az érdemi kilépési tárgyalások megkezdésének.⁴⁰

5. A BRIT KILÉPÉST KÖVETŐ KIHÍVÁSOK

Az elemzők és befektetők többsége (55 százalék) azzal számol, hogy főként Nagy-Britannia gazdasági növekedését érintheti a brexit⁴¹, mivel a kereskedelmi veszteségek mellett a tőke és a képzett munkaerő-beáramlás csökkenése is rányomhatja bélyegét a brit gazdaság teljesítményére.⁴² Számos elem-

³⁸ Brexit-tárgyalások: mintha két teljesen másik filmet néznének a felek, *Portfolio*, 2017 <https://www.portfolio.hu/gazdasag/brexit-targyalasok-mintha-ket-teljesen-masik-filmet-neznenek-a-felek.260979.html>

³⁹ Juncker megint szöjt, hogy a britek nem értik a Brexitet, *Portfolio*, 2017 <https://www.portfolio.hu/gazdasag/juncker-megint-szolt-hogy-a-britek-nem-ertik-a-brexitet.260693.html>

⁴⁰ Bréking: megszületett az első fontos Brexit-megállapodás, *Portfolio*, 2017 <https://www.portfolio.hu/gazdasag/breking-megszuletett-az-első-fontos-brexit-megállapodas.269417.html>

⁴¹ Gazdasági jóslatok, avagy mivel járna a Brexit a brit gazdaságban, *Aberdeeni Magyarok*, 2016 <http://aberdeenimagyarok.co.uk/gazdasag/gazdasagi-joslatok-avagy-mivel-jarna-a-brexit-a-brit-gazdasagban/>

⁴² The potential economic impact of Brexit for London, the UK and Europe, *pwc*, 2016

zés kiemeli, hogy Nagy-Britannia EU-ból való kilépése hosszú távon érdemben ronthatja a brit gazdaság növekedési ütemét, a kiválással pedig akár 1–2 százalékponttal is emelkedhet a munkanélküliségi ráta.⁴³ A makrogazdasági hatások alapján három kategória különböztethető meg attól függően, hogy melyik fél számára járhat negatív hatással:

- az EU-ra és az Egyesült Királyságra nézve a kereskedelmi kapcsolatok gyengülése, illetve a közvetlentőke-befektetések áramlása,
- az EU esetében az egyik legnagyobb nettó befizető kiesése, a költségvetési keret szűkülése,
- az Egyesült Királyság esetében a pénzügyi szektorban betöltött munkahelyek más EU-s tagországokba való átszervezése.

A brit kilépés hatásának erőssége viszont attól is függ, hogy az EU-ból való kilépést követően milyen kapcsolatot kíván fenntartani egymással a két fél. A norvég és svájci minta alapján például hozzájárulást fizetne az EU költségvetésébe és elfogadná a szabad áramlást. Így a norvég minta szerint megtarthatná például agrárpolitikai önállóságát, míg a svájci modell alapján bírósági működése nem esne európai jog alá. Török mintára építve bizonyos szektorok kivételével fennmaradna a vámunió a felek között, míg a Kanada és az EU között kialakított kapcsolatokat alapul véve a pénzügyi szolgáltatások terhein kívül alacsonyabb szabályozói terhekkel számolhatna az Egyesült Királyság, illetve WTO-tagként is kereskedhetne a továbbiakban az EU-val. Ugyanakkor a WTO-tagként való kereskedés gyakorlatilag teljes gazdasági eltávolodást jelentene, mivel a kétoldalú egyezményekkel minden más partnerország kedvezőbb feltételekkel kereskedne az Egyesült Királysággal és az Európai Unióval is.⁴⁴

5.1. A brexit hatásai az Egyesült Királyságra nézve

A brit kilépéssel kapcsolatban nemcsak érveknek, de ellenérveknek is hangot adtak a brit gazdasági szereplők. Sokan úgy vélik, hogy a brexit gazdasági sokkot okozhat az EU-val való kereskedelmi kapcsolatok megszűnésének következtében, illetve az Egyesült Királyság a kereskedelmi kapcsolatok átrendeződését követően sokkal inkább az orosz energiától függene. Amellett, hogy az Egyesült Királyság elveszítené pénzügyi központ szerepét,

https://www.pwc.com/hu/en/pressroom/global_ecowatch/2016/brexit_hatasai.html

⁴³ Will MARTIN: Credit Suisse: 'Mayday! Mayday!' – Britain's impending recession will kill nearly 500,000 jobs, *Business Insider*, 2016
<http://uk.businessinsider.com/credit-suisse-impact-of-brexit-on-uk-unemployment-2016-7>

⁴⁴ Négy út áll a britek előtt a kilépéssel, *Portfolio*, 2016
<https://www.portfolio.hu/gazdasag/negy-ut-all-a-britek-elott-a-kilepessel.233882.html>

egyéb bankszektoron kívüli nagyvállalatok is áthelyezhetik más uniós tagállamokba működésüket vagy annak egy részét, amely az adóbefizetések csökkenésével jelentős kiesést okozna a brit költségvetésből.⁴⁵

Az OECD előrejelzése alapján a brit kilépés Nagy-Britannia bruttó hazai termékének növekedésében (GDP) 3,3 százalékos csökkenést okozhat 2020-ig, illetve hatására az azt követő 10 évben további 3-8 százalékos veszteséget is elszenvedhet a brit gazdaság teljesítménye.⁴⁶

A Standard & Poor's előrejelzése valószínűsíti, hogy 2017-ben és 2018-ban is lassul a brit gazdaság növekedési üteme, ezért 2017-re 1,5 százalékos, majd 2018-ra mindössze 0,9 százalékos növekedést várnak.⁴⁷

A külföldi közvetlentőke-befektetések (foreign direct investment – FDI) tekintetében az EU-tagok közül az Egyesült Királyságba irányult a legnagyobb arányú működő tőke, így jelentős veszteséggel járhat a britek számára.⁴⁸ A Financial Times számításai alapján a brit kilépés hatására Londonból elköltöző bankok érdemi adóbevétel-kieséssel járhatnak, ugyanis a brit költségvetés 17 milliárd fonthoz jutott a külföldi bankok által az előző üzleti évben befizetett adóbevételeknek köszönhetően.⁴⁹

A brexit referendum óta az európai bankok 350 milliárd euróval csökkentették nagy-britanniai kitettségeiket.⁵⁰

A Bank of England negyedik alkalommal végzett stressztesztet a nagyobb bankoknál, ahol a jegybank 4 százalékos GDP-visszaesés és 30 százalékos font-árfolyamesés mellett arra következtetésre jutott, hogy a brit bankrendszer egy rendezetlen EU-ból történő kilépés is túlélne.⁵¹

A brexitet követően London elveszítheti pénzügyi központ szerepét, amellyel érdemben csökkenhet a pénzügyi szektor munkahelyeinek száma.

⁴⁵ Napokon belül készenléti tervekbe kezdhetnek a vállalatok a Brexit miatt, *Portfolio*, 2017 <https://www.portfolio.hu/vallalatok/napokon-belul-keszenleti-tervekbe-kezdhetnek-a-vallalatok-a-brexit-miatt.270379.html>

⁴⁶ The Economic Consequences of Brexit: A Taxing Decision, *OECD*, 2016 <http://www.oecd.org/eco/the-economic-consequences-of-brexit-a-taxing-decision.htm>

⁴⁷ S&P: nehezen úszhatják meg a britek a teljes recessziót, *Portfolio*, 2016 <https://www.portfolio.hu/gazdasag/sp-nehezen-uszhatjak-meg-a-britek-a-teljes-recessziot.234277.html>

⁴⁸ Eurostat <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>

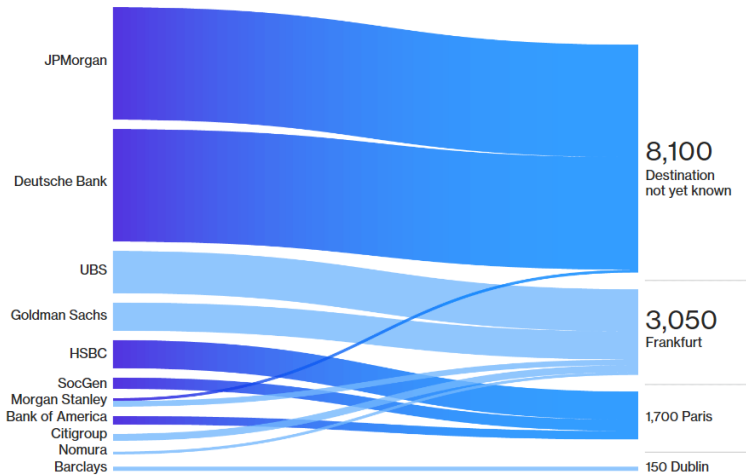
⁴⁹ Vakarják a fejüket a britek - Hatalmas adóbevételektől eshetnek el, *Portfolio*, 2017 <https://www.portfolio.hu/finanszirozasi/bankok/vakarjak-a-fejuket-a-britek-hatalmas-adobeveletelektol-eshetnek-el.266297.html>

⁵⁰ Fejlesztve menekítik ki a pénzt a bankok Nagy-Britanniából, *Portfolio*, 2017 <https://www.portfolio.hu/finanszirozasi/bankok/fejlesztve-menekitik-ki-a-penz-a-bankok-nagy-britanniabol.269165.html>

⁵¹ Will MARTIN: Bank of England says UK lenders could cope with 'disorderly' Brexit – as all banks pass stress tests for the first time, *Business Insider*, 2017 <http://www.businessinsider.com/bank-of-england-stress-test-results-2017-11>

A Bank of England számításai szerint⁵² 75 ezer állás, azaz a brit bankszektorban betöltött pozícióknak (a betöltött állások becsült száma – 540-565 ezer⁵³) a 14 százaléka szűnne meg a brexit hatására. A Bloomberg 12 adatot közlő bank leépítési szándékát összegezve arra jutott, hogy azok 81 ezer londoni pénzügyi állásból 13 ezer kerül megszüntetésre a brit kilépést követően, amely közel 16 százalékkal csökkentené az adatközlő bankok londoni munkahelyeinek számát.⁵⁴

12. ábra A más EU-s országba átszervezendő betöltött állások száma

Forrás: Bloomberg, 2017. szeptember

A brexit-terv alapján a jelenleg Nagy-Britanniában élő 2,3 millió uniós munkavállalónak nem kell elhagynia a brit munkaerőpiacot, ellenkező esetben ugyanis főként az alacsonyabb bérköltséget igénylő szektorokban jelentős mennyiségű betöltetlen állás keletkezhet, amely hatékonyságromláshoz,

⁵² Kamal AHMED: Bank of England believes Brexit could cost 75,000 finance jobs, *BBC News*, 2017 <http://www.bbc.com/news/business-41803604>

⁵³ Oliver WYMAN – The impact of the UK's exit from the EU on the UK-based financial services sector, 2016 http://www.oliverwyman.com/content/dam/oliverwyman/global/en/2016/oct/Brexit_POV.PDF

⁵⁴ Gavin FINCH – Steven ARONS: Brexit-Hit Banks to Start Moving Staff Abroad in Early 2018, *Bloomberg*, 2017 <https://www.bloomberg.com/news/articles/2017-11-21/brexit-hit-banks-said-to-start-moving-staff-abroad-in-early-2018>

illetve termelés kieséshez vezethet. A tervek szerint a korlátozásokat a jövőbeni bevándorló munkaerő esetében alkalmaznák.⁵⁵

5.2. A brit kilépés okozta uniós kihívások

Nem csak a brit gazdaságot érintheti negatívan a brexit során felmerülő kereskedelmi kapcsolatok gyengülése, ugyanis számos európai ország, köztük olyan nagyobb tagállamok, mint Németország és Spanyolország is magas exportkitettséggel rendelkezik az Egyesült Királyság felé. Emellett a brit kilépés Dánia, Belgium, Hollandia, Írország, Ciprus és Málta kereskedelmi pozícióit is ronthatja.⁵⁶ A kereskedelmi statisztikák alapján az EU nettó export-többlettel rendelkezik az Egyesült Királysággal szemben, így az EU kereskedelmi függősége is nagyobb, mint fordítva, tehát az EU tagállamai számára fontos felvevőpiacot jelent a brit gazdaság.

A brit kilépéssel az EU költségvetése jelentős veszteséget szenved, ugyanis az Egyesült Királyság az egyik legnagyobb nettó befizető, éves szinten 7 milliárd euró hozzájárulást fizet a közös európai kasszába.⁵⁷ Nagy-Britannia befizetései az elmúlt években jelentősen emelkedtek, ugyanis a britek 2015-ös hozzájárulása közel kétszerese volt a 2010-esnek, illetve 2020-ig ez tovább növekedett volna. A számítások szerint a brit kilépés közel 6 százalékkal csökkentheti az uniós költségvetési keretet.⁵⁸

Az EU-s költségvetési keret brexit miatti csökkenése következtében a tagállamok részére kifizethető összegek érdemben visszaeshetnek, amely a feltörekvő országok esetében szignifikáns hatással járhat a gazdasági teljesítmény alakulására. Ugyanakkor ezek a hatások egyelőre nehezen számszerűsíthetők, amíg bizonytalan, hogy milyen minta alapján működik együtt a későbbiekben az Európai Unió és az Egyesült Királyság.

A brexitet követően a jelenleg Londonban betöltött pénzügyi álláshelyek más uniós országokba való áttelepítése viszont lehetőséget adhat arra, hogy részben ellensúlyozza a kieső költségvetési bevételeket.

⁵⁵ Lásd 13. lj.

⁵⁶ Uo.

⁵⁷ Oscar WILLIAMS-GRAT: Here's how much each EU nation puts in and takes out of the EU budget, *Business Insider*, 2016 <http://uk.businessinsider.com/brexit-eu-members-net-contributions-and-net-funding-2016-12>

⁵⁸ EU budget 2010 Financial Report, *European Commission*, 2010 http://ec.europa.eu/budget/library/biblio/publications/2010/fin_report/fin_report_10_en.pdf

EU budget 2015 Financial Report, *European Commission*, 2015

http://ec.europa.eu/budget/financialreport/2015/lib/financial_report_2015_en.pdf

Bár a londoni bankszektorban tevékenykedő nagybankok jelezték relokációs terveiket, a kiválással párhuzamosan nem valószínű, hogy a pénzügyi tőke tömegével hagyja el az Egyesült Királyságot. Azonban a pénzügyi szektor relokációja a gazdasági hatások mellett nagymértékű eszközátrendezésre kényszerítheti az európai kontinens bankjait, ugyanis a brit értékpapírok egy része megszűnik likvid eszköz lenni az európai banki szabályozásban. A közös piacról való kilépés eredményeként a londoni székhellyel rendelkező bankok az Európai Unió területén elveszítik működési engedélyüket, így szükségessé válik egy központ, új leányvállalat felállítása. Az új banki központok létrehozására a legnagyobb valószínűséggel Frankfurtban, Párizsban, esetleg Milánóban kerülhet sor.⁵⁹

Kedvezőtlen hatással járhat, ha a brit bankok visszafogják tevékenységüket az EU-ban, amely kihathat az EU gazdaságára is, elsősorban a magas ír banki kitettségen keresztül.

Nagy-Britanniában a becslések szerint 3,2 millió külföldi EU-állampolgár, míg a külföldi uniós országokban 1,2 millió brit állampolgár él.⁶⁰ A brit kormány tervezete alapján egy új „letelepedett” jogi státuszt hozna létre a legalább öt éve az Egyesült Királyságban tartózkodó EU-s állampolgároknak, amely a brit állampolgárokéval azonos egészségügyi ellátással, oktatással, szociális juttatásokkal és nyugellátásokkal járna. Azonban a tervezet szerint a brit helyhatósági választásokon való részvételi jogot nem biztosítanák az új státusz mellé, illetve még az sem tisztázódott, hogy az EU-ból való kilépéssel milyen jogok illetnének meg a születendő gyermekeket.⁶¹

Az Egyesült Királyság kilépésével csökkenhet az EU-n belüli gazdasági liberalizáció mértéke, ugyanis a brit állam az 1980-as évektől kezdődően a szolgáltatások és a tőke további liberalizációját, illetve az európai szabályozás csökkentését hangoztatta. Az Egyesült Királyság erőteljesen támogatta az olyan külső országokkal tervezett szabadkereskedelmi egyezményeket is, mint például a TTIP, vagy a Japánnal és Kínával való kereskedelmi megállapodás.

Az Egyesült Királyság kilépése csökkenti az Európai Unió világgazdasági súlyát, mivel a szigetország a Közösség második legnagyobb gazdasága. Ezzel az EU a jövőben kevésbé lehet vonzó gazdasági célpont a fejlődő országok, Kína, valamint az Egyesült Államok számára, amely szintén vezethet az uniós gazdasági növekedés ütemének lassulásához.⁶²

⁵⁹ Lásd 13. ljt.

⁶⁰ DOMOKOS Erika: Brexit-tárgyalás: nem elégedett az EU a brit ajánlattal, *Napi.hu*, 2017 https://www.napi.hu/nemzetkzi_gazdasg/brexit-trgyals_nem_elgedett_az_eu_a_brit_ajnlattal.642517.html

⁶¹ DOMSCHITZ Mátyás: A britek nem fizetik ki az adósságukat az EU-nak, *index*, 2017 https://index.hu/kulfold/2017/07/12/a_britek_nem_fizetik_ki_az_adossagukat_az_eu-nak/

⁶² Lásd 13. ljt.

Az Egyesült Királyság – Franciaország mellett – az EU olyan tagállama, amely az ENSZ Biztonsági Tanácsának állandó tagja, az egyik legjelentősebb katonai erővel rendelkezik az Unióban, illetve a két EU-s nukleáris hatalom egyike, így kiválása gyengítheti a Közösség védelmi erejét. A szigetország az EU-n belül a legmagasabb védelmi költségvetéssel rendelkezik, ugyanis a védelmi kiadások elérik a GDP-je 2 százalékát, amely a NATO országok közül kevés országra igaz. Emellett Nagy-Britannia a világ egyik legkiválóbb hírszerzési hálózatát birtokolja, illetve a terrorizmus-ellenes politikák egyik élővása a világon. Ugyanakkor a brit kormány nyilatkozatai alapján úgy tűnik, hogy az Egyesült Királyság elkötelezett a további terrorizmusellenes és biztonságpolitikai együttműködések folytatásának tekintetében.

Nagy-Britannia kapcsolati hálójának köszönhetően a világ egyik legbefolyásosabb országa, így a brit kilépés az Európai Unió nemzetközi tekintélyének és befolyásának gyengülését jelenti.

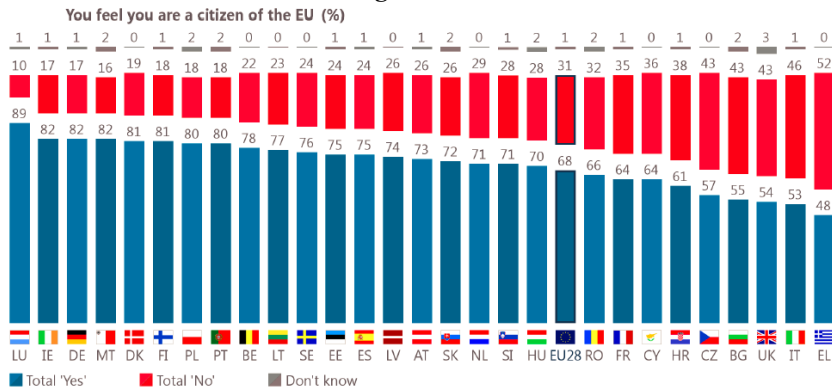
Az Egyesült Királyság külpolitikája az egyik legaktívabb az Unión belül, és a világ második legnagyobb fejlesztési segélyeket nyújtó országaként fontos szereplő a fejlődő országokban, valamint a volt brit gyarmatokon, amelyek eredőjeként ezekben az országokban érdemben csökkenhet az Európai Unió érdekérvényesítő képessége. A brit külpolitikai tevékenység elvesztésével az EU kevésbé hangsúlyos gazdasági szereplővé válhat, illetve Németországra hárul a feladat, hogy az Egyesült Királyság külpolitikai befolyásának elvesztését a mostaninál aktívabb külpolitikai szerep felvállalásával ellensúlyozza, főként az Európán kívüli kapcsolatokban. Mivel Nagy-Britannia az USA legnagyobb szövetségese Európában, így a brit kilépés egyrészt a kiélezheti a transzatlanti kapcsolatokat, másrészt az új amerikai külpolitikai irányvonal kevésbé hangsúlyos szerepet szánhat a meggyengült Uniónak.

A brit kilépést követően újra napirendre kerülhet a közös védelempolitika fejlesztése, mivel a korábbiakban ezen a területen számos esetben megvétőzta az előrelépést a szigetország, ugyanis elsősorban a NATO tevékenységében látta a kontinens biztonságának megoldását, így nem támogatta egy közös európai haderő felállítását sem.⁶³

Az EU létrejötte óta először fordult elő, hogy egy tagország a kilépés mellett döntött, amely a gazdaságra és az EU intézményrendszerére való hatások mellett politikai bizonytalanságot okozhat és más tagországban is felszínre hozhatja a kiválás iránti igényt.

⁶³ Lásd 13. lj.

13. ábra A közösséghez való tartozás érzése az egyes tagállamokban

Forrás: Európai Bizottság, Standard Eurobarometer 87, 2017. tavasz

A legrosszabb esetben a brit kilépés akár további ilyen irányú törekvéseket ébreszthet a többi tagállamban. Amennyiben a brexitet további kilépések követnék, növekedne a gazdasági bizonytalanság és esetleges gazdasági sokkok hatására újabb tömegek fordulhatnak a szélsőjobb felé, amely az Európai Unió dezintegrálódásával járna. Bár mindegyre csekély esély van⁶⁴, hosszabb távon mégis kockázatot jelenthet. Ugyanakkor az Európai Unió tagállamainak többsége már úgy érzi, hogy jelenlegi formájában fenntarthatatlan az integráció, és egy mélyebb integráció kialakítása szükséges az EU jövője érdekében.⁶⁵ A brit társadalom pedig a kezdetektől gyengébb európai identitással bírt, az EU-hoz való csatlakozásukat csupán gazdasági érdek vezérelte. Az EU jövőjét tehát a továbbiakban az határozhatja meg, hogy az európai vezetők mennyire tudják rugalmasan kezelni az előállt helyzetet és az EU intézményrendszerének javára tudják-e fordítani a brit kilépést.

⁶⁴ Európai Bizottság: Standard Eurobarometer, *European Commission*, 2017, 87. szám 38. <http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/Survey/getSurveyDetail/instruments/STANDARD/surveyKy/2142>

⁶⁵ BEKE Károly: Milyen legyen a jövő Európája? Erről az étlapról lehet választani, *Portfolio*, 2017 <https://www.portfolio.hu/gazdasag/milyen-legen-a-jovo-europaja-errol-az-etlaprol-lehet-valasztani.244883.html>

5.3. A közép-kelet-európai régió esetében fellépő hatások

Az elemzők szerint rövid távon nem érvényesül érdemi gazdasági hatás a közép-kelet-európai régióban⁶⁶, ugyanakkor kockázatként értékelhető az egyes régiós országok Egyesült Királysággal szembeni külkereskedelmi többlete, az EU-s források apadása, a britektől hazautalt jövedelem, illetve az eurozóna gazdasági növekedésének lassulása is.

A régiós országok közvetlen kereskedelmi kapcsolata ugyan nem mérvadó az Egyesült Királysággal, azonban a német gép- és szállítoipari export több mint felének a brit gazdaság a felvevőpiaca, és a német gazdaság gyengülésén keresztül a régió esetében is felmerülnek kereskedelmi kockázatok.⁶⁷ Az elemzők szerint az Egyesült Királysággal való kereskedelmi kapcsolatok gyengülése nem rázná meg érdemben a régiót, mivel más európai piacok képesek lennének azok termelésének felvételére.

Az Egyesült Királyságból a régióba irányuló közvetlentőke-befektetések állománya alacsony⁶⁸, ugyanakkor kockázati tényezőt jelent, hogy mindössze néhány szektorban összpontosul, mint például a feldolgozóiparban, a pénzügyi szektorban, illetve a kis- és nagykereskedelemben.

Bár a brit tervek szerint az Egyesült Királyságban élő munkavállalókra nem alkalmaznák a brexitet követő korlátozásokat, azonban az angliai munkavállalás elvesztésének lehetősége, illetve a hazautalt jövedelmek brit kilépést követő esetleges kiesése negatívan befolyásolhatják a régiós országok gazdaságának teljesítményét.

A KKE régió az EU-s költségvetés legnagyobb kedvezményezettje, így a brit kilépés és az ezzel járó alacsonyabb összetagállami befizetés a régió országaira lehet a leginkább negatív hatással. A támogatási összeg évente átlagosan a közép-kelet-európai régió GDP-jének 3 százalékát jelenti a 2020-ig tartó költségvetési ciklusban. A brit befizetés elmaradása az aggregált beruházásokon keresztül lefelé mutató növekedési kockázattal, a devizatartalékok felépülésének csökkenésével, illetve negatív pénzügyi hatásokkal is járhat.⁶⁹

⁶⁶ Richard GRIEVESON: Impact of Brexit on EU-CEE Not Overstated, *Emerging Europe*, 2017 <http://emerging-europe.com/voices/impact-of-brexit-on-eu-cee-not-overstated/>

⁶⁷ Eurostat <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>

⁶⁸ Andrew WROBEL: What Is the Post-Brexit Future of Foreign Direct Investment in Central and Eastern Europe?, *Emerging Europe*, 2016 <http://emerging-europe.com/voices/what-is-the-post-brexit-future-of-foreign-direct-investment-in-central-and-eastern-europe/>

⁶⁹ EU budget 2015 Financial Report, *European Commission*, 2015 http://ec.europa.eu/budget/financialreport/2015/lib/financial_report_2015_en.pdf

Az elemzők várakozásai szerint a régiós országok kilépési törekvéseire kevésbé hathat a brexit, ugyanis a régió jelentős nettó élvezője az EU költségvetésének. Azonban a szélsőjobboldal erősödése erőteljesebb kockázatokkal járhat, amely a befektetési környezet romlását, illetve a fiskális lazítási törekvések felerősödését okozhatja.

6. AZ EGYESÜLT KIRÁLYSÁG KIVÁLÁSÁNAK HATÁSAI MAGYARORSZÁGRA

Az Egyesült Királyság kilépésének pontos részletei továbbra is bizonytalanok, így nehezen konkretizálható, hogy milyen hatások érhetik hazánkat a brexitet követően. A brit kiválással kapcsolatosan hazánk Egyesült Királyság felé való kereskedelmi kitettsége esetében enyhe, míg a hazautalt jövedelmek, az EU-s források és a közvetlentőke-befektetések⁷⁰ tekintetében érdemi kockázatok azonosíthatók.

Magyarország relatív gazdasági helyzetéhez mérten (GDP arányosan 4–5 százalék) a középmezőnyben foglal helyet az uniós országok között az Egyesült Királyságba irányuló export tekintetében. Ugyanakkor a német kivitel közel 8 százaléka az Egyesült Királyságba irányul, amely közvetlen hazánkat is érinti, mivel a német export több mint 50 százaléka gép- és szállítóeszköz, amelyek előállításában Magyarország érdemi szerepet tölt be.⁷¹ Tehát a német exportban megjelenő hatásokon keresztül hazánk autóipari termelésére is kihathat a brexit, de szakértők szerint erre igazán csekély az esély, ugyanis más EU-s országok képesek felvenni a régiós országok termelését.

Egyes elemzések szerint bár a nemzetközi kereskedelem esetében sokkal nagyobb kitettségű országok vannak Magyarországnál, ezzel szemben az Egyesült Királyságban élők hazautalásait, illetve az EU-s forrásokat tekintve negatív hatások azonosíthatók hazánkra nézve. Az EU-s alapokból hazánk részesül a második legnagyobb támogatásban a régiós országok közül, így a brit kilépés érdemben csökkentheti a hazai növekedést.⁷² A külföldön dolgozó magyarok hazautalt jövedelmeinek megközelítőleg 10 százaléka, tehát mintegy 400 millió dollár származik az Egyesült Királyságból, amely a második legnagyobb régiós hazautalást jelenti a britektől. Szakértők számításai alapján az Egyesült Királyságból hazautalt jövedelmek a magyar GDP 0,6

⁷⁰ Foreign Direct Investment, percent of GDP - country rankings (The World Bank), *the GlobalEconomy.com*, 2016

https://www.theglobaleconomy.com/rankings/Foreign_Direct_Investment/

⁷¹ Eurostat <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>

⁷² Uniós támogatások: kifizetési arányban Magyarország vezeti a régiót, *24.hu*, 2016 <https://24.hu/fn/gazdasag/2016/07/11/unios-tamogatások-kifizetési-aranyban-magyarország-vezeti-a-regiot/>

százalékát is jelenthetik⁷³, ugyanis annak ellenére, hogy Magyarország az EU-ból az Egyesült Királyságba való bevándorlók számát tekintve a 11. helyen szerepel a rangsorban, addig a hazautalt jövedelmek érdemben eltérnek a hazai jövedelmektől.⁷⁴

A magyarországi közvetlentőke-befektetésekben (Foreign Direct Investment – FDI) az Egyesült Királyság részaránya megközelítőleg 6 százaléka, illetve az FDI állományra közvetett hatással lehet az is, hogy a brit kilépéssel megszűnhet az Egyesült Királyság közvetítő szerepe a tőkebefektetések áramlásában az EU és az EU-n kívüli területek (USA, Ázsia) között.⁷⁵

A brit kilépés jelentős változást hozhat a szabad munkaerő-áramlásban, és ez az Egyesült Királyságban dolgozó magyarokat is érintheti, ugyanis a munkahelyek egy részének esetleges áttelepülésével átmenetileg alacsonyabb lehet a külföldön megszerzett jövedelmek hazautalása, amely a fogyasztáson keresztül a gazdasági növekedés ütemének lassulását okozhatja. Ugyanakkor valószínűtlen, hogy az Egyesült Királyságban dolgozók visszatérnének a magyar munkaerőpiacra, mivel más nyugati uniós országok a bérkülönbségben fennálló előnyükkel felszívhatják a munkavállalókat.⁷⁶

A legnagyobb hatása a kieső uniós befizetéseknek lehet a magyar gazdaságra nézve, amelyek akár 0,7 százalékponttal is csökkenhetnek a bruttó hazai terméket.⁷⁷ A brit befizetések ugyanis az uniós költségvetés mintegy 10 százalékát jelentik, így kiválásuk hatására a támogatási összegek kifizetése csökken, amely rövid távon is jelentős hatással járhat a magyar beruházásokra, illetve a gazdasági növekedésre.⁷⁸

Elemzők úgy vélik, hogy Magyarország a brexit hatásainak kevésbé kitett országok között szerepel, így az Egyesült Királyság EU-ból történő kiválása nem lesz olyan erőteljes hatással a magyar gazdaságra, mint például az Egyesült Királysággal földrajzilag közelebb álló gazdaságokra. Magyarországot leginkább az európai közös költségvetés forráscsökkenése érintheti,

⁷³ Több a kivándorló, de kevesebb a hazautalás?, *OrientPress Hírügynökség*, 2016 http://orientpress.hu/cikk/2016-08-19_tobb-a-kivandorlo-de-kevesebb-a-hazautalal

⁷⁴ Foreign-born population of the United Kingdom, *Wikipedia*, 2017 https://en.wikipedia.org/wiki/Foreign-born_population_of_the_United_Kingdom

⁷⁵ UK foreign direct investment: trends and analysis: summer 2017, *Office for National Statistics*, 2017

<https://www.ons.gov.uk/economy/nationalaccounts/balanceofpayments/articles/ukforeigndirectinvestmenttrendsandanalysis/summer2017>

⁷⁶ Lásd 13. ljt.

⁷⁷ Csökkenő magyar GDP-t hozhat a brexit, *Napi.hu*, 2017 https://www.napi.hu/magyar_gazdasag/csokkeno_magyar_gdp-t_hozhat_a_brexit.628609.html

⁷⁸ EU budget 2015 Financial Report, *European Commission*, 2015 http://ec.europa.eu/budget/financialreport/2015/lib/financial_report_2015_en.pdf

amely a 2020 után induló költségvetési ciklusra már a brexittől függetlenül is a jövőbeni Európai Unió támogatások csökkenését vetítette előre, az egyik legnagyobb nettó befizető ország híján pedig a többi nagy befizető ország hozzájárulásainak csökkenését is eredményezheti.⁷⁹

Bár a legfrissebb fejlemények alapján az Egyesült Királyság hajlandó teljesíteni a 2020-ig tartó költségvetési ciklusba való befizetési kötelezettségét, amelynek hiánya jelentősen befolyásolta volna a régió és Magyarország fejlesztéspolitikai céljait is, azonban a magyar kormány már a ciklus elejétől kezdve gyors pályázati forráskifizetést szorgalmazott, amellyel egyébként is elkerülhetővé váltak volna a brit befizetések kiesésének erőteljes hatásai. A költségvetési ciklus legfontosabb fejlesztéspolitikai célja már 2017. március végén megvalósult, ugyanis a pályázatok meghirdetése 100 százalékban megtörtént.

A következő uniós ciklusban azonban új nehézségekkel szembesülhet Magyarország, egyrészt egyértelműen az Egyesült Királyság befizetéseinek kiesésével csökkenő költségvetési kerettel, másrészt a pénzek és azok elosztási szerkezetében való változásokkal.

A magyar kormány célja, hogy olyan értékteremtő fejlesztések menjenek végbe, amelyek nemcsak rövid távon, de a jelenlegi uniós ciklus kifutását követően, tehát hosszabb távon is a gazdaság élénkítését támogatják.⁸⁰

Vélhetően a strukturális és kohéziós források a következő uniós költségvetési ciklusnak is részei lesznek, amelyet a pályázatokból eredő vállalati megrendelés állományok is indokolnak, így a nagy nettó befizető tagállamoknak érdekében áll ezek megtartása. Azonban a magyar kormány várakozásai szerint jelentős változások történhetnek a kohéziós források elosztási módjában, illetve a források szerkezetében is. Ez egyrészt azt jelenti, hogy a források elosztása kisebb része maradhat tagállami szinten, másrészt magasabb lehet a visszatérítendő források aránya.⁸¹

Ugyanakkor a britek kilépése lehetőséget ad az Európai Unió számára, hogy egy közös európai hadsereget hozzon létre, ezt a kezdeményezést pedig a magyar kormányzat is támogatja.⁸²

Magyarország az EU középmezőnyében áll az uniós intézményrendszer támogatottságát illetően, illetve a kormánypártok sem kérdőjelezik meg az Európai Unióhoz való tartozás fontosságát.⁸³

⁷⁹ Lásd 13. ljt.

⁸⁰ Nagy változás jön a 2020 utáni EU-pénzeinknél, nem nekünk fáj majd a Brexit, *Portfolio*, 2017 <https://www.portfolio.hu/unios-forrasok/palyazatok/nagy-valtozas-jon-a-2020-utani-eu-penzeinknel-nem-nekunk-faj-majd-a-brexite.263017.html>

⁸¹ Uo.

⁸² Lásd 13. ljt.

⁸³ Európai Bizottság: Standard Eurobarometer, *European Commission*, 2017, 87. szám 38. <http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/Survey/getSurveyDetail/instruments/STANDARD/surveyKy/2142>

7. AZ EURÓPAI UNIÓ JÖVŐJE A BRIT KILÉPÉST KÖVETŐEN

A brexit fontos kérdés elé állította az Európai Unió döntéshozóit, ugyanis a brit befizetések kiesésének hatására kisebb költségvetésből kell megoldania a közösségi finanszírozást. Az Európai Bizottság egy vitaanyagot készített a kérdés megoldásának érdekében, amely meghatározó lesz a következő évek költségvetésének kialakításában.⁸⁴ Mindamelllett, hogy az Egyesült Királyság, mint nettó befizető kilépése az EU-ból évente 10–12 milliárd euróval csökkenti a költségvetési keretet, az EU megnövekedett védelmi kiadásokkal kell, hogy számoljon elsősorban a megnövekedett migráció, illetve egyéb belső- és külső biztonsági események okán.⁸⁵

A vitaanyag kitért arra is, hogy a brit kilépés okozta csökkenő befizetések miatt szűkülő költségvetési keretet nem lehet mindössze a költségek csökkentésével kiegyensúlyozni, szükség lesz a források átcsoportosítására, illetve megtakarítások és új források bevonására is. A kiadások csökkentése viszont érinti az agrárpolitikát és a kohéziós politikát is.⁸⁶

Jelenleg az EU éves költségvetése 155 milliárd euró, amely megközelítőleg az EU bruttó nemzeti jövedelmében kifejezve 1 százalékot jelent, azonban ez nem lépheti át az 1,2 százalékos felső korlátot, míg az EU nem vehet fel hitelt, illetve deficitet sem lehet.⁸⁷

Az EU intézményrendszere tehát reformot kíván annak érdekében, hogy képes legyen a továbbiakban is a költségvetésből finanszírozni.

Az Európai Bizottság úgy véli, hogy a tagállamoknak a befizetett hozzájárulás tekintetében elsősorban nem arra kellene összpontosítaniuk, hogy a befizetéseikből mekkora részt kapnak vissza, hanem arra, hogy ezzel mekkora „hozzáadott értéket” teremtenek, ugyanis tagállami szinten is kedvezőbb hatásokkal járhatna a források uniós szintű gyűjtése. A Bizottság szerint például évi 25–100 milliárd euró megtakarítást jelentene a védelmi kiadások területén, ha csökkentenék a fegyverrendszerek számát, összehangolnák a fegyvervásárlásokat, illetve kerülnék a struktúrák duplikálását.

Az uniós költségvetés új forrásokhoz juttatásával kapcsolatban több lehetőség is felmerül, amellyel újabb saját bevételi forrásokat generálhatna az

⁸⁴ Európai Bizottság: Vitaanyag az Európai Unió pénzügyeinek jövőjéről, 2017 https://ec.europa.eu/commission/publications/reflection-paper-future-eu-finances_hu

⁸⁵ SZABÓ Zsuzsanna: Uniós források: ez jöhet a brexit után, *Napi.hu*, 2017 https://www.napi.hu/nemzetkozi_gazdasag/unios_forrasok_ez_johet_a_brexit_u_tan.642647.html

⁸⁶ Lásd 84. ljt.

⁸⁷ SZABÓ Zsuzsanna: Uniós források: ez jöhet a brexit után, *Napi.hu*, 2017 https://www.napi.hu/nemzetkozi_gazdasag/unios_forrasok_ez_johet_a_brexit_u_tan.642647.html

EU, ilyen például a hozzáadott érték alapú hozzájárulás megreformálása, közös energia- vagy környezetvédelmi adók alkalmazása, a társaságiadó-alap vagy a pénzügyi tranzakciós adó egy részének átirányítása a közös költségvetésbe. Emellett felmerült még az Európai Központi Bank pénzkibocsátásból származó jövedelmének, valamint egy az Európai Utasinformációs és Engedélyezési Rendszerből való bevételi forrásnak a bevonása.

A bizottsági vitaanyag kiemeli, hogy a tervezett új finanszírozási források létrehozása a költségvetési kompetenciák nemzeti hatáskörben való megtartása mellett is megvalósítható, illetve a reformok az uniós állampolgárok számára nem jelentenének további adóterhelést.

A felülvizsgálatkor az uniós szakpolitikák mindegyikének meg kell felelnie a következő feltételeknek:⁸⁸

- legyenek összhangban a jövőbeli uniós finanszírozások az uniós prioritásokkal, főként a gazdasági stratégiával;
- kapcsolódjon a fontos reformokhoz;
- rugalmasan igazodjon az előre nem látott új prioritásokhoz és kihívásokhoz.

A brit kormány a kilépést követően nélkülözhetetlennek tartja egy szoros partneri viszony kialakítását az EU-val⁸⁹, ugyanis az Egyesült Királyság a legnagyobb kereskedelmi partnere az Európai Uniónak, valamint a globális biztonsági kockázatok egyaránt érintik a szigetországot is.

A német és francia elképzelések elsősorban a biztonság- és külpolitikára, a migrációs és menekültpolitikára, a növekedésösztönzésre, illetve a gazdasági és monetáris unió esetében az integráció mélyítésére helyezik a hangsúlyt egy erősebb Európa létrehozása érdekében. Úgy vélik, hogy nagyobb erőket kell összpontosítani a lakosság konkrét elvárásainak megvalósítására annak érdekében, hogy az európai integrációval szembeni bizalom helyreálljon és megakadályozza a tagállamok további lemorzsolódását. Meglátásuk szerint, amelyik területeken lehetséges és szükséges, ott le kell mondani a közös politikáról, és nemzeti, illetve helyi szintre kell helyezni.

Azonban ahol közös kihívásokkal szembesül Európa, ott szorosabb együttműködés, erősebb integráció szükséges, amely a következő konkrétumokon alapulna:⁹⁰

1) Biztonság- és külpolitika

- Az európai érdekeknek megfelelő stratégiai és biztonságpolitikai célok kidolgozása.

⁸⁸ Lásd 84. lj.

⁸⁹ Theresa May: Nincs visszaút, az Egyesült Királyság kilép az EU-ból, *Magyar Idők*, 2017 <https://magyaridok.hu/kulfold/theresa-may-nincs-visszaut-az-egyesult-kiralysag-kilep-az-eu-bol-1528810/>

⁹⁰ Ez lesz az EU-val a Brexit után, *index*, 2016 https://index.hu/kulfold/2016/06/27/brexit_eros_europa_nemetszag_franciaorszag/

- Globális stratégia készítése, az EU mint független globális szereplő nemzetközi szerepvállalásának erősítése.
 - Erősebb uniós civil és katonai válságkezelési, válságmegelőzés kialakítása.
 - A védelmi beruházások növelése, közös menekültügyi és migrációs politika.
 - Az Európai Tanács éves ülésezése a fontos védelmi kérdések megvitatása érdekében.
 - Középtávon a belső biztonsági rendszerek hatékonyabb integrációja.
 - Hosszú távon szélesebb jogkörök nyújtása az uniós ügyészségnek.
- 2) Migrációs és menekültpolitika
- A háború és üldöztetés elől menekülők védelme, menekültjog biztosítása.
 - A menekültügyi eljárás egységesítése és egyszerűsítése.
 - Az uniós határvédelmi ügynökség (FRONTEX) multinacionális alapokra fektetése, annak fejlesztése, illetve önálló személyzet és irányítás biztosítása.
 - A harmadik országok polgáraival szemben egy az amerikai ESTA vízumrendszerhez hasonló rendszer bevezetése Európában.
 - A dublini rendszer továbbfejlesztése.
- 3) Növekedésösztönzés, illetve gazdasági és monetáris unió
- Az eurozóna gazdasági konvergenciájának felgyorsítása.
 - Az euró védelmének erősítése a külső sokkokkal szemben, a gazdasági és monetáris unió helyreállítása, összességében tehát a gazdasági kormányzás közösségi jellegének erősítése.
 - Befektetések és strukturális reformok ösztönzése.
 - Akadályok lebontása az Európai Unión belül az egyes szektorokban a növekedés beindítása érdekében, az adóztatás és a szabályozások egységesítése.
 - Kereskedelmi-pénzügyi mérlegek kiegyenlítése az eurozóna tagállamai között.
 - Az együttműködés növelése az energetika, a digitális szektor, a kutatás-fejlesztés és a szakképzés területén, a tagállami politikák koordinációja, illetve hosszú távon közös igazgatás és felügyelet kialakítása az imént megnevezett szektorokban.
 - Az eurozónás gazdasági unió demokratikus elszámoltathatóságának növelése az uniós polgárok irányába.
 - Hosszú távon egy külön parlamentáris testület felállítása az eurozóna számára az Európai Parlament és az érintett nemzeti parlamentek tagjainak részvételével a közös fiskális és a gazdaságfelületi döntések meghozatala érdekében.

- Az Európai Stabilitási Mechanizusból Európai Valutaalap létrehozása.
- Fiskális kapacitások megteremtése az eurozónán belül a válság által leginkább sújtott államok támogatása érdekében.
- Az adószabályok közelítése, különösen a multinacionális vállalatok adóztatását illetően.

8. KONKLÚZIÓ

Az Egyesült Királyság az EU elhagyásával kereskedelmi veszteségeket szenvedhet el, illetve csökkenhet az országba irányuló tőke és képzett munkaerő-beáramlás, amely visszavetheti a brit gazdaság teljesítményét. Nagy-Britannia pénzügyi központ szerepét is elveszítheti, kilépése az európai bankok nagy-britanniai kitéttiségének csökkenését okozza, illetve a nagyobb bankokon kívül más multinacionális vállalatok is részlegesen áthelyezhetik tevékenységüket az EU területére, amely a brit költségvetés bevételeinek visszaesését eredményezné.

Az Uniónak látszólag jóval több kihívással kell majd megbirkóznia a brexitet követően, ugyanis amellet, hogy gyengülnek a kereskedelmi kapcsolatok, csökken az EU-s költségvetési keret, illetve egyelőre rendezetlen az Egyesült Királyságban élő uniós állampolgárok jövőbeni helyzete, mindemellett az Európai Unió világgazdasági súlyából is veszít a brit kilépéssel. Bár a szakértők kevés valószínűséggel számolnak egy újabb tagállam EU-ból való kilépésével, ennek kockázata mégsem vethető el. Ugyanakkor Nagy-Britannia kiválása az integráció szorosabbá fűzéséhez vezethet, illetve létrejöhet egy a britek által korábban nem támogatott európai közös haderő.

Összességében tehát az Egyesült Királyságra és az Európai Unióra nézve is számos kedvezőtlen hatást azonosíthatunk. Azonban a brit kilépés megfelelő okot szolgáltathat arra, hogy az Európai Unió szembenézzen gyengeségeivel és új útra lépjen, fenntarthatósága érdekében megreformálja intézményrendszerét. A kérdés az, hogy az európai vezetők rendelkeznek-e a közösségi összetartozás érzésének olyan szintű erejével, amely arra sarkallja őket, hogy az előállt helyzetet rugalmasan kezeljék, és stabilabb alapokra helyezzék az EU intézményét.

IRODALOMJEGYZÉK

1. Kamal AHMED: Bank of England believes brexit could cost 75,000 finance jobs, *BBC News*, 2017
<http://www.bbc.com/news/business-41803604>
2. BEKE Károly: Milyen legyen a jövő Európája? Erről az étlapról lehet választani, *Portfolio*, 2017
<https://www.portfolio.hu/gazdasag/milyen-legyen-a-jovo-europaja-errol-az-etlaprol-lehet-valasztani.244883.html>
3. Lianna BRINDED: Britain will automatically be charged a £50 billion brexit bill when Article 50 is triggered, *Business Insider*, 2016
<http://uk.businessinsider.com/brexit-eu-to-charge-britain-50-billion-when-article-50-is-triggered-2016-12>
4. DOMOKOS Erika: brexit-tárgyalás: nem elégedett az EU a brit ajánlattal, *Napi.hu*, 2017
https://www.napi.hu/nemzetkzi_gazdasg/brexit-trgyals_nem_elgedett_az_eu_a_brit_ajnlattal.642517.html
5. DOMSCHITZ Mátyás: A britek nem fizetik ki az adósságukat az EU-nak, *index*, 2017
https://index.hu/kulfold/2017/07/12/a_britek_nem_fize-tik_ki_az_adossagukat_az_eu-nak/
6. Sabine DÖRRY: The geo-politics of brexit, the euro and the City of London, *Geoforum*, 2017. 85. szám, 1-4.
<http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0016718517301793>
7. Larry ELLIOT: Mark Carney says brexit contingency plans under way, *The Guardian*, 2016
<https://www.theguardian.com/business/2016/jun/24/bank-of-england-mark-carney-says-brexit-contingency-plans-under-way>
8. Európai Bizottság: Vitaanyag az Európai Unió pénzügyeinek jövőjéről, 2017 https://ec.europa.eu/commission/publications/reflection-paper-future-eu-finances_hu
9. Európai Tanács: brexit
<http://www.consilium.europa.eu/hu/policies/eu-uk-after-referendum/>
10. Gavin ELLIOT – Steven ARONS: brexit-Hit Banks to Start Moving Staff Abroad in Early 2018, *Bloomberg*, 2017
<https://www.bloomberg.com/news/articles/2017-11-21/brexit-hit-banks-said-to-start-moving-staff-abroad-in-early-2018>
11. Richard GRIEVESON: Impact of brexit on EU-CEE Not Overstated, *Emerging Europe*, 2017
<http://emerging-europe.com/voices/impact-of-brexit-on-eu-cee-not-overstated/>
12. Thomas HENÖKL: How brexit affects EU External Action: the UK's legacy in European international cooperation, *Futures*, 2017, tördelés alatt, online

- <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0016328717301659>
13. Nobuhiro HOSOE: Impact of border barriers, returning migrants, and trade diversion in brexit: Firm exit and loss of variety, *Economic Modelling*, 2017, tördelés alatt, online
<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0264999317309574>
 14. KUGYELA Tamás: De mi ez az egész brexit-balhéz?, *index*, 2016 https://index.hu/kulfold/2016/06/21/eu_brexit_egyesult_kiralysag/
 15. KUTASI Gábor – KISS István: brexit – Politikai lehetőségek és gazdasági következmények, *Századvég*, 2017
<https://szadveg.hu/hu/kutatasok/a-gazdasagkutato-kutatasai/elorejelzesek-kozlemenyek/brexit-politikai-lehetosegek-es-gazdasagi-kovetkezesek>
 16. LOJKÓ Miklós: Nagy-Britannia, a vonakodó európai. A múlt vonzásában, *Rubicon*, 1997, 5-6. szám
http://www.rubicon.hu/magyar/oldalak/nagy_britannia_a_vonakodo_europai_a_mult_vonzasaban
 17. Will MARTIN: Bank of England says UK lenders could cope with 'disorderly' brexit – as all banks pass stress tests for the first time, *Business Insider*, 2017
<http://www.businessinsider.com/bank-of-england-stress-test-results-2017-11>
 18. Will MARTIN: Credit Suisse: 'Mayday! Mayday!' – Britains's impending recession will kill nearly 500,000 jobs, *Business Insider*, 2016
<http://uk.businessinsider.com/credit-suisse-impact-of-brexit-on-uk-unemployment-2016-7>
 19. SZABÓ Zsuzsanna: Uniós források: ez jöhet a brexit után, *Napi.hu*, 2017
https://www.napi.hu/nemzetkozi_gazdasag/unios_forrasok_ez_johet_a_brexit_utan.642647.html
 20. SZALAINÉ SÁNDOR Erzsébet: „Az EU tagállamok nemzeti identitásával és szuverenitásával kapcsolatos dilemmák – nemzetközi jogi szemszögből” in: RÉVÉSZ Béla (szerk.): *Európai Unió - Regionalizmus – Szuverenitás*, (Székesfehérvár, 1998, IV. Országos Politológus Vándorgyűlés, 58-64.)
 21. WEINHARDT ATTILA: Kiszivárgott a brit kormány terve, ami remek hír Magyarországnak, *Portfolio*, 2017
<https://www.portfolio.hu/unios-forrasok/uzletfejlesztes/kiszivargott-a-brit-kormany-terve-ami-remek-hir-magyarorszagnak.248773.html>
 22. Oscar WILLIAMS-GRAT: Here's how much each EU nation puts in and takes out of the EU budget, *Business Insider*, 2016
<http://uk.businessinsider.com/brexit-eu-members-net-contributions-and-net-funding-2016-12>

23. Andrew WROBEL: What Is the Post-brexit Future of Foreign Direct Investment in Central and Eastern Europe?, *Emerging Europe*, 2016
<http://emerging-europe.com/voices/what-is-the-post-brexit-future-of-foreign-direct-investment-in-central-and-eastern-europe/>
24. Oliver WYMAN: The impact of the UK's exit from the EU on the UK-based financial services sector, 2016
http://www.oliverwyman.com/content/dam/oliver-wyman/global/en/2016/oct/brexit_POV.PDF

FISER ANNAMÁRIA

Az uniós csatlakozási folyamatok társadalmi vonatkozásai, különös tekintettel a vajdasági magyar közösség helyzetére

1. BEVEZETŐ
 2. TÖRTÉNELMI VISSZATEKINTÉS
 3. SZERBIA ÉS AZ EU VISZONYÁNAK ALAKULÁSA
 - 3.1. Az EU-hoz való csatlakozás kritériumai
 - 3.2. Emberi és kisebbségi jogok
 - 3.3. Nacionalizmus
 4. SZERBIAI GDP ÉS INFLÁCIÓ ALAKULÁSA
 - 4.1. A szerb államadósság
 - 4.2. Munkanélküliség
 - 4.3. Szerbia és az EU-s bérek
 - 4.4. Külkereskedelmi kapcsolatok
 5. VAJDASÁGI MAGYAROK ÉS AZ EU
 - 5.1. Migrációs hajlam az elmúlt fél évszázadban
 - 5.2. Migráció a vajdasági magyarok körében
 - 5.3. A vajdasági magyarok reménysege: az EU-csatlakozás
 6. ÖSSZEGZÉS
- IRODALOMJEGYZÉK

1. BEVEZETŐ

Szerbia Európa középső és déli részén található, a Balkán-félszigeten. Vajdaság Autonóm Tartomány pedig az ország északi tartománya, tipikusan pannon, egyben kelet-közép-európai és Duna menti régió, a Kárpát-medence és a Balkán közötti kapcsolatokat fenntartó, szerteágazó gazdasági tevékenységgel bíró, multietnikus térség. A 2011. évi népszámlálás adatai alapján a magyar ajkú lakosság száma több mint 250 000 fő volt, viszont számuk évről évre csökken. Egykoron a Magyar Királyság Bács-Bodrog, Torontál és Szerém vármegyéinek lakosai voltak, majd a trianoni békeszerződéssel a Szerb-Horvát-Szlovén Királyság, majd később Jugoszlávia fennhatósága alá kerültek. Többségük a magyar-szerb határ mentén, Észak-Bácskában és Észak-Bánságban él többen, kisebb részük ettől délebbre szórványban. Az ország lakosságának sokszínűségét bizonyítja, hogy több mint 20 különböző etnikai közösséghez tartozó nemzet lakja. A lakosság sokszínűségét tekintve, az ország vajdasági része olyan, mint egy „kis Európa”, ezért sokan tartják úgy,

hogyan az Unióban lenne a helye. Ennek a sokrétű különbözőségnek köszönhetően, azonban sokszor került már sor összetűzésre a különböző etnikumok között, amelyek rendezése az ország részéről, és az utóbbi években az Európai Unió irányából is fokozott figyelmet kap.¹

Az elmúlt évtizedekben Európa területén dúló háborúknak Szerbia mindig részese volt, amelyek nagy veszteségekkel jártak, ezért az országnak többször is előről kellett kezdenie a gazdaság talpra állítását. Ugyanakkor a háborúskodás az ország Európai Unióval való viszonyainak az alakulására is hatással volt. Szerbia az 1990-es években, még Jugoszlávia részeként tett szert informális kapcsolatokra az Unióval, viszont a délszláv háborúk megakadályozták a komolyabb közeledést.

A tanulmányban az Európai Unió felé irányuló lehetőségekről és folyamatokról lesz szó, kitérve Szerbia EU-s kapcsolatainak alakulására és további kilátásaira. Továbbá arra, hogy milyen út vezette Szerbiát, ezen belül is a vajdasági magyarságot az Európai Unióhoz való csatlakozás kapujába, és a történelem hogyan befolyásolta ennek a folyamatnak az alakulását.

2. TÖRTÉNELMI VISSZATEKINTÉS

1945 után, a délszláv területek egyesülésével, létrejött a Jugoszláv Szövetségi Népköztársaság. Ennek tagja volt Bosznia és Hercegovina, Szlovénia, Horvátország, Macedónia, Montenegró és Szerbia (beleértve Vajdaság és Koszovó Autonóm Tartományt). Jugoszlávia föderális jellegű szocialista állam volt, amely nem kötelezte el magát a Szovjetunió irányába, mivel nem tűrte, hogy bábállamként kezeljék. Így végül 1949-ben megszakítottak vele minden kapcsolatot.²

Ez idő alatt Jugoszlávia az európai államok között igencsak fejlettnek számított. Virágzott a gazdaság, számos gyárat építettek, munkalehetőség bőven volt, hiszen aki akart, az talált magának munkát. A jugoszláv társadalom viszonylag nyitott volt akkoriban, és magasabb életszínvonalat nyújtott, mint a többi kelet-európai ország. E miatt a vajdasági magyar nem vágyott az anyaországba, mivel Jugoszláviát büszkén vallotta hazájának.³ 1946-ban elfogadták az államosítási törvényt, amellyel felszámolták a magántulajdont. Egyedül a mezőgazdaságban, a kisiparban és kiskereskedelemben nem került sor erre. Új földreform is született, amely szerint az egyházi és a 45 ha

¹ Prof. Dr. NAGY Imre – Dr. TAKÁCS Zoltán – Mgr. ÚJHELYI Ákos: *A Vajdasági Magyar Közösségek Terület- és Gazdaságfejlesztési Stratégiája* (VMKTGS) (Szabadka: VMSZ 2015)

² GULYÁS László: Politika, gazdaság és nemzeti kérdés a titói Jugoszláviában, 1945-1980. *Rubiconline*, 2009. 5. szám

³ JUHÁSZ József: A Vajdaság és az autonómia. A kisebbségi jogok képviselője Szerbiában, 1945-2009. *História folyóirat*, 2010. 1-2 szám

feletti magánbirtokok az ország tulajdonába kerülhettek. A törvény segítségével 1,57 millió ha-t sajátítottak ki, amelyből 800 000 ha került újra kiosztásra. Természetesen ezen földekből sajnos a magyarság nem kapott. Az ily módon létrejövő birtokok legfeljebb 25–30 ha-on jöhettek létre. A ki nem osztott területeken pedig állami gazdaságokat létesítettek.⁴

Az állam eladósodása Tito idejében kezdődött meg, amihez nagyban hozzájárult az, hogy az állam határozta meg, miből mennyit lehet előállítani, és mennyiért kell azt értékesíteni. Ez gazdaságilag nem volt versenyképes stratégia. Egyre nagyobb hitelek felvételére volt szükség és ebből kifolyólag sokkal előbb sikerült kereskedelmi kapcsolatokat létesítenie az USA-val és a nyugat-európai államokkal, mint más szocialista országoknak.⁵

1989-ben a kommunista országokban rendszerváltásra került sor. Tito halálával, 1980-ban a szerb nemzetiségűek domináns szerepet kezdtek betölteni az állami és pártvezetésben. Jugoszláviában északról délre haladva, a társadalmi különbségek igencsak érezhetőek voltak. Az északi részek (Horvátország, Szlovénia és Vajdaság) jelentősen fejlettebbek voltak, mint a délebbiek, ezzel együtt pedig nagyobb részben járultak hozzá a GDP-hez. Az újraelosztásnál azonban ezekből nem kaptak vissza annyit, amennyit szerettek volna.

1991-ben a tagállamok sorra jelentették be távozási szándékukat, így megkezdődött Jugoszlávia széthullása. Macedónián és Montenegrón kívül egyik tagköztársaságnak sem sikerült háború nélkül kiválnia. Leggyorsabban és legkisebb veszteségekkel a szlovéneknek sikerült függetlenedni, míg Horvátországban, Bosznia és Hercegovinában, valamint Koszovóban 8 éven át húzódó véres leszámolásokra került sor.⁶ A délszláv háborúk következménye az lett, hogy a valamikori nagy Jugoszlávia 7 részre szakadt. A horvátországi és boszniai szerb menekültek legnagyobb részét Vajdaságba vezényelték, akik ezzel igencsak megbolygatták az ott élőket. A boszniai háború lezárásával, Jugoszlávia Szerbia és Montenegró szövetségeként létezett tovább. Ez 2006-ig állt fenn, amikor is Montenegró különvált Szerbiától.⁷

⁴ Branko PETRANOVIĆ: *Istorija Jugoslavije (Jugoszlávia történelme)* (Belgrád: Nolit 1988)

⁵ Ljubodrag DIMIĆ: *Istorija srpske državnosti, III, Srbija u Jugoslaviji (A szerb államiság történelme, III, Szerbia Jugoszláviában)* (SANU: Beseda-Društvo istoričara Južnobačkog i Sremskog okruga 2001)

⁶ LASZÁK Ildikó: *Polgárháború Jugoszláviában* (Budapest: Társadalmi Konfliktusok Kutatóközpont 2010)

⁷ Lásd 6. ljt.

JUHÁSZ József: A kisebbségek Tito föderációjában. Magyarok és albánok „hídszerepben”. *História folyóirat*, 2010. 1-2. szám)

3. SZERBIA ÉS AZ EU VISZONYÁNAK ALAKULÁSA

Szerbia a 2000-es évek elején kezdett Európa felé fordulni. Az EU már 1999-ben felkínálta úgy Szerbia, mint a többi délkelet-európai ország számára, hogy a stabilizációs és társulási folyamatok részei legyenek. 2001-ben kezdetét vette az újjáépítési, fejlesztési és stabilizációs közösségi program. Az Európai Tanács ülésén, 2003-ban, megerősítést nyert az a tény, miszerint Szerbia politikájába is beépültek a stabilizációs és társulási folyamatok, ezáltal európai uniós kilátások felé néznek.⁸

A Stabilizációs és Társulási Megállapodás előkészületeit szorgalmazó tárgyalások 2005-ben kezdődtek meg, de 2006-ban megszakadtak. Ennek legfőbb oka az volt, hogy Szerbia nem teljesítette a folyamat lebonyolításához megszabott feltételeket, nem szolgáltatta ki háborús bűnöseit Hágának. Ezt követően Szerbia és Montenegró államszövetsége felbomlott.⁹

A tárgyalások megszakadása ellenére, a nép körében továbbra is népszerű maradt a csatlakozás gondolata. Közel 70%-uk a csatlakozás mellett döntene, kb. 12%-uk ellene lenne, míg kb. 18%-uk nem szavazna.¹⁰

A 2007-es választások után megalakult az új kormány, így folytatódhattak a Stabilizációs és Társulási Megállapodásra vonatkozó tárgyalások. Erre amiatt kerülhetett sor, mert az új kormány együttműködött a hágai büntető-törvényszékkel, hajlandó volt kiszolgáltatni háborús bűnöseit. Az Európai Unió irányából, pénzületi segélyek folyósítására került sor Szerbia számára, valamint aláírták a vízumkönnyítési eljárásról szóló megállapodást is. Ezek után a csatlakozás továbbra is hasonló népszerűségnek örvendett a lakosság körében, mint korábban (69% az igennel szavazók, 15% otthon maradna, és 15% a nemmel szavazók aránya).

2008-ban Koszovó kikiáltotta függetlenségét. Emiatt az Unióhoz való csatlakozás népszerűsége is jelentősebb csökkenést mutatott (igen szavazatok 61%, 13% nem támogatná a belépést, 16% el se menne szavazni).

A Stabilizációs és Társulási Megállapodás aláírására, az Európai Unió és Szerbia között, 2008-ban került sor. Szerbia két legkiemelkedőbb céljának tartja: a szabadkereskedelmi övezet létrehozását és a szerbiai törvényeknek az EU jogszabályaival történő összehangolását. Az ország el kell kötelezze magát a reformok mielőbbi végrehajtására. A kereskedelem liberalizálását az ország iparával és mezőgazdaságával összhangban kell végrehajtani, figyelembe véve az egyes területek érzékenységét. Szerbiának fokozatosan el kell törölnie az EU-ból érkező árukra vonatkozó vámokat, ezért cserébe a szerb

⁸ JUHÁSZ József: *Szerbia 2000 után: belpolitikai áttekintés* (Pécs: Balkán-tanulmányok Központja 2010)

⁹ A Szerb Köztársaság Köztársasági Statisztikai Hivatala (2003)
<http://pod2.stat.gov.rs/ObjavljenjePublikacije/G2003/pdf/G20036002.pdf>

¹⁰ A Szerb Köztársaság Európai Integrációs Hivatala (2006, 2012-2014)
<http://seio.gov.rs/dokumenta/nacionalna-dokumenta.200.html>

termékek is szabadon áramolhatnak az Unió piacára.¹¹ Az Európai Bizottság javasolta a vízumliberalizáció végrehajtását, a Tanács 2009-ben fogadta el, majd hatályba is lépett. Ezzel jelentősen megkönnyítették a szerb állampolgárok számára a schengeni övezet országaiba való utazást.¹²

Szerbia 2009-ben beadta kérelmét az Európai Unióba való felvételre. Ebben az időszakban az EU-s csatlakozás népszerűsége a szerb nép körében, az egy évvel korábbi eredményhez képest 4%-kal nőtt, a válaszadók 65%-a szavazott volna igennel.¹³

A stabilizációs és társulási folyamat feltételeinek az ország igyekszik megfelelni, ezáltal biztosított a demokrácia, az emberi jogok tiszteletben tartása, és a kisebbségek védelme. A gazdasági kritériumok alapján megállapították, hogy Szerbia elérte a meghatározott makroökonómiai stabilitási szintet. A fent említettek figyelembevételével 2012-ben a Bizottság javasolta a Tanácsnak, hogy adja meg Szerbiának a tagjelölti státuszt.¹⁴

Ezt követően parlamenti választásokra is sor került. A hatalomra kerülők radikális eszméket követtek, melyeket az Unió nem nézett jó szemmel.¹⁵ Szerbia lakosságának körében 2009 óta, egyre kisebb népszerűségnek örvend az európai integráció gondolata. A csatlakozási tárgyalások megkezdését Szerbiával 2014-re ütemezték. A tárgyalások megkezdésének egyik legnagyobb és egyben legfontosabb feltétele, Koszovó ügyének rendezése. Ott, ahol eltérés tapasztalható, a szerb jogrendszer hozzá kell igazítani az uniós normákhoz, jogokhoz (jogharmonizáció).¹⁶

¹¹ Európai Parlament: *Stabilizációs és Társulási Megállapodás, az Európai Közösségek és Szerbia között* (Strasbourg: Európai Parlament 2011)

¹² Lásd 8. ljt.

¹³A Szerb Köztársaság hivatalos oldala (2009)
http://www.srbija.gov.rs/?change_lang=sr

¹⁴ Európai Bizottság: *Saopštenje Evropske komisije Evropskom parlamentu i savetu. Mišljenje Komisije o zahtevu Srbije za članstvo u Evropskoj uniji. (Az Európai Bizottság véleménye Szerbia Európai Unióba való felvételi kérelméről)* (Brüsszel: Európai Bizottság 2011)

¹⁵ A Szerb Köztársaság Köztársasági Statisztikai Hivatala (2012)
<http://pod2.stat.gov.rs/ObjavljenePublikacije/G2012/pdf/G20126014.pdf>

¹⁶ Lásd 14. ljt.

Európai Bizottság: *Radni dokument osoblja Komisije. Izveštaj o napretku Srbije za 2013. godinu, koju prati saopštenje Komisije, upućeno Evropskom parlamentu i savetu. Strategija proširenja i ključni izazovi za 2013-2014. godinu. (Jelentés Szerbia haladásáról a 2013-as évre vonatkozóan)* (Brüsszel: Európai Bizottság 2013)
Európai Parlament: *Bővítési jelentés Szerbiára vonatkozóan, Az Európai Parlament 2012. március 29-i állásfoglalása Szerbia európai integrációs folyamatáról* (Brüsszel: Európai Parlament 2012)

A legutóbbi választásokra 2014-ben került sor. Az (előrehozott) választásokon az ezúttal önállóan induló párt elsöprő győzelmet aratott, mégis felajánlották a közös kormányalakítás lehetőségét az ellenzéki pártoknak.¹⁷

Átlátható jogi keret létrehozására, aktív párbeszédre van szükség minden területen. 2013–2016 közötti időszakra elfogadtak egy programot, amellyel az EU jogi folyamatainak az elsajátítására törekszenek.¹⁸ Bár az EU-s csatlakozás népszerűsége, 2014-ben újra csökkenő tendenciát mutat.¹⁹

3.1. Az EU-hoz való csatlakozás kritériumai

Az Európai Unió számos csatlakozási kritériumot állított fel Szerbia számára, amelyek teljesítése nélkül nem lehetnek részesei e közösségnek. A kritériumok egy része semleges, azaz független attól, hogy mely ország csatlakozásáról van szó. Két dolgot emel ki az Unió: az egyik a Stabilizációs és Társulási Egyezménynek való megfelelés, a másik pedig az Unió jogi folyamatainak a megfelelő szinten történő elsajátítása, megvalósítása és alkalmazása.²⁰

Az Európai Parlament Szerbiáról szóló eredményjelentésében, a 2013-as évre nézve, több területre vonatkozóan is dicsérte az országot, az elért eredmények tekintetében: Szerbia és Koszovó közötti megállapodás; a környező országokkal létrehozott kapcsolatok; korrupcióellenes stratégia; az igazságszolgáltatási reformok tervezetének elkészítése; a megkülönböztetésellenes stratégia elfogadása; a háborús bűnösök kiadatása; valamint a városi hatóságok kampánya, amely arra irányul, hogy 2020-ban Belgrád legyen Európa kulturális fővárosa.

E megállapítások további erőfeszítésekre készítetik az országot és hangsúlyozzák, hogy jó irányba indult el az ország, de jelentősebb előrehaladásra és észrevehetőbb eredményekre van szükség a csatlakozáshoz.²¹

3.2. Emberi és kisebbségi jogok

Az igazságszolgáltatás, a korrupció elleni harc, a szabad média, a diszkrimináció elleni harc, a kulcs befektetések függetlensége, és a kisebbségek védelme érdekében Szerbiának fenn kell tartania a reformok dinamikáját.²² Szerbia és Koszovó viszonyának a normalizálása elkerülhetetlen az Unió felé

¹⁷ A Köztársasági Választási Bizottság által közzétett választási adatok (2014) <http://archive.today/2TrdG>

¹⁸ Jelko KACIN: Állásfoglalásra irányuló indítvány, benyújtva a Tanács és a Bizottság nyilatkozatait követően, az eljárási szabályzat 110. cikkének (2) bekezdése alapján, a Szerbiáról szóló 2013. évi eredményjelentésről (2013/2880(RSP)) 2014

¹⁹ Lásd 10. lj.

²⁰ Lásd 14. lj.

²¹ Lásd 18. lj.

²² Lásd uo.

vezető úton. Rendezésre vár még a koszovói szerb kisebbség helyzete. Az ő integrálásuk az ottani társadalomba, kulcstényező a tartós béke megteremtésében. Erre jó eszköz lehet a két etnikai közösség egymáshoz való közelítése is. Mivel Szerbia továbbra sem ismeri el Koszovó külső határait ez jelentősen megnehezíti az uniós polgárok utazásait is. Erre a kérdésre is mihamarabb megoldást kellene találni a csatlakozás érdekében.²³ A balkáni háborúk során szerzett sérelmek, amellett, hogy Jugoszlávia felbomlásához vezettek, a mai napig befolyásolják Szerbia Horvátországgal és Bosznia Hercegovinával folytatott politikai viszonyait. Sajnos ez a lakosság köreiből is érződik. Az Európai Parlament nem győzi hangsúlyozni, hogy mennyire fontos a civil társadalmat is bevonni a csatlakozási folyamatokba.²⁴

A vajdasági tartomány státútumát 2009-ben fogadta el a szerb parlament, majd egyes részeit 2013-ban az alkotmánybíróság alkotmányellenesnek ítélte meg. A vizsgálatot arra hivatkozva indítványozták, hogy a dokumentum meglátásuk szerint állami jogkörökkel ruházza fel Vajdaságot, és ez Szerbia felbomlásához vezethet.²⁵

3.3. Nacionalizmus

A nacionalizmus jelentése a mai Európában általában negatív tartalmat hordoz. Ennek oka abban rejlik, hogy a magukat nacionalistának vallók elfelejtik azt, hogy saját népüket szeretni nem jelenti azt, hogy közben a másikat utálni kell. Szerbiában elvégezett toleranciával kapcsolatos kutatás alapján a legkevésbé toleránsak azok az új betelepülők, akik a balkáni háborúk során menekültek Szerbiába. Ennek okát az emberekben kialakult veszélyezetttség érzésében látja, akik gyakran másokat hibáztatnak azért, mert szülőföldjüket elhagyni kényszerültek. A felnövő generációknak, akik már az Európába tartó Szerbiába születnek, könnyebb lesz magukévá tenniük az európai normákat, a toleranciát, az egymás iránti tiszteletet, elfogadni a máságot.²⁶ A Szerb Köztársaság Alkotmánya²⁷ szerint tilos bármilyen alapon történő megkülönböztetés, viszont az Európai Parlament szerint, Szerbiában magasabb szinten kellene biztosítani az alapvető emberi jogokat, valamint a

²³ Jelko KACIN: Állásfoglalásra irányuló indítvány, benyújtva a Tanács és a Bizottság nyilatkozatait követően, az eljárási szabályzat 110. cikkének (2) bekezdése alapján, Szerbia európai integrációs folyamatáról (2011/2886(RSP)) 2012

²⁴ Lásd 18. és 23. lj.

²⁵ Lásd 8. lj.

²⁶ GÁBRITY MOLNÁR Irén: *A kulturálközvetítés elmélete és gyakorlata. A kulturális érintkezés hatása a fiatalok magatartására* (Szeged: SZTE Juhász Gyula Tanárképző Kar 2006)

²⁷ A Szerb Köztársaság Alkotmánya. *A SZK Hivatalos Közlönye*, 2006. 98. szám http://www.puma.vojvodina.gov.rs/dokument/Madjari/Jogszabalyok/alkotmany_srb.pdf

megkülönböztetésellenesség (diszkrimináció tilalma) elvének alkalmazása sincs még a megfelelő szinten.²⁸

Szerbia a vizsgált 175 országból a 78. helyen áll korrupció tekintetében.²⁹ A szerb politika nagy mértékben felhasználja a médiát az emberek befolyásolására. A délszláv háborúk közben és után érkező szerb menekültek, Vajdaság különböző pontjain települtek le, többek között magyar lakta településekre is. Ezután feltűnően megnövekedtek az etnikai közösségek közötti incidensek, azonban a szerb médiában ez a probléma nem kapott nagy nyilvánosságot. Legalábbis abban az esetben nem, ha az elkövető személy szerb nemzetiségű volt. A többségi nemzet ellen elkövetett atrocitásokat viszont már felkapta a média, és ezek gyakran azt a hatást keltették, hogy az incidensekért túlnyomó részt a kisebbségek a felelősek.³⁰

4. SZERBIAI GDP ÉS INFLÁCIÓ ALAKULÁSA

A Szerb Köztársaság Pénzügyminisztériuma által közzétett adatok alapján az ország GDP-je 2013-ban 34263 millió eurót tett ki, ami lakosonként 4783 eurót jelent. A Szerb Nemzeti Bank 2014-ben nyilvánosságra hozott inflációról szóló jelentéséből kiderült, hogy a GDP a korábban jóslott 1%-os növekedés helyett, 2%-os csökkenés következett be. Ennek okát a Szerbiát sújtó természeti katasztrófa által okozott pusztításokban látták.

A 2015-re vonatkozó előrejelzések sem feleltek meg a várakozásoknak, mivel a várt stagnálás helyett, a GDP további 0,5%-nyi csökkenést eredményezett. Ennek a negatív eredménynek a kialakulásához hozzájárult a szerb autóipari és a mezőgazdasági kivitel csökkenése is, amely összefüggésbe hozható az európai gazdaságra továbbra is negatív hatást gyakorló ukrán válsággal.³¹

Szerbia 2016-ban zárta az elmúlt 25 év legjobb gazdasági évét. A gazdasági tevékenység növekedett, a GDP 2,74%-kal emelkedett. Viszont ami az inflációt illeti, 2016-ban 1,2%-os volt, az előirányzott sáv pedig 4+/-1,5%, amelyet nem sikerült elérni. Azonban 2017-től az előirányzott sáv 3+/-1,5%, amelyet többé kevésbé sikerül tartani, szeptemberben 3,2% volt. Várhatóan

²⁸ Lásd 24. ljt.

²⁹ Transparency International, Magyarország: *Korrupció érzékelési index (2014)* <https://transparency.hu/adatok-a-korrupcirol/korrupcio-erzekelesi-index/>

³⁰ GÁBRITY MOLNÁR Irén: *Magyarságkutatás Vajdaságban* (Szabadka: Magyarságkutató Tudományos Társaság 2011)

³¹ A Szerb Köztársaság Pénzügyminisztériuma (2014) http://www.mfin.gov.rs/index.php?&change_lang=ls

Branko HINIĆ: *Narodna banka Srbije. Govor na prezentaciji. Izveštaj o inflaciji – novembar 2014. (Szerb Nemzeti Bank. Beszéd az előadáson. Inflációról szóló jelentés – 2014. november)* (Belgrád: Szerb Nemzeti Bank 2014)

a jövőben sem fog nagyobb mértékben kilengeni és bízunk abban, hogy 2018 elejétől alacsonyabb szintről fog indulni, mint ami most fennáll.³²

4.1. A szerb államadósság

Szerbia államadóssága 2008 óta folyamatosan nő, 2014 októberében 22209,7 millió eurót tett ki a Szerb Köztársaság Pénzügyminisztériuma szerint. Ez az összeg az ország GDP-jének 67,2%-át tette ki. A 2000–2017 közötti időszakot figyelembe véve, 2008-ban volt a legalacsonyabb, vagyis 8781,5 milliárd euró, ami az akkori GDP 28,3%-ának felelt meg, míg 2001-ben volt a legmagasabb, ekkor a GDP 201,2%-ra rúgott, ami az akkori államfő diktatórikus politikájának volt köszönhető.

2015-ben a 2014-es évhez képest az államadósság 2 milliárd euróval nőtt, így akkor a GDP 74,7%-ra rúgott. Az IMF-el kötött, 1 milliárd euróról szóló hitelmegállapodás részeként Szerbia vállalta, hogy csökkenti az államadósságot. Az eredményekhez a jobb makrogazdasági környezet, a feketegazdaság elleni küzdelem, valamint az adóbefizetések növekedése járult hozzá.

2016-ban az államadósság tovább növekedett, 24822 millió eurót tett ki. 2017-ben ugyan csökkent az államadósság 1 milliárd euróval, ami pozitív, de ugyanakkor úgy vélték, hogy az államadósság általános csökkenésének oka a dinár (RSD)³³ euróval és dollárral szembeni erősödésének következménye.

Szerbia államadóssága továbbra is magas, a szerb kormány a korábban felvett kedvezőtlen magasabb kamatozású hiteleket, olcsóbb, alacsonyabb kamatozású hitelekkel próbálja kiváltani. A nagy állami vállalatok szervezeti átalakítása, a már elkezdett nagyköltésvetésű infrastrukturális projektek végrehajtása (például Budapest-Belgrád vasútvonal) további külföldi hitelek felvételére kényszerítette a szerb kormányt, így az államadósság a 2013-as GDP 59,6%-os szintjéről, 2014-ben 70,4%-ra, míg 2015-ben 74,7%-ra emelkedett.³⁴

4.2. Munkanélküliség

Szerbia Köztársasági Statisztikai Hivatalának, a 2014. harmadik negyedévében végzett kutatása alapján, az országban 3 005 090 aktív, 15 évnél idősebb személy van, az ő 17,6%-uk (529 954 személy) munkanélküli. A lakosság 15 évnél idősebb tagjai közül a foglalkoztatottak száma 2 475 137, ami 40,6%-ot tesz ki, a dolgozók 23,4%-a azonban a szürkegazdaságban dolgozik.

³² A Szerb Nemzeti Bank hivatalos honlapja (2017) <https://www.nbs.rs/inter-net/latinica/30/index.html>

³³Szerbia hivatalos pénzneme.

³⁴ A Szerb Adósságkezelő Intézet hivatalos honlapja (2017) <http://www.javnidug.gov.rs/lat/default.asp?P=46>

Sajnos az elmúlt években egyre inkább az tapasztalható, hogy a felsőoktatási intézményekben szerzett képesítések nem garantálják a munkahelyet a fiatalok számára. Ez a fajta kilátástalanság oda vezetett, hogy a fiatalok egyre gyakrabban külföldre mennek a biztos munkahely reményében, de vannak olyanok is, akik már eleve más országot választanak tanulmányaik folytatására. Közülük a döntő többség már nem is tér vissza Szerbiába. Főként a vajdasági magyarokra jellemző, hogy Magyarországon szereznek diplomát, utána pedig ott keresik a boldogulást, vagy még onnan is tovább mennek. A népesség Szerbiában, az utóbbi években folyamatosan csökkent, 2013-ban 7 164 132 főre becsülték, ami az elkövetkező években tovább csökkent.³⁵

2015 utolsó negyedében 17,9% volt Szerbiában a munkanélküliségi ráta. Régiók szerint Belgrádban és környékén 19,3%, Vajdaságban 16% volt a munkanélküliek aránya. A foglalkoztatottak aránya a 15 évnél idősebbek körében ugyanebben az időszakban 42,2%-os volt.

2016 harmadik negyedében jelentős mértékben nőtt a foglalkoztatás, emiatt a munkanélküliségi arány 14% alá csökkent. Összesen 450 000 munkanélkülit tartanak nyilván. A harmadik negyedében 45 000 fővel lett kevesebb az állástalan, az előző évhez képest a csökkenés 73 000 fős. A legtöbben a mezőgazdaságban és a feldolgozóiparban találtak állást, igaz, csak ideiglenest, hiszen ezeknek a munkáknak a többsége idényjellegű. 622 000 nyilvántartott munkanélküli van jelenleg Szerbiában, amely 11,8%-os munkanélküliséget jelent. Az előző év ugyanezen időszakához képest a jelenlegi szám megközelítőleg 10%-kal, vagyis mintegy 55 000 emberrel kevesebb, így csökkent a munkanélküliség Szerbiában. A csökkenés nem annak köszönhető, hogy több ember kapott munkát, hanem a drasztikus elvándorlásnak tudható be, hiszen az ország lakosainak száma folyamatosan csökkenő tendenciát mutat. A Nemzetközi Valutaalap előrejelzése 16%-os munkanélküliséget vetített előre 2017-re, a 11,8%-os mutató így egyértelmű előrelépést jelent.³⁶

4.3. Szerbia és az EU-s bérek

Az emigránsok számának az elmúlt időszakban való ugrásszerű növekedéséért nem csupán a munkanélküliség a felelős, hanem az alacsony bérek is közrejátszanak. 2014 októberében a nettó átlagfizetés Szerbiában 44 938 dinár, vagyis középárfolyamon átszámolva³⁷ 369 euró. A bérek Belgrádban a legmagasabbak, 55 331 dinárt (454 euró) tettek ki, ezt követi a vajdasági régió 44 343 dinárral (364 euró). A minimálbér 2014 októberében 21 160 dinár

³⁵ A Szerb Köztársaság Köztársasági Statisztikai Hivatala (2014)
<http://pod2.stat.gov.rs/ObjavljenjePublikacije/G2014/pdf/G20141195.pdf>

³⁶ A Szerb Köztársaság Köztársasági Statisztikai Hivatala (2017)
<http://pod2.stat.gov.rs/ObjavljenjePublikacije/G2017/pdf/G20172022.pdf>

³⁷ Szerb Nemzeti Bank euró-dinár árfolyama 2014-ben: 1 EUR=121,78 RSD
<http://www.nbs.rs/export/sites/default/internet/latinica/scripts/ondate.html>

(173 euró) volt, az órabér minimum pedig 115 dinár (0,94 euró). Az Unión belül is igen nagy eltérések vannak a bérek tekintetében. Szerbiában átlagosan megkereshető 369 eurónak Bulgáriában majdnem a 10-szeresét lehet megkeresni, Luxemburgban pedig a 100-szorosát.³⁸ Az EU Szerbiáról szóló 2013-as évre vonatkozó állásfoglalásában felhívják a figyelmet arra, hogy elengedhetetlen feltétele a csatlakozásnak, egy szegénység elleni stratégia kidolgozása, ami más gazdasági reformok bevezetése, és sikeres végrehajtása után, enyhítheti a mostanra nagy méreteket öltő migrációt.³⁹

Az átlagos munkabért vizsgálva, elmondható, hogy a nettó átlagkereset Vajdaságban 2017-ben 45 979 dinár (átszámolva⁴⁰ középárfolyamon 386 euró), míg a bruttó átlagkereset 63 526 dinár (534 euró). A szerbiai nettó kereseti átlag 48 212 dinár (405 euró), a bruttó 66 438 dinár (558 euró). A szerbiai minimálbér 21 840 dinár (184 euró). A számokra ránézve enyhe növekedés tapasztalható, úgy Vajdaságban mint az országban, e négy év alatt.⁴¹

4.4. Külkereskedelmi kapcsolatok

A 2000-es évek elején a mezőgazdaság által előállított jövedelem kb. 40%-a származik a tartományból és az ágazatban tevékenykedő vállalkozásoknak, szövetkezeteknek kb. 45%-a található a tartományban, ez mind pedig Vajdaságnak a szerbiai mezőgazdaságon belüli súlyát mutatja.

Szerbia kivitele 2013-ban 10 996,7 millió euró volt, a behozatal értéke pedig 15469 millió tett ki. Ezzel a 2012-ben produkált 8 738,9 millió eurós export, 2257,8 millió euróval, míg a 14 716,7 millió eurós import, 752,3 millió euróval növekedett meg. A kivitel és a behozatal közti különbséget 1505,5 millió euróval sikerült lecsökkenteni 2013-ban, a 2012-es évhez viszonyítva.

Mai viszonylatban (2016) pedig a mezőgazdaság és élelmiszeripar kivitele 2898,8 millió euró, amely 11,9%-os növekedést mutat, mint 2015-ben, a teljes áruexportban való 21,6%-os részvétellel. A behozatal 1274,9 millió euró, mely 10,7%-al alacsonyabb mint 2015-ben, a teljes áruexportban való 7,3%-os részvétellel. Ebben a periódusban az agrárium többletet valósított

³⁸ Lásd 35. ljt.

Eurostat hivatalos oldala (2012, 2013)

<http://ec.europa.eu/eurostat/web/lucas/data/primary-data/2012>

<http://ec.europa.eu/eurostat/web/lucas/data/primary-data/2013>

³⁹ Lásd 18. ljt.

⁴⁰ Szerb Nemzeti Bank euró-dinár árfolyama 2017-ben: 1 EUR=118,99 RSD

<http://www.nbs.rs/export/sites/default/internet/latinica/scripts/ondate.html>

⁴¹ Csekos-in statisztikái

<http://www.cekos.rs/statistika>

meg, 1623,9 millió euró, mely 39,7%-al több mint 2015-ben. A kivitel szerkezete 2016-ban: 25,13% gyümölcs (alma, málna) és zöldségféle; 21,81% gabonafélék (kukorica, búza); 11,18% dohány.

A behozatal szerkezete 2016-ban: 21,13% gyümölcs (banán) és zöldségféle; 13,84% dohány; 5,94% gabonafélék.⁴²

Vajdaságnak kellene döntő szerepet játszania, Szerbia uniós csatlakozása során. Ebben főleg a tartományban folytatott mezőgazdaság adta lehetőségek kiaknázására kellene támaszkodni. A globalizáció lehetővé tette az áruk és szolgáltatások szabad cseréjét a nemzetközi piacon, és az ezzel járó haszonból részesülnie kellene minden országnak, így Szerbiának is.⁴³ Ez korábban mind megvalósult volna, ha Belgrád nem szívja el a Vajdaság által megtermelt javakat, hiszen Belgrádban koncentráldott a javak többsége, Vajdaságnak elenyésző mennyiség maradt. Így a megélhetés is nehezebb volt itt, sőt a tartomány a versenyt sem tudta felvenni, mivel nem volt mivel. Manapság egyetlen támasz marad a vajdasági gazdák, vállalkozók számára, az pedig a Magyarország Kormánya által 2015-ben indított határon túli magyar közösségek terület- és gazdaságfejlesztési programja. E segítség vissza nem térítendő támogatások formájában illetve hitelek kihelyezésével valósul meg, több területen (mezőgazdasági gépek, többéves ültetvények vásárlása, szabványosítás, Startup támogatása, stb.).⁴⁴

Szerbia gazdaságának megfelelő fejlettségi szintet kell elérnie ahhoz, hogy csatlakozhasson a Közösséghez. Ennek érdekében az EU rendszeresen nyújt anyagi támogatást az országnak. Az Unióból 5,9 milliárd euró érkezett 2000 és 2014 között vissza nem térítendő formában. Habár Szerbia még nem tagja az Uniónak, mégis hatással vannak rá az európai országokat érintő gazdasági változások. A következményeket érezni lehet a kivétel iránti kereslet csökkenésében, valamint az elérhető pénzügyi támogatások forrásainak a szűkülésében. Az EU pénzügyi segítséget az úgynevezett IPA (Instrument for Pre-Accession Assistance) pályázatokon keresztül nyújt Szerbiának. Ezenkívül a Határon Átnyúló Együttműködési programban való részvétellel is az ország fejlődését szolgálják. 2007–2012 közötti időszakra 1384 millió eurót hagyott jóvá az Unió IPA projektek megvalósítására.⁴⁵ Az IPA eszköz segítséget nyújt az előcsatlakozás során, hogy a tagjelölt, vagy a potenciálisan tagjelölt országok, mindinkább fel tudjanak zárkózni az uniós normákhoz. A 2014–2020-as periódusra, az IPA II program keretében 1, 41 milliárd eurót terveznek elkülöníteni. Pályázatokon keresztül lehet a támogatáshoz hozzájutni, amelyek minden területre kiterjednek. Az Unió azonban felülyeli az

⁴² A Szerb Gazdasági Kamara külkereskedelmi jelentése (2017)
<http://www.pks.rs/>

⁴³ Sofija ADŽIĆ: *Regionalne politike i evropska integracija Vojvodine (Vajdaság regionális politikája és európai integrációja)* (Újvidék: Prometej 2008)

⁴⁴ Lásd 1. lj.

⁴⁵ Lásd uo.

eszközök használatát, hogy azok elköltése a megfelelő helyre irányuljon, és a lehető legjobb eredmények szülessenek általuk.

A fennálló helyzetben Szerbiának egyetlen célja maradt, amely nem lehet más, mint az integrációs folyamat felgyorsítása. A 2007–2013-as tervezési periódusban Szerbia számára az IPA program keretében irányoztak elő fejlesztési forrásokat. Ez a forrás már nemcsak Vajdaság számára, hanem Szerbia és minden szomszédja számára előírányoz határon átvívelő programokat, illetve országon belüli fejlesztéseket is lehetővé tesz. Az INTERREG Szomszédsgái Program volt az első olyan forrás a szerbiai pályázók számára, amelyben ha partnerségben is, de uniós forrásokra pályázhattak. A vajdasági magyarság ezekben a programokban nagy mértékben volt érintve, hiszen a nyertes projekteknek több mint 1/3-a (37,5%) dominánsan magyar projekt.

Magyarország és Szerbia határ menti kapcsolatainak erősítését 2007 és 2013 között a bilaterális Magyarország–Szerbia IPA Határon Átnyúló Együttműködési Program segíti. A támogatás egyik fő célja, hogy a támogatásra jogosult területek gazdasági-társadalmi integrációja erősödjön. A programterület szerbiai részén valósul meg, a jogosult terület pedig Vajdaság Autonóm Tartományon belül található. A program hosszú távú általános célja egy fenntartható és biztonságos környezetvédelemben együttműködő régió létrehozása, amelynek keretében a közös kulturális és természeti örökség megőrzése, a gazdasági lehetőségek kiaknázásának, közös oktatási, kutatási tevékenységek erősítése a fő cél.⁴⁶

5. VAJDASÁGI MAGYAROK ÉS AZ EU

A Vajdaságban élő magyarok, elsősorban vajdasági magyaroknak vallják magukat (49%), 24%-uk vajdaságinak, magyarnak pedig 16%-uk. A térség magyarsága főleg területi-regionális kategóriát nevezett meg. A második választásnál legtöbben magyarnak vallották magukat (32%), 23%-uk vajdasági magyarnak és 20%-uk pedig vajdaságinak, 12%-uk magyar nyelvű szerb állampolgárnak tartotta magát.⁴⁷

A vajdasági magyarok immár 90 éve élnek Európában, a magyar államon kívül a délszlávok államainak különböző formációjában. Ez idő alatt az idősebbek legalább 6–7 államban éltek már, anélkül, hogy elköltöztek volna szülőföldjükről. Viszonylag sokan vannak azok is, akik nem maradtak otthon, hanem elvándoroltak, ugyanis önszántukból, vagy kényszerhatás alatt választottak új hazát, vagy átmeneti munka- és tartózkodáshelyet új európai vagy távoli kontinensek országaiban. A vajdasági magyarok történelmüknek, értékviláguknak köszönve európai nemzetet képviselnek. Különösen amióta

⁴⁶ Lásd uo.

⁴⁷ PAPP Z. Attila – VERES Valér: *Kárpát Panel 2007* (Budapest: MTA Etnikai-Nemzeti Kisebbségkutató Intézet 2007)

Magyarország EU-tag, a kívül rekedtek várározási állapotban vannak. A vajdasági magyarok elköltözési hajlama szélsőségeket mutat: legtöbbször, legszívesebben továbbra is Szerbiában, Vajdaságon belül maradna, de utánuk következnek azok, akik távoli kontinensekre vágyanak. Feltételezhető, hogy azok, akik szülőföldjükön maradnának, igencsak várják a Szerbia EU-csatlakozását, míg azok, akik számára ez nem hoz biztató reményeket (gazdasági és társadalmi fejlődést) továbbra is az emigráció foglalkoztatja.⁴⁸

5.1. Migrációs hajlam az elmúlt fél évszázadban

Tito Jugoszláviájában 1961-től, a külpolitikai nyitás során, megkezdődött a lakosság elvándorlásának folyamata külföldre. A 60-as, 70-es években a lakosság nemtől, kortól és szakképzettségtől függően saját maga döntött az emigráció mellett. Legtöbb férfi és fiatal munkanélküli indult külföldre. Napjainkban a befogadó ország szabja meg, hogy ki vándorolhat be (iskolavégzettség, szakma, életkor, státus/megélhetési garancia, nyelvtudás alapján).

Az eddigi kutatások sorra azt mutatják, hogy a vajdasági magyarok EU-csatlakozási hajlama viszonylag azért magas, mert egyrészt fél évszázada folyamatos az emigrációs hajlamuk, így legtöbbszörnek megvannak a szoros külföldi kapcsolataik, másrészt, nem érzik magukat sem gazdasági, sem pedig politikai szempontból biztonságban, Szerbiában. A fél évszázados szerbiai elvándorlási jelenség fő okozói, a folyamatos társadalmi szerkezetváltás veszteségeinek és a munkanélküliek esély keresése. A nehezedő gazdasági-jövedelmi helyzet a széteső Jugoszláviában migrációs taszítást okozott. Évtizedes tapasztalat szerint kb. 78%-ban a délszláv területek kivándorlóinak a célországa elsősorban, az európai államok (Németország, Ausztria, Svájc és Franciaország); majd kb. 22%-ban a tengerentúli kontinensek (USA, Kanada, Ausztrália).⁴⁹

5.2. Migráció a vajdasági magyarok körében

Az 1918–24-es időszakban 45 000 magyar értelmiségit, közigazgatási alkalmazottat, birtokost és tőkést utasítottak ki az országból. Aki itthon maradt, az a föld nélküli magyar paraszt (a magyarok 44%-a), ők lettek az idénymunkások, napszámosok és cselédek. A szegény falvakból több ezer magyar költözött be a városba (a fővárosban 30 000 magyar élt akkor). Az értelmiség egy része csakis az ország déli részein kapott állást. Az 1920 és 1941 közötti földreform keretében 100 000 szerb parasztcsaládot telepítettek Vajdaságba (családonként 5 ha-t kaptak, persze a magyar földbirtokosok elkobzott föld-

⁴⁸ GÁBRITY MOLNÁR Irén: *Képzettek a jövő. A felnőttképzés háttere Észak-Bácska iskolahálózatában* (Szabadka: Regionális Tudományi Társaság 2008)

⁴⁹ Lásd 48. ljt.

jeit is). A II. világháború után Jugoszláviából mintegy 30 000 magyar elköltözött. Az elköltözöttek körében gyakran bebizonyosodott, hogy az idegenben az integrálódás helyett az önszerveződést, a bezárkózást választották. A magyar államban például meghatározó volt a számukra, a korábban kiköltözött rokonok, esetleg a magyarországi ismerősök segítségnyújtása.⁵⁰

A 90-es években a háború közelsége és a háborús veszélyeztetettség következtében, az akkori Jugoszlávia területén a migráció nagymértékben megváltoztatta a lakosság nemzetiségi és szociális összetételét. A 20. század végén a bombázások előzményei és következményei (elszegényedés, gazdasági bizonytalanság) betetérték a tömeges emigrációt. A vajdasági magyarok körében a gazdasági erőnlét sorvadásával, a megélhetési nehézségekkel párhuzamosan növekedett az elvándorlási készség, hiszen ebben a helyzetben nem tudott már hatni a marasztaló, érzelmi vagy kulturális alapú nemzettudat.⁵¹

5.3. A vajdasági magyarok reménysége: az EU-csatlakozás

Ma a vajdaságiak zöme nem tudja pontosan, mit fog jelenteni számára az EU-csatlakozás. Egy kutatás alapján, megoszlóak a vélemények arról, hogy a csatlakozási szándék jó vagy rossz. A válaszadók 44%-a jónak tartja, 31%-a se jónak se rossznak, 10%-a gondolja úgy, hogy ez rossz lesz és 15%-a nem tudja.

A vajdasági magyarság az Európai Unióhoz elsősorban a következő fogalmakat társítja: első helyen a béke áll (36,3%), ami érthető módon a Szerbiában élők régi vágya; második helyen van a gazdasági jólét fogalma (17,4%), majd a vízummentes, szabad utazás, tanulás és munka Európában (14,2%). Ezenkívül a válaszadók kb. 6%-nak fontos még az utazási lehetőségek kibővülése és az egységes pénznem. A tanulási lehetőség bárhol az EU területén a válaszadók 59,7%-ának lenne fontos. Meglepően nagy azoknak a válaszoknak a száma, amelyek (valószínűleg téves információk alapján) az orvosi ellátás és a szociális szervezetek szolgáltatásaihoz való szabad hozzáférést várja az Uniótól (38,2%). Ebből látszik, hogy Szerbiában az egészségügyi ellátás nem áll a helyzet magaslatán. A szavazati jogok körüli változások nemigen érdeklik a vajdasági magyarokat (1. táblázat). A vajdaságiak számára ma az európai uniós csatlakozás reménye elsősorban, vízummentességet, szabad utazást jelent, amiben már a 60-as évektől a 90-es évek elejéig részük volt. Az utazás szerintük a munkalehetőséget, jobb jövőteremtés lehetőségét hozza magával.

A vajdaságiak körében tett felmérés alapján, egy ötfokú skálán nyilatkoztak arról, hogy mit jelentene számukra a csatlakozás. Legtöbben a szabad

⁵⁰ Lásd uo.

⁵¹ Lásd uo.

utazást említik (4,7 átlagjeggyel), majd a jobb jövőt (4,3), új munkalehetőségeket (4,1), állampolgári jogvédelmet és személyes védelmet (3,9), békét (3,8) és közös EU kormányzatot (3,5).⁵²

A vajdasági magyarok már többszörösen bebizonyították, hogy elkötelezett hívei az uniós csatlakozásnak és az EU-hoz való közeledésnek. A vajdasági magyar közösség is élénken figyelt, ami Magyarország körül zajlott az unióval kapcsolatosan, és ez jelentősen felülírta az uniós csatlakozással kapcsolatos sóvárgó várakozásokat. A magyarországi belpolitikai dilemmákban a vajdasági magyar közösség túlnyomó része a kezdetektől fogva a kormány oldalára állt. Mindez a vajdasági magyar emberekben olyan érzést váltott ki, amelynek folyamányaként megváltozott az unió, az uniós intézmények, az Európai Parlament megítélése, elsősorban az ott lefolytatott viták miatt. Megváltozott az Európai Bizottság szakmai tekintélyének és komolyságának a megítélése is. Az európai uniós tagjelöltségnek Szerbia nemzetközi megítélése szempontjából van jelentősége, de belpolitikai üzenete is van.⁵³

1. táblázat – Az alábbi kijelentések közül melyik jelenti inkább, hogy: „az Európai Unió polgárának lenni”? (első említések arányában)

Kijelentés	Em-lítés (%)
1. Az EU-s tagállamok közti szabad átjárhatóság	72,1
2. Szabad munkavállalás joga az Európai Unió bármelyik tagállamában	68,2
3. Tanulási lehetőség bárhol az Európai Unió területén	59,7
4. Az orvosi ellátás és a szociális szolgáltatáshoz való szabad hozzáférés	38,2
5. Szavazati jog a helyi választásokon abban a tagországban, amelyben él az egyén, akkor is, ha ez nem azonos a szülőhazával	15,3
6. Szavazati jog az európai parlamenti választásokon abban a tagországban, amelyben él az egyén, akkor is, ha ez nem azonos a szülőhazával	8,9
7. Szavazati jog az országos választásokon abban a tagországban, amelyben él az adott személy, akkor is, ha ez nem azonos a szülőhazával	7,9
8. Egyik sem az előzők közül	2,4

Forrás: Kárpát-panel 2007⁵⁴

⁵² Lásd uo.

⁵³ Magyar Nemzet (2012) <https://mno.hu/kulfold/a-tortentek-utan-megvaltozott-az-eu-megitelese-1056779>

⁵⁴ Lásd 47. lj.

6. ÖSSZEGRZÉS

A Vajdaságban élő lakosság, köztük a magyarok is EU-csatlakozási hajlandóságukat a régióban és az országban érvényesülő megélhetési esélyekhez kötik. Történelmi tevékenységükben és sorsuk építésében a térségben élő magyarok Vajdasághoz kötődnek legerősebben. Munkájuk, mozgásterük a kistérségekhez kapcsolódik, még akkor is, amikor a térség megélésében a közösség viszonylag nagy része bezártnak és esélytelennek érzi a területet, ahol él. A folyamatos emigráció a magyar közösségben sokszoros kárt okozott. Jelen van az anyagi veszteség (tőkeelvonás, visszatéríthetetlen képzés/oktatás); az emberi veszteség (fiatalférfi-hiány); a szakemberhiány; a lakosságfogyás (falvak elnéptelenedése); gyengülő vitalitás; a természetes szaporulat esése; házasságkötés csökkenése. A fél évszázados szerbiai elvándorlási jelenség fő okozói nagymértékben nem változtak. A külföldi munkavállalás motívumai és az Európához való csatlakozás igénye ugyanazokból az okokból ered: létfenntartási gondok, munkanélküliség, karrier-alternatívák közötti választás hiánya, a veszélyeztetettség, bezártság érzése a 90-es években, kapcsolatok és pszichológiai tényezők.⁵⁵

A fiatalok többsége nincs teljesen tisztában a csatlakozás következményeivel, a külföldön látott lehetőségek és a magas életszínvonal vonzó számukra. A vállalkozók már jóval megfontoltabban gondolkodnak. A mezőgazdasági termelők számára sok változást hozhat majd a csatlakozás. Számos új előírással és szabállyal fogják magukat szembe találni. Szerbia már a 60-as évektől, kapcsolatban van az uniós országokkal a vendégmunkásokon keresztül. E miatt megfontoltabbak a külföldre való emigrálás kérdését illetően. Az EU-nak szüksége van Szerbia földjeire, és az olcsó munkaerőre. Az ország tisztában van azzal, hogy az uniós integrációs folyamattal léphet csak a gazdaság fellendítésének az útjára.⁵⁶

A már uniós tag, Magyarország számára kiemelten fontos Szerbia uniós tagságának támogatása, az ott élő magyar kisebbség miatt, hiszen az integrálódás által biztosítva lennének a kisebbség jogai. A visszaszolgáltatási törvény például lehetőséget adna arra, hogy számos magyar család kapjon kártérítést az igazságtalan vagyonekobzásért.⁵⁷ Szerbia látszólag elkötelezte magát az uniós csatlakozás felé, hiszen igyekszik követni a Közösség irányelveit, saját rendszerét elkezdte összehangolni az uniós normákkal. Az EU elemzéseiben, állásfoglalásaiban már többször is elismerte, hogy nagy változások figyelhetőek meg a szerb gazdaság és politika terén, azonban további erőfeszítésekre

⁵⁵ GÁBRITY MOLNÁR Irén: A vajdasági magyarok és az EU. *Politikai földrajz*, 2007. 6.-7. szám, 72-79.

⁵⁶ GÁBRITY MOLNÁR Irén: *A vajdasági magyarok helyzete és jövőképe* (Újvidék: Újvidéki Egyetem Közgazdasági Kar 2015)

⁵⁷ Lásd (18. l.)

van szükség a felzárkózáshoz. A cél pedig, hogy 2018-ig lezáruljon a jogharmonizációs folyamat és az ország 2020-ra készen álljon az EU-tagságra.

2016-ban az Európai Unió és Szerbia között zajló csatlakozási tárgyalásokon az emberi és kisebbségi jogokkal foglalkozó fejezetet is megnyitották. Az EU részéről nagyok az elvárások Szerbia iránt, miként az iskolában a jó tanulók irányában is. Szerbia integrációs folyamata vissza nem térő lehetőséget kínál arra, hogy kisebbségeinek jogos követeléseit az elvárt módon és mértékben megvalósuljanak.⁵⁸

Véleményem szerint, ha újból felmérés készülne, abban a tekintetben, hogy a „megmaradt” vajdasági magyarok (kb. 250 000 fő) számára mit jelentene a csatlakozás, többségük a biztonságot említené, továbbá a jobb jövőt, munkalehetőséget és annak választékát, magasabb béreket, magasabb életszínvonalat. Hiszen a mai világban már semmi sem biztos. Azt, hogy milyen fogalmakat társítanának az Európai Unió hallatán, többségük a gazdasági jólétet említené. Fennálló helyzetben a vajdasági magyarság számára a biztonságosabb élet reményében a csatlakozás jelentené a mentsvárat. Hogy erre mikor kerül sor, az még a jövő titka. Addig is, jelen pillanatban egyetlen lehetőség marad, a biztonságosabb és jobb jövő érdekében, az pedig a magyar állampolgárság felvétele a vajdasági magyarok számára. Ezen lehetőségért köszönet illeti Magyarországot Kormányát, hiszen némi reményt nyújtott/nyújt ezekben a bizonytalan időkben a határon túli vajdasági magyarság számára. Hiszen az állampolgárság megszerzése szabadabb mozgást biztosítana munkaszerzés tekintetében, amely a jobb megélhetéshez nagymértékben járulna hozzá.

A vajdasági magyarok jövőjét elsősorban a biztonságos otthonmaradásuk, vagyis a munkalehetőségek, vállalkozás, vagy továbbtanulási esélyük határozza meg. Ezt befolyásolja a régió és egész Szerbia fejlődése, Európa-csatlakozásának üteme. Az elmúlt fél évszázadban nagymértékű politikai és gazdasági megrázkódtatások fedezhetők fel, ami időről időre az elbizonytalanodást, hontalanság megélését és az elvándorlást szította. Nagy szükség van az élenjáró, kockázatvállaló értelmiségre, aki a tudománynak és a szakmájának él, de meglátja a kor kihívásait. A vajdasági magyar értelmiség legfontosabb feladatának ma hátrányos helyzetének leküzdését tartja. Ez megfelelő helyzetbe kerülést jelent, elsősorban a szellemi és anyagi társadalmi ranglétrán, érvényesülést itthon és külföldön is, az Európához való felzárkózást.⁵⁹

⁵⁸ TÓKÉS László: *Szerbia az európai csatlakozás folyamatában* (2016)

http://tokeslaszlo.eu/cikk/szerbia_az_europai_csatlakozas_folyamataban

⁵⁹ Lásd 56. ljt.

IRODALOMJEGYZÉK:

1. Branko HINIĆ: *Narodna banka Srbije. Govor na prezentaciji. Izveštaj o inflaciji – novembar 2014.* (Szerb Nemzeti Bank. Beszéd az előadás-son. Inflációról szóló jelentés – 2014. november) (Belgrád: Szerb Nemzeti Bank 2014)
2. Branko PETRANOVIĆ: *Istorija Jugoslavije (Jugoszlávia történelme)* (Belgrád: Nolit 1988)
3. GÁBRITY MOLNÁR Irén: *A kultúráközvetítés elmélete és gyakorlata. A kulturális érintkezés hatása a fiatalok magatartására* (Szeged: SZTE Juhász Gyula Tanárképző Kar 2006)
4. GÁBRITY MOLNÁR Irén: *A vajdasági magyarok és az EU. Politikai földrajz*, 2007. 6.-7. szám, 72-79.
5. GÁBRITY MOLNÁR Irén: *A vajdasági magyarok helyzete és jövőképe* (Újvidék: Újvidéki Egyetem Közgazdasági Kar 2015)
6. GÁBRITY MOLNÁR Irén: *Képzettek a jövő. A felnőttképzés háttere Észak-Bácska iskolahálózatában* (Szabadka: Regionális Tudományi Társaság 2008)
7. GÁBRITY MOLNÁR Irén: *Magyarságkutatás Vajdaságban* (Szabadka: Magyarságkutató Tudományos Társaság 2011)
8. GULYÁS László: *Politika, gazdaság és nemzeti kérdés a titói Jugoszláviában, 1945-1980. Rubiconline*, 2009. 5. szám
9. JUHÁSZ József: *A kisebbségek Tito föderációjában. Magyarok és albánok „hídszerepben”.* *História folyóirat*, 2010. 1-2. szám
10. JUHÁSZ József: *A Vajdaság és az autonómia. A kisebbségi jogok képviselete Szerbiában, 1945-2009. História folyóirat*, 2010. 1-2 szám
11. JUHÁSZ József: *Szerbia 2000 után: belpolitikai áttekintés* (Pécs: Balkán-tanulmányok Központja 2010)
12. LASZÁK Ildikó: *Polgárháború Jugoszláviában* (Budapest: Társadalmi Konfliktusok Kutatóközpont 2010)
13. Ljubodrag DIMIĆ: *Istorija srpske državnosti, III, Srbija u Jugoslaviji (A szerb államiság történelme, III, Szerbia Jugoszláviában)* (SANU: Beseda-Društvo istoričara Južnobačkog i Sremskog okruga 2001)
14. PAPP Z. Attila – VERES Valér: *Kárpát Panel 2007* (Budapest: MTA Etnikai-Nemzeti Kisebbségkutató Intézet 2007)
15. Prof. Dr. NAGY Imre – Dr. TAKÁCS Zoltán – Mgr. ÚJHELYI Ákos: *A Vajdasági Magyar Közösségek Terület- és Gazdaságfejlesztési Stratégiája* (VMKTGS) (Szabadka: VMSZ 2015)
16. Sofija ADŽIĆ: *Regionalne politike i evropska integracija Vojvodine (Vajdaság regionális politikája és európai integrációja)* (Újvidék: Prometej 2008)

Internetes források:

17. A Köztársasági Választási Bizottság által közzétett választási adatok (2014) <http://archive.today/2TrdG>
18. A Szerb Adósságkezelő Intézet hivatalos honlapja (2017) <http://www.javnidug.gov.rs/lat/default.asp?P=46>
19. A Szerb Gazdasági Kamara külkereskedelmi jelentése (2017) <http://www.pks.rs/>
20. A Szerb Köztársaság Alkotmánya. *A SZK Hivatalos Közlönye*, 2006. 98. szám http://www.puma.vojvodina.gov.rs/dokumenti/Madjari/Jogszabalyok/alkotmany_srb.pdf
21. A Szerb Köztársaság Európai Integrációs Hivatala (2006, 2012-2014) <http://seio.gov.rs/dokumenta/nacionalna-dokumenta.200.html>
22. A Szerb Köztársaság hivatalos oldala (2009) http://www.srbija.gov.rs/?change_lang=sr
23. A Szerb Köztársaság Köztársasági Statisztikai Hivatala <http://pod2.stat.gov.rs/ObjavljenePublikacije/G2003/pdf/G20036002.pdf>
<http://pod2.stat.gov.rs/ObjavljenePublikacije/G2012/pdf/G20126014.pdf>
<http://pod2.stat.gov.rs/ObjavljenePublikacije/G2014/pdf/G20141195.pdf>
<http://pod2.stat.gov.rs/ObjavljenePublikacije/G2017/pdf/G20172022.pdf>
24. A Szerb Köztársaság Pénzügyminisztériuma (2014) http://www.mfin.gov.rs/index.php?&change_lang=ls
25. A Szerb Nemzeti Bank hivatalos honlapja (2017) <https://www.nbs.rs/internet/latinica/30/index.html>
26. Cechos-in statisztikái <http://www.cekos.rs/statistika>
27. Eurostat hivatalos oldala <http://ec.europa.eu/eurostat/web/lucas/data/primary-data/2012>
<http://ec.europa.eu/eurostat/web/lucas/data/primary-data/2013>
28. Európai Bizottság: *Saopštenje Evropske komisije Evropskom parlamentu i savetu. Mišljenje Komisije o zahtevu Srbije za članstvo u Evropskoj uniji. (Az Európai Bizottság véleménye Szerbia Európai Unióba való felvételi kérelméről)* (Brüsszel: Európai Bizottság 2011)
29. Európai Bizottság: *Radni dokument osoblja Komisije. Izveštaj o napretku Srbije za 2013. godinu, koju prati saopštenje Komisije, upućeno Evropskom parlamentu i savetu. Strategija proširenja i ključni izazovi za 2013-2014. godinu. (Jelentés Szerbia haladásáról a 2013-as évre vonatkozóan)* (Brüsszel: Európai Bizottság 2013)

30. Európai Parlament: *Bővítési jelentés Szerbiára vonatkozóan, Az Európai Parlament 2012. március 29-i állásfoglalása Szerbia európai integrációs folyamatáról* (Brüsszel: Európai Parlament 2012)
31. Európai Parlament: *Stabilizációs és Társulási Megállapodás, az Európai Közösségek és Szerbia között* (Strasbourg: Európai Parlament 2011)
32. Jelko KACIN: Állásfoglalásra irányuló indítvány, benyújtva a Tanács és a Bizottság nyilatkozatait követően, az eljárási szabályzat 110. cikkének (2) bekezdése alapján, a Szerbiáról szóló 2013. évi eredményjelentésről (2013/2880(RSP)) 2014
33. Jelko KACIN: Állásfoglalásra irányuló indítvány, benyújtva a Tanács és a Bizottság nyilatkozatait követően, az eljárási szabályzat 110. cikkének (2) bekezdése alapján, Szerbia európai integrációs folyamatáról (2011/2886(RSP)) 2012
34. Magyar Nemzet (2012) <https://mno.hu/kulfold/a-tortentek-utan-megvaltozott-az-eu-megitelese-1056779>
35. Transparency International, Magyarország: *Korrupció érzékelési index* (2014) <https://transparency.hu/adatok-a-korrupcirol/korrupcio-erzekelesi-index/>
36. TÓKÉS László: *Szerbia az európai csatlakozás folyamatában* (2016) http://tokeslaszlo.eu/cikk/szerbia_az_europai_csatlakozas_folyamataban

A DÍJAZOTTAK BEMUTATÁSA

I. helyezett

VARGA ZSOMBOR

Budapesti Corvinus Egyetem, Közgazdaságtudományi Kar, közgazdasági elemző mesterképzés

másodéves hallgató

Dolgozat jeligéje: „Coming Up for Air”

II. helyezett

RYAN ANNA

Budapesti Corvinus Egyetem, Társadalomtudományi és Nemzetközi Kapcsolatok Kar, nemzetközi tanulmányok alapképzés

elsőéves hallgató

Dolgozat jeligéje: „Reformer”

III. helyezett

MATUCZA BALÁZS ISTVÁN

Pannon Egyetem, Georgikon Kar, gazdasági agrármérnök mesterképzés elsőéves hallgató

Dolgozat jeligéje: „Pelso”

Különdíjasok

TALIÁN TAMÁS

Budapesti Gazdasági Egyetem, Pénzügyi és Számviteli Kar, pénzügy mesterképzés

elsőéves hallgató

Dolgozat jeligéje: „AranyJános92”

FISER ANNAMÁRIA

Szegedi Tudományegyetem, Gazdaságtudományi Kar, pénzügy mesterképzés

másodéves hallgató

Dolgozat jeligéje: „Bozont18”

ABSTRACTS
OF THE AWARD-WINNING
ESSAYS¹

¹ The essays were submitted to the competition entitled „Hungary and the Central European area in the European Union, the European Union in the world” initiated by the Speaker of the Hungarian National Assembly, the Minister of Prime Minister’s Office and the Head of the European Commission Representation in Budapest in October 2017.

ZSOMBOR VARGA

1ST PRIZE

2nd year student, MA programme in Economic Analysis

Faculty of Economics

Corvinus University of Budapest

The Trade Policy of the European Union - Opening or Closing?

The paper examines whether the trade process of EU can be described as opening or closing between 2002 and 2017.

The motivation on the one hand is the recent protectionist wave of world economy (the end of the negotiations on the Transatlantic Trade and Investment Partnership (TTIP) as an example concerning the EU) and the domestic resistance of free trade within the EU on the other hand (Wallonia's veto in the case of EU-Canada Comprehensive Economic and Trade Agreement (CETA)).

The paper investigates the free trade negotiations and policy challenges, the Member State heterogeneity of the trade indicators and processes based on value chains and statistics, which frames the results of the statistical analysis. A time series analysis is performed between the aggregate trade indicators to decide the key question of opening-closing.

The result of the paper is that the trade policy of EU can be characterized as opening because the EU managed trade negotiations in every continents investigated. The analysis of the Member States revealed that the foreign economic processes of new and old Member States are different, as the former trades rather with the other EU countries while the latter are more open to the other parts of the world in trade terms.

According to the multivariate Granger causality analysis, the increase of the domestic trade between the EU countries raised the external trade between the EU Member States and other countries and, in a lesser extent, the growing external trade was at the expense of internal trade as trade diversion. The results confirm the opening trade policy of the EU.

ANNA RYAN

2ND PRIZE

*1st year student, BA programme in International Relations
Faculty of Social Sciences and International Relations
Corvinus University of Budapest*

The EU's response to new global challenges: migration

The essay aims to give an overview of the measures taken by the European Union to handle the flow of migrants arriving to the continent. After initial attempts of the Italian government and the European Border and Coast Guard Agency (FRONTEX) to counter sea tragedies such as the one that happened at the island of Lampedusa in 2013 have failed, the situation at the Mediterranean Sea became untenable.

Against this background, the EU has proposed the introduction of a quota system that targeted the relocation and resettlement of migrants in the EU Member States. Having come to the end of the two-year implementation period, the essay concludes that relocation was clearly ineffective since less than 25% of the designed number of migrants have been distributed in the EU, with Malta being the only Member State fulfilling its obligation.

Among others, the paper aims to analyse the efficiency of the EU's action to establish hotspots outside the EU to register migrants before entering the continent and accelerate the examination of asylum applications. Furthermore the EU-Turkey agreement is also subject to the examination, finding that the EU is pretty much reliant on Turkey but at the same time heavily criticizing the country and interfering with its home affairs.

The study deals with the question of the border protection and presents the tradition of establishing physical barriers in order to protect the state borders by bringing examples for fences, barbed wires and walls built all over Europe. It points out the contradiction between the EU's negative approach to the construction of technical barriers at the outer borders of the EU and allowing the restoration of temporary border controls within the Schengen area. The essay comes to the conclusion that it has been the individual decisions of Member States that have efficiently contributed to bring the crisis under control, not the common EU measures.

The paper also covers the relation between migration and increased terror attacks and new forms of terrorism in Europe.

BALÁZS ISTVÁN MATUCZA

3RD PRIZE

*1st year student, MA programme in Economic Agriculture
Georgikon Faculty of Agriculture
University of Pannónia*

The situation of Mura Region Hungarian community in Slovenia, with special attention to cross-border relations

The Mura Region is in a peculiar situation in Slovenia. It is followed with attention from the side of the Hungarian scientific life, since it is one of the smallest foreign Hungarian ethnic blocks outside the borders.

The study presents the Mura Region in the Slovenian relations, laying special emphasis on the characteristics of the formation of the Slovenian nation state and its regional development since they have a strong influence on the present situation of the region. The local Hungarian minority is allocated in one of the most peripheral regions of the country with the greatest migration deficit and only takes partial advantage of the tri-border allocation. The paper demonstrates a certain shift in special development at the Hungarian-Slovenian and Austrian-Slovenian relations. Despite the fact that all the legal conditions are provided for the ethnic autonomy, the erosion of the Hungarian block is slow but continuous and it is influenced strongly by economic impacts.

The analysed area is situated in a peculiar contact zone where four ethnic groups live together. The “tri-border” character wielded significant influence on the social and economic state of the region. The papers provides an overview about the social-economic state of the Mura Region based on statistical data compared with the social-economic state of Slovenia.

Furthermore, the cross border regional development relations and opportunities in the area are assessed and evaluated. The paper relies among others on seconder sources, books, professional publications and different journals.

TAMÁS TALIÁN

SPECIAL PRIZE

*1st year student, MA programme in Finance
Faculty of Finance and Accountancy
Budapest Business School*

The possible effects of Brexit

The United Kingdom was one of the first countries to join the European Economic Community in 1973. As the British had to pay the one fifth of the common budget, political tensions mounted and two years after the EC accession, a referendum was held on the cancellation of EC membership, which was eventually rejected by a two-thirds majority. However, the United Kingdom did not become the frontrunner of integration after the referendum, it had mainly economic interests to belong to Europe.

In 2016, more than forty years after the first exit referendum, the British held a referendum about leaving the European Union. In the referendum of 23 June 2016, the United Kingdom decided to leave the European Union, as almost 52 percent of the participants voted in favour of the exit.

There are a number of questions related to the effects of the Brexit. The United Kingdom can meet with trade losses by the fallout from the EU, as well as the inflow of capital and skilled labour might fall in the country, which might slow down the British economic growth. Britain may also lose its financial centre role as a result of a drop in exposure of European banks in the UK, as well as multinational corporations may also partially relocate their activities to the other countries of the EU, resulting in a possible fall of UK budget revenue.

At first sight the European Union will have to be equal to much more challenges than the UK after Brexit, as trade relations might be weaker and the EU budget will be shrunk. Moreover the future status of EU citizens living in the United Kingdom is still unsettled, as well as the European Union also might lose from its weight in the global economy by the British exit. Although the experts guess that another Member State's exit from the EU is unlikely, the risk cannot be neglected. At the same time, the fallout of Britain might lead to establish still closer integration and a European common force will come into existence which was not supported by the British.

Overall, therefore, we can identify many unfavourable effects on the United Kingdom and the European Union. However, Britain's exit can provide an adequate basis for the European Union to face its weaknesses and to move on a new path, reforming its institutional system in order to maintain its sustainability.

ANNAMÁRIA FISER

SPECIAL PRIZE

*2nd year student, MA programme in Finance
Faculty of Economics and Business Administration
University of Szeged*

The social aspects of EU accession processes, focusing on the situation of the Hungarian community in Vojvodina

The Province of Vojvodina is located in the northern part of the Republic of Serbia, as one of its autonomous provinces. According to the 2011 census results, the number of Hungarian-speaking population was more than 250,000, but it decreases every year. Most of them are living along the Hungarian-Serbian border in the North Bácska and the North Bánáság District. The diversity of the country's population is proven by the fact that more than 20 different ethnic communities live in this area.

This study is about the possibilities and processes regarding the European Union, reflecting on the evolution of Serbia's EU relations and its European prospects. Furthermore, it analyses the way that led Serbia – including the Hungarian community in Vojvodina – into the gateway of the European Union, and how the history influenced the development of this process. It also briefly summarizes the country's economic situation, including the trends of the GDP, inflation, government debt, unemployment, wages and the foreign trade relations.

The paper concludes that, in order to have a safer life in the present situation, EU accession would mean the solution for the Hungarian community in Vojvodina. When will this happen? It is still an open question. Until then, there is a single possibility for the Hungarians in Vojvodina to have safer and better future, and that is to adopt the Hungarian citizenship. The acquisition of citizenship would provide a more free movement in terms of gaining employment, which would greatly contribute to a better livelihood.